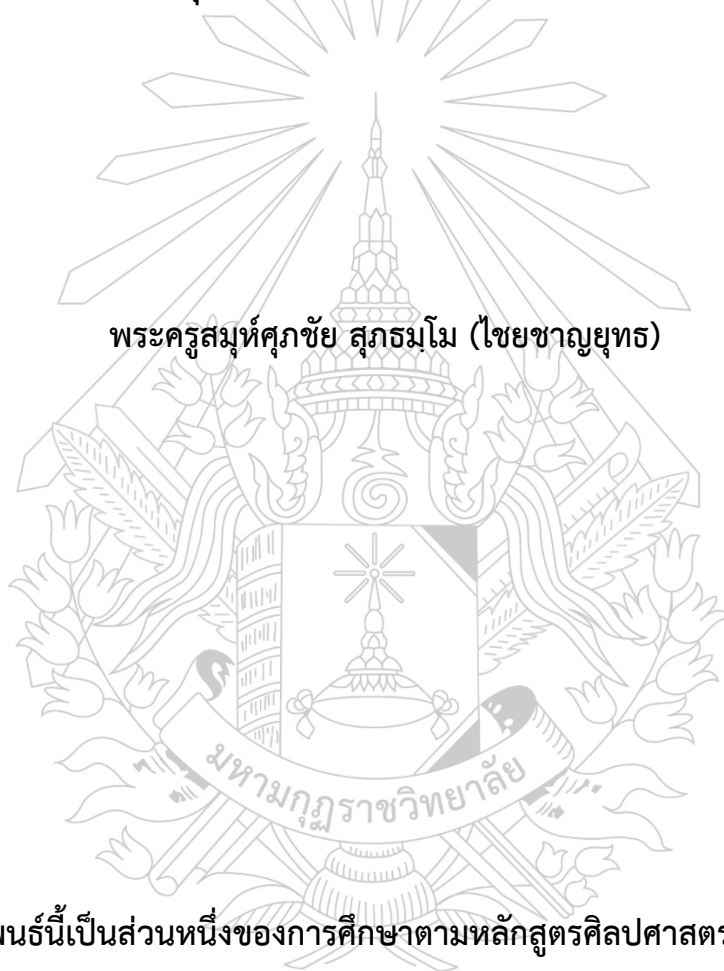

ส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรั้งด้วยหลักพุทธธรรม: กรณียศึกษาชุมชน
วัดแ่่มอุทิศ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

พระครูสมุห์ศุภชัย สุภธมโม (ไชยชาญยุทธ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2568

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

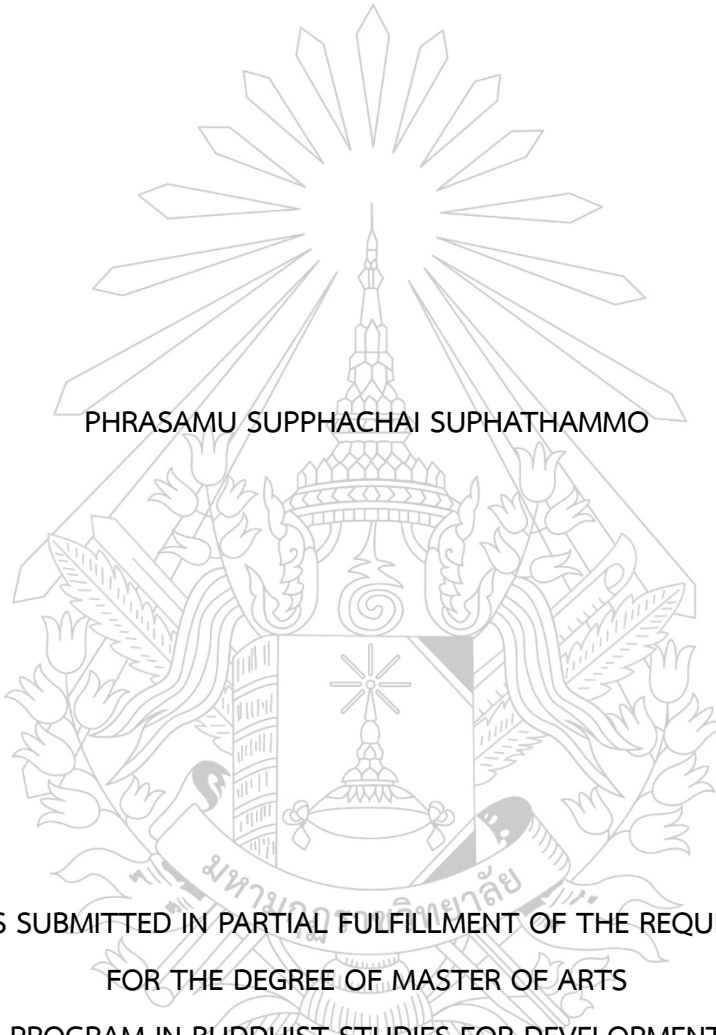
ส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรักด้วยหลักพุทธธรรม: กรณีศึกษา
ชุมชนวัดแช่มอุทิศ อำเภอมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

พระครูสมุห์ศุภชัย สุภธมโม (ไชยชาญยุทธ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา
คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2568

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

PROMOTING THE DRIVING OF LOMRAK COMMUNITY ACTIVITIES BASED
ON BUDDHIST PRINCIPLES: A CASE STUDY OF WAT CHAM UTHIT
COMMUNITY, MUEANG DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

PHRASAMU SUPPHACHAI SUPHATHAMMO

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
PROGRAM IN BUDDHIST STUDIES FOR DEVELOPMENT
FACULTY OF RELIGION AND PHILOSOPHY
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

2025

COPYRIGHT OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มน้ำด้วยหลักพุทธธรรม:
	กรณีศึกษาชุมชนวัดแช่มอุทิศ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา
ชื่อนักศึกษา	พระครูสมุทรศุภชัย สุภธมโม (ไชยชาญยุทธ)
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา
ปีพุทธศักราช	2568
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

คณบดีคณะศาสนาและปรัชญา

(พระอุดมวิจิตรเมธี, ดร.)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์:

ประธานกรรมการ

(พระราชสุทิวาภิรมย์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

อาจารย์ที่ปรึกษา

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

กรรมการ

(พระเมธีวชิราภรณ์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

กรรมการ

(พระครูนิติธรรมบัณฑิต, ดร.)

กรรมการ

(ปัญญาพงศ์ วงศ์นาครี)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรักด้วยหลักพุทธธรรม:
ชื่อนักศึกษา	พระครูสมุห์ศุภชัย สุภธมโม (ไชยชาญญูพุทธ)
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา
ปีพุทธศักราช	2568
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.

งานวิจัยเรื่อง ส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรักด้วยหลักพุทธธรรม: กรณีศึกษาชุมชนวัดแถมอุทิศ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรัก 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรัก 3) เพื่อส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรักด้วยหลักพุทธธรรม : กรณีศึกษาชุมชนวัดแถมอุทิศ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ซึ่งประสบปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดอย่างต่อเนื่องในกลุ่มวัยรุ่นและประชาชนในชุมชน โดยเฉพาะบริเวณพื้นที่เสี่ยงติดแนวเขาและซอยต่าง ๆ ที่เข้าถึงได้ง่าย ส่งผลให้เกิดปัญหาซ้ำซ้อนทั้งด้านสุขภาพ การศึกษา และความสัมพันธ์ในครอบครัว

ผลการศึกษา พบว่า แนวทางการดำเนินกิจกรรมชุมชนลุ่มรักอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งจากสามภาคส่วน ได้แก่ พระสงฆ์ในพื้นที่ ผู้นำชุมชน และเครือข่ายหน่วยงานภาครัฐ โดยกิจกรรมที่นำมาใช้ในการบำบัดและฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติดมีทั้งในระดับปัจเจก ครอบครัว และชุมชน อาทิ กิจกรรมศาสนสัมพันธ์ บำบัด เช่น การบวชสามเณรภาคฤดูร้อน การเข้าค่ายคุณธรรม จริยธรรม การสนทนาธรรมเพื่อฟื้นฟูจิตใจ กิจกรรมครอบครัวบำบัด เช่น การเยี่ยมบ้านโดยพระและผู้นำชุมชน และกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์บำบัด เช่น การเวียนเทียนร่วมกัน การปลูกต้นไม้ การตั้งเวทีสาธารณะเพื่อรับฟังปัญหา ทั้งหมดดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดอริยสัจ 4 ที่เน้นการ “รู้ทุกข์ – เหตุแห่งทุกข์ – ความดับทุกข์ – ทางสู่ความดับทุกข์”

นอกจากนี้การใช้หลักอริยสัจ 4 เป็นแนวทางในการฟื้นฟูผู้ป่วยยาเสพติด พบว่าส่งผลในเชิงบวกอย่างชัดเจน โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม ความคิด และเจตคติของผู้ป่วยที่เข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง มีการตระหนักรู้ในคุณค่าชีวิต มีเป้าหมายในการประกอบอาชีพ และสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี กิจกรรมเหล่านี้ยังเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ทำให้เกิดการรวมพลังในการป้องกันปัญหายาเสพติดอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน อันเป็นแบบอย่างที่สามารถนำไปขยายผลในชุมชนอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ชุมชนลุ่มรัก, หลักพุทธธรรม, อริยสัจ 4, การบำบัดยาเสพติด, การมีส่วนร่วมของชุมชน

ABSTRACT

Thesis Topic	PROMOTING THE DRIVING OF LOMRAK COMMUNITY ACTIVITIES BASED ON BUDDHIST PRINCIPLES: A CASE STUDY OF WAT CHAM UTHIT COMMUNITY, MUEANG DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE
Student's Name	Phrasamu Supphachai Suphathammo
Degree Sought	Master of Arts
Program	Buddhist Studies for Development
Anno Domini	2025
Advisor	Phrakhrubowonchaiwat, Dr.

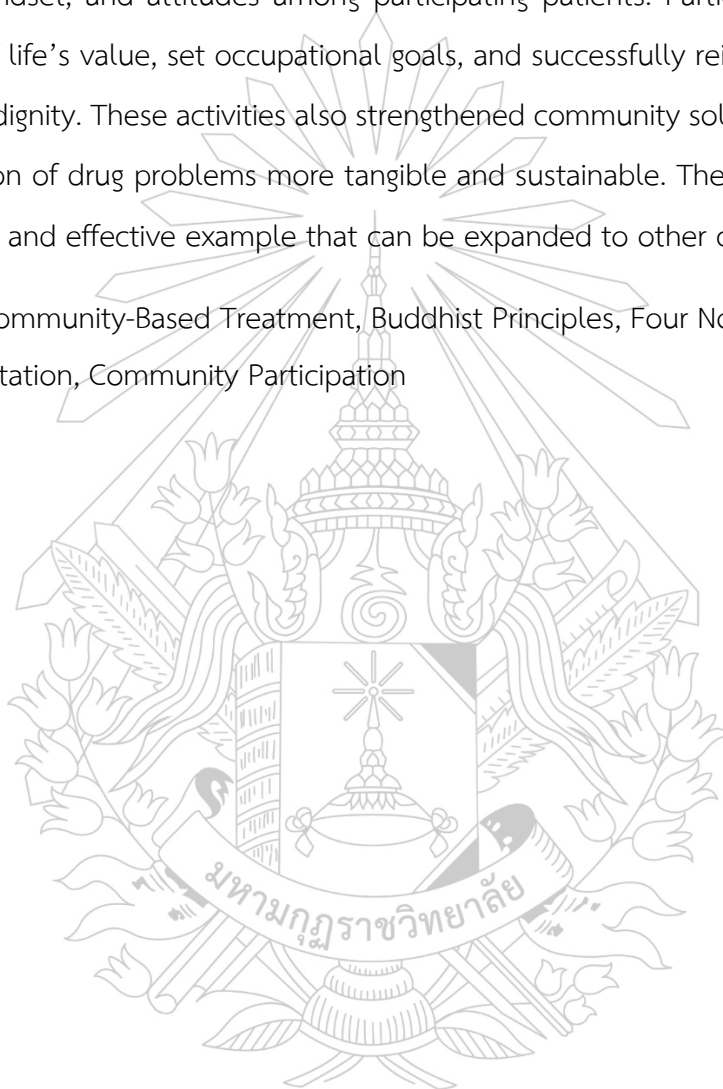
This research, titled “Promoting the Driving of Community-Based Healing Activities through Buddhist Principles: A Case Study of Wat Chaem Uthit Community, Mueang District, Songkhla Province,” had three main objectives: (1) to study theoretical concepts for driving the activities of the Community-Based Treatment (CBTx) model, (2) to explore appropriate Buddhist principles for such initiatives, and (3) to promote the implementation of community-based activities through Buddhist teachings. The case study area was Wat Chaem Uthit Community, which has been experiencing ongoing problems with drug abuse, especially among youth and local residents in high-risk areas such as alleyways and mountainous zones. These conditions have led to compounded issues involving health, education, and family relationships.

The findings revealed that the success of the CBTx initiative depended on strong collaboration among three main sectors: local monastics, community leaders, and government-affiliated networks. The activities used to support drug rehabilitation spanned across individual, family, and community levels. These included spiritual-based programs such as novice ordination, moral training camps, and Dhamma discussions; family-based therapies such as home visits by monks and community leaders; and community-based activities such as candlelight processions, tree-planting, and public forums. All initiatives were carried out under the

conceptual framework of the Four Noble Truths—recognizing suffering, understanding its causes, realizing its cessation, and following the path leading to its end.

Furthermore, the application of the Four Noble Truths as a framework for rehabilitation yielded highly positive outcomes, especially in the transformation of behavior, mindset, and attitudes among participating patients. Participants gained awareness of life's value, set occupational goals, and successfully reintegrated into society with dignity. These activities also strengthened community solidarity, making the prevention of drug problems more tangible and sustainable. The model serves as a practical and effective example that can be expanded to other communities.

Keywords: Community-Based Treatment, Buddhist Principles, Four Noble Truths, Drug Rehabilitation, Community Participation

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จเรียบร้อยลงได้ด้วยความช่วยเหลือจากผู้มีพระคุณหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ พระราชสุทิวาธิรเมธี, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย พระอุดมวชิรเมธี, ดร. คณบดีคณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

และพระเมธีวชิราภิรต, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช ที่มีความเมตตากรุณาให้ความรู้ความเข้าใจตลอดจนคำปรึกษาต่าง ๆ

ขอขอบพระคุณ พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร. อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์ ฉบับนี้ อีกทั้งได้สละเวลาในการแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเมตตาแก่ผู้วิจัย ขอขอบพระคุณ พระครูวาทีธรรมวิวัช, ดร. พระครูวิรัตธรรมโชติ, ดร.

และดร.กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์ ได้อนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ได้ให้คำแนะนำอย่างดียิ่งในการจัดทำเครื่องมือวิจัย และการจัดทำวิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณคณาจารย์ คณะศาสนาและปรัชญา สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช ทุกท่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์ดูแลช่วยเหลือในด้านเอกสารจัดทำวิทยานิพนธ์ ตลอดจนเพื่อนนิสิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา ทุกคน ที่ให้กำลังใจรวมทั้งความห่วงใยที่มอบให้ผู้วิจัยตลอดมา ประโยชน์และคุณค่าอันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบความดีทั้งหมดนี้แด่

บิดา-มารดา ปู่-ย่า และอาจารย์ อันเป็นที่เคารพสูงสุด ที่ช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่าน ณ โอกาสนี้

พระครูสมุห์ศุภชัย สุภธมโม (ไชยชาญยุทธ)

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ	จ
ABSTRACT	ฉ
กิตติกรรมประกาศ	ซ
สารบัญ.....	ฅ
สารบัญรูปภาพ.....	ฎ
สารบัญคำย่อ.....	ฏ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2. คำถามของการวิจัย.....	3
1.3. วัตถุประสงค์การวิจัย.....	3
1.4. ขอบเขตการวิจัย.....	3
1.5. วิธีดำเนินการวิจัย	4
1.6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
1.7. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	5
1.8. กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	16
1.9. นิยามศัพท์เฉพาะ	17
บทที่ 2 ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรักษ์.....	18
2.1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชนลุ่มรักษ์.....	18
2.2. โครงการชุมชนลุ่มรักษ์ (CBTX).....	23
2.3 กิจกรรมการขับเคลื่อนชุมชนลุ่มรักษ์	56
2.4. บริบทพื้นที่ที่ศึกษา	59
2.5. สรุป	60
บทที่ 3 หลักพุทธธรรมในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรักษ์.....	62
3.1. แนวคิดทฤษฎีหลักพุทธธรรม.....	62
3.2. หลักอริยสัจ 4.....	67
3.3. การแก้ปัญหาแบบอริยสัจ 4	89

3.4. หลักอริยสัจ 4 กับการขับเคลื่อนกิจกรรมชุมชนลุ่มรักษ์.....	92
3.5 สรุป	96
บทที่ 4 ส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรักษ์ด้วยหลักพุทธธรรม: กรณีศึกษา ชุมชนวัดเขมอูทิศ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา.....	97
4.1. กิจกรรมส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรักษ์ (กิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ บำบัด) ด้วยหลักอริยสัจ 4	97
4.2. กิจกรรมส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรักษ์ (กิจกรรมศาสนสัมพันธ์ บำบัด) ด้วยหลักอริยสัจ 4	101
4.3. กิจกรรมส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรักษ์ (กิจกรรมครอบครัว สัมพันธ์บำบัด) ด้วยหลักอริยสัจ 4	103
4.4. สรุป	106
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	111
5.1. สรุปผลการวิจัย	111
5.2. อภิปรายผลการวิจัย.....	113
5.3. ข้อเสนอแนะ.....	119
บรรณานุกรม	120
ภาคผนวก	125
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ.....	126
ภาคผนวก ข รายนามผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก	128
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ.....	130
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย.....	134
ภาคผนวก จ แบบสัมภาษณ์ที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย.....	147
ภาคผนวก ฉ ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์.....	154
ภาคผนวก ช เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์	159
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	161

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 4.1 ส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มน้ำด้วยหลักพุทธธรรม	109
--	-----

สารบัญรูปภาพ

หน้า

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	16
---------------------------------------	----

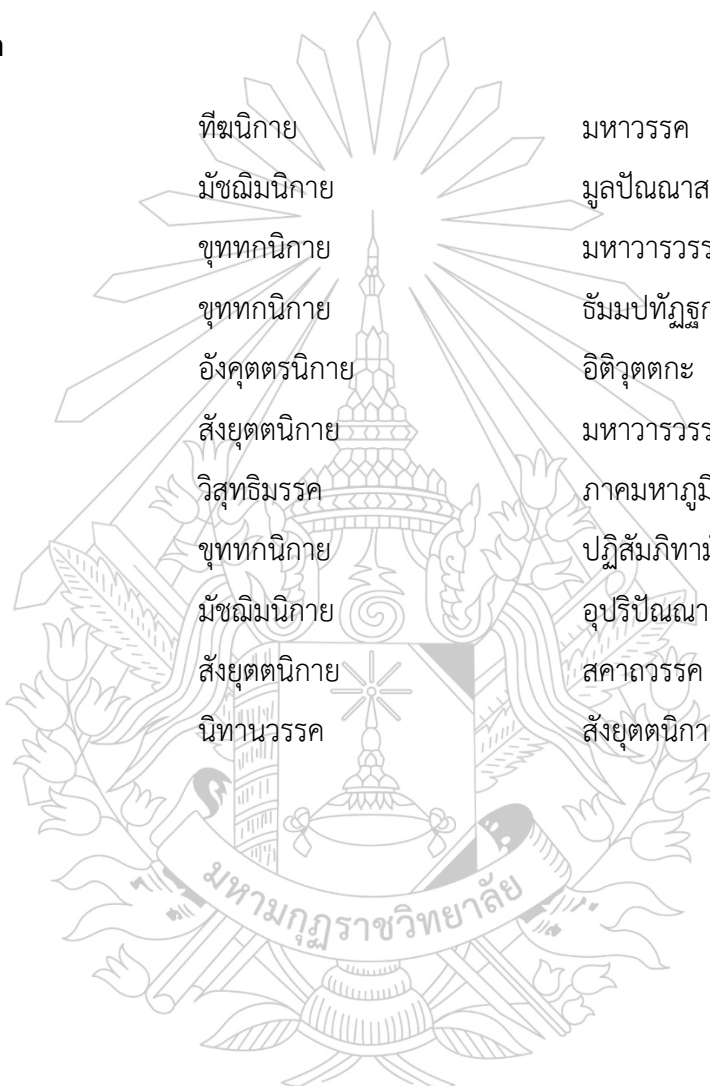

สารบัญคำย่อ

ในวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การอ้างอิงระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ให้ใช้อักษรย่อตัวพื้นปกติเช่นที.ส. (ไทย) 9/276/98. หมายถึง ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค ภาษาไทย เล่ม 9 ข้อ 276 หน้า 98 ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539

พระสูตรต้นตปิฎก

ที.ม.	ทีฆนิกาย	มหาวรรค
ม.ม.	มัชฌิมนิกาย	มูลปิ่นธาสก์
ส.ม.	ขุททกนิกาย	มหาวรรค
ขุ.ธ	ขุททกนิกาย	ธัมมปัทมสูตร
ขุ.อิติ.	อังคุตตรนิกาย	อิติวุตตกะ
ส.ม.อ.	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค อรรถกถา
วิ.มหา.	วิสุทธิธรรม	ภาคมหาภูมิ
ขุ.ปฎิ.	ขุททกนิกาย	ปฎิสัมภิตามัคค์
ม.อุป.	มัชฌิมนิกาย	อุปปิณธาสก์
ส.ส.	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค
ส.นิ.	นิทานวรรค	สังยุตตนิกาย

บทที่ 1

บทนำ

1.1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันสถานการณ์ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญที่โลกต้องเผชิญ มีแนวโน้มที่จะขยายตัวมีความรุนแรงมากขึ้น การแพร่ระบาดของยาเสพติดที่เป็นปัญหาเรื้อรังในสังคมไทย มีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายด้านเช่น การคบเพื่อน ครอบครัวแตกแยก และสภาพแวดล้อม ปัจจัยเหล่านี้เป็นสาเหตุหลักของการแพร่ระบาดของยาเสพติดในสังคมไทยอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นที่มีความอยากรู้อยากลอง และขาดประสบการณ์หรือทักษะการดำเนินชีวิต ขาดคนดูแลเพราะครอบครัวแตกแยกหรือส่วนหนึ่งเกิดจากการอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีความเสี่ยง ปัญหาเสพติดถือเป็นปัญหาที่สร้างความเสียหายให้กับประเทศชาติและรัฐบาลที่มีมายาวนาน แม้ว่าจะมีนโยบายป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดให้หมดไปในทุกยุคทุกสมัย แต่ปัญหายาเสพติดยังเป็นปัญหาที่รุนแรง และเยาวชนเป็นกลุ่มเสี่ยงหรือผู้ติดยาเสพติดรายใหม่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง รัฐบาลจึงให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่องตามแผนงานแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยให้ทุกภาคส่วนบูรณาการทำงานร่วมกันภายใต้ต้นนโยบาย “ปลูกชุมชนให้เข้มแข็ง เปลี่ยนผู้เสพเป็นผู้ป่วย ปราบปรามสกัดกั้นยึดทรัพย์ผู้ค้า ขจัดข้าราชการทุจริตพัวพันยาเสพติดให้สิ้น” มุ่งเน้นการแก้ไขในเชิงสุขภาพ ผู้เสพติดคือผู้ป่วยต้องได้รับการบำบัดรักษา ฟันฟูดูแลช่วยให้สามารถลด ละหรือเลิกใช้ยาเสพติดได้ เพื่อคืนคนดีสู่สังคม ด้วยการขับเคลื่อนภารกิจ “ชุมชนล้อมรั้ว” ภายใต้แนวคิด “สร้างความสุข เติมความรัก โอบอุ้มสังคมให้อบอุ่น เพื่อเป้าหมายคืนคนดีสู่สังคมอย่างปลอดภัย” การหาแนวทางแก้ไขปัญหายาเสพติดทั้งในด้านการป้องกัน การปราบปราม การบำบัดรักษา การฟื้นฟูสมรรถภาพ และการดูแลติดตามผล เพื่อให้มีชีวิตที่ดีงาม ห่างไกลยาเสพติด (พระปลัดชัยยะ โกมล (แก้วมะไฟ), 2561)

ปัญหาหนึ่งของชุมชนที่ต้องการแก้ไขอย่างจริงจัง คือ ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดที่กำลังเป็นปัญหาและเป็นภัยคุกคามที่ร้ายแรงของสังคมไทยเป็นปัญหาที่เรื้อรังมานาน ที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะปัญหายาเสพติดในวัยรุ่นถือเป็นปัญหาที่เป็นภัยสังคม ปัจจัยที่มีผลต่อการเสพยาเสพติดและการเข้าถึงยาเสพติดนั้น เกิดได้จากหลายปัจจัย อาทิ เช่น จากอายุที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะของเด็กและเยาวชนนั้น เป็นช่วงที่ขาดความรู้ ขาดความยั้งคิด และเป็นช่วงแปรปรวนต่อสภาพอารมณ์ทำให้มีการอยากรู้อยากลอง จนนำไปสู่การใช้ยาเสพติด ชุมชนวัดแถมอุทิศ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ประกอบด้วยหมู่บ้าน คือ บ้านเหล้า บ้านยวน หัวพรู เกาะโนน เป็นชุมชนเมือง

กึ่งชนบท มีซอยเข้าออกได้หลายซอยและด้านหลังติดเทือกเขาเหียบดา ซึ่งเป็นเทือกเขาที่ติดต่อกันได้ในหลายชุมชน จึงทำให้เป็นแหล่งจำหน่ายและกระจายของยาเสพติด ทำให้มีการแพร่ระบาด ทั้งด้านตัวยา ผู้ค้า ผู้ป่วยเป็นกลุ่มยาบ้า ยาไอซ์ สุรา ถึงแม้การใช้จะดำเนินการแก้ไขแต่ยังพบปัญหาทั้งด้านตัวยาที่เข้าถึงได้ง่าย มีผู้ค้าในพื้นที่ สิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการใช้ยาเสพติด ผู้ป่วยส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชน แต่ขาดการดูแลเอาใจใส่ในชุมชน ส่งผลให้ไม่สามารถเข้าถึงบริการรักษาได้อย่างครอบคลุม ลำบาก การบูรณาการงานของภาครัฐและชุมชนไม่ต่อเนื่อง ผู้นำชุมชนเล็งเห็นความสำคัญของปัญหาของยาเสพติดในชุมชนที่มีการแพร่ระบาด ทั้งด้านตัวยา ผู้ค้า ผู้ป่วยเป็นกลุ่มยาบ้า ยาไอซ์ สิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการใช้ยาเสพติด ผู้ป่วยส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชน แต่ขาดการดูแลเอาใจใส่ในชุมชน ส่งผลให้ไม่สามารถเข้าถึงบริการรักษาได้อย่างครอบคลุม การบูรณาการงานของภาครัฐและชุมชนไม่ต่อเนื่อง และจากข้อมูลการบำบัดรวบรวมเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2566 มีผู้ป่วยชุมชนวัดแหม่มอุทิศ จำนวน 30 ราย สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเมืองสงขลา และภาคีเครือข่าย จึงเลือกพื้นที่ชุมชนวัดแหม่มอุทิศ ดำเนินงานการดูแลผู้ป่วยยาเสพติด โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตามโครงการชุมชนล้อมรั้ว (CBTX) แก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน

หลักพุทธธรรมเป็นหลักคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นหลักการพัฒนามนุษย์ และหลักการเรียนรู้ไว้ครบบระบวนการ มีทั้งองค์ประกอบและขั้นตอนตามลำดับต่อเนื่องอย่างสมบูรณ์ตลอดจนเป็นกระบวนการและแนวทางในการแก้ปัญหาทางสังคมได้อย่างสำคัญ (พระปลัดชัยยะ โกมล (แก้วมะไฟ), 2561) หลักพุทธธรรมที่เป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ผู้วิจัยได้นำมาศึกษา ได้แก่ หลักอริยสัจ 4 (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) (ม.ม. 17/-/113) ที่เป็นหลักการของพระพุทธศาสนาใช้เพื่อเป็นแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนด้วยวิธีการบำบัดทางกายและใจควบคู่กันไป โดยทางกายจะได้รับการบำบัดด้วยเวชวิธีจากสาธารณสุขประจำตำบล และการฝึกวิชาชีพ ส่วนด้านจิตใจ ก็มีการให้ความรู้ทั้งที่เป็นความรู้ทางโลกคือความรู้สำหรับการประกอบอาชีพที่สุจริตหลังจากเลิกจากยาเสพติด และในขณะเดียวกันก็สอนหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาให้รู้สำนึกในคุณของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และกตัญญูต่อบุคคลที่มีพระคุณต่อตนเอง สามารถนำหลักพุทธธรรมมาเป็นแนวทางการปฏิบัติในการป้องกัน ฝ่าระวังปัญหายาเสพติดในชุมชน การดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง และพัฒนาจิตใจเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ดังนั้นผู้วิจัย จึงสนใจศึกษาการส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนล้อมรั้วด้วยหลักพุทธธรรม: กรณีศึกษาชุมชนวัดแหม่มอุทิศ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เพื่อจะนำไปใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหายาเสพติดที่กำลังแพร่ระบาดอย่างรุนแรงในสังคมปัจจุบัน ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม และประเทศชาติสืบต่อไป

1.2. คำถามของการวิจัย

1.2.1 แนวคิดทฤษฎีการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรักซ์ เป็นอย่างไร

1.2.2 หลักพุทธธรรมที่เหมาะสมในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรักซ์ ใช้หลักธรรมใด

1.2.3 การส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรักซ์ด้วยหลักพุทธธรรม: กรณีศึกษาชุมชนวัดแหม่อุทิศ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ได้อย่างไร

1.3. วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรักซ์

1.3.2 เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรักซ์

1.3.3 เพื่อส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรักซ์ด้วยหลักพุทธธรรม: กรณีศึกษาชุมชนวัดแหม่อุทิศ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

1.4. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ภาคสนาม ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเรื่องส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรักซ์ด้วยหลักพุทธธรรม: กรณีศึกษาชุมชนวัดแหม่อุทิศ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา โดยกำหนดขอบเขตการศึกษาวิจัย ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาการส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรักซ์ของชุมชนวัดแหม่อุทิศ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ในการจัดกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนโดยผ่านกิจกรรม 1) กิจกรรมชุมชนสัมพันธ์บำบัด 2) กิจกรรมศาสนสัมพันธ์บำบัด และ 3) กิจกรรมครอบครัวบำบัด และศึกษาหลักธรรมที่นำมาใช้ในการดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีสังเกต 4 เป็นหลักธรรมสำคัญที่นำมาใช้ในการส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรักซ์ของชุมชนวัดแหม่อุทิศ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

1.4.2 ขอบเขตด้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก 3 กลุ่ม จำนวน 12 รูป/คน ซึ่งประกอบไปด้วย

1) กลุ่มนักวิชาการพุทธศาสนา	จำนวน 4 รูป
2) กลุ่มผู้นำชุมชน	จำนวน 4 คน
3) กลุ่มภาคีเครือข่าย	จำนวน 4 คน

1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยเลือกพื้นที่วิจัยแบบเจาะจง คือ ชุมชนวัดแช่มอุทิศ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ประกอบด้วย บ้านเหล่า บ้านยวน หัวพร และเกาะโนด

1.5. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Interview Research) แบบสัมภาษณ์ในเชิงลึก (In depth Interview) ซึ่งทำเป็นขั้นตอนในการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) และจากการลงพื้นที่ชุมชนวัดแช่มอุทิศ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับกิจกรรมชุมชนลุ่มรักษ์ของชุมชนวัดแช่มอุทิศ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา และหลักอริยสัจ 4 นำมาสร้างเป็นเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ โดยการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัยโดยผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ เพื่อหาความเชื่อมั่น แล้วจึงนำไปสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เลือกไว้ เพื่อเก็บข้อมูลในการวิจัย ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

1.5.1 การศึกษาทบทวนเอกสาร

ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลักอริยสัจ 4 โดยศึกษาข้อมูลจากคัมภีร์และแหล่งข้อมูลสำคัญ ดังนี้

- 1) ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539
- 2) ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ ภาคนิพนธ์ รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการ และเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องงานวิจัย

1.5.2 การศึกษาจากภาคสนาม

1) ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจัดหมวดหมู่ เพื่อศึกษาให้เห็นขั้นตอนการจัดกระบวนการของส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรักษ์ด้วยหลักพุทธธรรมของชุมชนวัดแช่มอุทิศ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

2) การออกแบบสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง แล้วให้ที่ปรึกษาตรวจสอบ เพื่อตรวจก่อนนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหา ภาษา โครงสร้าง ก่อน

นำไปใช้สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยการบันทึกเสียง และการจัดบันทึกข้อความแล้ว เขียนรายงานเชิงพรรณนา

3) สัมภาษณ์แบบเชิงลึก ผู้วิจัยสัมภาษณ์กับบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับชุมชนลัทธิของชุมชนวัดแหม่อุทิศ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ในประเด็นที่สำคัญเพื่อศึกษาความเห็นในระดับลึกของแต่ละบุคคล จากประชากรกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 12 คน

1.5.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสารและภาคสนาม มาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ตามวิธีอุปนัย (Inductive Method) โดยจำแนกแยกประเด็นข้อมูลตามความเหมาะสม แล้วพิจารณา ความสัมพันธ์ของข้อมูล แล้วรวบรวมข้อมูลแบบสังเคราะห์ตามประเด็นที่ศึกษา จากนั้นนำเสนอผลการวิจัยและข้อเสนอแนะเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยในครั้งต่อไป

1.6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบแนวคิดทฤษฎีการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลัทธิ

1.6.2 ทำให้ทราบหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลัทธิ

1.6.3 ทำให้ทราบแนวทางส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลัทธิด้วยหลักพุทธธรรม: กรณีศึกษาชุมชนวัดแหม่อุทิศ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

1.7. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.7.1 เอกสาร

สุชิน บัวงาม กล่าวไว้ในหนังสือ ยาและสารเสพติด สรุปความว่า นอกจากสุราและเมรัยที่มีมาตั้งแต่อดีต ในปัจจุบันยังมีเครื่องดื่มผสมเหล้าซึ่งมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน โดยเครื่องดื่มผสมเหล้าแต่ละชนิดจะได้รับการหมักพืชชนิดต่าง ๆ บางชนิดยังมีการกลั่นอีกด้วย โดยเครื่องดื่มผสมเหล้าเหล่านี้จะมีเปอร์เซ็นต์ของแอลกอฮอล์ที่แตกต่างกันไป ทำให้ผู้ดื่มเกิดอาการมึนเมา ขาดสติสัมปชัญญะได้ เช่นเดียวกับสุราและเมรัย จึงนับรวมเป็นมึนเมาด้วย ปัจจุบันยังมีสิ่งต่าง ๆ ที่เมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายแล้ว ทำให้ผู้เสพเกิดความมึนเมาขาดสติสัมปชัญญะได้เช่นกัน นิยมเรียกว่า ยาเสพติด

สุพัตรา สุภาพ (2542) ได้ให้คำนิยามยาเสพติดให้โทษว่า เมื่อเสพแล้วผู้เสพจะเกิดความต้องการทั้งทางร่างกายและจิตใจในการที่จะเสพต่อไป โดยไม่สามารถหยุดการเสพได้ จำนวนการเสพก็จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนทำให้เกิดอันตรายต่อร่างกายและจิตใจในภายหลัง ลักษณะยาเสพติดจะมาในรูปแบบ 1) มีความต้องการที่รุนแรง พยายามทุกวิถีทางที่จะให้ได้มา 2) มีแนวโน้มจะเสพเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งการกิน การฉีด หรือการสูด และ 3) ทำให้จิตใจและร่างกายต้องพึ่งยาเสพติด

ภาคี ทรัพยากรพิพัฒน์ (2567) ผู้อำนวยการสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด กระทรวงสาธารณสุข (สธ.) ได้ให้ข้อมูลกับทาง Hfocus ว่า การจะเป็นชุมชนล้อมรั้งนั้น หลายชุมชนมีความพร้อม แต่อาจจะยังต้องการข้อมูลหรือตัวอย่างในการดำเนินการ ซึ่งในการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อขับเคลื่อนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ป่วยยาเสพติดครั้งนี้ จึงได้เชิญของคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) ซึ่งมาจากหน่วยงานและภาคส่วนต่างๆ ระดับอำเภอ เป็นแกนหลักในการประสานและสนับสนุนการบูรณาการการทำงานร่วมกันของ 5 ภาคีเครือข่ายเข้มแข็ง ที่เรียกว่า 5 เสือ ได้แก่ ทหาร ตำรวจ นายอำเภอ นายก อบต. และสาธารณสุขอำเภอ ซึ่งจะทราบว่าชุมชนนั้นๆ เข้มแข็งหรือไม่ มีศักยภาพหรือไม่ หรือมีปัญหาเสพยา ปัญหาจิตเวชในพื้นที่หรือไม่ การคัดเลือกชุมชนล้อมรั้ง มาร่วมทำงานจึงเกิดจากระดับอำเภอเป็นแกนหลัก

ชลน่าน ศรีแก้ว (2567) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข กล่าวว่า การแก้ไขปัญหายาเสพติด และกำหนดให้เป็นวาระแห่งชาติ ให้ทุกภาคส่วนบูรณาการการทำงานร่วมกันภายใต้นโยบาย “ปลุกชุมชนให้เข้มแข็ง เปลี่ยนผู้เสพเป็นผู้ป่วย ปรามปรามสกัดกั้นยึดทรัพย์ผู้ค้า ขจัดข้าราชการทุจริตพัวพันยาเสพติดให้สิ้น” โดยในส่วนของ สธ. ให้ความสำคัญกับการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ด้วยกระบวนการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดโดยชุมชนมีส่วนร่วม (CBTx) หรือ “ชุมชนล้อมรั้ง” ร่วมกับการรักษาทางการแพทย์ เนื่องจากการติดยาเสพติดถือเป็นความเจ็บป่วยที่ซับซ้อน ทั้งด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต สังคมและการดำเนินชีวิต และเป็นโรคเรื้อรังที่กลับเป็นซ้ำได้อีก ต้องได้รับการบำบัดรักษาที่มีประสิทธิภาพแบบรอบด้าน และต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้ป่วยยาเสพติดกลับมาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปลอดภัยทั้งต่อตนเอง ครอบครัวและชุมชน สำหรับการขับเคลื่อนภารกิจ “ชุมชนล้อมรั้ง” ให้บรรลุเป้าหมาย จะใช้กลไกของคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) ซึ่งมาจากหน่วยงานและภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่ เป็นแกนหลักในการประสานและสนับสนุนการบูรณาการการทำงานร่วมกัน เพื่อสร้าง “ชุมชนล้อมรั้ง” ในทุกอำเภอ มาร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การทำงานด้านยาเสพติด เพื่อพัฒนารูปแบบการดำเนินงาน CBTx ภายใต้แนวคิด “สร้างความสุข เติมความรัก โอบอุ้มสังคมให้อบอุ่น เพื่อเป้าหมาย คีนคนสู่สังคมอย่างปลอดภัย” ต่อไป

สมชาย จักรพันธุ์ (2567) ที่ปรึกษากรมสุขภาพจิต กล่าวว่า หลักการสำคัญของชุมชนล้อมรั้ง คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนซึ่งแต่ละพื้นที่ต้องหาวิธีการของตนเอง ผนวกกับการมีส่วนร่วมของครอบครัวและผู้เสพที่จะร่วมออกแบบการช่วยเหลือ โดยมีสาธารณสุขคอยหนุนเสริม เวทีประชุมแลกเปลี่ยนบทเรียนความสำเร็จของกลไก พชอ. “พื้นที่เป็นฐานชุมชนเป็นศูนย์กลาง” แก้ปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืนในครั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างชุมชนและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ได้ร่วมแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบบูรณาการในทุกมิติ เชื่อมกลไกการทำงาน พชอ. เพื่อให้เกิดผลดีแก่เด็กและเยาวชนในทุกพื้นที่

ศานนท์ หวังสร้างบุญ (2567) รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร กล่าวในเวที “สานพลังชุมชนล้อมรั้ง” พื้นที่เป็นฐานประชาชนเป็นศูนย์กลาง ร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

กรุงเทพมหานคร ว่า ทางออกของปัญหายาเสพติด เราคงต้องเริ่มต้นด้วยการยอมรับความจริง และทั้งความกลัว พร้อมร่วมมือกันหาทางแก้ไขปัญหาเสพติดอย่างจริงจัง เพื่อลดความสูญเสียทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า นั่นก็คือ ลูกหลานของเรา ปัญหาเสพติดเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนเชื่อมโยงกับปัญหาทางสังคมอื่น ชุมชนในกรุงเทพมหานคร ถือได้ว่าเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติด เหตุเพราะมีผู้คนที่หลากหลาย รวมถึงเป็นพื้นที่เศรษฐกิจ การค้า ที่มีสถานประกอบการหลายรูปแบบ อีกทั้งมีชุมชนที่หลากหลายทั้งชุมชนแออัด ชุมชนอาคารสูง ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร เคหะชุมชน ชุมชนชานเมือง พื้นที่ประชาชนก็ต่างมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน และอาจมีหลายชีวิตที่หลงทางหรือเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดด้วยเหตุผลความจำเป็นที่ยากจะเข้าใจ กรุงเทพมหานครเห็นด้วยและพร้อมสนับสนุนนโยบายการดำเนินงานด้านการป้องกันปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ถือเป็นวาระแห่งชาติ โดยมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาด้านจิตเวชจากยาเสพติด เปลี่ยนผู้เสพเป็นผู้ป่วยให้ได้รับการบำบัดรักษาป้องกันในกลุ่มต่าง ๆ ทุกระดับ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน หรือ CBTx (Community Based Treatment and Rehabilitation)

รุ่งอรุณ ลิ้มฬหะภัณ (2567) ผู้อำนวยการสำนักสนับสนุนการควบคุมปัจจัยเสี่ยงหลัก สสส. กล่าวว่า สสส. สนับสนุนเครือข่ายภาคประชาชนสร้างพื้นที่ปลอดภัยจากยาเสพติดและเสริมสร้างชุมชนสุขภาวะ ร่วมขับเคลื่อนงานป้องกันปัญหายาเสพติดในระดับพื้นที่หมู่บ้านชุมชนมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2558 ทำให้เกิดพื้นที่ต้นแบบที่สามารถสร้างพื้นที่ปลอดภัยจากปัญหายาเสพติด 25 แห่ง ใน 48 จังหวัด สามารถปกป้องลูกหลานไม่ให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับวงจรยาเสพติดได้อย่างเป็นรูปธรรม ที่สำคัญทำให้เกิดแกนนำ ซึ่งเป็นกลไกการขับเคลื่อนงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ทั้งระดับชุมชนหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ ภูมิภาค และแกนนำเครือข่าย 5 ภูมิภาค 2,683 คน รวม 1,527 หมู่บ้าน/ชุมชน จากประสบการณ์และบทเรียนการทำงานในพื้นที่ของแกนนำ นำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้การจัดการปัญหายาเสพติดไปขยายผลสู่พื้นที่ชุมชนอื่น ๆ

ลัดดาวัลย์ ธีรภาพชัยศรี (2567) พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ สำนักงานเลขานุการ คณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด กระทรวงสาธารณสุข กล่าวว่า กรอบแนวคิดการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน “ชุมชนล้อมรั้ว” หรือ Community Based Treatment : (CBTx) เพื่อให้ชุมชนและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องได้ร่วมบูรณาการแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบบูรณาการในทุกมิติ อีกทั้งผู้ใช้/ผู้เสพยาเสพติดบางรายที่ไม่มีอาการรุนแรง และไม่จำเป็นต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล ชุมชนก็สามารถบริหารจัดการดูแลเบื้องต้นได้ นอกจากนี้ผู้ป่วยยาเสพติดทั้งที่ไม่มีหรือมีอาการทางจิตร่วม เมื่อได้รับการบำบัดรักษาครบจนอาการสงบแล้วจะถูกส่งส่งกลับคืนสู่ครอบครัว และชุมชน จำเป็นอย่างยิ่งที่ครอบครัวและชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการติดตามดูแลต่อเนื่อง ตลอดจนช่วยในการฟื้นฟูสมรรถภาพ เพื่อเฝ้าระวังและป้องกันการกลับไปเสพยาหรือป่วยซ้ำ โดยมีแนวทางการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลด้วย

กระบวนการ “ชุมชนล้อมรั้ว” โดยการฟื้นฟูผู้เฒ่าเฒ่าเสพติด แบบองค์รวมที่บูรณาการแก้ไขปัญหานี้ ในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านการป้องกัน ปรามปราม และบำบัดรักษา รวมถึงการเสริมสร้างความเข้มแข็ง หมู่บ้าน/ชุมชน ยึดคนเป็นศูนย์กลาง คำนึงถึงสิทธิ ความเท่าเทียม ประโยชน์ ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคที่เกี่ยวข้อง ทั้งการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ พร้อมร่วมแก้ไขปัญหานี้ อย่างยั่งยืน

วิไลวรรณ เจนการ (2567) ผู้แทนศูนย์อำนวยการป้องกันและปรามปรามยาเสพติด จังหวัดเชียงใหม่ กล่าวว่า การขับเคลื่อนงาน “พื้นที่เป็นฐาน ประชาชนเป็นศูนย์กลาง” เกิดจากการมีส่วนร่วมสร้างชุมชนเข้มแข็งป้องกันยาเสพติด ความเจ็บป่วยของประชาชนส่วนหนึ่ง เกิดจากปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ จากการใช้ชีวิตประจำวัน ทั้งอาหาร สิ่งแวดล้อม ขณะที่หน่วยบริการสุขภาพ รับหน้ารักษาโรคที่ปลายน้ำ ดังนั้น กลไกพอ. ที่มีนายอำเภอ ร่วมกับสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ โรงพยาบาล ภาคเอกชน ประชาสังคมช่วยกัน “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” ดูแลคุณภาพชีวิตประชาชน โดยเฉพาะมิติการสร้างเสริมสุขภาพมากขึ้น ถือเป็นการพัฒนาตั้งแต่ต้นน้ำ เน้นให้ชุมชนสามารถสร้างและจัดการสุขภาวะตามบริบทแต่ละพื้นที่ได้ ในระยะยาวจะสามารถลดความเสี่ยงการเจ็บป่วยและเสียชีวิตจากโรคที่ป้องกันได้ แบ่งเบาภาระของหน่วยบริการ และทำให้ชุมชนเป็นฐานในการสร้างสุขภาวะที่ดีในทุกพื้นที่ “หลักการชุมชนล้อมรั้ว (CBTx) คือ 1.เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนให้มีส่วนร่วมในการดูแลและฟื้นฟู สนับสนุนผู้ที่ต้องการการดูแล 2.การเข้าถึงที่ง่ายและสะดวก ให้ผู้ป่วยสามารถเข้าถึงบริการได้ง่ายและไม่ต้องเดินทางไกล 3. การดูแลที่ครอบคลุมและต่อเนื่อง ทั้งดูแลทางการแพทย์ จิตสังคม การศึกษา และการฟื้นฟู เพื่อให้เกิดความครอบคลุมและต่อเนื่อง 4. การส่งเสริมการบูรณาการกับบริการอื่น ๆ เช่น บริการสาธารณสุข การศึกษา และบริการสังคม เพื่อให้การดูแลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ 5. การให้ข้อมูลและการศึกษาในชุมชน เพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะในการดูแลตนเองและผู้อื่น ซึ่งกระบวนการนี้ จะช่วยให้ผู้ที่ต้องการการดูแล ได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่คุ้นเคย และได้รับการสนับสนุนจากชุมชนของตนเอง ส่งผลให้การฟื้นฟูมีประสิทธิภาพและยั่งยืน”

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) กล่าวว่า “หลักอริยสัจสี่” ถือเป็นระบบใหญ่ที่ครอบคลุมกระบวนการในการแก้ไขปัญหาทั้งมวล ซึ่งมีสาระสำคัญพอสรุปได้ว่า เมื่อเจอกับปัญหา หรือ ทุกข์ ก็ต้องสืบสาวหาเหตุปัจจัยว่าเกิดจากอะไร เรียกว่า สมุทัย เมื่อพบแล้วก็ต้องเล็งจุดหมายว่าจะเอาอะไรและจะสามารถทำได้แค่ไหนเพียงใด แล้วตั้งเป้าหมายขึ้นมา เรียกว่า นิโรธ เมื่อตั้งเป้าหมายชัดแล้ว ก็จะมาสู่ขั้นการลงมือปฏิบัติเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย เรียกว่า มรรค

พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พูดถึง หลักธรรมอริยสัจ 4 เป็นหลักธรรมที่แสดงให้เห็นความเป็นจริงของความผิด ความเศร้าหมองใจ ความคับแค้นใจ ซึ่งรวม

เรียกว่าทุกข์ และกระบวนการดับความทุกข์ได้อย่างสิ้นเชิงประกอบด้วยองค์ 4 คือ 1. ทุกข์ ความทุกข์กายทุกข์ใจ 2. สมุทัย เหตุเกิดทุกข์ 3. นิโรธ ความดับทุกข์ 4. มรรค ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ความสำคัญ และความหมายของอริยสัจ 4 มีพุทธพจน์ “ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย รอยเท้า ของสัตว์ทั้งหลายที่เที่ยวไปบนพื้นแผ่นดินทั้งสิ้นทั้งปวง ย่อมประชุมลงในรอยเท้าข้าง รอยเท้าข้างนั้น กล่าวได้ว่าเป็นยอดเยี่ยมในบรรดารอยเท้าเหล่านั้น โดยความมีขนาดใหญ่ฉันใด กุศลธรรมทั้งสิ้น ทั้ง ปวง ก็สงเคราะห์ลงในอริยสัจ 4 ฉะนั้น” (ม.ม. 12/340/349)

สุกัร ทุมทอง (2562) ได้เขียนหนังสือ เรื่อง “อริยสัจ 4” สรุปว่า อริยสัจ ประกอบด้วยหลัก 4 ข้อ คือ ทุกขอริยสัจ ทุกขสมุทยอริยสัจ ทุกขนิโรธอริยสัจ และทุกขนิโรธคามินี ปฏิปทาอริยสัจ การเรียนรู้เรื่องอริยสัจจะเกิดประโยชน์จากการเรียนรู้มากมายหลายประการ ดังนี้ 1) ทำให้หยุดท่องเที่ยววนเวียน 2) ทำให้ไม่ประสบกับภาวะที่ไม่น่าปรารถนา 3) ทำให้เป็นผู้แน่นอน 4) ทำให้ไม่สร้างทุกข์ ความเร่าร้อนให้ตนเอง 5) ทำให้มีหลัก 6) ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ 7) ทำให้ได้สมณะอันสูงสุด 8) รู้อริยสัจแล้วทุกข์เหลือน้อยมาก และ 9) รู้อริยสัจแล้วทำให้สิ้นอาสวะได้

1.7.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประกาศิต ชัยรัตน์ (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง หลักพุทธธรรมกับการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดของเยาวชน ผลการวิจัยพบว่า การใช้พุทธธรรมเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้มีความเข้มแข็ง โดยใช้ภูมิคุ้มกันทางครอบครัว เป็นความรักความอบอุ่น ความเข้าใจซึ่งกันและกัน ภูมิคุ้มกันจากสังคมสิ่งแวดล้อม ภูมิคุ้มกันจากกัลยาณมิตร รวมถึงการเสริมสร้างการเรียนรู้ที่เกิดจากตนเองเป็นผู้กำหนด เยาวชนส่วนใหญ่ที่หลงเข้าไปเสพยาหรือเกี่ยวข้องกับยาเสพติด อาจเนื่องจากขาดความรักความอบอุ่น ขาดความรู้ความเข้าใจต่อสังคม เข้าใจว่าตนเองไม่มีคุณค่า และขาดความรู้ทางธรรมะพื้นฐาน หากเราต้องการแก้ปัญหาเรื่องยาเสพติดของเยาวชน เราจำเป็นต้องแก้ไขปัญหาดัง ๆ เยาวชน ควรได้เรียนรู้ปรับทัศนคติมุมมองด้วยการใช้ปัญญา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในการแก้ปัญหาของตนเอง ในด้านครอบครัว สังคม และเพื่อน ให้ประสานสัมพันธ์กันอย่าง เป็นระบบเสมือนเฟือง 3 ตัวขับเคลื่อนกลไกให้ทำงานในเวลาเดียวกัน ดังนั้นการป้องกันมิให้เยาวชนได้มีโอกาสเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นการป้องกัน ในลักษณะการสร้างความร่วมมือในการใช้ชีวิตเตรียมความพร้อมในการเป็นผู้ใหญ่ หรือเป็นผู้ดูแลตนเองได้ โดยปัญญาเป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองให้อยู่ในสังคมเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ ซึ่งจะเป็นเยาวชนที่เป็นคนเก่ง เป็นคนดีที่สามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างภาคภูมิใจ ทำให้เยาวชนก้าวข้ามช่วงวัยแห่งการปรับเปลี่ยนจากเยาวชนสู่ความเป็นผู้ใหญ่ที่มีความรับผิดชอบ เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ มีความเข้มแข็งที่เกิดจากกระบวนการใช้ปัญญาเป็นหลักที่ยึดเหนี่ยว อันเป็นรูปแบบอีกมิติหนึ่งที่มุ่งเน้นการแก้ปัญหาจากสาเหตุของปัญหา เป็นภูมิคุ้มกันที่เกิดขึ้นจากความอบอุ่น การดูแลตนเองได้ และจิตสำนึกที่ดี

ดังนั้นเหตุปัจจัยที่มีผลกระทบทำให้เยาวชนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด คือการยอมรับในครอบครัว การยอมรับในสังคม และการยอมรับด้วยเหตุและผล ยอมรับพุทธธรรมที่นำมาสร้างภูมิคุ้มกันให้เยาวชนด้วย "ปัญญา,, เป็นเครื่องมือ เพื่อแก้ปัญหาเยาวชนให้ห่างไกลจากยาเสพติดให้เยาวชนมี ภูมิด้านทานต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ มีความเข้มแข็งในจิตใจเป็นพื้นฐานทำให้ประเทศไทยมีพลเมืองที่มี คุณภาพนำพาประเทศให้มีความสุขสงบเจริญรุ่งเรือง

พระครูกิตติโชติคุณ กิตติปาโล (ปะละกัง) (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง พุทธจริยศาสตร์กับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า 1) พุทธจริยศาสตร์สำหรับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ผลจากการสนทนากลุ่มทั้ง 4 ชุมชน พบว่า หลักพุทธจริยศาสตร์สำหรับการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนของตน ประกอบด้วยหลักธรรม 4 ประการคือ 1) หลักอบายมุข, 2) หลักปธาน 4, 3) หลักวัณมุข 6 และ 4) หลักพรหมวิหาร 4 2) สภาพปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น มีสาเหตุมาจาก 4 ประการคือ 1) เกิดจากการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ 2) สาเหตุจากการถูกหลอกลวง 3) สาเหตุที่เกิดจากความเจ็บป่วยทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ 4) สิ่งแวดล้อม เช่นการคบเพื่อนไม่ดี อาศัยอยู่ใกล้แหล่งชุมชนที่ค้ายาเสพติด หรือมีผู้เสพเป็นจำนวนมาก และส่งผลกระทบต่อตัวบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคมในระดับประเทศ 3) การวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์กับการป้องกันและการแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น โดยนำหลักธรรมต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในกิจกรรม ดังนี้ หลักอบายมุข โดยจัดกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมให้คนในชุมชนเห็นโทษภัยของอบายมุขทั้งหลายเช่น กิจกรรมเข้าค่ายเรียนรู้โทษของยาเสพติด หลักปธาน 4 เช่น กิจกรรมรณรงค์ป้องกันยาเสพติดโดย การจัดอบรมหรือเข้าค่ายวัณมุข 6 เช่น กิจกรรมเข้าวัดทุกวันพระหรือเทศกาล ส่งเสริมให้คนในเข้าวัดเพื่อรักษาศีล และพรหมวิหารธรรม 4 กิจกรรม เช่น ค่ายเลิบบุหรี่สุรา ชีวิตสดใส เป็นต้น

อุตสาหะ คงสถาน (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางป้องกันสิ่งเสพติดตามหลักพุทธธรรมในตำบลหนองตะครอง อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า ในปัจจุบันนี้ ประชาชนในตำบลหนองตะครอง อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ ในส่วนหนึ่งที่ประสบปัญหาสิ่งเสพติดหลายอย่าง คือ ยาบ้า ยาอี กัญชา และสุรา โดยเฉพาะยาบ้าก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ มากมาย ซึ่งส่งผลให้ไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการป้องกันสิ่งเสพติดนั้น คือ ศีลในข้อที่ 5 สุราเมระยะ มัชชะ ปะมาทัฏฐานา เวระมะณี การเว้นจากการดื่มสุราและของมึนเมาอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เป็นเหตุทำให้ขาดสติสัมปชัญญะซึ่งนำมาแห่งความประมาท และใช้หลักเบญจธรรมในข้อที่ 5 คือ สติสัมปชัญญะ มีความระลึกได้และรู้สีกตัวก็จะไม่เสพสิ่งเสพติดนั้น แนวทางป้องกันสิ่ง

เสพตามหลักพุทธธรรมนั้น จะต้องปฏิบัติตามหลักศีล 5 คือ เว้นจากการกระทำผิดศีลข้อที่ 5 เพราะว่าเป็นการกระทำผิดเกี่ยวกับสิ่งมีนเมาและสิ่งเสพติด เช่น การดื่มสุรา หรือการเสพยาบ้า และใช้หลักเบญจธรรมในข้อที่ 5 ซึ่งเป็นคุณธรรมคู่กับเบญจศีลข้อที่ 5 คือ สติสัมปชัญญะ มีความระลึกได้และรู้สึกตัวก็จะไม่เสพสิ่งเสพติดในการปฏิบัติตามหลักพุทธธรรม ก็จะเป็นแนวทางป้องกันสิ่งเสพติดต่างๆ ในตำบลหนองตะครอง อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ได้

พระปลัดชัยยะ โกมล (แก้วมะไฟ) (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการแก้ไขปัญหายาเสพติดตามหลักพุทธธรรม ผลการวิจัยพบว่า ปัญหายาเสพติดให้โทษเป็นปัญหาใหญ่ และสำคัญมาก เป็นปัญหาที่แพร่ระบาดไปทุกชุมชน เมื่อคนตกเป็นทาสยาเสพติดไม่ว่าจะชนิดใดก็ตาม ก็ย่อมจะผลเสียทั้งต่อร่างกายและจิตใจของผู้เสพ ตลอดจนเป็นปัญหาแก่สังคม เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาครอบครัวแตกแยก ปัญหาความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน องค์ประกอบที่เป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้ออำนวยต่อการติดยาเสพติด ก็คือ ตัวบุคคล และสภาพแวดล้อม แนวทางในการแก้ไขปัญหายาเสพติด จึงมุ่งเน้นไปที่ตัวบุคคล และการมีส่วนร่วมของครอบครัว หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรทางด้านพระพุทธศาสนา ในพระพุทธศาสนาถือว่าเจตนา คือ ความตั้งใจเป็นสิ่งที่มุ่งใจในการเสพยาเสพติด หลักพุทธธรรมเป็นหลักปฏิบัติอันเป็นระบบเพื่อให้มนุษย์ดำรงชีวิตอย่างมีระบบระเบียบ มีแบบแผนที่ดีงาม สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างสันติสุขที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ได้แก่ หลักอริยสัจ 4 หลักสังคหวัตถุ 4 หลักขรราวาสธรรม 4 หลักพรหมวิหาร 4 หลักเบญจศีล เบญจธรรม หลักกตัญญูกตเวทิตา หลักกัลยาณมิตร หลักมิตรแท้มิตรเทียม หลักอริยสัจ 4 เป็นแนวทางเพื่อวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาของการติดยาเสพติด กล่าวคือ ทุกข์ คือการกำหนดให้รู้จักสภาพปัญหาอันเนื่องมาจากการติดยาเสพติด สมุทัย คือการกำหนดเหตุแห่งทุกข์คือ การเสพยาเสพติด นิโรธ คือการดับทุกข์ โดยกำหนดเป้าหมายที่ต้องการแก้ไขปัญหายาเสพติด มรรค เป็น การกำหนดแนวปฏิบัติที่จะนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหายาเสพติด มรรคมรรค 8 ซึ่งสังเคราะห์เป็นหลักไตรสิกขา คืออริศีลสิกขา อริจิตสิกขา อริปัญญาสิกขา โดยเริ่มจากการฝึกหัดด้านอริศีลสิกขา ก่อน เพื่อให้ศีลเป็นบาทฐานในจิตใจจนเกิดเป็นสมาธิในอริจิตสิกขา และก็จะจบลงด้วยปัญญา กระบวนการหลักไตรสิกขานี้เป็นการแก้ปัญหายาอย่างเป็นระบบ

พระอธิการสุพิศ ทรงจิตร และคณะ (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบำบัดและลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำของเยาวชนติดยาเสพติด : กรณีศึกษา วัดโนนสูงวนาราม ตำบลโนนสูง อำเภอนายูง จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยและสาเหตุของการกระทำผิดซ้ำของเยาวชนติดยาเสพติดในสังคมไทยปัจจุบัน เกิดจากสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลง เช่น อิทธิพลจากเพื่อน ปัญหาครอบครัว ปัญหาของตัวเอง ช่วงเวลาที่เกิดภาวะเครียด ค่านิยมที่ผิดเกี่ยวกับการใช้สารเสพติด และสื่อต่างๆ ที่ส่งผลในปัจจุบัน 2) หลักพุทธ

ธรรม เพื่อส่งเสริมการบำบัดและลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำของเยาวชนติดยาเสพติด ดำเนินการโดยใช้หลักพุทธธรรมมาเป็นแนวทางในลดปัญหา เพื่อให้ผู้กระทำผิดซ้ำได้รู้จักโทษของยาเสพติด เช่น อบายมุข 6 หลักทศ 6 หลักคัมภีร์ในมงคล 38 ประการ เบญจศีลเบญจธรรม อริยสัจ 4 ฆราวาส 4 เป็นต้น 3) ประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบำบัดและลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำของเยาวชนติดยาเสพติด : กรณีศึกษา วัดโนนสูงวราราม ตำบลโนนสูง อำเภอชุมพวง จังหวัดศรีสะเกษ โดยการนำการบำบัดด้วยสมุนไพรควบคู่กับการหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ให้ ผู้กระทำผิดได้นำหลักพุทธธรรมให้เป็นเครื่องเตือนใจในการดำเนินชีวิตในสังคม ไม่กลับมากระทำผิดซ้ำอีก

เกษราภรณ์ บุรวัดน์ และคณะ (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง หลักธรรมกับการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งตามแนววิถีพุทธเป็นทิศทางการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานการพึ่งตนเองโดยอาศัยกระบวนการจัดการชุมชนในการพัฒนาด้านต่าง ๆ โดยมีวิธีคิดที่มีพื้นฐานจากระบบคิดเดิมของชุมชนหรือภูมิปัญญาพื้นบ้านผสมผสานเข้ากับวิธีคิด และระบบการจัดการของสังคม ความเข้มแข็งและยั่งยืนของคนหรือสังคม ชุมชนเป็นการพัฒนาที่มีความต่อเนื่องจากรากฐานทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม ศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี โดยยึดหลักความพอดีและพึ่งตนเองได้โดยการสร้างคนดี คนเก่ง มีความรับผิดชอบ และถึงพร้อมด้วยคุณธรรม เชื่อมโยงเป็นเรื่องเดียวกันและเป็นการบูรณาการทางสังคมก็จะก่อให้เกิดความสมดุลหรือสังคมที่เข้มแข็งและยั่งยืน “หลักธรรมกับการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง” จึงเป็นเป้าหมายของการพัฒนาเพราะเป็นรากฐานของความสำเร็จในทุก ๆ ด้าน หลักธรรมบางข้อมาขยายให้มีมิติทางสังคมที่กว้างขึ้น หลักการทางพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญเพราะเป็นประโยชน์ส่วนตน และประโยชน์ของสังคม ความรู้สึกร่วมกันในการรักษาสาธารณสมบัติในชุมชนทั้งที่เป็นสถานที่ วัดกุศลสิ่งของ และที่สำคัญที่สุด คือ วัฒนธรรม ประเพณี ภาษา ท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้กำลังจะ เลือนหายไปกับกระแสโลกาภิวัตน์ การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งตามแนววิถีพุทธ กลับมาให้ความสำคัญ ทุกคนตระหนักในหน้าที่ที่ต้องรักษา หวงแหนวิถีชุมชนชาวพุทธ ก็จะไม่มีเพียงแต่ชื่อเท่านั้น แต่อยู่ในชีวิตจิตใจของชาวไทยทุกคน พร้อมทั้งจะพัฒนาตนตามหลักพระพุทธศาสนาให้มีคุณภาพ เพื่อนำพาตนและชุมชนมุ่งสู่ความเป็นอริยะ อันจะเกิดความสันติสุขอย่างแท้จริง และยั่งยืนในวิถีพุทธตลอดไป

สมเด็จ จุลราช และ ประชัน ชะชีกุล (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธปรัชญากับการแก้ไขปัญหายาเสพติดให้โทษของเด็กและเยาวชนในจังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า : ยาเสพติดให้โทษ ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นมัจชะ เป็นของมีนเมา บัญญัติไว้ในหลักธรรมศีล 5 การเสพยาเสพติดให้โทษเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เป็นมูลแห่งอกุศลธรรมทั้งหลาย ก่อให้เกิดทุกข์ และเป็นมูลเหตุแห่งอาชญากรรมหลายชนิด หลักพุทธปรัชญากับการแก้ไขปัญหายาเสพติดให้โทษของเด็กและเยาวชนให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านจิตใจของเด็กและเยาวชนให้มีสติ เกิดปัญญา นำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้อง เพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดให้

โทษ ประกอบด้วยหลักพุทธปรัชญาเพื่อการเรียนรู้ ได้แก่ หลักอริยสัจ 4 และหลักปฏิจจสมุปบาท หลักพุทธปรัชญาเพื่อการป้องกัน ได้แก่ หลักอบายมุข 6 หลักทศ 6 หลักमितรแท้มิตรเทียม หลักหิริโอตตปปะ และหลักโยนิโสมนสิการ เมื่อนำหลักพุทธปรัชญาเหล่านี้มาแก้ไขปัญหา เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ถึงเหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหา ยาเสพติดให้โทษ สารวมอายตนะให้ห่างไกลจากยาเสพติดให้โทษ เห็นโทษและพิษภัยของยาเสพติดให้โทษ ปลุกฝังค่านิยมที่ดี และความประพฤติที่ดี ช่วยให้เด็กและเยาวชนเกิดความละอายใจ มีวิจารณญาณที่ดีในการตัดสินใจให้ห่างไกลจากปัญหา ยาเสพติดให้โทษได้

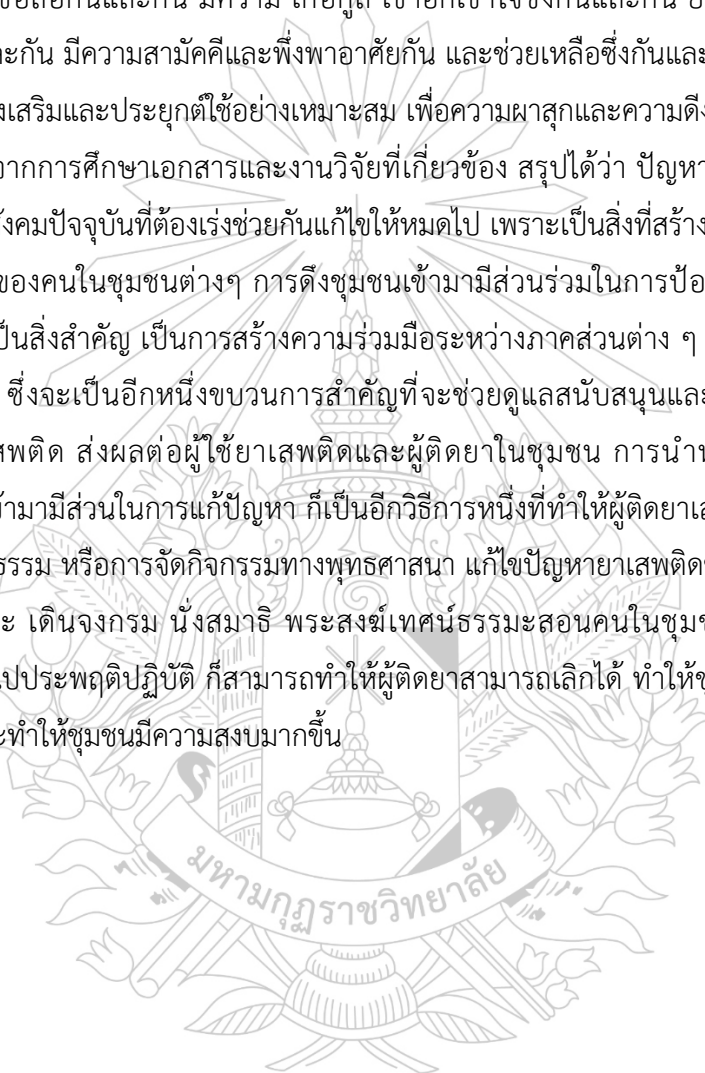
อัญจนกรัซด์ จิรโชคนิธิโยธ และคณะ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของพระสงฆ์และประชาชนในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ผลการศึกษาพบว่า สภาพปัญหาของพระสงฆ์และประชาชนในการดำเนินโครงการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด ในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย พบว่า มี 3 ประเด็นหลัก คือ 1) ปัญหาด้านภูมิ ประเทศ จังหวัดหนองคายติดกับ สปป.ลาว จะมีการลักลอบและขนย้ายยาเสพติดอยู่เป็นประจำ 2) ปัญหาด้านประชาชน สาเหตุของการติดยาเสพติด เพราะอยากรู้ อยากลอง ติดเพื่อน เข้าถึงยาเสพติดได้ง่าย ราคาถูก มี การซื้อขายอย่างแพร่หลาย เช่น ยาบ้า ยาไอซ์ กัญชาอัดแท่ง ในหมู่บ้าน ซึ่งทั้งผู้เสพและผู้ค้า มีปัญหา เศรษฐกิจ ตกงาน ว่างงาน ปัญหาครอบครัว พ่อแม่หย่าร้างกัน เด็กขาดความอบอุ่น จึงหันไปพึ่งยาเสพติด บาง แห่งผู้ติดยาเสพติดเป็นพระสงฆ์ 3) ปัญหาด้านผู้นำชุมชน/เจ้าหน้าที่บ้านเมือง ผู้นำชุมชนบางแห่งขาดความเอา ใจใส่อย่างจริงจังในการแก้ไขปัญหายาเสพติด เจ้าหน้าที่บ้านเมืองไม่เข้มงวดในการจับกุมผู้กระทำความผิดหรืออาจมี ส่วนได้เสียกับยาเสพติด บทบาทของพระสงฆ์ที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ใน 3 บทบาท คือ 1) บทบาทด้านจิตวิญญาณ นำกิจกรรมทางพุทธศาสนา แก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชน เช่น สวดมนต์ ไหว้พระ เติมน้ำมนต์ นุ่งสมาธิ พระสงฆ์เทศน์ธรรมะสอนคนในชุมชนให้เข้าใจในหลักธรรมแล้วนำไปประพฤติปฏิบัติ อบรมคุณธรรม/ จริยธรรม อบรมศีลธรรมในโรงเรียน 2) บทบาทด้านสงเคราะห์ชุมชน ช่วยเหลือทุนแก่ชุมชนให้ อิ่มกาย อิ่มใจ อิ่มบุญ สร้างเครือข่ายเข้มแข็ง สู้ความยั่งยืนเป็นพลัง “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน ร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจกัน สอดส่องดูแลชุมชน หากพบผู้เสพ ถือเป็นผู้ป่วยส่งบำบัดรักษา 3) บทบาทด้านพัฒนาชุมชน วัดและพระสงฆ์ ต้องเป็นแบบอย่างที่ดี สร้างศรัทธาให้กับชุมชน ตั้งศูนย์ป้องกันยาเสพติดในชุมชน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง อบรมความรู้เรื่องยาเสพติด และความผิดตามพรบ.ยาเสพติดให้โทษ ชี้แนะให้เห็นโทษยาเสพติด เป็นอันตราย ต่อชีวิตและบั่นทอนสุขภาพ สร้างชุมชนต้นแบบ (ปลอดยาเสพติด) และโครงการโรงเรียนสีขาว

รจนา สุโพธิ์ และคณะ (2567) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบการบำบัดผู้ป่วยยาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีศึกษา ตำบลหนองไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษา พบว่า การดำเนินการวางแผนการปฏิบัติงาน ลงมือปฏิบัติตามแผน ติดตามสังเกตการณ์ และสะท้อนผลการปฏิบัติงาน จนได้รูปแบบระบบการบำบัดรักษาผู้ติดสารเสพติด โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ 1) การส่งเสริมป้องกัน 2) การคัดกรอง 3) การบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ 4) การติดตามดูแล ช่วยเหลือ เมื่อนำแนวคิดข้างต้นมาประยุกต์ใช้ในชุมชนมีกระบวนการดำเนินงานที่สำคัญที่ส่งผลให้เกิดการดูแล ผู้ใช้ยาและสารเสพติดอย่างคุ้มค่า คุ้มค่าครอบคลุมเข้าถึงง่าย โดยในกระบวนการบำบัดรักษานี้มีการดูแลครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์สังคม โดยเน้นการปรับเปลี่ยนความคิดและพฤติกรรม รวมถึงผู้ป่วยได้รับรู้ ถึงผลเสีย และปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเสพติดอย่างครอบคลุม ส่งเสริมให้ผู้ป่วยเกิดทักษะการเรียนรู้ และมียุทธวิธีในการป้องกันแก้ไขปัญหาก็เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต โดยการบำบัดรักษาในรูปแบบนี้ยังมุ่งเน้น ให้มีการดูแลผู้ป่วยเชิงรุก โดยมีการผสมผสานความร่วมมือจากครอบครัว และเพื่อน หรือบุคคลในชุมชนให้ร่วม ด้วยช่วยกันในการช่วยเหลือผู้ป่วย หลังพัฒนาในปี 2567 ในช่วงเดือน ตุลาคม 2566 ถึง มกราคม 2567 มีผู้เข้ารับการบำบัดโปรแกรมกายจิตสังคมบำบัด ร้อยละ 100 ของเป้าหมาย ดังนั้นควรส่งเสริมให้ผู้ป่วยเสพติดเข้าใจถึงผลเสียจากการใช้ยาและสารเสพติด ชนิดต่างๆ ภาวะแทรกซ้อนทางกายและจิต รวมถึงโรคที่เกิดจากการใช้ยาและสารเสพติด โดยในกระบวนการบำบัดยังช่วย อำนวยความสะดวกให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ มีระบบการติดตามอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้กลุ่มคนเหล่านี้ สามารถกลับไปทำประโยชน์ให้เกิดแก่ตนเอง ครอบครัว และสังคมได้อย่างสมภาคภูมิต่อไป

พระครูภัทรธรรมนิทัศน์, พระมหาพจน์ สุวโจ, พระมหาณอม อานนโท (2567) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการสร้างสุขด้วยหลักพุทธธรรมของชุมชนตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัญหาของชุมชนตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์พบว่า ชุมชนขาดความน่าเชื่อถือไว้วางใจกัน ไม่เกื้อกูลกัน และขาดความสามัคคี โดยเฉพาะผู้นำและสมาชิกบางคนขาดความรับผิดชอบหน้าที่ไม่เข้าร่วมประชุมตามวาระ จึงมีความคิดไม่ตรงกัน ทำให้สมาชิกส่วนใหญ่ขาดความน่าเชื่อถือ บางครั้งรับฟังข้อมูลข่าวสารเพียงด้านเดียว หรือสื่อสารไม่เข้าใจกัน จนนำไปสู่ความขัดแย้ง และชุมชนขาดการสงเคราะห์เกื้อกูลกัน มีความคิดเห็นแก่ตัว เอารอดเอาเปรียบ ซึ่งดีซึ่งเด่นกัน นอกจากนั้น ชุมชนยังมีปัญหาด้านการครองชีพ ต้องดิ้นรนขวนขวายหางานทำ เป็นสาเหตุทำให้ขาดความสามัคคีกัน 2. หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการสร้างสุข ประกอบด้วย 1) ศีล 5 2) สังคหวัตถุ 4 และ 3) สาราณียธรรม 6 3. แนวทางการสร้างสุขด้วยหลักพุทธธรรมของชุมชนตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย 1) หลักศีล 5 พบว่า การรักษาศีล 5 ครบถ้วนทุกข้อ สามารถทำให้ชุมชนสงบสุข ไม่

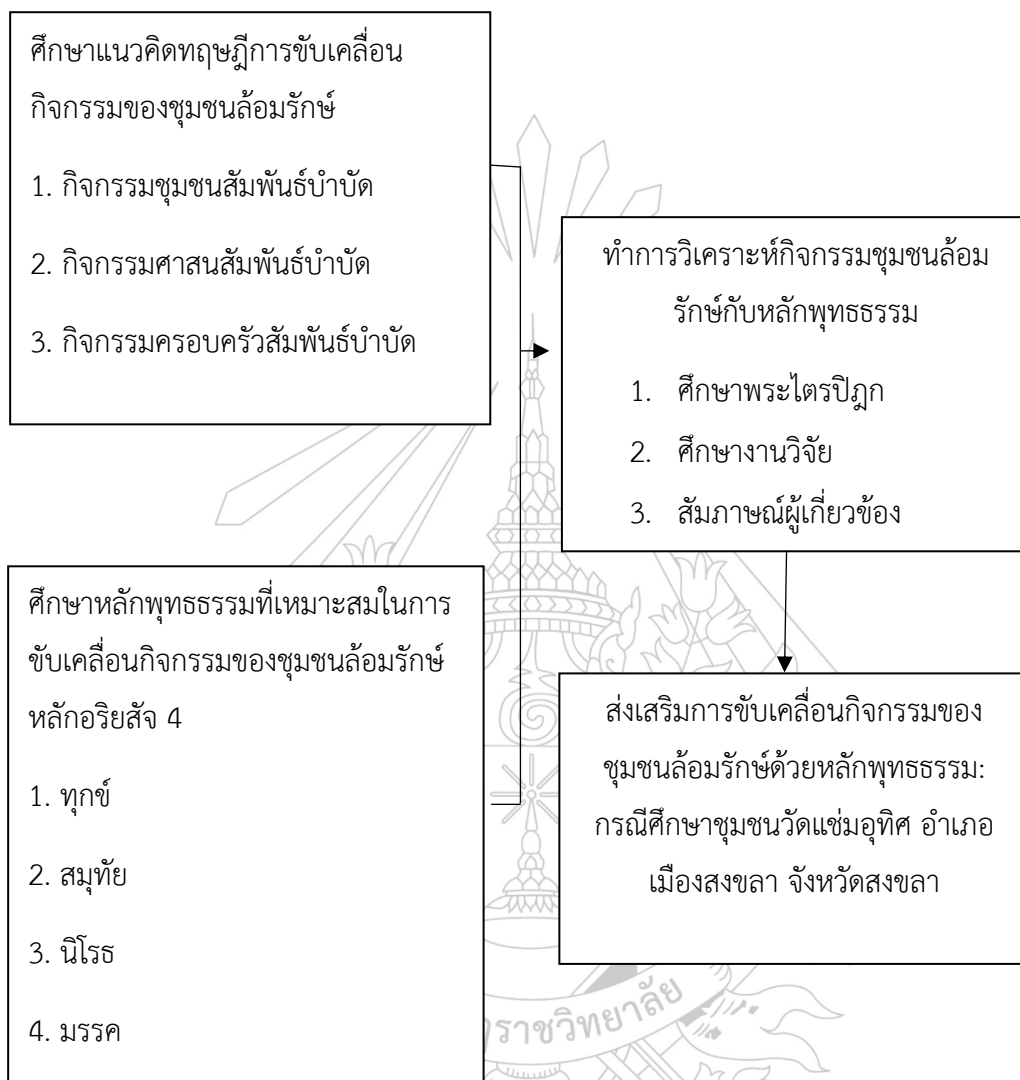
ทะเลาะเบาะแว้ง ไม่สร้างความวุ่นวาย เพราะไม่มีการละเมิดสิทธิผู้อื่น ทุกคนในชุมชนควรมองว่า ศีล 5 เป็นคุณธรรมพื้นฐานสามารถปฏิบัติได้ทุกคน และเป็นหน้าที่ของทุกคนในชุมชนต้องร่วมมือกันปฏิบัติ 2) หลักสังคหวัตถุ 4 พบว่า เป็นหลักธรรมอันดีงามของสังคม เพราะสามารถสร้างชุมชนให้เป็นสังคมแห่งการเกื้อกูลกันและกัน เอื้อเพื่อเอื้อแก่กัน พร้อมมีความปรารถนาดีต่อกัน เป็นหลักธรรมเกื้อกูลต่อการสร้างความสามัคคีของชุมชน และ 3) หลักสาราณียธรรม 6 พบว่า เป็นหลักธรรมเหมาะสมกับสังคม เพราะสามารถนำมาปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม สามารถส่งเสริมชุมชนให้สร้างความน่าเชื่อถือกันและกัน มีความ เกื้อกูล เข้าอกเข้าใจซึ่งกันและกัน ยอมรับในความแตกต่างของกันและกัน มีความสามัคคีและพึ่งพาอาศัยกัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หลักธรรมเหล่านี้ควรมีการส่งเสริมและประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม เพื่อความผาสุกและความดีงามของชุมชน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาที่สำคัญในสังคมปัจจุบันที่ต้องเร่งช่วยกันแก้ไขให้หมดไป เพราะเป็นสิ่งที่สร้างปัญหาต่างๆ ที่จะลายความสงบของคนในชุมชนต่างๆ การดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดเป็นสิ่งสำคัญ เป็นการสร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคม ซึ่งจะเป็นอีกหนึ่งขบวนการสำคัญที่จะช่วยลดและสนับสนุนและฟื้นฟูผู้ป่วยที่ต้องการเลิกยาเสพติด ส่งผลต่อผู้ใช้ยาเสพติดและผู้ติดยาในชุมชน การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามามีส่วนในการแก้ปัญหา ก็เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ทำให้ผู้ติดยาเสพติดได้เรียนรู้เกี่ยวกับหลักพุทธธรรม หรือการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา แก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชน เช่น สวดมนต์ ไหว้พระ เดินจงกรม นั่งสมาธิ พระสงฆ์เทศน์ธรรมะสอนคนในชุมชนให้เข้าใจในหลักธรรมแล้วนำไปประพฤติปฏิบัติ ก็สามารถทำให้ผู้ติดยาสามารถเลิกได้ ทำให้ชุมชนปลอดภัยจากยาเสพติด และทำให้ชุมชนมีความสงบมากขึ้น

1.8. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนล้อมรั้งด้วยหลักพุทธธรรม: กรณีศึกษาชุมชนวัดแหม่อุทิศ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนล้อมรั้ง โดยสรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.9. นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะที่สำคัญไว้ ดังต่อไปนี้

กิจกรรมของชุมชน หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ซึ่งมีสมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ส่งเสริมความสามัคคี และแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน

กิจกรรมชุมชนล้อมรั้ว หมายถึง การแก้ไขปัญหาเสพติดที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการช่วยเหลือและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด โดยเน้นหลักอริยสัจ 4 ในการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้เสพติดผ่านกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์บำบัด กิจกรรมศาสนสัมพันธ์บำบัด และกิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์บำบัด เพื่อแก้ไขและป้องกันปัญหาเสพติดให้เกิดจิตสำนึกและพฤติกรรมนำไปสู่สังคมสันติสุข งานวิจัยนี้จะเจาะจงศึกษาหลักอริยสัจ 4 ในชุมชนวัดแรมอุทิศ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

พุทธธรรม หมายถึง หลักอริยสัจ 4 (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค)

ชุมชนวัดแรมอุทิศ หมายถึง ชุมชนวัดแรมอุทิศ ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ประกอบด้วย บ้านเหล่า บ้านยวน หัวพรุ และเกาะโนด

บทที่ 2

ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรั้ง

การศึกษาวิจัยเรื่อง ส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรั้งด้วยหลักพุทธธรรม กรณีศึกษาชุมชนวัดแหม่อุทิศ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ได้นำเสนอตามลำดับดังนี้

- 2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชนลุ่มรั้ง
- 2.2 โครงการชุมชนลุ่มรั้ง (CBTx)
- 2.3 กิจกรรมการขับเคลื่อนชุมชนลุ่มรั้ง
- 2.4 บริบทพื้นที่มาศึกษา
- 2.5 สรุป

2.1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชนลุ่มรั้ง)

2.1.1 ความหมายของชุมชนลุ่มรั้ง

สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Office on Drug and Crime: UNODC) ได้นิยาม การบำบัดรักษาโดยมีส่วนร่วมของชุมชน สำหรับผู้ใช้ยาเสพติดและติดยาเสพติด หมายถึง รูปแบบการรักษาในเชิงบูรณาการ โดยเฉพาะต่อผู้ใช้ยาเสพติดและติดยาในชุมชนเพื่อให้เกิดการรักษาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การรักษาในระยะเริ่มต้น ถึงการรักษาแบบการถอนพิษยาและสร้างความเสถียรภาพ จนถึงการติดตามผลการรักษาและการคืนผู้ป่วยสู่สังคม รวมถึงการบำบัดด้วยยาอย่างต่อเนื่อง โดยเกี่ยวข้องถึงการประสานงานร่วมกับหลายหน่วยงานที่ให้บริการทางด้านสุขภาพ สังคม และการบริการอื่นๆ จากบุคคลที่ไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้เข้าใจถึงความต้องการของผู้ป่วย ตลอดจนสนับสนุนครอบครัวและชุมชนของผู้ป่วยอย่างเข้มแข็งในการแก้ปัญหา ยาเสพติด และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในระยะยาว การบำบัดรักษาโดยมีส่วนร่วมของชุมชนได้รับการออกแบบมาเพื่อ: 1. ช่วยเหลือผู้ป่วยให้สามารถพัฒนาทักษะต่างๆ ในการบำบัดรักษาตน จากการติดยาเสพติดและดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และปัญหาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในชุมชน 2. หยุดหรือลดการใช้ยาเสพติดและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ 3. ตอบสนองต่อความต้องการของแต่ละบุคคลให้มากที่สุด และให้ได้ผลลัพธ์ ที่ดีที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ 4. มีส่วนร่วมในองค์กรท้องถิ่น สมาชิกในชุมชนและประชากรกลุ่มเป้าหมาย อย่างแข็งขันเพื่อสร้างเครือข่ายแบบบูรณาการในการบำบัดรักษาโดยมีส่วนร่วมของชุมชน ในรูปแบบของการเสริมสร้างพลังในตนเอง 5. ลดความต้องการส่งผู้ป่วยเข้าสู่สถานบำบัดผู้ติดยาเสพติดและเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์ และลดความต้องการกักขังผู้ป่วย

ในศูนย์กักขังหรือเรือนจำ ลักษณะที่สำคัญ ของการบริการที่ดีคือ การบริการที่จะบูรณาการการรักษาฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดและเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์เข้าสู่การบริการทางสังคมและสุขภาพในชุมชน มีความยั่งยืนและชุมชนตรวจสอบได้

สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี (สบยช.) (2567) ได้นิยามเพิ่มเติมในการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ป่วยยาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน หรือการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community Based Treatment and Rehabilitation: CBTx) คือ รูปแบบการบำบัดรักษาเชิงบูรณาการ การดำเนินงานเพื่อการบำบัดดูแลผู้ป่วยยาเสพติดอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (CBTx) ภายใต้กลไกคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) โดยเฉพาะต่อผู้ใช้ยาเสพติดและติดยาในชุมชน เพื่อให้เกิดการรักษาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การรักษาในระยะเริ่มต้นจนถึงการบำบัดรักษาฟื้นฟูด้วยระบบการดูแลต่อเนื่อง จนถึงติดตามผลการรักษาตามแนวคิดการคืนผู้ป่วยสู่สังคม มีการประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายทั้งด้านสุขภาพ สังคมและการบริการอื่นๆ โดยบุคคลที่ให้ความร่วมมืออาจจะไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญ แต่มีความพร้อม มีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะช่วยเหลือผู้ใช้ยาและสารเสพติด บนพื้นฐานของความเข้าใจถึงความต้องการของผู้ป่วย ตลอดจนให้การสนับสนุนครอบครัว และชุมชนของผู้ป่วยอย่างจริงจังในการแก้ปัญหาและสารเสพติด เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ในระยะยาว ซึ่งการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดโดยชุมชนมีส่วนร่วมมีลักษณะ ดังนี้

- 1) มีการดำเนินการในชุมชน
- 2) มีการระดมทรัพยากรและการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 3) เป็นเสมือนแผนกผู้ป่วยนอกของโรงพยาบาล
- 4) มีการดูแลรักษาอย่างต่อเนื่อง
- 5) มีการบูรณาการ การรักษาฟื้นฟูเข้ากับบริการทางสังคมและสุขภาพในชุมชน
- 6) การเข้ารับ การบำบัดรักษาด้วยความสมัครใจและชุมชนรองรับค่าใช้จ่ายได้

ทั้งนี้การดำเนินการบำบัดรักษาผู้ป่วยเสพติดโดยชุมชนมีส่วนร่วม มีเป้าหมายสำคัญเพื่อให้เกิดกระบวนการบำบัดฟื้นฟูในชุมชน ด้วยการดำเนินการของชุมชนเองภายใต้แนวคิดการวางแผนการออกแบบ การกำหนดวิธีการดำเนินงานตามศักยภาพและบริบทของชุมชนนั้นๆ โดยการสนับสนุนด้านวิชาการในการดำเนินกิจกรรมจากหน่วยงานภาครัฐที่สำคัญคือ หน่วยงานของกระทรวงสาธารณสุขในพื้นที่ใกล้ชิดชุมชน เช่น รพ.สต. รพช.และมีการบูรณาการให้เกิดการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะกรมการพัฒนาคคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) รวมถึงต้องมีความร่วมแรงร่วมใจให้การสนับสนุนช่วยเหลือทางด้านสังคมจากพหุภาคีทั้ง

ภาครัฐและเอกชน โดยมีเป้าหมายสำคัญร่วมกัน คือ ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาและสารเสพติดในชุมชน

การบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ป่วยยาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนถูกออกแบบมาเพื่อ

1. เป็นการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ป่วยยาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่สะดวก มีความยืดหยุ่น และแทรกแซงชีวิตประจำวันของผู้ป่วยน้อยกว่าวิธีอื่น
2. ช่วยเหลือให้ผู้ป่วยได้พัฒนาทักษะชีวิตด้านต่างๆเพื่อพัฒนาตนเองให้สามารถลดละหรือเลิกยาเสพติดได้
3. ให้ชุมชนออกแบบระบบการบำบัดฟื้นฟูตามบริบทของพื้นที่ เพื่อสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ป่วยแต่ละคนได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งเป็นการช่วยลดมลทิน (stigma) และกระตุ้นให้ชุมชนมีการคาดหวังถึงผลลัพธ์เชิงบวกอันเป็นการเสริมพลังชุมชน
4. องค์กร เครือข่ายองค์กรด้านสังคมในพื้นที่ทั้งภาครัฐและเอกชน สมาชิกในชุมชนทุกคนส่งเสริมกันให้เกิดการมีส่วนร่วม เพื่อสร้างเครือข่ายการบูรณาการงานในรูปแบบของการสร้างเสริมพลังในตนเอง
5. ลดการส่งผู้ป่วยเข้าสู่สถานบำบัดและลดการกักขังผู้ป่วยในศูนย์บำบัดหรือเรือนจำ

สมชาย จักรพันธุ์ (2567) กล่าวว่า ชุมชนล้อมรักรักษ์ หรือ Community Based Treatment (CBTx) คือ การบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เป็นกระบวนการบำบัดฟื้นฟูที่สามารถทำได้ในชุมชน ซึ่งสามารถคัดกรองผู้เสพแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ “ผู้ใช้” ใช้เป็นครั้งแรก “ผู้เสพ” มีแนวโน้มเสพยาบ่อยขึ้น และ “ผู้ติด” หมกมุ่นในการเสพยา โดยผู้ใช้และผู้เสพ ให้การดูแลแบบการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ส่วนผู้ติด มีปัญหาด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต ต้องส่งต่อสถานพยาบาล เพื่อการดูแลอย่างเหมาะสมตามสภาพปัญหาของผู้ป่วย การจะเป็นชุมชนล้อมรักรักษ์นั้น หลายชุมชนมีความพร้อม แต่อาจจะยังต้องการข้อมูลหรือตัวอย่างในการดำเนินการ ซึ่งในการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อขับเคลื่อนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ป่วยยาเสพติดครั้งนี้ จึงได้เชิญของคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) ซึ่งมาจากหน่วยงานและภาคส่วนต่างๆ ระดับอำเภอ เป็นแกนหลักในการประสานและสนับสนุนการบูรณาการการทำงานร่วมกันของ 5 ภาคีเครือข่ายเข้มแข็ง ที่เรียกว่า 5 เสือ ได้แก่ ทหาร ตำรวจ นายอำเภอ นายก อบต. และสาธารณสุขอำเภอ ซึ่งจะทราบว่าชุมชนนั้นๆเข้มแข็งหรือไม่ มีศักยภาพหรือไม่ หรือมีปัญหาเสพยา ปัญหาจิตเวชในพื้นที่หรือไม่ การคัดเลือกชุมชนล้อมรักรักษ์ มาร่วมทำงานจึงเกิดจากระดับอำเภอเป็นแกนหลัก

ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงสาธารณสุข (2561) ได้เสนอว่า ชุมชนล้อมรักรักษ์ เป็นการเดินหน้าบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดระบบคัดกรอง บำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติดให้ครอบคลุมทุกระดับความรุนแรง เพื่อคืนคนสู่สังคมอย่างปลอดภัย เป็นการให้

ความสำคัญในการสร้างเสริมสุขภาพ แต่ก่อนที่จะสร้างเสริมสุขภาพได้ ยังจำเป็นต้องลดปัจจัยทำลายสุขภาพ ไม่ว่าจะเป็นเหล่าแอลกอฮอล์ บุหรี่ และสารเสพติดต่างๆ โดยชุมชนที่จะป้องกันดูแลเรื่องการบำบัด ผู้ป่วยติดยาเสพติด มีการทำงานร่วมกับกระทรวงสาธารณสุขด้วยเป้าหมายที่จะพัฒนาต้นแบบเพิ่มเติม เพื่อให้กระบวนการบำบัดผู้ติดยาเสพติดมีประสิทธิภาพมากขึ้น มีเป้าหมายที่ทำงานขับเคลื่อนร่วมกับชุมชน ผ่านกลไกชุมชนล้อมรั้ง ซึ่งเป็นการเสริมศักยภาพให้ชุมชนสามารถที่จะคัดกรอง ส่งต่อ และทำให้การบำบัด รักษา มีประสิทธิภาพสูงสุดโมเดลของชุมชนล้อมรั้ง เริ่มจากมีการจัดลำดับคัดกรองผู้ป่วยติดยา ตามระดับความรุนแรงของผู้ป่วยโดยจัดแบ่งเป็นค่าสี เพื่อเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาที่เหมาะสม

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ หรือ สสส. (2567) สรุป ชุมชนล้อมรั้ง (CBTx) ว่าเป็นต้นแบบร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยผ่านกลไกบูรณาการระบบสุขภาพในระดับพื้นที่ สร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคม ซึ่งจะเป็นอีกหนึ่งขบวนการสำคัญที่จะช่วยดูแลสนับสนุนและฟื้นฟูผู้ป่วยที่ต้องการเลิกยาเสพติด ผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน ช่วยให้ผู้ป่วยสามารถเข้าถึงบริการได้สะดวก ไม่ต้องเดินทางไกล ได้รับการดูแลที่ครอบคลุมและต่อเนื่องทั้งทางการแพทย์ สภาพจิต สังคม การศึกษา การเสริมสร้างความรู้และทักษะในการดูแลตนเองและผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน “CBTx สามารถคัดกรองผู้เสพแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ผู้ป่วยสีแดงคือมีภาวะวิกฤติด้านจิตเวช มีอาการรุนแรง ทำลายข้าวของ ซึ่งจะมีหอผู้ป่วยจิตเวชและยาเสพติดในโรงพยาบาลศูนย์ และโรงพยาบาลทั่วไปรองรับ ส่วนสีเหลืองหรือที่เรียกว่า Intermediate Care เป็นการบำบัดระยะกลาง จะมี ‘มินิธัญญารักษ์’ รองรับทั่วประเทศ ในขณะที่ผู้ป่วยสีเขียวจะบำบัดโดย ‘ชุมชนล้อมรั้ง’ ที่เรากำลังพูดถึง ซึ่งขณะนี้กระทรวงต่าง ๆ กำลังดำเนินการอย่างต่อเนื่อง”

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด (2567) ให้ความหมายของ CBTx ชุมชนล้อมรั้ง หมายถึง รูปแบบการรักษาในเชิงบูรณาการต่อผู้ติดยาเสพติดในชุมชนเพื่อให้เกิดการรักษา อย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การรักษาในระยะเริ่มต้น การถอนพิษยา ระยะฟื้นฟูสภาพ จนถึงการติดตามผลการรักษา และการคืนผู้ป่วยสู่สังคม ซึ่งเป็นกระบวนการ “ปลูกชุมชนให้เข้มแข็ง” ภายใต้กลไกระดับอำเภอโดยการบูรณาการการดำเนินงานภายใต้คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับ อำเภอ (พชอ.) โดยมีนายอำเภอเป็นประธาน และสาธารณสุขอำเภอเป็นเลขานุการ ร่วมกับภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน เป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดโดยชุมชนมีส่วนร่วม ภายใต้แนวคิด “ชุมชนเป็นฐาน ประชาชนเป็นศูนย์กลาง”

ศศดิศ ชูชนม์ (2567) ได้ให้ความหมายของ ชุมชนล้อมรั้งในทางสังคมศาสตร์ และมานุษยวิทยาอาจแตกต่างจากความหมาย ในเชิงของการแพทย์และสาธารณสุขอยู่บ้าง ตรงที่

กระบวนการจัดการในทางสังคมศาสตร์มีเป้าหมายสำคัญคือ เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อน (Move) และการเปลี่ยนแปลง (Change) โดยผสมผสานหลักการมีส่วนร่วมของภาค ประชาชน ชุมชน และสังคม และหลักการสื่อสารสาธารณะเข้าด้วยกัน การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) คือ กระบวนการให้ ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหา ของตนเอง โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ประสบการณ์ของชุมชน ในการแก้ไขปัญหา หรือจัดการเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หน้าที่หลักของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดกระบวนการให้เกิด “ชุมชนล้อมรั้ว” (CBTx) มีด้วยกัน 5 ประการ คือ 1) Inform – เป็นการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ชุมชน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนิน โครงการ เช่น ความรู้เรื่องการบำบัดผู้ติดยาเสพติด การทำให้ผู้ติดยา เสพติดหายขาด จากยา อยู่ร่วมในสังคมได้การออกแบบกิจกรรม การสื่อสารกับลูกหลานที่ได้รับการ บำบัด การติดยาแล้ว ให้มีกำลังใจ มีความหวัง มองเห็นอนาคตข้างหน้าอย่างเป็นรูปธรรม ฯลฯ 2) Consult – เป็นการให้คำปรึกษา หรือ สร้างกระบวนการปรึกษาหารือร่วมกัน กับชุมชน เพื่อ ออกแบบกิจกรรมร่วมกัน ในการที่จะเฝ้าจับตามองดูแลลูกหลานซึ่งผ่านการบำบัด พ้นฟูแล้ว สามารถอยู่ ร่วมกับชุมชนได้ หรือการออกแบบพื้นที่สำหรับการหารือ เช่น ศาลา พักใจ ให้เป็น พื้นที่แห่งการคิด สร้างสรรค์ร่วมกัน พื้นที่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การเล่าเรื่อง ดีๆให้กันฟัง เป็นต้น 3) Involve – การ เปิดโอกาสให้ภาคประชาชน ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมร่วมใน กระบวนการวางแผน หรือตัดสินใจในบาง เรื่อง ที่เป็นเป้าหมายสำคัญของโครงการ 4) Collaborate – ทำงานร่วมกันกับชุมชน ลักษณะของ พันธมิตรที่เป็น กัลยาณมิตรต่อกัน ไม่พยายามแทรกแซงวิธีคิดหรือการตัดสินใจของชุมชนในบางเรื่อง ที่อาจ ไม่ตรงกับหลักการของโครงการที่ตั้งไว้วิธีที่ดีที่สุด คือ พยายามตั้งเป็นองค์คณะที่มีบทบาท หน้าที่ชัดเจนร่วมกัน

ศานนท์ หวังสร้างบุญ (2567) กล่าวว่า “ชุมชนล้อมรั้ว” เป็นฐานประชาชนเป็นศูนย์กลาง ร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เป็นทางออกของแก้ไขปัญหายาเสพติด เราคงต้องเริ่มต้นด้วย การยอมรับความจริง และทั้งความกลัว พร้อมร่วมมือกันหาทางแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างเอาจริงเอา จัง เพื่อลดความสูญเสียทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า นั่นก็คือ ลูกหลานของเรา ปัญหายาเสพติดเป็น ปัญหาที่มีความซับซ้อนเชื่อมโยงกับปัญหาทางสังคมอื่น ชุมชนถือได้ว่าเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการแพร่ ระบาดของยาเสพติด เหตุเพราะมีผู้คนที่หลากหลาย มีสถานประกอบการหลายรูปแบบ ประชาชนก็ ต่างมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน และอาจมีหลายชีวิตที่หลงทางหรือเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดด้วยเหตุผล ความจำเป็นที่ยากจะเข้าใจ จึงเห็นด้วยและพร้อมสนับสนุนนโยบายการดำเนินงานด้านการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ถือเป็นวาระแห่งชาติ โดยมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาด้านจิตเวช จากยาเสพติด เปลี่ยนผู้เสพเป็นผู้ป่วยให้เข้ารับการรักษาป้องกันในกลุ่มต่าง ๆ ทุกระดับโดยใช้ ชุมชนเป็นฐาน หรือ CBTx (Community Based Treatment and Rehabilitation)

สรุปได้ว่า ชุมชนลัทธิรักษ์ (Community Based Treatment: CBTx) คือ การบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เป็นกระบวนการบำบัดฟื้นฟูที่สามารถทำได้ในชุมชน ซึ่งสามารถคัดกรองผู้เสพแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ “ผู้ใช้” ใช้เป็นครั้งคราว “ผู้เสพ” มีแนวโน้มเสพยาบ่อยขึ้น และ “ผู้ติด” หมกมุ่นในการเสพยา โดยผู้ใช้และผู้เสพ ให้การดูแลแบบการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ส่วนผู้ติด มีปัญหาด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต ต้องส่งต่อสถานพยาบาล เพื่อการดูแลอย่างเหมาะสมตามสภาพปัญหาของผู้ป่วย

2.2. โครงการชุมชนลัทธิรักษ์ (CBTx)

2.2.1 ความเป็นมาของชุมชนลัทธิรักษ์ (Community Based Treatment and rehabilitation: CBTx) (สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี และโรงพยาบาลธัญญารักษ์ภูมิภาค, 2562)

สารเสพติดเป็นปัญหาที่ก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรงต่อมวลมนุษยชาติทั่วโลก ส่งผลกระทบต่อบุคคลครอบครัว เศรษฐกิจสังคมและประเทศชาติบ้านเมือง จากรายงานปัญหาเสพติดโลก เมื่อปี ค.ศ. 2014 พบว่า มีประชากรกว่า 20 ล้านคนทั่วโลกที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด และมีผู้เสียชีวิตจากยาเสพติดปีละกว่า 200,000 คน สำหรับประเทศไทยในปี 2560 คาดการณ์ว่ามีผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติดมากถึง 1.4 ล้านคน การแก้ไขปัญหาต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่ช่วยให้ปัญหานี้ลดความรุนแรงลงคือ การช่วยให้ผู้เสพติดสามารถลด ละ หรือเลิกใช้ยาเสพติดได้ ผู้ปฏิบัติงานจึงมุ่งมั่นพัฒนาระบบงาน เพื่อคืนคนดีสู่สังคม โดยอาศัยพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ที่ประกาศให้ผู้ติดยาเสพติดทุกประเภท คือ ผู้ป่วย และต้องเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพตามกฎหมาย โดยการบำบัดรักษาและ ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยเสพติด นับเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้เสพติดได้และจากอดีตจนถึงปัจจุบัน การบำบัดรักษาผู้ป่วยเสพติดที่ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับในสังคมโลกคือ การบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยเสพติดที่เรียกว่า Classical Model โดยมีขั้นตอนการบำบัด ดังนี้ 1) เตรียมการก่อนรักษา (Pre-admission) 2) บำบัดด้วยยา (Detoxification) 3) ฟื้นฟูสมรรถภาพ (Rehabilitation) ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญ และ 4) การติดตามหลังการรักษา (Follow up and after care) แต่ด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดผนวกกับจำนวนผู้ป่วยเสพติดที่เพิ่มจำนวนมากขึ้น บุคคลในกลุ่มนี้เข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาในภาครัฐได้เพียง 2 แสนรายต่อปีเท่านั้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในพื้นที่ประเทศไทยยังคงมีปัญหายาเสพติด/ผู้ติดยาเสพติดที่ไม่สามารถเข้าสู่กระบวนการบำบัดอีกเป็นจำนวนกว่าล้านคน และยังคงอาศัยอยู่ในชุมชน ในขณะที่สถานการณ์ปัจจุบันภาครัฐเองก็ไม่สามารถนำผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติดทั้งหมด เข้าสู่สถานพยาบาลได้ทั้งหมด (Hospital based) จึงมี

ความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการดำเนินการบำบัดฟื้นฟูโดยชุมชนมีส่วนร่วม (Community based) เพื่อตอบโจทยการแก้ไขปัญหายาและสารเสพติดของประเทศ ประกอบกับความรู้เชิงวิชาการที่สามารถแบ่งระดับความรุนแรงของการเสพติดในผู้ป่วยแต่ละคนได้ จึงมีแนวคิดที่ว่าผู้เสพติดทุกคนไม่จำเป็นต้องเข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูในสถานพยาบาลเท่านั้น แต่ครอบครัวและบุคคลในชุมชนสามารถดูแลบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วย กลุ่มนี้ได้จึงเกิดแนวคิดการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด โดยชุมชนมีส่วนร่วม (Community Based Treatment and Rehabilitation/ Community Based Treatment and Care : CBTx) ขึ้น ซึ่งแนวทางนี้สอดคล้องกับแนวคิดที่องค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) แนะนำให้ผู้เกี่ยวข้องนำไปใช้เพื่อช่วยเหลือผู้ติดยาและสารเสพติดให้สามารถอยู่ร่วมกับสังคม ชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ได้โดยไม่ทำให้สังคม ชุมชนเดือดร้อน มีวัตถุประสงค์เพื่อการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ป่วยเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และ วิธีการนำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้ในบริบทของสังคมไทย “ชุมชนล้อมรั้ว” (CBTx) ในทางสังคมศาสตร์ และมานุษยวิทยาอาจแตกต่างจากความหมายในเชิงของการแพทย์และสาธารณสุขอยู่บ้าง ตรงที่กระบวนการจัดการในทางสังคมศาสตร์ มีเป้าหมายสำคัญคือ เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อน (Move) และการเปลี่ยนแปลง (Change) โดยผสมผสานหลักการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ชุมชน และสังคม และหลักการสื่อสารสาธารณะเข้าด้วยกัน

2.2.2 ปรัชญาของการบำบัดรักษาของชุมชนล้อมรั้ว

การบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ป่วยยาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Based Treatment and Rehabilitation: CBTx) มีเป้าหมายหลักที่สำคัญ คือ เพื่อให้เกิดการดูแลผู้ติดยาเสพติดแบบองค์รวมด้วยความเข้มข้นที่แตกต่างกันไปตามแต่บริบท และความซับซ้อนของปัญหาในผู้ติดยาเสพติดแต่ละราย ซึ่งเป็นสิ่งที่มาจากกรอบแนวคิดการดูแลและให้บริการทางด้านสุขภาพจิตขององค์การอนามัยโลกที่ว่า การให้บริการโดยอาศัยสถานพยาบาลเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฟื้นฟูในสถานบำบัดระยะยาว (Long residential rehabilitation) มีต้นทุนค่าใช้จ่ายที่สูง สามารถเปิดให้บริการได้จำนวนน้อย ขณะเดียวกันจำนวนผู้ป่วยที่มีอาการ รุนแรงถึงระดับที่ควรได้รับการดูแล สถานบำบัดระยะยาวก็มีจำนวนไม่มาก การสนับสนุนให้มีการดูแลได้ด้วยตนเองหรือการดูแลแบบไม่เป็นทางการในชุมชน มีต้นทุนค่าใช้จ่ายที่น้อยกว่า ครอบคลุมผู้รับบริการได้มากกว่า ดังนั้นในการดูแลผู้ติดยาเสพติดเองก็ควรจะพัฒนาการบำบัด รักษาและฟื้นฟูผู้ป่วยยาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อลดต้นทุนค่าใช้จ่ายเพิ่มความครอบคลุมการบริการ โดยมีแนวคิดสำคัญดังนี้

1. เน้นความต่อเนื่องของกระบวนการดูแลตั้งแต่กระบวนการค้นหาผู้ป่วย (outreach) การช่วยเหลือพื้นฐาน (basic support) การลดอันตราย (harm reduction) และการกลับคืนสู่สังคม (social reintegration) โดยไม่เข้าขัดขวางทางในการเข้าสู่ระบบ
2. จัดบริการต่างๆ ในชุมชนให้ใกล้ชิดกับสถานที่ที่ผู้ใช้ยาเสพติดอาศัยอยู่ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้
3. รบวงความเชื่อมโยงทางสังคมและการทำงานของผู้ใช้ยาเสพติดให้น้อยที่สุด
4. บูรณาการรูปแบบการดูแลเข้ากับระบบบริการสุขภาพและระบบบริการทางสังคมที่มีอยู่เดิม
5. จัดตั้งรูปแบบการดูแลผู้ใช้ยาเสพติดบนทรัพยากรของชุมชนที่มีอยู่แล้ว รวมไปถึงทรัพยากรทางครอบครัว
6. อาศัยการมีส่วนร่วมของบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากการใช้ยาเสพติด ครอบครัวและชุมชนในการวางแผนและรูปแบบบริการ
7. อาศัยการจัดการแบบองค์รวม โดยการกำหนดบัญชีความต้องการที่จำเป็นของแต่ละบุคคล (สุขภาพ ครอบครัว การศึกษา การจ้างงานและที่อยู่อาศัย)
8. มีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดของภาคประชาสังคม ผู้บังคับใช้กฎหมาย และผู้ให้บริการทางด้านสุขภาพ
9. กำหนดเครื่องมือในการดูแลผู้ใช้ยาเสพติดบนหลักฐานเชิงประจักษ์
10. ผู้ใช้ยาเสพติดได้รับการแจ้งข้อมูลการบำบัดรักษาและสมัครใจมีส่วนร่วมในการบำบัดรักษา
11. เคารพสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และพิทักษ์ความลับของผู้ใช้ยาเสพติด
12. ยอมรับว่าการติดเข้าเป็นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการรักษา และไม่ควรหยุดกระบวนการนำผู้ใช้ยาเสพติดให้เข้าถึงบริการอีกครั้ง (สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี และโรงพยาบาลธัญญารักษ์ภูมิภาค, 2562)

การบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ป่วยยาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน หรือการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community Based Treatment and Rehabilitation: CBTx) คือ รูปแบบการบำบัดรักษาเชิงบูรณาการโดยเฉพาะต่อผู้ใช้ยาเสพติดและติดยาในชุมชน เพื่อให้เกิดการรักษาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การรักษาในระยะเริ่มต้นจนถึงการบำบัดรักษาฟื้นฟูด้วยระบบการดูแลต่อเนื่องจนถึงการติดตามผลการรักษา ตามแนวคิดการคืนผู้ป่วยสู่สังคม มีการประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายทั้งด้านสุขภาพ สังคมและการบริการอื่นๆ โดยบุคคลที่ให้ความร่วมมืออาจจะไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญ แต่มีความพร้อม มีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะ

ช่วยเหลือผู้เฒ่าและสารเสพติดบนพื้นฐานของความเข้าใจถึงความต้องการของผู้ป่วยตลอดจนให้การสนับสนุนครอบครัว และชุมชนของผู้ป่วยอย่างจริงจังในการแก้ปัญหาและสารเสพติด เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ในระยะยาว (UNODC, 2014) การบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดโดยชุมชนมีส่วนร่วมมีลักษณะ ดังนี้

1. มีการดำเนินการในชุมชน
2. มีการระดมทรัพยากรและการมีส่วนร่วมของชุมชน
3. เป็นเสมือนแผนกผู้ป่วยนอกของโรงพยาบาล
4. มีการดูแลรักษาอย่างต่อเนื่อง
5. มีการบูรณาการ การรักษาฟื้นฟูเข้ากับบริการทางสังคมและสุขภาพในชุมชน
6. การเข้ารับการบำบัดรักษาด้วยความสมัครใจและชุมชนรองรับค่าใช้จ่ายได้

ทั้งนี้การดำเนินการบำบัดรักษาผู้ป่วยเสพติดโดยชุมชนมีส่วนร่วม มีเป้าหมายสำคัญ เพื่อให้เกิดกระบวนการบำบัดฟื้นฟูในชุมชน ด้วยการดำเนินการของชุมชนเองภายใต้แนวคิด การวางแผน การออกแบบ การกำหนดวิธีการดำเนินงานตามศักยภาพและบริบทของชุมชนนั้นๆ โดยการสนับสนุนด้านวิชาการในการดำเนินกิจกรรมจากหน่วยงานภาครัฐที่สำคัญคือ หน่วยงาน ของกระทรวงสาธารณสุขในพื้นที่ที่ใกล้ชิดชุมชน เช่น รพ.สต. รพช.และมีการบูรณาการให้เกิดการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะกรมการพัฒนา คุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) รวมถึงต้องมีความร่วมแรงร่วมใจให้การสนับสนุนช่วยเหลือทางด้านสังคมจากพหุภาคีทั้งภาครัฐและเอกชน โดยมีเป้าหมายสำคัญร่วมกัน คือ ความร่วมมือในการแก้ไข ปัญหาและสารเสพติดในชุมชน (สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี และโรงพยาบาลธัญญารักษ์ภูมิภาค, 2562)

หน้าที่หลักของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดกระบวนการให้เกิด “ชุมชนล้อมรั้ว” (CBTx) มีด้วยกัน 5 ประการ คือ

1) Inform – เป็นการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ชุมชน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ เช่น ความรู้เรื่องการบำบัดผู้ติดยาเสพติด การทำให้ผู้ติดยาเสพติดหายขาดจากยา อยู่ร่วมในสังคมได้ การออกแบบกิจกรรม การสื่อสารกับลูกหลานที่ได้รับการบำบัดการติดยาแล้ว ให้มีกำลังใจ มีความหวัง มองเห็นอนาคตข้างหน้าอย่างเป็นรูปธรรม ฯลฯ

2) Consult – เป็นการให้คำปรึกษา หรือสร้างกระบวนการปรึกษาหารือร่วมกันกับชุมชน เพื่อออกแบบกิจกรรมร่วมกัน ในการที่จะเฝ้าติดตามดูแลบุตรหลานซึ่งผ่านการบำบัดฟื้นฟูแล้วสามารถอยู่ร่วมกับชุมชนได้ หรือการออกแบบพื้นที่สำหรับการหารือ เช่น ศาลา พักใจ ให้เป็นพื้นที่แห่งการคิดสร้างสรรค์ร่วมกัน พื้นที่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การเล่าเรื่อง ดีๆ ให้กันฟัง เป็นต้น

3) Involve – การเปิดโอกาสให้ภาคประชาชน ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมร่วมใน กระบวนการวางแผน หรือตัดสินใจในบางเรื่องที่เป็นเป้าหมายสำคัญของโครงการ

4) Collaborate – ทำงานร่วมกันกับชุมชน ลักษณะของพันธมิตรที่เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ไม่พยายามแทรกแซงวิถีคิด หรือการตัดสินใจของชุมชนในบางเรื่อง ที่อาจไม่ตรงกับ หลักการของโครงการที่ตั้งไว้วิธีที่ดีที่สุด คือ พยายามตั้งเป็นองค์คณะที่มีบทบาทหน้าที่ชัดเจน ร่วมกัน

5) Empower – เป็นการเพิ่มพลังบวก ให้เป็นพลังอำนาจของชุมชนในการดูแล และ พึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

การสื่อสารสาธารณะ (Public Communication) เป็นกลยุทธ์การจัดการกระบวนการทาง สังคมในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อน (Move) และการเปลี่ยนแปลง (Change) โดยเน้น การมีส่วนร่วมของชุมชน ประชาชน (Public Participation) เป็นแนวความคิดใหม่ที่มีรากฐานมา จากแนวคิดที่ต้องการให้ผู้คนในสังคมตระหนักดีว่า การดำเนินกิจการใดๆ ก็ตามผู้ที่ได้รับ ผลกระทบและมีส่วนได้ส่วนเสียควรเป็นผู้มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็น และเสนอแนะความคิด โดยต้องสร้างกระบวนการรับฟังความคิดเห็น ชุมชน เริ่มจากความต้องการของชุมชนมากกว่า ความต้องการของหน่วยงานภาครัฐ

กระบวนการสื่อสารสาธารณะ เป็นกระบวนการที่สำคัญที่สนับสนุน ความเข้มแข็งของ ชุมชนและสังคม ความร่วมมือกันในทุกระดับ เป็นการระดมทุกองค์ประกอบในสังคมโดยเฉพาะ ชุมชน เพื่อเสริมสร้างความเป็นชุมชนให้มีความเข้มแข็ง สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง โดยมีรูปแบบของการสื่อสารสาธารณะเพื่อการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะต้อง ได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะ เกิดขึ้น ทั้งนี้การได้รับแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนิน โครงการ

2. การปรึกษาหารือ (Public Consultation) เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการ หารือระหว่างผู้ดำเนินการโครงการกับคนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อรับฟังความคิดเห็น และตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความเข้าใจในโครงการและกิจกรรมมากขึ้น

3. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชน และฝ่ายเกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรม และผู้มีอำนาจตัดสินใจในการทำโครงการหรือกิจกรรม นั้นได้ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ และค้นหาเหตุผลในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรม ในพื้นที่นั้น ซึ่งมีหลายรูปแบบ เช่น

3.1 การประชุมในระดับชุมชน (Community Meeting) เพื่ออธิบายให้ชุมชนทราบถึงแนวทางการดำเนินการและผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

3.2 การประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ (Technical Hearing) สำหรับกระบวนการหรือวิธีการที่อาจมีข้อโต้แย้งในเชิงวิชาการ อาจต้องเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาจากภายนอกมาช่วยอธิบายและให้ความเห็นเพื่อให้ชุมชนมีความเข้าใจในสิ่งที่กำลังจะดำเนินการร่วมกันมากขึ้น

3.3 การประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นเวทีในการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผย มีหลักเกณฑ์และประเด็นในการพิจารณาที่ชัดเจน และแจ้งให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในชุมชนได้รับทราบทั่วกัน

4. การร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นเป้าหมายสูงสุดที่ชุมชน จะมีบทบาทในการตัดสินใจออกแบบกระบวนการ โครงการหรือกิจกรรมด้วยตนเอง โดยปราศจากการแทรกแซงจากภาครัฐ

การจะสร้าง “ชุมชนลือมรักษ์” ยั่งยืนได้ จำเป็นต้องทำความรู้จักชุมชน โดยใช้เครื่องมือในการสำรวจภาพรวมของชุมชนในทุกมิติ 7 เครื่องมือสำคัญก่อนดำเนินการจัดกระบวนการ

1. แผนที่เดินดิน (Geo-Social Mapping) เปรียบเหมือนเสมือนบันไดขั้นแรกที่สำคัญที่สุด ที่จะนำไปสู่ความเข้าใจชุมชน ด้วยวิธีการง่ายๆ ใช้เวลาไม่นาน แต่ได้ข้อมูลรวดเร็ว น่าเชื่อถือ ทำให้เห็นภาพรวมความเป็นชุมชน เห็นพื้นที่ทางกายภาพ และเข้าใจพื้นที่ทางสังคม และกลุ่มเป้าหมายที่จะทำงานต่อได้อย่างครอบคลุมและทั่วถึง

2. ผังเครือญาติ (Genogram) เป็นการหาข้อมูลความสัมพันธ์ที่ถือได้ว่าเป็นพื้นฐานที่สุดของชีวิตในชุมชน คือ ความสัมพันธ์แบบเครือญาติที่เป็นรากฐานที่สุดของชีวิต ครอบครัวและจะมีความเกี่ยวข้องกันไปตลอดชีวิตเป็นเครื่องมือง่ายๆ ที่ทำให้เรารู้จักชุมชนดีขึ้น

3. โครงสร้างองค์กรชุมชน (Community organization) เป็นข้อมูลที่จะช่วยให้รู้จักและเข้าใจโครงสร้างองค์กรชุมชน ทั้งที่เป็นแบบแผนทางการและไม่เป็นแบบแผนทางการ ทำให้เห็นถึงมิติความสัมพันธ์ในชุมชนว่าคนกลุ่มไหนมีบทบาทต่อชุมชนทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม กลุ่มใดมีความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรหรือขัดแย้งกับกลุ่มไหนบ้าง เป็นข้อมูลที่จะช่วยให้เราสามารถออกแบบ วางแผนในการสร้างกระบวนการเชิงความสัมพันธ์ของเรากับชุมชนได้ศักยภาพของชุมชนอยู่การรวมตัวเป็นกลุ่มหรือ เครือข่ายองค์กรชุมชนจึงเป็น “ทุนทางสังคม” ที่สำคัญในการแก้ปัญหาและการสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

4. ระบบสุขภาพชุมชน (Community Health Systems) ทำให้เห็น “โลกสุขภาพ” สุขภาวะของชาวบ้าน เห็นภาพรวมของระบบสุขภาพที่สามารถเชื่อมโยงกับมิติต่างๆ ของชุมชน เห็น

ความหลากหลายของวัฒนธรรมสุขภาพที่ดำรงอยู่ในชุมชน เข้าใจถึงวัฒนธรรมความเชื่อ วิธีปฏิบัติ และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพของท้องถิ่น

5. ปฏิทินชุมชน (Community Calendar) เป็นเครื่องมือที่ทำให้เข้าใจวิถีชุมชน ซึ่งหมายถึงแบบแผนกิจกรรมเหตุการณ์ รวมทั้งประเพณีปฏิบัติของชุมชนที่เกิดขึ้นในรอบปี หรือแต่ละฤดูกาล เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมหรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ทำให้สามารถวางแผนการทำงานกับชุมชนได้ดีขึ้น เพราะจะทำให้จัดตารางการทำงานที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนได้ สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสมและถูกจังหวะเวลา

6. ประวัติศาสตร์ชุมชน (Community History) การทำความเข้าใจมิติทางประวัติศาสตร์ของชุมชนสำคัญต่องานชุมชน เพราะชุมชนมีส่วนคล้ายกับบุคคลตรงที่มีความคิดเห็น และมีความรู้สึก การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนเหมือนกับการได้เข้าใจคนคนหนึ่งว่า เรามีความเป็นมาอย่างไร เติบโตมาในครอบครัวแบบไหน เคยประสบกับอะไรมาบ้างในชีวิต ทำให้เราเข้าใจคนคนนั้นได้ดีประวัติศาสตร์ชุมชนก็เช่นเดียวกัน การเข้าใจเรื่องราวความเป็นมาเป็นไปของสิ่งต่างๆ ในชุมชน ทำให้เราสามารถเลือกวิธีการทำงานกับชุมชนให้สอดคล้องกับประสบการณ์ ความคาดหวังและศักยภาพของชุมชนได้ดีขึ้น

7. ประวัติชีวิต (Life Story) ประวัติชีวิตหรือเรื่องราวประสบการณ์ของคนในชุมชนช่วยให้เราเห็นว่า ค่านิยมและวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งเคยเป็นเรื่องนามธรรมนั้นมีรูปธรรม การแสดงออกเป็นอย่างไร ค่านิยมหรือวัฒนธรรมเรื่องใดมีความสำคัญและมีผลรูปธรรมต่อชีวิตของผู้คนอย่างไร ประวัติชีวิตของคนแต่ละรุ่นในชุมชนสะท้อนความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนได้เป็นอย่างดีการศึกษาประวัติชีวิตทำให้เราเห็นถึงศักยภาพและทุนมนุษย์ (Human Capital) ที่มีอยู่ในชุมชน การเรียนรู้เรื่องราวประวัติชีวิต ช่วยเติมเต็มความเป็นมนุษย์ให้กับงานชุมชนช่วยให้งานมีความหมาย และประสบความสำเร็จได้ง่ายขึ้น (สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี และโรงพยาบาลธัญญารักษ์ภูมิภาค, 2562)

สิ่งสำคัญในการเตรียมความพร้อมสำหรับกำหนดกิจกรรมชุมชนลุ่มรักซ์ (CBTx) ต้องไม่ลืมว่าการที่จะทำให้เกิดชุมชนลุ่มรักซ์ได้นั้น ชุมชน คือ ส่วนสำคัญที่สุดการส่งผู้ป่วยกลับบ้านต้องเตรียมบ้าน เตรียมคนในบ้าน และสิ่งแวดล้อมให้พร้อมและดีพอสำหรับผู้ป่วย เช่นเดียวกันเมื่อเราจะส่งน้องกลับบ้าน ค็นลูกหลานให้ชุมชน สิ่งสำคัญที่สุด คือ การเตรียมชุมชนให้ดีพอสำหรับลูกหลานที่ใครก็คงไม่ต้องการให้หันกลับไปข้องแวะกับยาเสพติดอีก

วิธีการเตรียมชุมชนให้พร้อม

1. ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจกับชุมชน ไม่ควรเป็นการจัดการโดยภาครัฐเป็นสถานพยาบาล

2. สำรวจความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจกรรม เช่น กลุ่มเด็ก กลุ่ม วัยรุ่น กลุ่มวัยทำงาน กลุ่มสูงอายุ อาจชอบกิจกรรมด้านกีฬา สันทนาการ อาจจัดตั้งเป็นกลุ่มฟุตบอล หรือกีฬาที่เป็นที่โปรดปรานของชุมชน กลุ่มดนตรี กลุ่มศิลปะ ฯลฯ

3. ควรร่วมกับชุมชน จัดตั้งสถานีวิทยุ เสียงตามสาย การแสดง หรือเครื่องมือในการสื่อสารระหว่างกันภายในชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น กลุ่มติ่งเสียงใส กลุ่มคุณยายชาเมาท์ ฯลฯ ไม่ควรตั้งกลุ่มที่สื่อไปในเรื่องของยาเสพติด แต่ในกระบวนการหน่วยงานจะเป็นที่เลี้ยงในการสร้าง Content ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพกาย สุขภาพจิต เรื่องต่างๆ ไป อาจมีสอตแทรกเรื่องยาเสพติดบ้าง

4. การสื่อสารกับชุมชนควรเน้นหลัก Public Communication, Humanity Communication และ Empathy Communication เพื่อ Empower ให้ชุมชนสามารถจัดการตนเองในการดูแลลูกหลานของตนเองได้ภายใต้บริบทของแต่ละชุมชน ปลุกพลังชุมชนด้วยความเชื่อที่ว่า พลังชุมชนเป็นพลังที่ช่วยให้คนในชุมชนเอาชนะปัญหาต่างๆ ได้

กระบวนการบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ใช้ ผู้เสพ ผู้ติดยาเสพติดในชุมชน (CBTx) ประกอบด้วย 4 ระยะ ได้แก่ 1) ระยะเตรียมการ 2) ระยะดำเนินการ 3) ระยะบำบัดรักษาและฟื้นฟู และ 4) ระยะการส่งต่อความยั่งยืน โดยมีรายละเอียด (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด กระทรวงสาธารณสุข, 2567) ดังนี้

1. ระยะเตรียมการ เป็นขั้นตอนการเตรียมความพร้อมในการดำเนินงาน มีเป้าหมายเพื่อแสวงหาความร่วมมือเชิงนโยบายในคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ/ตำบล การแสวงหาความร่วมมือกับชุมชน บุคคลที่เป็นผู้นำตามโครงสร้าง หรือผู้นำตามธรรมชาติ รวมถึงสร้างความเข้าใจบริบทของชุมชนในทุกด้าน เพื่อใช้ในการวางแผนการดำเนินการในพื้นที่โดยมีข้อเสนอกิจกรรม

2. ระยะดำเนินการ ระยะดำเนินการมีเป้าหมายในการคัดกรอง และนำผู้ป่วยเข้าสู่กระบวนการบำบัด รวมถึงแสวงหาความร่วมมือของชุมชน การสร้างแรงจูงใจให้เข้ารับการบำบัดรักษา รวมถึงการคัดกรองและวางแผนเพื่อการบำบัดรักษาโดยข้อเสนอเนื้อหากิจกรรม

3. ระยะบำบัดรักษาและฟื้นฟู การบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ป่วยมีข้อเสนออย่างน้อย 12 ครั้ง ภายในระยะเวลา 3 เดือน ในแบบผู้ป่วยนอก ในชุมชน หรือสามารถปรับให้สอดคล้องกับงบประมาณและบริบทของชุมชน ทั้งนี้กิจกรรมหรือเนื้อหาในการบำบัด ส่วนใหญ่มักมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการให้ความรู้และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับโทษพิษภัยยาเสพติด และกระบวนการบำบัดรักษา บทบาทหน้าที่ของผู้ป่วยและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม การทำหน้าที่ของครอบครัว การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ และอื่นๆ ทั้งนี้สามารถปรับเปลี่ยนกิจกรรมให้เหมาะสมกับผู้ป่วยได้ โดยความร่วมมือของชุมชน บำบัดรักษา โดยข้อเสนอเนื้อหากิจกรรม

4. ระยะส่งต่อความยั่งยืนสู่ชุมชน ระยะการส่งต่อความยั่งยืนสู่ชุมชน มีเป้าหมายเพื่อเป็นการดูแลผู้ป่วยอย่างต่อเนื่องรวมถึงการส่งต่อผู้ป่วยกลับสู่ครอบครัว ชุมชนเพื่อป้องกันการกลับไปเสพซ้ำ โดยข้อเสนอเนื้อหากิจกรรม

2.2.3 หลักการของการบำบัดของชุมชนล้อมรั้ว

หลักการของการบำบัดรักษาโดยมีส่วนร่วมของชุมชน การบำบัดรักษาโดยมีส่วนร่วมของชุมชนมีหลักการสำคัญอยู่แก่ประการในการรักษาผู้ติดยาเสพติด ตามที่ระบุไว้ในเอกสารของสำนักงานป้องกันยาเสพติดและปราบปรามอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Office on Drugs and Crime : UNODC) และองค์การอนามัยโลก (WHO) ประจำปี 2008 กล่าวถึง “หลักการของการรักษาผู้ติดยาเสพติด” โดยมีข้อแนะนำในการเพิ่มการรักษาที่มีคุณภาพที่ละเล็กทีละน้อย

หลักการที่ 1 การหาการให้บริการรักษาได้ง่ายๆ และการเข้าถึงการบริการรักษา การให้บริการรักษาจะต้องหาได้ง่ายๆ สามารถเข้าถึงได้ ราคาไม่แพง และได้รับการพิสูจน์ โดยการศึกษาวิจัยแล้วว่าผลการรักษาเป็นอย่างไร สำหรับทุกคนที่ต้องการได้รับการสนับสนุน

หลักการที่ 2 การตรวจคัดกรอง การประเมิน การวินิจฉัย การประเมินผล การตรวจวินิจฉัย และการวางแผนการรักษา เป็นพื้นฐานการรักษารายบุคคล ที่จะทำให้เข้าใจถึงความต้องการของผู้ป่วยแต่ละคน และสามารถช่วยผู้ป่วยให้มีส่วนร่วมในการรักษาได้

หลักการที่ 3 การรักษาผู้ติดยาเสพติดจากแหล่งฐานข้อมูลที่ได้รับแจ้ง ควรศึกษาข้อมูลแนวทางการปฏิบัติที่ได้รับการพิสูจน์โดยการศึกษาและความรู้ วิทยาศาสตร์ในการรักษาผู้ติดยาเสพติดอย่างละเอียดเพื่อเลือกวิธีการรักษา

หลักการที่ 4 การรักษาผู้ติดยาเสพติด สิทธิมนุษยชน และศักดิ์ศรีของผู้ป่วย กระบวนการรักษาแก้ไขปัญหาดิตดยาเสพติด โดยค่อยๆ แทรกแซงให้คำปรึกษาให้กับผู้ติดยาเสพติด ควรสอดคล้องกับข้อปฏิบัติตามพันธกรณีสิทธิมนุษยชน ให้ผู้ติดยาเสพติดสมัครใจเข้ารับการรักษา และรักษาให้ผู้ป่วยเข้าถึงมาตรฐานสุขภาพสูงสุดที่ร่างกาย จิตใจตนจะรับได้

หลักการที่ 5 กลุ่มเป้าหมาย กลุ่มย่อยหลายกลุ่มภายในกลุ่มประชากรขนาดที่ติดยา ต้องการได้รับการดูแลเป็นพิเศษ เช่น กลุ่มวัยรุ่น กลุ่มผู้หญิง (รวมทั้งหญิงตั้งครรภ์) บุคคลที่มีโรคที่เป็นการวินิจฉัยร่วม (อาจจะทางจิตหรือร่างกาย) กรรมกร ชนกลุ่มน้อยที่มีเชื้อชาติหรือประเพณี และวัฒนธรรมที่ต่างไปจากคนกลุ่มใหญ่ และผู้คนไร้ที่อยู่อาศัย

หลักการที่ 6 การรักษาพฤติกรรมมการติดยาเสพติด และระบบความยุติธรรมทางอาญา พฤติกรรมมการติดยาเสพติดควรจะเป็นสถานะสุขภาพ และผู้ป่วยที่ติดยา แต่ละคนควรจะได้การรักษาในระบบการดูแลสุขภาพแทนนำไปดำเนินคดีตามระบบยุติธรรมทางอาญา โดยใช้การบำบัดรักษาโดยมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นทางเลือกแทนการจำคุก เมื่อเป็นไปได้

หลักการที่ 7 การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของชุมชน การมีส่วนร่วมและการปฐมนิเทศผู้ป่วย การตอบสนอง โดยการบำบัดรักษาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในเรื่องการติดยาเสพติด และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ สามารถส่งเสริมให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียในท้องถิ่นที่เข้มแข็งมากขึ้น ตลอดจนการสนับสนุนการระดมทุนแบบชุมชน

หลักการที่ 8 การให้บริการการรักษาผู้ติดยา โดยวิธีปรับปรุงคุณภาพของการบริการผู้ป่วยอย่างเป็นระบบเป็นสิ่งสำคัญที่การให้บริการการรักษาจะต้องมีการกำหนดข้อปฏิบัติที่ชัดเจน เช่น นโยบาย วิธีการรักษา โครงการ กระบวนการ คำจำกัดความของบทบาทหน้าที่ของผู้ประกอบวิชาชีพ การกำกับดูแล และแหล่งการเงิน

หลักการที่ 9 ระบบการรักษา การพัฒนานโยบาย การวางแผนเชิงกลยุทธ์ และการประสานการบริการ แนวทางปฏิบัติในเชิงนโยบายจากผู้บริหารระดับสูงอย่างเป็นระบบ ในเรื่องการใช้สารเสพติดและต่อบุคคลที่ต้องการการรักษาจะมีประโยชน์สูงสุด แนวทางนี้รวมถึงขั้นตอนการดำเนินที่สมเหตุสมผลตามลำดับขั้นตอนที่สามารถแสดงความเชื่อมโยงระหว่างนโยบายกับการประเมินความต้องการ การวางแผนการรักษา วิธีการดำเนินงาน และการติดตามและการประเมินผล (สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี และโรงพยาบาลธัญญารักษ์ภูมิภาค, 2562)

2.2.4 องค์ประกอบสำคัญการบำบัดรักษาของชุมชนล้อมรั้ว

องค์ประกอบสำคัญของรูปแบบการบำบัดรักษาโดยมีส่วนร่วมของชุมชน แบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1. องค์กรชุมชน ประกอบด้วย องค์กรพัฒนาเอกชนที่จะช่วยระบุตัวผู้ที่ใช้ยาเสพติด โดยมีการตรวจคัดกรองขั้นพื้นฐานของปัญหาเสพติด และส่งต่อไปยังหน่วยบริการสุขภาพเบื้องต้น เมื่อจำเป็น องค์กรชุมชนจะมุ่งเน้นการป้องกันและส่งเสริมด้านสุขภาพและสนับสนุนขั้นพื้นฐานการส่งเข้าสู่สังคม และการบริการฟื้นฟูสภาพจิตใจ

2. ศูนย์สุขภาพให้บริการตรวจคัดกรองและให้คำปรึกษา โดยมีการให้บริการตรวจสุขภาพเบื้องต้นและการบริการอื่นๆ ผู้ป่วยบางรายอาจจะถูกนำไปรักษาตัวที่โรงพยาบาลหรือคลินิกในกรณีที่เป็นเท่านั้น เช่น การรักษาโรคเฉพาะทางในการเสพยาเสพติด โรคติดเชื้อและความผิดปกติทางจิต

3. หน่วยสวัสดิการทางสังคมและองค์กรพัฒนาเอกชนที่ให้การศึกษ ให้คำปรึกษาฝึกอบรมทักษะอาชีพ สร้างโอกาสในการหารายได้ให้สินเชื่อขนาดเล็กให้กับคนที่มีฐานะยากจน และการสนับสนุนทางด้านจิตใจและทางสังคมอื่นๆ (สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี และโรงพยาบาลธัญญารักษ์ภูมิภาค, 2562)

2.2.5 บทบาทหน้าที่ หน่วยงาน องค์กร ในการบำบัดของชุมชนลุ่มรักซ์

บทบาทหน้าที่ หน่วยงาน องค์กร ในการบำบัดโดยมีส่วนร่วมของชุมชนภายใต้การขับเคลื่อนของคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิต ระดับอำเภอ (พชอ.) หน่วยงานหลักภายใต้การดำเนินงาน CBTx ระดับอำเภอ ประกอบด้วย ชุมชน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบล /โรงพยาบาลชุมชน ท้องถิ่น ตำรวจ ฝ่ายปกครอง โดยสรุปบทบาทได้ดังนี้

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำหน้าที่ประสาน เชื่อมโยง ฝ่ายปกครองท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ปราชญ์ชาวบ้าน สภาเด็กและเยาวชน และภาคีเครือข่าย/กลุ่มต่างๆ ในระดับตำบลและหมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อร่วมขับเคลื่อนการดำเนินงาน บำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติด โดยใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง ดังต่อไปนี้

1. ดำเนินการให้เกิดการปรับทัศนคติในชุมชน ใน 4 ประเด็นหลัก คือ
 - 1.1 ปรับจากผู้รับปัญหา เป็นศูนย์กลางของการแก้ปัญหา
 - 1.2 เปลี่ยนการมองผู้เสพยาเสพติดเป็นภาระ ให้มองเป็นทุนของสังคม
 - 1.3 เปลี่ยนจากการใช้นโยบายปราบปราม จับกุมผู้เสพยาเสพติด เป็นการดูแลแก้ไข ฟื้นฟู
 - 1.4 ลด ละ เลิกการตีตราผู้เสพยาเสพติด
2. ร่วมสำรวจเพื่อป้องกันปัญหาในพื้นที่ เช่น การประชุมประชาคม เวทีเสวนา และวิเคราะห์สภาพปัญหาที่มีอยู่ เป็นต้น เพื่อแยกระดับปัญหาและจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการร่วมกันให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาที่ได้จากการสำรวจ
3. ร่วมดำเนินการค้นหาผู้เสพยาเสพติด พูดคุยทำความเข้าใจ ดูแลช่วยเหลือตามสภาพของแต่ละคน หรือส่งต่อให้เข้ารับการบำบัดรักษาตามอาการ
4. ร่วมติดตาม ดูแลช่วยเหลือในด้านอาชีพ การศึกษา และโอกาสทางสังคมให้แก่ผู้ผ่านการบำบัดฯ อย่างต่อเนื่อง เพื่อประคับประคองให้ปลอดภัยจากปัญหาเสพยาเสพติด
5. ร่วมสร้างกลไกเฝ้าระวังและป้องกันปัญหาเสพยาเสพติดและการใช้ยาในทางที่ผิดในครอบครัว สถานศึกษา สถานประกอบการ ชุมชน ฯลฯ รวมทั้งการเฝ้าระวังในสื่อสังคมออนไลน์
6. ร่วมสรุปบทเรียนการดำเนินงาน ถ่ายทอดให้แก่แกนนำชุมชนรุ่นต่อไปในพื้นที่ และพัฒนาเป็น ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ
7. ร่วมขยายผล เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายกับชุมชนพื้นที่อื่นในระดับต่างๆ เพื่อร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้สภาพปัญหา ช่วยกันเสนอแนวทางการแก้ไข และสนับสนุนการดำเนินงานระหว่างกัน โดยประสานให้หน่วยงานวิชาการในพื้นที่ช่วยเหลือด้านองค์ความรู้และวิชาการ

ผู้นำชุมชน

ประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้าน รวมถึงผู้นำทางจิตวิญญาณ บทบาทหน้าที่

1. เฝ้าระวัง สร้างการรับรู้ความเข้าใจ ป้องกันปัญหายาเสพติด ค้นหา คัดกรอง ติดตาม เชื่อมโยงเครือข่ายในชุมชน
2. รับข้อมูล/เรื่องราวร้องทุกข์ ประชาคม ส่งต่อเพื่อการคัดกรอง เฝ้าระวัง ด้านคุณภาพชีวิต ของประชาชนในระดับหมู่บ้าน และตำบล
3. ดำเนินการประชาคมหมู่บ้านภายใต้กฎหมายชุมชน หรือระเบียบรองรับผ่านกลไก คณะกรรมการหมู่บ้าน และกลไกการปกครอง หรือข้อตกลงของหมู่บ้านชุมชน
4. การดำเนินการตามข้อ 3 เพื่อลดความเสียหาย และการสูญเสียผลประโยชน์ผ่าน กลไกการรับรองทางสังคม ซึ่งเป็นการมอบหมายภารกิจให้สามารถดำเนินการเรื่องการป้องกัน แก้ไขปัญหาเสพติดและช่วยเหลือผู้เสพ ผู้ติด
5. การคืนข้อมูล กลับคืนให้ชุมชน เพื่อให้สมาชิกในชุมชนรับทราบข้อมูล สถานการณ์ที่เป็นจริง
6. ส่งเสริมให้ชุมชนเกิดการจุดประกายด้านความคิด สู่การให้ข้อเสนอแนะ วิเคราะห์ ข้อมูล และกำหนดแนวทางวางแผนร่วมกันในการป้องกันแก้ไขปัญหาเสพติด และการช่วยเหลือ ผู้ใช้ยาเสพติด

องค์กรชุมชน

ประกอบด้วย องค์กรพัฒนาเอกชน (Non Governmental Organizations : NGO) บทบาทหน้าที่ : เป็นไปตามแนวทางการลดอันตรายจากยาเสพติด และอื่นๆ เช่น

1. ค้นหาผ่าน Outreach worker ผู้ใช้ยาเสพติดทั้งที่เปิดเผย และไม่เปิดเผย
2. คัดกรองขั้นพื้นฐานสถานการณ์ปัญหาของผู้ใช้ยาเสพติดรายบุคคล
3. การส่งต่อไปยังหน่วยบริการสุขภาพเมื่อจำเป็น
4. ส่งเสริมและส่งเสริมการเข้ารับการรักษา
5. มุ่งเน้นการป้องกันโดยการสนับสนุนอุปกรณ์ เช่น เข็มและอุปกรณ์ และถุงยางอนามัย
6. ส่งเสริมการเข้ารับบริการสุขภาพ
7. การส่งเข้าสู่สังคม
8. การบริการฟื้นฟูสภาพจิตใจ ผ่านกิจกรรมในศูนย์บริการ Drop in center
9. ติดตามช่วยเหลือตลอดระยะเวลาที่อยู่ในระบบการให้บริการ
10. พัฒนา ถ่ายทอด องค์ความรู้ให้แก่ชุมชน

สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ

บทบาทหน้าที่

1. เป็นศูนย์ประสานงานกับภาคีเครือข่ายด้านการบำบัดฟื้นฟูในชุมชน เชื่อมต่อคณะกรรมการ พัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พขอ.) และศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดระดับอำเภอ รวมถึงศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดระดับจังหวัด

2. สนับสนุน วางแผนงาน (คน เงิน ของ การบำบัดฟื้นฟูในชุมชน) กำกับ ติดตาม ประเมินผล การดำเนินงานบำบัดฟื้นฟูในชุมชนให้มีความเหมาะสมตามบริบท

สถานบริการ

ประกอบด้วย โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบล และโรงพยาบาลระดับจังหวัด/อำเภอ

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบล บทบาทหน้าที่

1. การให้บริการตรวจคัดกรองและให้คำปรึกษาสุขภาพกายและจิต โดยให้บริการตรวจ สุขภาพเบื้องต้นและการบริการอื่นๆ

2. กระตุ้นส่งเสริมผู้นำทุกภาคส่วนต่างๆ ในเครือข่ายที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริม สุขภาพตำบล บูรณาการความร่วมมือ และเป็นเจ้าภาพให้เกิดกระบวนการเสริมพลัง (Empowerment) ตนเอง และทีมงาน เพื่อกระตุ้นให้เกิดกระบวนการบำบัดยาเสพติดโดยชุมชน

3. ให้การบำบัดฟื้นฟูตามศักยภาพ ร่วมกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ๔) ประสานส่งต่อผู้ป่วยที่ต้องได้รับการดูแลจากสถานพยาบาลที่มีศักยภาพสูงกว่า

โรงพยาบาลระดับจังหวัด/อำเภอ บทบาทหน้าที่

1. ให้บริการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ตามมาตรฐานกระทรวงสาธารณสุข การรักษาโรค ร่วม จากการเสพยาเสพติด โรคติดเชื้อ และความผิดปกติทางจิตที่มีอาการทางจิตระดับฉับพลัน (Acute) และ พฤติกรรมต่อต้านสังคมที่รุนแรง

2. สนับสนุนพัฒนาองค์ความรู้ในการคัดกรอง บำบัดฟื้นฟูตามมาตรฐานกระทรวงสาธารณสุข รวมถึงการลดอันตรายจากยาเสพติด

3. กำกับ ติดตาม ประเมินผล ผ่านการลงเยี่ยมเสริมพลัง การนิเทศ ให้คำแนะนำ และ คำปรึกษา รวมถึงการรายงานผลการดำเนินงานผ่านข้อมูลระบบรายงานยาเสพติด บสต.

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) บทบาทหน้าที่

1. อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่มีศักยภาพ ร่วมกิจกรรมค้นหา และ คัดกรอง ผู้มีพฤติกรรมเสี่ยงที่อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพ (ยาเสพติด) ในพื้นที่ที่ตนเองรับผิดชอบ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และถูกต้องตามหลักวิชาการใน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ใช้ กลุ่มผู้เสพ และกลุ่มผู้ติด

2. ร่วมวางแผนให้การช่วยเหลือ/ส่งต่อ กลุ่มผู้ใช้ กลุ่มผู้เสพ และกลุ่มผู้ติด

3. อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ร่วมเป็นทีมติดตาม ดูแล ให้ความช่วยเหลือ ประคับประคอง ให้คำแนะนำ เสริมกำลังใจทั้งตัวผู้ผ่านการบำบัดฯ และครอบครัว ในชุมชนให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้ตามปกติ โดยไม่กลับไปเสพยาเสพติดอีก

หน่วยสวัสดิการทางสังคมและองค์กรพัฒนาเอกชน บทบาทหน้าที่

1. ให้การศึกษา

2. ให้คำปรึกษา

3. ฝึกอบรม และทักษะ สร้างโอกาสในการหารายได้ให้สินเชื่อขนาดเล็กให้กับที่มีฐานะ

ยากจน

4. การสนับสนุนทางจิตใจและทางสังคม อื่นๆ เป็นต้น

2.1.5 การดำเนินงานคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.)

การดำเนินงานภายใต้คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) หมายถึง การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตในระดับพื้นที่ที่อยู่ใกล้ชิดประชาชน เกิดการบูรณาการ เป้าหมาย ทิศทางและยุทธศาสตร์ร่วมกันระหว่างหน่วยงานของรัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน อย่างเป็นองค์รวม เน้นการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน โดยมีพื้นที่เป็นฐานและประชาชนเป็นศูนย์กลาง มีความเป็นเจ้าของและภาวะการนำร่วมกันโดยบูรณาการและประสานความร่วมมือในการนำไปสู่ การสร้างเสริมให้บุคคล ครอบครัว และชุมชน มีสุขภาวะทางกาย จิต และสังคม เพื่อคุณภาพชีวิต ที่ดีและเกิดความยั่งยืน

คณะกรรมการ

1) นายอำเภอ เป็นประธาน

2) กรรมการภาครัฐ ไม่เกิน 6 คน

3) กรรมการภาคเอกชน ไม่เกิน 6 คน

4) กรรมการภาคประชาชน ไม่เกิน 7 คน

5) สาธารณสุขอำเภอ เป็นกรรมการและเลขานุการ

6) นายอำเภอแต่งตั้งกรรมการตามข้อ 2. 3. และ 4. ไม่เกิน 2 คนเป็นเลขานุการร่วม อำนาจหน้าที่

1) กำหนดเป้าหมาย แนวทางการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและ ดำเนินการให้เป็นไปตามเป้าหมาย

2) ขับเคลื่อนให้เกิดการบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานของรัฐ

3) สนับสนุนให้เกิดความร่วมมือและประสานงานระหว่างกันของทุกภาคส่วนโดยยึดถือ ประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ

4) เสนอแนะและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของหน่วยงานของรัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และผู้ประกอบการในพื้นที่ เพื่อแก้ปัญหาให้เป็นไปตามแผนงานที่กำหนดไว้

5) ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

6) ประสานหน่วยงานของรัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในพื้นที่ส่งข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

7) ปฏิบัติการอื่น ตามที่คณะกรรมการหรือผู้ว่าราชการจังหวัดมอบหมาย (สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี และโรงพยาบาลธัญญารักษ์ภูมิภาค, 2562)

การดำเนินการบำบัดรักษาผู้ป่วยเสพยาเสพติดโดยชุมชนมีส่วนร่วม มีเป้าหมายสำคัญเพื่อให้เกิดกระบวนการบำบัดฟื้นฟูในชุมชน ด้วยการดำเนินการของชุมชนเอง ภายใต้แนวคิด การวางแผน การออกแบบ การกำหนดวิธีการดำเนินงานตามศักยภาพและบริบทของชุมชนนั้นๆ โดยการสนับสนุนด้านวิชาการในการดำเนินกิจกรรมจากหน่วยงานภาครัฐที่สำคัญ คือ หน่วยงานของกระทรวงสาธารณสุขในพื้นที่ที่ใกล้ชิดชุมชน เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต). โรงพยาบาลชุมชน (รพช.) และมีการบูรณาการให้เกิดการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) รวมถึงต้องมีความร่วมแรงร่วมใจให้การสนับสนุนช่วยเหลือทางด้านสังคมจากพหุภาคีทั้งภาครัฐและเอกชน โดยมีเป้าหมายสำคัญร่วมกัน คือ ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาและสารเสพติดในชุมชน แนวคิดคณะกรรมการคุณภาพชีวิตระดับอำเภอตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับพื้นที่

การขับเคลื่อนการดำเนินงานการบำบัดรักษาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านกลไกคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ โดยมีนายอำเภอเป็นประธาน และสาธารณสุขอำเภอเป็นเลขานุการ ซึ่งจะช่วยสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดโดยชุมชนมีส่วนร่วม โดยใช้พื้นที่เป็นฐาน ประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยกระบวนการตั้งแต่กำหนดเป้าหมาย การขับเคลื่อนให้เกิดการบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหา การสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือให้คำปรึกษาและการติดตามประเมินผล โดยมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1) ประชาชนในพื้นที่เป็นเจ้าของ ยกตัวอย่างเช่น มีการใช้กระบวนการ อาทิ การประชาคมเพื่อให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กระบวนการ AIC ประกอบด้วย การสร้างความรู้ (Appreciation: A) การสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence: I) และการสร้างแนวทางปฏิบัติ (Control: C) เป็นต้น

2) มีการดำเนินการในชุมชน เสมือนแผนกผู้ป่วยนอกของโรงพยาบาล โดยผู้ป่วยสามารถเข้ารับการปรึกษา มีการคัดกรองเบื้องต้น ส่งต่อเมื่อผู้ป่วยมีอาการเกินความสามารถในการดูแล รวมถึงติดตามผู้ป่วยให้มาตามนัด และการติดตามหลังการรักษาการส่งเสริมการกินยาอย่างต่อเนื่อง การเสริมสร้างแรงจูงใจในการเข้ารับ การบำบัด การคัดกรองความรุนแรงของการติดยาเสพติด ทั้งนี้รวมถึงการค้นหาเชิงรุกในชุมชน เพื่อสร้างแรงจูงใจในการเลิกใช้ยาเสพติด

3) ชุมชนร่วมออกแบบการช่วยเหลือโดยชุมชนเอง ซึ่งรูปแบบสามารถดำเนินการได้อย่างหลากหลายขึ้นกับบริบทของพื้นที่ โดยมีเป้าหมาย คือ ผู้ป่วยหยุดใช้ยาเสพติดตลอดภัย มีคุณภาพชีวิตที่ดีโดยมุ่งเน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการในการดำเนินการบำบัดรักษา

4) ระดมทรัพยากรที่มีในชุมชน ซึ่งครอบคลุมทุกกลุ่มผู้ป่วยที่พบในชุมชนทุกกลุ่มจะเห็นได้ว่าเมื่อมีการคัดกรองผู้ป่วยในชุมชน จะพบผู้ป่วยทั้ง 4 กลุ่ม ดังนี้

- กลุ่มสีแดง คือ ผู้ป่วยกำลังแสดงอาการอาละวาด คลุ้มคลั่ง ซึ่งคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) สามารถประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ตำรวจ 191 เพื่อนำสู่กระบวนการทางกฎหมายหรือกระบวนการบำบัดรักษาต่อไป เมื่อพ้นจากอาการวิกฤติ หรือผู้ป่วยสามารถกลับสู่ชุมชนได้ ตามการวินิจฉัยของแพทย์ที่ทำการรักษา พชอ. ส่งเสริมสนับสนุนเตรียมความพร้อมครอบครัว ชุมชน ในการรับผู้ป่วยกลับมาดูแลในชุมชน รวมถึงการช่วยเหลือครอบครัวในการติดตามการกินยาต่อเนื่องของผู้ป่วย รวมถึงการช่วยเหลือทางสังคมต่อไป

- กลุ่มสีส้ม คือ กลุ่มที่มี 5 สัญญาณเตือน ได้แก่ ไม่หลับไม่นอน เดินไปเดินมา พูดจาคนเดียว หงุดหงิดฉุนเฉียว เทียวหวาดระแวง คณะกรรมการ พชอ. สามารถประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยกู้ชีพ หน่วยบริการการแพทย์ฉุกเฉิน 1669 หรือประสานตำรวจ 191 เพื่อนำผู้ป่วยเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษา โดยเมื่อผู้ป่วยกลับสู่ชุมชนจะดำเนินการรับผู้ป่วยกลับสู่ชุมชน

- กลุ่มสีเหลือง คือ ผู้ป่วยยาเสพติดที่มีอาการทางจิตเวชร่วม โดยผู้ป่วยกลุ่มนี้ ยังคงจำเป็นต้องเข้ารับการรักษาด้านในโรงพยาบาลชุมชนในรูปแบบผู้ป่วยนอกหรือผู้ป่วยใน หลายรายจำเป็นต้องมีการกินยาอย่างต่อเนื่อง คณะกรรมการ พชอ. สามารถออกแบบการติดตามการกินยาอย่างต่อเนื่อง การกระตุ้นให้ผู้ป่วยไม่ขาดยา หรือการเข้ารับการรักษาด้านจิตเวชรวมถึงวางแผนในด้านการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ ในกรณีที่ผู้ป่วยต้องการความช่วยเหลือ

- กลุ่มสีเขียว คือ ผู้ป่วยที่ใช้ยาเสพติดและไม่มีอาการทางจิตเวชร่วม กลุ่มนี้สามารถบำบัดรักษาโดยชุมชนมีส่วนร่วม โดยไม่ต้องส่งต่อ ซึ่งชุมชนอาจออกแบบโดยการระดมทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อร่วมกันวางแผนการดูแลผู้ป่วยร่วมกับครอบครัว เช่น การสร้างแรงจูงใจให้หยุดใช้ยาเสพติด การประกาศเป็นชุมชนสีขาว ห้ามการขายยาเสพติดในชุมชน การสร้างสัมพันธภาพเพื่อการบำบัด การดูแลต่อเนื่องในการติดตามการใช้ยาเสพติด การช่วยเหลือทางสังคม ศาสน

บำบัด การทำกิจกรรมร่วมกัน ทั้งในรูปแบบค้างคืนและไป-กลับ การฝึกอาชีพกับปราชญ์ชาวบ้าน โดยรูปแบบการดูแลที่ไม่จำกัดขึ้นกับทรัพยากรที่มีในชุมชน ฯลฯ

5) มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยชุมชน เป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งของการ บำบัดรักษาโดยชุมชนมีส่วนร่วม ซึ่งผู้ป่วยที่อยู่ในชุมชนจะไม่เจ็บป่วยพร้อมกัน และไม่หายพร้อม กัน การดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ไม่เพียงระยะเวลาใด เวลาหนึ่งจะเป็นจุดสำคัญในการดูแลผู้ป่วย อย่างยั่งยืน สะท้อนความเข้มแข็งของชุมชน

6) บูรณาการการฟื้นฟูสภาพทางสังคมในชุมชน ทั้งด้านอาชีพ รายได้ การศึกษา ฯลฯ โดยในการสนับสนุน ส่งเสริมของคณะกรรมการ พชอ.

7) กระบวนการเข้ารับการบำบัดโดยสมัครใจ ซึ่งปัจจุบันมุ่งเน้นให้ผู้เสพเป็นผู้ป่วยเข้ารับการ รักษาโดยสมัครใจ

8) ชุมชนเป็นผู้รองรับค่าใช้จ่าย ด้วยการดำเนินการบำบัดรักษาโดยการมีส่วนร่วมของ ชุมชน เป็นรูปแบบการบำบัดรักษาทางสังคมโดยการบูรณาการความร่วมมือทั้งจากพัฒนาคุณภาพ ชีวิตระดับอำเภอ (สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี และ โรงพยาบาลธัญญารักษ์ภูมิภาค, 2562)

2.2.6 แนวทางการดำเนินงานของชุมชนลุ่มรัศมี (CBTx)

แนวคิด CBTx เป็นการดูแลผู้ติดยาเสพติดให้ได้รับการบำบัดฟื้นฟูที่บ้าน หรือภายใน ชุมชนอย่างต่อเนื่องทั้งการฟื้นฟูทางกายและทางสังคม โดยใช้ศักยภาพและความร่วมมือของ คนในชุมชนและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องตามบริบทและวิถีของชุมชนนั้น ๆ โดยมีแนวทางการ ดำเนินงาน ดังนี้

1) จัดตั้งทีมงานหรือชุดปฏิบัติการประจำตำบล เพื่อจัดทำแผนแนวทางการดำเนินงาน รวมถึง ให้คำปรึกษา/คำแนะนำ พร้อมชักชวนให้ผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ใน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ประจำตำบล (รพ.สต.) หรือสถานพยาบาลใกล้บ้าน หรือการดูแลใน ชุมชน

2) ทีมงานหรือชุดปฏิบัติการประจำตำบล ร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข/สถานพยาบาล ให้การดูแล ฟื้นฟูภายในชุมชนตามแนวทางที่สาธารณสุขกำหนด เช่น การจัดทำกิจกรรมกลุ่ม การ ให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด และการดูแลตนเอง การเสริมสร้างกระบวนการในการปรับพฤติกรรม และพหุคูณ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของพื้นที่ รวมถึงการส่งต่อผู้ป่วยไปยังสถานพยาบาลที่ เหมาะสม

3) ทีมงานหรือชุดปฏิบัติการประจำตำบลกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ให้ความช่วยเหลือเชิง สังคม เช่น การจัดหาสถานที่ในการฝึกอาชีพ การสนับสนุนทุนประกอบอาชีพ การศึกษาต่อ เป็นต้น

4) รายงานผลการดำเนินงานในระบบสารสนเทศยาเสพติดจังหวัด (NISPA) ของสำนักงาน ป.ป.ส. และระบบข้อมูลการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของประเทศ (บสต.) ของกระทรวงสาธารณสุข (ในกรณีที่ส่งต่อบำบัดในสถานพยาบาลหรือศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม) รวมถึงความคืบหน้า ปัญหาอุปสรรค การดำเนินงานในที่ประชุม ศอ.ปส.จ./ศป.ปส.อ. เป็นประจำทุกเดือน ๆ ละ 1 ครั้ง รูปแบบและกระบวนการกิจกรรม

ดำเนินการจัดกิจกรรมการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดโดยชุมชน (Community Based Treatment : CBTx) โดยมีเนื้อหาประกอบไปด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

- 1) สัมภาษณ์เบื้องต้นผู้เข้ารับการฟื้นฟู
- 2) ชักประวัติ ตรวจสุขภาพเบื้องต้น
- 3) กิจกรรมพัฒนาสัมพันธ์
- 4) สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโทษพิษภัยของยาเสพติด
- 5) แลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน
- 6) ปรับทัศนคติ
- 7) ติดตามผลการบำบัดรักษา
- 8) ให้คำปรึกษา แนวทางการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม และการประกอบอาชีพ (ศูนย์
อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงสาธารณสุข, 2561)

หลักการและความสำคัญการบำบัดในชุมชน

การบำบัดในชุมชน เป็นการดูแลผู้ติดยาเสพติดในชุมชน เป็นรูปแบบการบำบัดแบบหนึ่ง ที่ให้บริการในชุมชน ทำให้เข้าถึงครอบครัวของผู้ติดยาเสพติด และสามารถนำทรัพยากร รวมถึงนำความรู้ที่มีในชุมชนมาร่วมในการบำบัดฟื้นฟูได้ นอกจากนี้ ยังทำให้เกิดความมั่นใจ และความเชื่อมั่นจากชุมชน การบำบัดนี้จะเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยมีหลักการที่สำคัญ ได้แก่

1. เป็นงานบริการที่ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและคนในชุมชน (relevance to local need)
2. มีการดำเนินการตามหลักคุณภาพจริยธรรม (ethical soundness)
3. มีแนวโน้มที่จะสามารถดำเนินโครงการระยะยาวอย่างยั่งยืนในชุมชนได้ (sustainability likelihood)

4. มุ่งเน้นการดูแลรายบุคคล ในรูปแบบที่หลากหลาย ขึ้นกับลักษณะของแต่ละบุคคล และตามความเหมาะสมของพื้นที่ โดยจะสามารถคงบริการไว้ในชุมชนได้นั้น มักเป็นบริการที่มีลักษณะ ที่ใช้งบประมาณไม่มาก มีความคุ้มค่าคุ้มทุน กลมกลืนกับวิถีชีวิตในชุมชน และได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง

ผู้ดำเนินโครงการในชุมชนจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ในบริบทของชุมชน รวมถึงสำรวจปัญหาในชุมชน และปัญหาที่ชุมชนต้องการให้แก้ไขก่อนที่จะเริ่มโครงการ ซึ่งการที่จะทำให้เกิดโครงการในชุมชนได้นั้น ควรได้รับความร่วมมือจากบุคคลต่างๆ ในชุมชน ดังนี้

1. กลุ่มคนในชุมชน เช่น ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเยาวชน ภาคประชาสังคม รวมถึงกลุ่มคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาที่เกิดขึ้น

2. ผู้ให้บริการด้านสาธารณสุข เช่น แพทย์ พยาบาล นักวิชาการสาธารณสุข เจ้าหน้าที่สาธารณสุข นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคลากรสุขภาพอื่นๆ

3. วิชาชีพอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ปลัดอำเภอที่รับผิดชอบตำบล ปลัดเทศบาล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ครู/อาจารย์ ตำรวจ นักพัฒนาชุมชน นักกฎหมาย เป็นต้น (ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงสาธารณสุข, 2561)

ชุมชนที่สามารถดำเนินการตามแนวทาง CBTx ได้คือ 1. ชุมชนหมู่บ้าน 2. ชุมชนวัดหรือศาสนสถาน 3. ชุมชนโรงเรียน หรือสถานศึกษา 4. ชุมชนสถานประกอบการหรือโรงงาน

โดยชุมชนดังกล่าวควรมีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ คือ

1. ความสมบูรณ์ของชุมชนในการสร้างกระบวนการบำบัดฟื้นฟูโดยชุมชนมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วย

1.1 ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการชุมชนที่เข้มแข็งมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน

1.2 มีการส่งเสริมองค์ความรู้ และข้อเสนอแนะที่สำคัญในการดำเนินการจากหน่วยงานสาธารณสุข ภาครัฐที่อยู่ในพื้นที่

1.3 มีการสนับสนุนด้านสังคมจากองค์กรพัฒนาชุมชนทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อความยั่งยืนในการดำเนินงาน

2. มีการกำหนดกิจกรรมโดยการทำประชาคมภายในชุมชนตามกระบวนการ Appreciation - Influence - Control: A-I-C เพื่อวิเคราะห์และกำหนดปัญหาที่เกิดขึ้นจาก การแพร่ระบาดของยาและสารเสพติดในชุมชน ซึ่งเกิดจากความตระหนักและเป็นมติของคนในชุมชน โดยความร่วมมือจากคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) เมื่อระบุปัญหาได้แล้ว ควรมีการระดมสมอง เพื่อกำหนดวิธีการและกิจกรรมในการแก้ไขปัญหายาและเสพติดที่ครอบคลุม โดยบูรณาการกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องให้เกิดการสนับสนุนองค์ความรู้ที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ และเป็นที่ยอมรับจากหน่วยสาธารณสุขของภาครัฐ

3. ชุมชนในความหมายของการดำเนินงานตามกระบวนการของ CBTx แบ่งเป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

1) ชุมชนหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน ได้แก่ นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้นำตามธรรมชาติที่ผู้คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือ มีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหาและสารเสพติดในชุมชน หมู่บ้าน คณะกรรมการชุมชน ได้แก่ ลูกบ้านที่สนใจ มีความพร้อม และมีศักยภาพที่จะร่วมกิจกรรม โดยสถานที่และกิจกรรมจะถูกกำหนดโดยมติของคณะกรรมการ และมีการดำเนินการในชุมชนหรือหมู่บ้านนั้นๆ

2) ชุมชนวัด หรือศาสนสถาน ผู้นำชุมชน ได้แก่ เจ้าอาวาสหรือผู้นำศาสนา หรือพระที่ผู้คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือ และมีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะแก้ไขปัญหาเสพติดในพื้นที่ คณะกรรมการ ได้แก่ พระลูกวัด และประชาชนที่มีความพร้อม มีศักยภาพในการร่วมดำเนินกิจกรรม สถานที่ ได้แก่ บริเวณในวัด หรือศาสนสถาน หรือพื้นที่อื่นใดที่ถูกกำหนดขึ้นตามบริบทของชุมชนนั้นๆ

3) ชุมชนโรงเรียนหรือสถานศึกษา ผู้นำชุมชน ได้แก่ อาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่หรือครูอาวุโสที่บุคคลทั่วไปในพื้นที่นั้นให้ความเคารพนับถือและมีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะแก้ไขปัญหาเสพติดในโรงเรียน หรือสถานศึกษาหรือชุมชนนั้น คณะกรรมการ ได้แก่ อาจารย์หรือครูใน โรงเรียน หรือผู้ปกครอง หรือประชาชนทั่วไปเกี่ยวข้องกับโรงเรียนหรือสถานศึกษาที่มีความพร้อม และมีศักยภาพในการร่วมดำเนินกิจกรรม สถานที่ในการดำเนินการอาจเป็นพื้นที่ในโรงเรียนหรือสถานศึกษาสถานหรือที่อื่นใดที่ได้ถูกกำหนดไว้

4) ชุมชนสถานประกอบการหรือโรงงาน ผู้นำชุมชน ได้แก่ เจ้าของโรงงานหัวหน้าฝ่ายบุคคลหรือ บุคลากรอาวุโสในสถานประกอบการหรือโรงงานที่เจ้าหน้าที่ทั่วไปให้ความเคารพนับถือและมีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะแก้ไขปัญหาเสพติดในสถานประกอบการหรือโรงงานนั้นๆ คณะกรรมการชุมชน ได้แก่ เจ้าหน้าที่ฝ่ายบุคคลหรือเจ้าหน้าที่ทั่วไปที่มีใจและความพร้อมในการดำเนินกิจกรรม สถานที่ดำเนินการอาจเป็นพื้นที่ในสถานประกอบการ หรือโรงงาน ที่ถูกกำหนดไว้ กิจกรรมดำเนินการตามแนวทางที่กำหนดไว้เพื่อการแก้ไขปัญหาเสพติดที่สอดคล้องกับแนวทางสากล

4. มีการกำหนดระยะเวลาในการดำเนินงานให้ได้ผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทั้งระยะต้น ระยะกลาง และระยะยาว เพื่อชุมชนจะเห็นผลลัพธ์ที่ชัดเจนเป็นระยะๆ ซึ่งส่งผลให้เกิดการแก้ปัญหาและสารเสพติดในชุมชนอย่างยั่งยืน

5. มีการกำหนดเป้าหมายของความสำเร็จที่สำคัญ และสามารถวัดผลได้สอดคล้องตามแนวทางในการแก้ไขปัญหาและสารเสพติดระดับชาติ (กรมการแพทย์, 2562)

สรุปได้ว่า การบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ป่วยเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการดูแลผู้ขายและสารเสพติด รวมถึงให้บริการภายในชุมชนโดยชุมชนตามความเหมาะสม ขึ้นอยู่กับการคัดกรองปัญหาการเสพติดของบุคคลในชุมชน การบำบัดรักษาและฟื้นฟูเป็นไปตาม

แนวทางของสาธารณสุขที่กำหนดไว้หรือมติของคณะกรรมการ โดยมีหน่วยงานของกระทรวงสาธารณสุขในพื้นที่เป็นศูนย์ประสานคัดกรอง หากเกินศักยภาพก็สามารถส่งต่อไปยังสถานบำบัดในเครือข่ายได้ ทั้งนี้เมื่อบุคคลนั้นบำบัดแล้วสามารถกลับเข้าสู่ชุมชนโดยชุมชนให้ความช่วยเหลือทางสังคมตามบริบทชุมชนนั้น

องค์ประกอบสำคัญของรูปแบบการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ป่วยเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของ ชุมชน แบ่งออกเป็นสามองค์ประกอบ คือ

1. องค์กรชุมชน ประกอบด้วย องค์กรพัฒนาเอกชนที่จะช่วยระบุตัวผู้ที่ติดยาและสารเสพติด โดยมีการคัดกรองปัญหาเสพติด และส่งต่อไปยังหน่วยบริการสาธารณสุข เมื่อจำเป็น องค์กรชุมชนเน้นเชิงป้องกัน และส่งเสริมสุขภาพรวมถึงสนับสนุนช่วยเหลือให้ผู้ป่วยเสพติดสามารถใช้ชีวิตขั้นพื้นฐานในชุมชนได้โดยการส่งเข้าสู่สังคม และการบริการฟื้นฟูสภาพจิตใจ

2. ศูนย์สุขภาพ ให้การบริการการตรวจคัดกรองและให้คำปรึกษา โดยมีการให้บริการตรวจสุขภาพเบื้องต้นและการบริการอื่นๆ ตามความต้องการ และความเหมาะสม ผู้ป่วยเสพติดบางรายอาจถูกนำส่งไปรักษาที่โรงพยาบาลหรือคลินิกในกรณีจำเป็นเท่านั้น เช่น การรักษาโรคเฉพาะทางยาเสพติดในผู้ป่วยที่มีอาการทางจิตจากการติดยา อาการเพ้อสับสน (Delirium) โรคติดเชื้อ และความผิดปกติทางจิตอื่น เป็นต้น

3. หน่วยสวัสดิการทางสังคมและองค์กรพัฒนาเอกชน ที่ให้การศึกษา ให้คำปรึกษา ฝึกอบรมอาชีพและทักษะ สร้างโอกาสในการหารายได้ให้สินเชื่อขนาดเล็กกับบุคคลที่มีฐานะยากจน ให้การสนับสนุนทางด้านจิตใจและสังคมอื่นๆ ที่สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทในพื้นที่ (สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี และโรงพยาบาลธัญญารักษ์ ภูมิภาค, 2562)

สรุปได้ว่า การจัดการชุมชนล่อมรักษ์ (CBTx) เป็นหลักการแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน เป้าหมายที่จะช่วยการแก้ปัญหายาเสพติด ด้วยการดำรงสภาพไม่ให้มีผู้ผลิตและขาย ตลอดจนให้การช่วยเหลือผู้ที่เสพยาเสพติดให้กลับมาใช้ชีวิตอย่างปกติสุข โดยมาตรการที่ใช้ดำเนินการแก้ปัญหายาเสพติด ผู้เสพ ผู้ติดยาเสพติดด้วยวิธีการทางสาธารณสุขแทนการใช้ กระบวนการยุติธรรมทางอาญา และให้ยึดหลัก “ผู้เสพ คือ ผู้ป่วย” ปัจจุบันรูปแบบการบำบัด ดูแลช่วยเหลือ ผู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหายาเสพติด คือ การบำบัดฟื้นฟูโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Base Treatment and Rehabilitation : CBTx) รูปแบบการบำบัดรักษาที่ควรได้รับการช่วยเหลือให้กลับมาดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างยั่งยืน

2.2.7 กระบวนการหลักในการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ป่วยเสพติด

จากการรวบรวมผลและวิเคราะห์ผลการปฏิบัติงานของประเทศต่างๆ ที่ดำเนินการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ป่วยเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน UNODC (2008) ได้สังเคราะห์และสรุปเป็นแนวปฏิบัติดังนี้ (สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี และโรงพยาบาลธัญญารักษ์ภูมิภาค, 2562)

1. การสร้างเครือข่าย (Networking) ด้วยการรวบรวมสรรพกำลังที่มีในชุมชนทั้งภาครัฐและเอกชน ผนึกกำลังจนเกิดเครือข่ายที่เข้มแข็งจนสามารถดำเนินการ ดังนี้

- 1.1 มีการขับเคลื่อนงาน และมีการเสริมพลังชุมชนเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง
- 1.2 มีการกำหนดเป้าหมายในการทำงานร่วมกันของเครือข่ายที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม
- 1.3 ชุมชนสามารถระบุกลุ่มบุคคลที่เป็นเป้าหมายที่จำเป็นต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ เช่น ผู้หญิง เด็ก วัยรุ่น ผู้ติดเชื้อเอชไอวี คนไร้บ้าน ผู้ค้าบริการทางเพศ คนกลุ่มน้อย และคนชายขอบ

1.4 มีการขับเคลื่อนโดยการสำรวจและรวบรวมทรัพยากรที่มีอยู่ด้วยการประชุมเพื่อการวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

1.5 มีการจัดรูปแบบการบริการที่หลากหลายในชุมชน ให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชน แต่ละแห่ง

2. มีการวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการของชุมชน รวมถึงทรัพยากรที่ชุมชนมี (Information, Needs and Resource Analysis - INRA) ชุมชนโดยคณะกรรมการความร่วมมือ ประเมินการดำเนินงานแบบองค์รวม เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญ ความต้องการของชุมชน และทรัพยากรของชุมชนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน

2.1 โดยคณะกรรมการชุมชนควรให้ความสำคัญกับการประเมิน และบันทึกความต้องการการบำบัดรักษาของผู้ป่วยเป็นรายบุคคล ความต้องการของชุมชน โดยนำข้อมูลเหล่านี้มาจัดลำดับความสำคัญในการแก้ปัญหา หรือให้ความช่วยเหลือ โดยคณะกรรมการต้องคำนึงถึงความพร้อมขอทรัพยากรที่มีอยู่ด้วย

2.2 การดำเนินในส่วนนี้จะประสบผลสำเร็จได้ชุมชนต้องมีผู้นำที่เข้มแข็ง และมีผู้ให้บริการสุขภาพที่มีคุณภาพ

3. ชุมชนต้องมีการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการพัฒนาคุณภาพ และการประเมินผลลัพธ์ของการดำเนินงานที่ชัดเจน (Promotion change through Program Development and Evaluation) โดยชุมชนควรมีการวิเคราะห์สถานการณ์ผลลัพธ์การดำเนินงาน และนำผลมาจัดทำเป็นแผนยุทธศาสตร์การดำเนินงานบนพื้นฐานความต้องการของชุมชนให้ครอบคลุมทุกมิติ

4. การนำผู้เฝ้าและสารเสพติดเข้าสู่การรักษาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน (Engaging Clients in Community Based Treatment Setting) ชุมชนต้องมีช่องทางที่หลากหลายสะดวกและง่ายต่อการเข้าถึงบริการของผู้เฝ้าและสารเสพติด โดยชุมชนต้องช่วยลดอุปสรรคในการเข้าถึงบริการของผู้ป่วย รวมถึงต้องมีทรัพยากรที่เพียงพอต่อการให้บริการผู้ป่วยเสพติดด้วย

5. หลักการรักษาผู้เฝ้าและสารเสพติด ขั้นตอนการดำเนินงานและยุทธศาสตร์ ด้านจิตสังคมในชุมชน (Treatment principles, steps and psychosocial strategies in Community based Setting) (กรมการแพทย์, 2562)

ขั้นตอนการบำบัดฟื้นฟูผู้เฝ้าและสารเสพติด โดยใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง

ขั้นตอนที่ 1 การค้นหา ผู้เฝ้าและสารเสพติดในชุมชน

ผู้รับผิดชอบ : โดยทีมชุดชุมชน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พนักงานฝ่ายปกครอง) หรือตำรวจ และผู้ช่วยนายอำเภอ อาสาสมัครสาธารณสุข อาสาสมัครภาคประชาสังคม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู

กลไกการปฏิบัติงาน ใช้กลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน ให้ปฏิบัติหน้าที่ในการค้นหาและบำบัดผู้ที่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดเสี่ยงที่อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ตลอดจนกำหนดแนวทางการปฏิบัติร่วมกันในการค้นหาและบำบัดกลุ่มคนดังกล่าว ระดับหมู่บ้าน ตำบล เช่น ในโรงเรียน สถานประกอบการ และชุมชน

ขั้นตอนการค้นหา

การเตรียมการ

1. ดำเนินการประชุมชี้แจงแนวทางการดำเนินงาน และพัฒนาทีมชุดค้นหาในชุมชน ให้มีความรู้ ความสามารถในการค้นหา ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และแนวทางที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด โดยอาศัย ความรู้พื้นฐานด้านยาเสพติด การคัดกรองเบื้องต้นผู้ที่มีพฤติกรรมที่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เสี่ยงที่อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพได้ถูกต้องตามหลักวิชาการ การส่งต่อเพื่อการบำบัดดูแลได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมตามบริบท รวมถึงป้องกันผู้ที่มีพฤติกรรมเสี่ยงที่อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพ (ยาเสพติด) รายใหม่ และพฤติกรรมเสพติดซ้ำในผู้ผ่านการบำบัด เพื่อรับมอบหมายงาน กระจายความรับผิดชอบร่วมกันในการปฏิบัติงานค้นหาให้เกิดความชัดเจน

2. นำแนวทางการดำเนินงานตาม 9 ขั้นตอนสร้างชุมชนเข้มแข็งเพื่อแก้ไขปัญหาเสพติดของ ชุดปฏิบัติการประจำตำบลมาประยุกต์ใช้ในการค้นหา รวมถึงผู้ประสานงานหมู่บ้าน/ชุมชน ผู้ประสาน พลังแผ่นดิน (25 ตาสับปะรด) ตลอดจนชุดปฏิบัติการประจำตำบล

3. วางแผนเพื่อดำเนินการ X - ray (ค้นหาโดยชุมชน) ให้ครอบคลุมทั้งหมดในหมู่บ้าน เพื่อลดวิธี การเฉพาะเจาะจง มุ่งเน้นข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อจำแนกผู้ที่มีพฤติกรรมเสี่ยงที่อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพ (ยาเสพติดและสารเสพติด) รวมถึงกำหนดกลยุทธ์ในการค้นหา

4. นำวิธีการจัดประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อให้ผู้นำชุมชน ชี้แจงขั้นตอนการค้นหา และ คัดกรองเบื้องต้น ผู้ที่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด จากข้อมูลดังนี้ 1) ข้อมูลสำรวจสุขภาพ (แฟ้มสุขภาพครอบครัว Family folder) 2) ข้อมูลรายงานยาเสพติด (บสต.) 3) ข้อมูล จปฐ. คือ ข้อมูลในระดับครัวเรือนที่แสดงถึงสภาพความจำเป็นพื้นฐานของคนในครัวเรือนในด้าน ต่างๆ เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตที่ได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ (กรมพัฒนาชุมชน) 4) ข้อมูลจากข้อ ร้องเรียนจากศูนย์ดำรงธรรม และแหล่งข่าวในหมู่บ้าน 5) ข้อมูลอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด 6) ข้อมูลผู้พันโทษ 7) ข้อมูลทุนชุมชนอื่นๆ เช่น วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น การรวมกลุ่ม ฯลฯ 8) ข้อมูลจากภาคประชาสังคม

ทั้งนี้ คณะกรรมการหมู่บ้าน ต้องให้ความสำคัญในข้อมูลดังกล่าว เนื่องจากเป็นประเด็น ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว และชุมชน

การดำเนินการค้นหา

รูปแบบไม่เปิดเผยตัวตน (เป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทรูปแบบหนึ่ง เช่น เพื่อนช่วย เพื่อนในกรณีผู้ติดยาเสพติดที่ยังเลิกไม่ได้ เพื่อรณรงค์ จูงใจ ให้เข้าถึงระบบบริการ) การค้นหาและ เข้าถึงผู้ติดยาเสพติดเป็นเรื่องยาก เนื่องจากทางด้านกฎหมายยังคงถือว่าเป็นผู้กระทำความผิด และ ทักษะคดีของสังคมหรือครอบครัวที่สั่งสมความเชื่อที่ว่าผู้ติดยาเป็นคนไม่ดี อันตราย ก่อรบกวนการ โดยกระทำซ้ำของผู้ใช้ยาเอง จนทำให้คิดว่าตนเองเป็นเช่นนั้น จึงทำให้ผู้ติดยาหลบซ่อน ไม่เปิดเผย ตัว จนถึงการสร้างเกราะป้องกันที่แสดงออกทางพฤติกรรมที่ก้าวร้าวให้ตนเองรู้สึกปลอดภัย ดังนั้น ในการเข้าถึงผู้ติดยาจะต้องอาศัยการทำงานในรูปแบบ “เพื่อนช่วยเพื่อน” ผ่านกลไกการทำงาน ของอาสาสมัครหรือที่เรียกว่า “Outreach worker” เป็นสำคัญ การค้นหาผู้ติดยาเสพติดมี กระบวนการ/วิธีการดังนี้

1. เปิดรับสมัครคนทำงานที่มีประสบการณ์การใช้ยา เนื่องจากเป็นผู้ที่เข้าใจพฤติกรรม รู้ แหล่งรวมตัว รู้วิธีในการเข้าถึง และที่สำคัญพูดภาษาเดียวกัน

2. พัฒนาศักยภาพคนทำงาน เรื่อง การสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมาย การลดอันตรายจากยา เสพติดการทำงานกับกลุ่มเฉพาะ การส่งต่อและการติดตาม รวมถึงงานเอกสารต่างๆ เช่น การ บันทึกข้อมูล เป็นต้น

3. ลงพื้นที่แบบคู่บัดดี้ เพื่อป้องกันการกลับไปใช้ยาซ้ำ เมื่อเจอกลุ่มเป้าหมายควรให้ข้อมูล ต่างๆ ดังนี้

- 1) แนะนำตนเองว่าเป็นใคร มาทำอะไร งานที่ทำมีวัตถุประสงค์อะไร
- 2) การช่วยเหลือที่มีคืออะไร
- 3) สามารถติดต่อได้ทางไหนบ้าง
- 4) ศูนย์บริการ Drop in center ตั้งอยู่ที่ไหน

4. พื้นที่ที่จะทำการค้นหา ได้แก่

- 1) แหล่งซื้อขายยาเสพติดทั้งผิด และถูกกฎหมาย เช่น ร้านขายยา และคลินิกเอกชน เป็นต้น
- 2) สถานที่แหล่งรวมตัวใช้ในการซื้อขาย
- 3) ศูนย์หรือหน่วยงานให้บริการบำบัดผู้ติดยาเสพติด
- 4) สอบถามจากเพื่อนสมาชิกว่ามีเพื่อนที่ใช้ยาด้วยกันหรือไม่ เพื่อแนะนำหรือพาไป

หา

5. การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายเพื่อให้บริการ และติดตาม

- 1) จัดทำทะเบียนสมาชิก โดยมีเนื้อหาสำคัญ ดังนี้
 - ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป และจัดทำแผนที่สถานที่ที่สามารถพบเจอได้
 - ข้อมูลด้านสุขภาพ และสิทธิการรักษา
 - ข้อมูลการใช้ยา : ใช้ยาอะไร ใช้วิธีไหน ความถี่ในการใช้
 - อื่นๆ เช่น สาเหตุการใช้ยา ประวัติการนื้อคยา ความสัมพันธ์ในครอบครัว และความสัมพันธ์กับชุมชน

2) วิเคราะห์ข้อมูลสมาชิก เพื่อวางแผนการให้บริการ โดยใช้วิธีดังนี้ จำแนกโดยการจัดกลุ่มสมาชิกที่ตนดูแลอยู่ ดังนี้

1. กลุ่มที่มีปัญหาสุขภาพรุนแรงส่งผลถึงชีวิต
2. กลุ่มที่มีปัญหาสุขภาพแต่ไม่รุนแรง
3. กลุ่มที่มีปัญหาครอบครัว และสังคม
4. กลุ่มที่ไม่มีปัญหา

จัดทำแผนการทำงานประจำเดือนในการทำงาน ตัวอย่างเช่น

1. กลุ่มที่มีปัญหาสุขภาพรุนแรงส่งผลถึงชีวิต : อาจจำเป็นต้องพบทุกสัปดาห์
2. กลุ่มที่มีปัญหาสุขภาพแต่ไม่รุนแรง : อาจพบเดือนละสองครั้ง(สัปดาห์เว้นสัปดาห์)
3. กลุ่มที่มีปัญหาครอบครัว และสังคม : อาจพบเดือนละสองครั้ง(สัปดาห์เว้นสัปดาห์)

4. กลุ่มที่ไม่มีปัญหา : อาจพบเดือนละหนึ่งถึงสองครั้ง

5. ค้นหาสมาชิกใหม่ : ทุกวันที่ไม่ได้พบสักกลุ่มด้านบน โดยวางแผนตามสถานที่จากข้อ 4 ด้านบน

3) ติดตามงาน

- สรุปผลการทำงานสัปดาห์ละครั้ง

1. เพื่อทราบถึงสถานการณ์ในพื้นที่ เช่น การระบาดของยาในพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่

2. ปัญหาของสมาชิกที่ต้องการการจัดการโดยเร่งด่วนมีอะไรบ้าง

3. วางแผนงานในสัปดาห์ต่อไป

- สรุปผลการดำเนินงานประจำเดือน

1. เพื่อทราบถึงผลการดำเนินงานในเดือนนั้นๆว่าเป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้หรือไม่

2. รวบรวมทางแก้ไขในกรณีที่ผู้ปฏิบัติงานไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยตนเอง

3. วางแผนงานที่จะทำในเดือนต่อไป

รูปแบบเปิดเผยตัวตน

1. สร้างความเข้าใจต่อสาธารณชนถึงนโยบายในการให้โอกาสแก่ผู้เสียหายเสพติตรวมถึงเพิ่มช่องทางการเข้าถึงบริการบำบัดฟื้นฟู ภายใต้แนวคิด “ผู้เสพคือผู้ป่วย”

2. ทีมชุดชุมชน ดำเนินการค้นหาโดยตรวจสอบข้อมูล ปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ เช่น ผ่านกลไกประชารัฐ 9 ขั้นตอน การประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน และเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการภาครัฐ ฯลฯ

3. ทีมชุดชุมชน ชักชวน ให้คำแนะนำ ให้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูด้วยความสมัครใจตามความเหมาะสมในผู้ป่วยแต่ละรายในขั้นตอนต่อไป

4. สิ่งที่ควรคำนึงถึงก่อนการคัดกรอง เพื่อให้ผู้เสียหายเสพติเกิดความไว้วางใจ และได้คำตอบที่เป็นจริง ผู้ทำการคัดกรองควรปฏิบัติ ดังนี้

1) สร้างสัมพันธภาพกับผู้สัมภาษณ์ก่อน โดยการพูดคุยเรื่องทั่วๆ ไป สั้นๆ แสดงท่าทีที่จริงใจเป็นมิตร

2) มีทัศนคติเชิงบวกกับผู้เสียหายเสพติ ไม่ตัดสินถูกผิดในคำตอบที่ไม่เห็นด้วย

3) แสดงท่าทีให้เห็นว่ากำลังตั้งใจฟังในสิ่งที่เขาพูด

4) ไวต่ออารมณ์ ความรู้สึกของผู้ถูกสัมภาษณ์และแสดงความเห็นอก เห็นใจ

5) แจ้งให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ทราบว่าข้อมูลที่ให้ไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อผู้ถูกสัมภาษณ์ และเก็บรักษาไว้เป็นความลับ

ขั้นตอนที่ 2 การคัดกรอง ผู้เสียหายเสพติในชุมชน

ผู้รับผิดชอบ : โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบล

บทบาทหน้าที่ : ดำเนินการชักประวัติ และประเมินความเจ็บป่วย ซึ่งรวมถึงการชักประวัติ และประเมินปัญหาที่เกิดจากการใช้ยาเสพติที่ผิดกฎหมายร่วมกับการประเมินพฤติกรรมเสี่ยงอื่นๆ ดังนั้น การคัดกรองเบื้องต้นเป็นประโยชน์เพื่อช่วยให้บุคลากรสาธารณสุข ได้ตั้งคำถาม

ในการคัดกรอง ปัญหาและความผิดปกติที่เกิดจากการใช้ยาเสพติด กระทรวงสาธารณสุข กำหนดให้โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (ที่มีความพร้อม) ดำเนินการประเมิน คัดกรองผู้เสพติด ยาเสพติดเพื่อประเมินสภาพการเสพติด และนำเข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูให้เหมาะสมกับ ประวัติและพฤติการณ์ของผู้เสพติด โดยใช้แบบคัดกรองและส่งต่อผู้ป่วยที่เสพติดเพื่อเข้ารับ การบำบัดฟื้นฟู กระทรวงสาธารณสุข บคก.สร. (V2) แบ่งเป็น 3 ระดับ

คะแนน 2 – 3 แปลความหมาย กลุ่มผู้ใช้ (การเสพติดที่มีความเสี่ยงต่ำ)

คะแนน 4 – 26 แปลความหมาย กลุ่มผู้เสพ (การเสพติดที่มีความเสี่ยงปานกลาง)

คะแนนมากกว่า หรือเท่ากับ 27 ขึ้นไป แปลความหมาย กลุ่มผู้ติด (การเสพติดที่มีความเสี่ยงสูง)

ทั้งนี้ หากประเมินสภาพการเสพติด พบค่าคะแนนมากกว่าหรือเท่ากับ 27 ขึ้นไป หมายถึง กลุ่มผู้ติดให้ประสานส่งต่อเพื่อการรักษาไปยังโรงพยาบาลระดับอำเภอที่เป็นโรงพยาบาล เฉพาะทาง หากมี ภาวะแทรกซ้อนรุนแรง เพื่อดำเนินการบำบัดฟื้นฟูต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การบำบัดฟื้นฟูและลดอันตรายจากยาเสพติดในชุมชน

ผู้รับผิดชอบ : บุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข และบุคลากรด้านพัฒนาสังคม ประกอบด้วย

ทีมบำบัดฟื้นฟู:

เจ้าภาพหลัก คือ บุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขในโรงพยาบาลระดับอำเภอ และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบลที่ผ่านการฝึกอบรม

เจ้าภาพสนับสนุน คือ ภาครัฐ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อรรถาศัย(กศน.) ตำบล กระทรวงศึกษาธิการ (สถานศึกษาในพื้นที่) หรือกระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) กระทรวงยุติธรรม (ยุติธรรมชุมชน) และหน่วยงานพัฒนาฝีมือ แรงงาน ผู้นำชุมชน

ภาคประชาชน : ผู้นำศาสนา อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ประชาชนชาวบ้านหรือ ประชาชนชุมชน (ตามศักยภาพของแต่ละพื้นที่) ภาคประชาสังคม อาสาสมัครแรงงาน (อสร.) อปพร. อาสาสมัครตำรวจบ้าน ที่ผ่านการฝึกอบรม

กลไกการปฏิบัติงาน ใช้กลไกการบูรณาการทีมด้านสุขภาพและสังคม ในการบำบัดฟื้นฟู ผู้ใช้ยาเสพติดในชุมชน

การปฏิบัติงาน

ขั้นที่ 1 การประเมินสภาพการเสพติด และวินิจฉัย

- ผู้รับผิดชอบ ทีมบำบัดฟื้นฟู (บุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข โรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบลที่ผ่านการฝึกอบรม)

- ขั้นตอนการประเมินการวินิจฉัยภาวะพึงพิงสารเสพติด การประเมินผลกระทบต่อร่างกายจิตใจ สังคม ทางคลินิกในผู้ติดยาเสพติด

1. สัมภาษณ์สอบถามประวัติการใช้สารเสพติดในอดีตจนถึงปัจจุบัน
 2. ประวัติการเข้ารับการรักษามาแต่ละครั้งที่ผ่านมา
 3. การตรวจร่างกายและสภาพจิต
 4. การตรวจทางห้องปฏิบัติการที่จำเป็น
 5. การซักประวัติเพิ่มเติมจากญาติ หรือบุคคลใกล้ชิดของผู้มารับบริการ
- ครอบคลุมประเด็นด้านต่างๆ ได้แก่ เหตุผล ปัญหา หรืออาการที่ทำให้มาโรงพยาบาล
6. การประเมินแรงจูงใจ ความพร้อม และความเชื่อมั่นในสมรรถนะแห่งตนที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรม แบบแผนการใช้สารเสพติด ความรุนแรงของภาวะติดสารเสพติด ปัญหาผลกระทบหรือ อันตรายที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารเสพติด ทั้งปัญหาด้านสุขภาพ จิตใจ สัมพันธภาพ หน้าที่การงานและกฎหมาย ปัจจัยในด้านครอบครัว และสิ่งแวดล้อมทางสังคม
 7. อธิบายวิธีการ ขั้นตอนการบำบัดฟื้นฟู เป็นการอธิบายให้ผู้เข้ารับการบำบัดในชุมชนทราบขั้นตอน วิธีการ ตลอดจนกฎระเบียบและการปฏิบัติตัวในการบำบัดฟื้นฟูในชุมชน รวมทั้งอธิบายการเปลี่ยนแปลงของร่างกายที่อาจทำให้ไม่มีความสบายขณะรับการรักษา เพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดในชุมชนเกิดการยอมรับและคลายความวิตกกังวล

ขั้นที่ 2 การบำบัดฟื้นฟูในชุมชน

แนวคิดหลักของการบำบัดในชุมชน

การนำผู้ติดยาเสพติดเข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญต่อผู้ติดยาเสพติด ซึ่งต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้ติดยาเสพติดเป็นหลัก ทั้งนี้อาจพิจารณาถึงความจำเป็นในทางการแพทย์ประกอบด้วย เช่น มีอาการทางจิตรุนแรง เป็นต้น ซึ่งสามารถแยกออกเป็น 2 แนวทาง ดังนี้

1. การบำบัด : มีวัตถุประสงค์ เพื่อรักษาอาการที่เกิดจากยาเสพติดส่งผลต่อร่างกาย และสมองส่วนใหญ่จะเป็นการรักษาโดยวิธีการทางการแพทย์ เช่น การให้สารทดแทน หรือการบำบัดทางจิต ซึ่งจะใช้กับกลุ่มผู้เสพยาและผู้ติด เป็นหลัก

2. การฟื้นฟู : มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพ ความคิด พฤติกรรมของผู้ติดยาเสพติดให้กลับมามีสภาพเหมือนหรือใกล้เคียงกับสภาพก่อนใช้ยามากที่สุด โดยสามารถทำได้ในทุกขั้นตอนตั้งแต่เมื่อพบเจอครั้งแรก จนถึงสิ้นสุดสภาพการเป็นสมาชิก และทำได้กับทุกกลุ่ม คือ ผู้ใช้และผู้เสพยา เช่นกัน

ขั้นตอนที่ 4 การติดตามดูแลช่วยเหลือ โดยกระบวนการชุมชน

ผู้รับผิดชอบ : ทีมชุดชุมชน ร่วมกับทีมบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข

บทบาทหน้าที่ : ติดตามดูแล ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำแก่ผู้เข้ารับการบำบัด และผู้ผ่านการบำบัด ภายใต้พื้นฐานทางสาธารณสุขและสิทธิมนุษยชน ที่สมควรได้รับ เพื่อลดอัตราการเสียชีวิตและปัญหา ทางสังคม วางระบบข้อมูลรองรับผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู เพื่อติดตามดูแลช่วยเหลือและพัฒนาคุณภาพชีวิต แบบครบวงจร รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินงานในระดับพื้นที่ พัฒนาพฤติกรรมเสริมความเข้มแข็งของ ผู้ผ่านการบำบัดรักษาด้านสังคมและคุณภาพชีวิต เพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ (ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงสาธารณสุข, 2561)

สรุปได้ว่า ขั้นตอนการดำเนินงานที่สำคัญคือชุมชนควรดำเนินการไปที่ละขั้นอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามบริบทและทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ควรให้ความสำคัญกับการประเมิน และบันทึกความต้องการการบำบัดรักษาของผู้ป่วยเป็นรายบุคคล ความต้องการของชุมชน โดยนำข้อมูลเหล่านี้มาจัดลำดับความสำคัญในการแก้ปัญหา หรือให้ความช่วยเหลือโดยคณะกรรมการ

แนวทางการบำบัดรักษา และฟื้นฟูผู้ป่วยเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน (CBTx) ว่าควรมีการดำเนินงานให้ครอบคลุม 4 ด้าน คือ

1. การส่งเสริมป้องกัน
2. การคัดกรอง
3. การบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ
4. การติดตามดูแลช่วยเหลือ

เมื่อนำแนวคิดข้างต้นมาประยุกต์ใช้ในชุมชนสามารถอธิบายขั้นตอนการดำเนินงานได้ดังนี้

1. การส่งเสริมป้องกัน มีลำดับการดำเนินการประกอบด้วย

1.1 ชุมชน และคณะกรรมการชุมชน หลังจากทำประชาคมแล้ว ชุมชนอาจสังเกตเห็นหรือมีมติที่เป็นผลึกความคิดของชุมชนว่า ชุมชนควรมีการส่งเสริมป้องกันปัญหายาและสารเสพติดในชุมชนอย่างไร เช่น การตั้งกติกาชุมชน เรื่อง การงดเหล้าในงานบุญ มีกิจกรรมถนนสายสุขภาพ หรือมีข้อตกลงในเด็ก เยาวชนว่า “เด็กดีไม่กลับบ้านเกิน 4 ทุ่ม” หรือพาลูกเข้าวัดวันอาทิตย์ เป็นต้น

1.2 ภาครัฐโดยโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบล หรือโรงพยาบาลชุมชนในพื้นที่นั้นๆ ให้การสนับสนุนด้านองค์ความรู้และแนวทางในการส่งเสริมป้องกัน โดยบุคลากรของรพ.สต. รพช. ต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เพื่อคนในชุมชนจะได้เกิดความไว้วางใจ

1.3 องค์การส่วนท้องถิ่น มูลนิธิหรือองค์กรเอกชนให้การสนับสนุนทั้ง คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ในการดำเนินกิจกรรมด้านการส่งเสริมป้องกัน ผู้นำในองค์กร หรือบุคลากรขององค์กรนั้นๆ

ควรเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างให้เกิดพลังที่จะผลักดันให้กิจกรรมต่างๆ เกิดความยั่งยืน

1.4 มีการกำหนดกิจกรรม ระยะเวลา และสถานที่ดำเนินการ (โดยมติของชุมชน) คณะกรรมการชุมชนควรมีมติในการกำหนดกิจกรรมการส่งเสริมป้องกัน และจัดทำเป็นปฏิทินการดำเนินงานประจำปีโดยกำหนดวันที่ - เดือน ในการจัดกิจกรรมให้ชัดเจน เพื่อคณะกรรมการ และสมาชิกที่เกี่ยวข้องจะได้มีพิมพ์เขียว (Blueprint) ในการดำเนินงาน และสามารถคำนวณ ค่าใช้จ่ายในส่วนที่เกี่ยวข้องได้

1.5 มีการกำหนดเป้าหมายของความสำเร็จ ได้แก่ สัดส่วนของกลุ่มเสี่ยงในชุมชนที่ได้รับการส่งเสริมป้องกันเทียบจากจำนวนผู้สูบ และสารเสพติดทั้งหมด โดยคาดว่าผลลัพธ์ว่าสุดท้าย คือ กลุ่มผู้สูบและสารเสพติดทั้งหมด ได้รับการส่งเสริมป้องกันจนไม่เกิดผู้เสพยา และสารเสพติดรายใหม่ในชุมชน และเป้าหมายสุดท้ายคือ ชุมชนปลอดภัยจากยาและสารเสพติด

2. การค้นหาคัดกรองผู้เสพยาและสารเสพติดในชุมชน เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูบและสารเสพติดได้รับการช่วยเหลือได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ คณะกรรมการชุมชนควรดำเนินการดังนี้

2.1 จากผลลัพธ์การทำประชาคมในชุมชน ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการ ควรมีมติร่วมกันว่า พื้นที่ที่มีปัญหาและสารเสพติดเป็นปัญหาสำคัญที่ชุมชนควรได้รับการแก้ไข

2.2 หน่วยงานสาธารณสุขเช่น โรงพยาบาลชุมชน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ต้องเป็นแหล่งสนับสนุนองค์ความรู้ในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิการคัดกรองผู้สูบและสารเสพติดโดยแบบคัดกรองผู้สูบและสารเสพติดของกระทรวงสาธารณสุข (V2) การคัดกรองผู้ดื่มสุรา (AUDIT) การคัดกรองผู้สูบบุหรี่ (Fagerstrom test for nicotine dependence) รวมถึงให้ความรู้เรื่องวิธีการสังเกตอาการ อาการแสดงของผู้เสพติด การช่วยเหลือผู้สูบและสารเสพติด โดยเฉพาะเทคนิค และทักษะการให้คำปรึกษา

2.3 ชุมชนควรได้รับการสนับสนุนจากองค์กรส่วนท้องถิ่น และภาคีเครือข่ายต่างๆ ในการดำเนินการ อาทิคนที่มีจิตอาสาที่จะเข้ามาเรียนรู้เรื่องต่างๆ ในการช่วยเหลือผู้ป่วยเสพติด ข้าวของเครื่องใช้ที่จำเป็นหรือแม้กระทั่งเงินสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรม เป็นต้น

2.4 คณะกรรมการควรมีการกำหนดกิจกรรม ระยะเวลา และสถานที่คัดกรองให้เป็นรูปธรรมชัดเจน ซึ่งเปรียบเสมือนการวางแผนว่า ชุมชนแห่งนี้จะมีกิจกรรมการคัดกรองอย่างไร เมื่อไร ใครเป็นผู้รับผิดชอบ สมาชิกจะได้มีการทบทวนว่า การดำเนินกิจกรรมการคัดกรอง ยังคงมีปัญหา - อุปสรรคอะไรที่จำเป็นต้องเพิ่มเติมปรับแก้หรือไม่อย่างไร

2.5 มีการกำหนดเป้าหมาย ความสำเร็จในการดำเนินการซึ่งจะเป็นสิ่งที่บอกได้ว่า ผู้เสพยา ผู้ติดยาและสารเสพติดในชุมชนได้รับการคัดกรองได้อย่างถูกต้อง และบ่งบอกว่าผู้สูบและ

สารเสพติดมีช่องทางที่เหมาะสมในการเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาซึ่งจะส่งผลให้ปัญหา ผู้เสพ ผู้ติดยาเสพติดในชุมชนได้รับการช่วยเหลืออย่างทันท่วงทีโดยมีเป้าหมายสุดท้าย คือ ชุมชนสามารถคัดกรองผู้เสพผู้ติดยาเสพติดได้ถูกต้องร้อยละ 100

3. การบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพในชุมชน นับเป็นขั้นตอนสำคัญที่คณะกรรมการจำเป็นต้องมีการทบทวน และพัฒนากระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้เกิดความเหมาะสมตามบริบทของผู้ป่วยแต่ละราย และชุมชนแต่ละแห่ง ซึ่งควรมีการดำเนินการ ดังนี้

3.1 จากการทำประชาคมในชุมชนโดยมติของคณะกรรมการเล็งเห็นว่า การบำบัดรักษาเบื้องต้นในผู้ติดยาและสารเสพติดสามารถกระทำได้ในชุมชนหรือไม่ หากกระทำได้ควรดำเนินการอย่างไร และหากพบว่าผู้ติดยาและสารเสพติดมีอาการ อาการแสดงรุนแรงเกินศักยภาพของชุมชน คณะกรรมการจะมีมติร่วมกันในการส่ง - ต่อเพื่อเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาในภาครัฐต่อไป

3.2 บูรณาการความร่วมมือจากภาครัฐโดย โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบล (รพ.สต.) และ/หรือโรงพยาบาลชุมชน (รพช.) ส่งบุคลากรมาช่วยให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ป่วยยาและสารเสพติดแก่คณะกรรมการ หรือจิตอาสาในชุมชน จนบุคคลเหล่านี้สามารถนำความรู้ไปปฏิบัติหรือประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมตามบริบทของชุมชน

3.3 หน่วยงานองค์กรส่วนท้องถิ่นมีนโยบาย หรือมีความพร้อมในการสนับสนุนกิจกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพในรูปแบบต่างๆ โดยอาจจะสนับสนุนทั้ง คน เงิน ของที่จำเป็นในการดำเนินกิจกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ

3.4 มีการกำหนดกิจกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูโดยแบ่งกลุ่มผู้ติดยาและสารเสพติดตามระดับความรุนแรงในการใช้ยาและสารเสพติดเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ใช้กลุ่มผู้เสพ และกลุ่มผู้ติด และใช้มติของคณะกรรมการเพื่อให้ความช่วยเหลือผู้ติดยา และสารเสพติดทั้งสามกลุ่มนี้โดยอิงวิชาการ เช่น กลุ่มผู้ใช้คณะกรรมการอาจดำเนินการรณรงค์ให้คำปรึกษา ติดตามเยี่ยมบ้าน รูปแบบสอบถามทุกข์สุข ให้ความช่วยเหลือตามที่ร้องขอ และมีมาตรการเชิงป้องกัน ไม่ให้กลุ่มนี้มีโอกาสเข้าสู่การเสพติดที่รุนแรงขึ้น ส่วนในกลุ่มผู้เสพ คณะกรรมการอาจมีกลยุทธ์ที่แยบยลกว่า เช่น การให้ความช่วยเหลือแบบรอบด้านในทุกปัญหาที่ผู้ป่วยกังวล จนผู้ป่วยเกิดความไว้วางใจในกระบวนการบำบัดรักษา และคอยสอดส่องดูแลอย่างใกล้ชิด โดยครอบครัวของผู้ป่วยควรมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือทุกด้านด้วย ทั้งนี้ในกลุ่มผู้ติด คณะกรรมการอาจประสานความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐในการส่งผู้ป่วยกลุ่มติดเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาในภาครัฐ เช่น โรงพยาบาลประจำจังหวัด หรือส่งต่อไปยังโรงพยาบาลเฉพาะทางยาเสพติดในพื้นที่ หรือโรงพยาบาลของกรมสุขภาพจิต ทั้งนี้ผู้ป่วยเสพติดทั้ง 3 กลุ่มต้องสมัครใจ และเลือกที่จะให้ คณะกรรมการชุมชนให้

ความช่วยเหลือ โดยจำเป็นต้องมีการติดตามการบำบัดโดยผู้นำชุมชน จิตอาสา หรืออาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ในพื้นที่

3.5 มีการกำหนดเป้าหมายของความสำเร็จที่ชัดเจน ได้แก่ ผู้เสพยาและสารเสพติดในชุมชนได้รับการบำบัดรักษาอย่างถูกต้องเหมาะสม และสามารถส่งต่อผู้ป่วยที่เกินศักยภาพไปยังสถานพยาบาลที่เหมาะสมได้เทียบกับจำนวนของผู้ป่วยเสพติดทั้งหมดที่เข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษา โดยมีเป้าหมายสุดท้ายคือ ผู้ป่วยที่คัดกรองได้ในชุมชนทั้งหมดได้รับการบำบัด โดยรูปแบบการบำบัดรักษาและฟื้นฟูโดยชุมชนมีส่วนร่วมเป้าหมาย 100%

4. การติดตามดูแลช่วยเหลือ เป็นขั้นตอนในการสำรวจว่าสิ่งชุมชนดำเนินการได้ผลลัพธ์เป็นอย่างไร โดยคณะกรรมการชุมชนควรมีมติให้ผู้นำชุมชน จิตอาสา บุคลากรสุขภาพ หรืออาสาสมัครสาธารณสุข หรือครอบครัวพี่เลี้ยง คอยสอดส่องดูแล ติดตามสอบถามทุกข์สุข ติดตามสังเกตพฤติกรรม พูดคุยกับผู้ป่วยและครอบครัวทั้งในระหว่างการบำบัดรักษาในชุมชน และติดตามหลังการบำบัดรักษาและฟื้นฟูเพื่อให้ความช่วยเหลืออย่างเหมาะสมตามองค์ความรู้ที่ได้รับจากหน่วยงานสาธารณสุขที่เป็นภาคีเครือข่าย โดยต้องบูรณาการงานร่วมกับเครือข่าย ทั้งด้าน คน เงิน ของรวมถึงการช่วยเหลือทางสังคม เช่น การสร้างงาน สร้างอาชีพ ปรับทัศนคติของคนในชุมชนให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้ติดยาและสารเสพติดให้ได้โดยชุมชนสามารถกำหนดเป้าหมายของความสำเร็จ คือผู้เสพยาและสารเสพติดเมื่อผ่านการบำบัดรักษาและฟื้นฟูแล้ว ได้รับการติดตามดูแลช่วยเหลือทางสังคม เช่น มีการศึกษาต่อ มีอาชีพที่ยั่งยืนเทียบกับจำนวนผู้ป่วยที่ผ่านการบำบัดทั้งหมดผลสำเร็จสุดท้ายที่สามารถวัดได้คือผู้ผ่านการบำบัดรักษาฟื้นฟูทุกคนได้รับการติดตามดูแลต่อเนื่อง

5. แนวทางการลดอันตรายจากการใช้ยา นับเป็นแนวปฏิบัติในการช่วยเหลือผู้ป่วย ยาเสพติดในชุมชนซึ่งชุมชนสามารถดำเนินการคู่ขนานกับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาและสารเสพติดโดยการมีส่วนร่วม เพียงแต่รูปแบบทางการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด (Harm Reduction) มีความเหมาะสมกับพื้นที่ในบางบริบทเท่านั้น เช่น พื้นที่ภาคเหนือ บนภูเขาสูง หรือพื้นที่ภาคใต้ ที่ใช้สารเสพติดประเภท โอปิออยด์ (Opioids) ผู้เสพติดในกลุ่มนี้ไม่สามารถเข้าถึงบริการนี้ได้เนื่องจากอาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกล จึงจำเป็นต้องสนับสนุนให้เกิดการให้บริการ ในพื้นที่ด้วยการให้เมทาโดน (Methadone) โดยมีเป้าหมายสุดท้ายคือ ผู้ติดยากลุ่มโอปิออยด์สามารถเข้าถึงบริการได้ (กรมการแพทย์, 2562)

2.2.8 ประโยชน์ของการบำบัดรักษาโดยมีส่วนร่วมของชุมชน

การบำบัดรักษาโดยมีส่วนร่วมของชุมชน ถือเป็นวิธีที่คุ้มค่าที่สุดในการรักษาผู้ติดยาเสพติด โดยจากเอกสารอ้างอิงจากทั่วโลกระบุว่า ผู้ป่วยที่เข้ารับบริการบำบัดรักษาโดยมีส่วนร่วมของชุมชน มีอัตราการเข้ารักษาตัวที่โรงพยาบาล หรือห้องฉุกเฉินหรือประวัติทางอาชญากรรมลดลง

อย่างเห็นได้ชัด ผลประโยชน์อื่นๆ ของการบำบัดรักษาโดยมีส่วนร่วมของชุมชน (เมื่อเทียบกับการรักษาในศูนย์เฉพาะผู้ติดยาเสพติดต่างๆ ที่ผู้ป่วยต้องเข้าอยู่ทั้งวัน ทั้งคืนหลายวันต่อเนื่อง เช่น สถานบำบัดผู้ติดยาเสพติด ศูนย์ในเรือนจำ) รวมถึง

- 1) ความสะดวกของผู้ป่วยในการรักษา
- 2) เป็นการรักษาที่ดึงดูดความสนใจของผู้ป่วย
- 3) ราคาไม่แพงสำหรับผู้ป่วย ครอบครัวและชุมชน
- 4) ให้ความอิสระแก่ผู้ป่วยในการอาศัยในสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ
- 5) มีความยืดหยุ่นกว่าเมื่อเทียบกับวิธีการรักษาแบบอื่นๆ
- 6) มุ่งเน้นการส่งเข้าสู่สังคมจากจุดเริ่มต้นและการสร้างพลังของชุมชน ในการรักษาดูแลผู้ป่วยเองอย่างเหมาะสม

7) มีวิธีการแทรกแซงชีวิตประจำวันปกติน้อยกว่าการรักษาอื่นๆ (เช่น ที่อยู่ในสถานบำบัดทั้งวันทั้งคืนหลายวันต่อเนื่อง โรงพยาบาลการรักษาอย่างเข้มข้น การกักขัง ฯลฯ) ซึ่งจะกระทบต่อครอบครัว การทำงาน และชีวิตทางสังคมน้อยกว่า

8) ช่วยให้เกิดมลทินและกระตุ้นให้ชุมชนมีความคาดหวังถึงผลลัพธ์ในทางบวก รูปแบบของการบำบัดรักษาโดยมีส่วนร่วมของชุมชน (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด กระทรวงสาธารณสุข (สธ.), 2567)

สรุปได้ว่า การบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ป่วยเสพติดของชุมชน มีกระบวนการดำเนินงานที่สำคัญที่ส่งผลให้เกิดการดูแลผู้ติดยาและสารเสพติดอย่างคุ้มค่า คุ้มค่า ครอบคลุม เข้าถึงง่าย โดยในกระบวนการบำบัดรักษานี้มีการดูแลครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม โดยเน้นการปรับเปลี่ยนความคิดและพฤติกรรม รวมถึงผู้ป่วยได้รับรู้ถึงผลเสีย และปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเสพติดอย่างครอบคลุม ส่งเสริมให้ผู้ป่วยเกิดทักษะการเรียนรู้และมียุทธวิธีในการป้องกันแก้ไขปัญหายุ่งยากที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตโดยการบำบัดรักษาในรูปแบบนี้ ยังมุ่งเน้นให้มีการดูแลผู้ป่วยเชิงรุก โดยมีการผสมผสานความร่วมมือจากครอบครัว และเพื่อน หรือบุคคลในชุมชนให้ร่วมด้วยช่วยกันในการช่วยเหลือผู้ป่วย รวมทั้งยังส่งเสริมให้ผู้ป่วยเสพติด เข้าใจถึงผลเสียจากการใช้ยาและสารเสพติดชนิดต่างๆ โดยในกระบวนการบำบัดยังช่วยอำนวยความสะดวกให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ มีระบบการติดตามอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้กลุ่มคนเหล่านี้สามารถ กลับไปทำประโยชน์ให้เกิดแก่ตนเอง ครอบครัว และสังคมได้อย่างสมภาคภูมิต่อไป

2.3 กิจกรรมการขับเคลื่อนชุมชนลุ่มรัักษ์

การขับเคลื่อนชุมชนลุ่มรัักษ์ เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการสร้างสรรค์สังคมที่ปลอดภัยจากยาเสพติด โดยอาศัยพลังของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืน กิจกรรมที่ขับเคลื่อนภายใต้แนวคิดนี้จึงมุ่งเน้นไปที่การสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน

แนวทางในการการขับเคลื่อนชุมชนลุ่มรัักษ์ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

1. การสร้างความรู้และความเข้าใจ

1.1 การอบรมให้ความรู้ จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโทษของยาเสพติด วิธีการป้องกัน และการให้ความช่วยเหลือผู้ติดยาเสพติดแก่กลุ่มเป้าหมายต่างๆ เช่น เยาวชน ผู้ปกครอง ผู้สูงอายุ

1.2 การประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อต่างๆ เช่น ป้าย ปฏิทิน หรือสื่อสังคมออนไลน์ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับยาเสพติด

1.3 การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ จัดกิจกรรมแข่งขัน เช่น การประกวดวาดภาพ บทกลอน หรือการแสดง เพื่อให้เยาวชนได้แสดงออกและสร้างสรรค์ผลงานที่เกี่ยวกับการต่อต้านยาเสพติด

2. การเสริมสร้างทักษะชีวิต

2.1 การอบรมทักษะชีวิต สอนทักษะการปฏิเสธ การแก้ปัญหา การจัดการอารมณ์ และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี เพื่อให้เยาวชนมีความเข้มแข็งทางจิตใจและสามารถต่อต้านแรงกดดันในการใช้ยาเสพติด

2.2 การกิจกรรมกลุ่ม จัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้การทำงานร่วมกัน การฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และการเคารพในความแตกต่าง

3. การสร้างเครือข่าย

3.1 การจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัคร จัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครเพื่อเฝ้าระวังและช่วยเหลือผู้มีปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดในชุมชน

3.2 การประชุมชุมชน จัดประชุมชุมชนเพื่อระดมความคิดเห็นและวางแผนการดำเนินงานร่วมกันในชุมชนเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว

3.3 สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ ร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรต่างๆ ในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

4. การสร้างสรรค์กิจกรรมทางเลือก

4.1 กิจกรรมกีฬา จัดกิจกรรมกีฬาต่างๆ เช่น ฟุตบอล บาสเก็ตบอล หรือ วอลเลย์บอล เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนหันมาออกกำลังกายและมีกิจกรรมทำ

4.2 การกิจกรรมศิลปะ จัดกิจกรรมศิลปะต่างๆ เช่น การวาดภาพ การปั้น หรือการแสดงดนตรี เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และพัฒนาความสามารถพิเศษ

4.3 การจัดกิจกรรมสหนาการ การจัดกิจกรรมสหนาการต่างๆ เช่น ค่ายเยาวชน การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อให้เยาวชนได้พักผ่อนหย่อนใจและเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ

5. การฟื้นฟูและส่งเสริมผู้เคยใช้

5.1 การให้คำปรึกษาในเรื่องต่างๆ จัดให้มีการให้คำปรึกษาแก่ผู้เคยใช้ยาเสพติดและครอบครัว

5.2 การส่งเสริมการกลับเข้าสู่สังคม เป็นการให้การช่วยเหลือผู้เคยใช้ยาเสพติดในการหางานทำและปรับตัวเข้ากับสังคม

5.3 การสร้างเครือข่ายผู้ฟื้นตัว เป็นการสร้างเครือข่ายผู้เคยใช้ยาเสพติดที่ฟื้นตัวแล้ว เพื่อให้สามารถช่วยเหลือและสนับสนุนซึ่งกันและกัน (กรมการแพทย์, 2562, หน้า 13 – 14)

กิจกรรมการขับเคลื่อนชุมชนลุ่มรัก

1. กิจกรรมชุมชนสัมพันธ์บำบัด เป็นกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์บำบัดยาเสพติด เป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างยิ่งในการสร้างสรรค์สังคมที่ปลอดภัยและมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยมีเป้าหมายหลักคือการลดปัญหาการใช้ยาเสพติดในชุมชน ผ่านการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในชุมชน โดยการนำเอาคนในชุมชนมาช่วยในการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างคุณค่าให้กับเกิดกับผู้รับการบำบัด เช่น คนในชุมชนมาช่วยกันทำกับข้าว ผู้นำในชุมชนเข้ามาพูดคุย ถามและช่วยแก้ไข้ปัญหา การจัดกิจกรรมแข่งขันกีฬาหรือกิจกรรมที่คนในชุมชนมาร่วมกับผู้รับการบำบัด การให้ผู้รับการบำบัดมาฝึกเป็น ชรบ เรียนรู้กฎหมายจราจรเพื่อให้มีบทบาทช่วยเหลือในชุมชน กิจกรรมชุมชนสัมพันธ์บำบัดยาเสพติดจึงมีสำคัญดังนี้

1.1 เพื่อสร้างความตระหนัก กิจกรรมต่างๆ ช่วยให้ประชาชนตระหนักถึงอันตราย และผลกระทบของยาเสพติดมากขึ้น

1.2 เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกัน การให้ความรู้และทักษะชีวิตแก่เยาวชนและประชาชน ทำให้พวกเขามีภูมิคุ้มกันต่อการใช้ยาเสพติด

1.3 เพื่อสร้างเครือข่าย การทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วน ทำให้เกิดเครือข่ายที่เข้มแข็งในการแก้ไข้ปัญหาเสพติดในชุมชนของตนเอง

1.4 เพื่อเป็นการฟื้นฟูผู้ติดยา การให้การสนับสนุนและช่วยเหลือผู้ติดยาเสพติดให้หาย และสามารถทำให้พวกเขามีโอกาสกลับเข้าสู่สังคมได้ จะเป็นสิ่งที่ถือว่าประสบความสำเร็จในการจัดกิจกรรม

1.5 เพื่อสร้างสรรค์ชุมชน กิจกรรมต่างๆ จะช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีในชุมชน มีความรักความสามัคคีในการชุมชน จะทำให้ชุมชนปลอดภัยจากยาเสพติด ทำให้ชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

2. กิจกรรมศาสนสัมพันธ์บำบัด เป็นกิจกรรมที่สร้างกำแพงคุ้มครองด้วยหลักธรรมคำสอนทางศาสนา เป็นการนำหลักธรรมทางศาสนาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เป็นแนวทางที่ได้รับความสนใจอย่างมาก เนื่องจากศาสนาเป็นสถาบันที่อยู่คู่กับสังคมมานาน และมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีให้แก่ผู้คน กิจกรรมศาสนสัมพันธ์บำบัดยาเสพติด จึงเป็นการผสมผสานระหว่างหลักธรรมทางศาสนาเข้ากับการป้องกันปัญหายาเสพติด เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่บุคคลในชุมชน กิจกรรม ศาสนสัมพันธ์บำบัดยาเสพติด เช่น

2.1 การพึ่งพิงพระธรรมะ โดยการนำพระสงฆ์หรือผู้นำทางศาสนาอื่นๆ เทศน์ธรรมะเกี่ยวกับโทษของยาเสพติด และอธิบายถึงหลักธรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น การไม่เบียดเบียนผู้อื่น การรู้จักพอ การมีสติ เป็นต้น

2.2 การอบรมปฏิบัติธรรม การจัดกิจกรรมอบรมปฏิบัติธรรม เช่น การนั่งสมาธิ การเดินจงกรม ปฏิบัติศาสนกิจ สวดมนต์ไหว้พระ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้ฝึกฝนจิตใจให้สงบ และมีความเข้าใจในธรรมชาติของตนเองมากขึ้น

2.3 การจัดกิจกรรมกลุ่ม การจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์เกี่ยวกับปัญหาที่เกิดจากยาเสพติด และร่วมกันหาแนวทางแก้ไขเพื่อให้สามารถช่วยกันหาวิธีการที่หลุดพ้นจากยาเสพติด

2.4 การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ เช่น การร้องเพลง การแสดงละคร หรือการเขียนบทความ ที่สื่อถึงคุณค่าของชีวิตและความสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคม

2.5 การเยี่ยมเยียนและให้คำปรึกษา: พระสงฆ์หรือผู้นำทางศาสนาเยี่ยมเยียนและให้คำปรึกษาแก่ผู้ที่มีปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด หรือครอบครัวที่มีสมาชิกติดยาเสพติด

3. กิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์บำบัด การกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์ที่แข็งแรงในครอบครัว กิจกรรมครอบครัวบำบัดเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีภายในครอบครัว ช่วยสร้างความเข้าใจให้สมาชิกในครอบครัวเข้าใจถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและผลกระทบที่ตามมา การเสริมสร้างความสัมพันธ์ช่วยให้สมาชิกในครอบครัวได้เปิดใจ สื่อสารความรู้สึก และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ช่วยให้ครอบครัวร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาวางแผนอนาคต ช่วยลดความเครียดและความกังวลภายในครอบครัว และช่วยให้ผู้ที่กำลังเผชิญปัญหาได้รับกำลังใจและการสนับสนุนจากครอบครัว ซึ่งจะส่งผลดีต่อการแก้ไขปัญหาวางแผนอนาคต และเสริมสร้างความสัมพันธ์

ภายในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับครอบครัวที่มีสมาชิกที่มีปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด กิจกรรมครอบครัวบำบัด เช่น

3.1 การพูดคุยกันเปิดใจ เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวได้มีโอกาสพูดคุยกันอย่างเปิดใจ โดยไม่มีการตัดสินหรือวิจารณ์ซึ่งกันและกัน

3.2 การทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นการเปิดโอกาสให้ครอบครัวได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น การเล่นเกม การทำอาหาร หรือการออกไปทำกิจกรรมนอกบ้านร่วมกัน เพื่อสร้างความสนุกสนานและความผูกพัน

3.3 การเข้าร่วมกลุ่มสนับสนุน เข้าร่วมกลุ่มสนับสนุนสำหรับครอบครัวที่มีสมาชิกที่มีปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อเรียนรู้จากประสบการณ์ของครอบครัวอื่นๆ (สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเมืองสงขลา, 2567)

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การกิจกรรมขับเคลื่อนชุมชนล้อมรั้ง เป็นการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการสร้างชุมชนที่ปลอดภัยจากยาเสพติด โดยอาศัยพลังของคนในชุมชนเองในการแก้ไขปัญหา ซึ่งกิจกรรมที่ขับเคลื่อนภายใต้แนวคิดนี้มีเป้าหมายหลักเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโทษของยาเสพติด และวิธีการป้องกันตนเอง การสร้างความสามัคคีในชุมชน และส่งเสริมให้มีกิจกรรมร่วมกัน เป็นช่วยเหลือและสนับสนุนผู้ที่ติดยาให้กลับเข้าสู่สังคม และเป็นสร้างระบบการดูแลช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง การขับเคลื่อนชุมชนล้อมรั้งเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อสร้างสรรค์สังคมที่ปลอดภัยและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นสำหรับทุกคน โดยมีเป้าหมายหลักคือการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืน

2.4. บริบทพื้นที่ที่ศึกษา

ประวัติชุมชนวัดแหม่อุทิศ สงขลา

ชุมชนวัดแหม่อุทิศ ตั้งอยู่ที่ ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เป็นชุมชนที่มีความผูกพันกับวัดแหม่อุทิศอย่างแนบแน่น ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของจังหวัดสงขลา ชุมชนแห่งนี้ได้เติบโตและพัฒนาควบคู่ไปกับวัด โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการดำเนินชีวิตและกิจกรรมต่างๆ ของชาวบ้าน ประกอบด้วย บ้านเหล่า บ้านยวน หัวพรุ และเกาะโนด

ชุมชนวัดแหม่อุทิศ ตำบลเขารูปช้าง เป็นชุมชนที่มีความหลากหลายและน่าสนใจ โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้:

วัดแหม่มอุทิศ: เป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณและวัฒนธรรมของชุมชน มีบทบาทสำคัญในการจัดกิจกรรมทางศาสนา การศึกษา และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้าน

ประชาชน: จำนวนประชากร 2,688 คน ชาย 1,299 คน หญิง 1,389 คน จำนวนครัวเรือน 891 ครัวเรือน ประกอบด้วยชาวบ้านหลากหลายอาชีพ ทั้งเกษตรกร พ่อค้า แม่ค้า และคนทำงานทั่วไป มีความผูกพันกับวัดและชุมชนอย่างแน่นแฟ้น

โรงเรียนวัดแหม่มอุทิศ: เป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 ให้บริการการศึกษาแก่เด็กในชุมชนและใกล้เคียง

สถานที่สาธารณะ: เช่น สนามเด็กเล่น สวนสาธารณะ หรือศาลาอเนกประสงค์ ซึ่งเป็นพื้นที่สำหรับให้ชาวบ้านได้พบปะสังสรรค์และทำกิจกรรมร่วมกัน

องค์กรชุมชน: เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน หรือกลุ่มอาสาสมัคร ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน

ธุรกิจขนาดเล็ก: เช่น ร้านค้า ร้านอาหาร หรือร้านค้าชุมชน ซึ่งเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านและอำนวยความสะดวกให้กับชุมชน

2.5. สรุป

ชุมชนล้อมรั้ว หรือ CBTx (Community-Based Treatment) เป็นแนวคิดในการแก้ไขปัญหาเสพยาเสพติดโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม โดยเน้นการดูแล พี่นุ บำบัด และเยียวยาผู้ติดยาเสพติดในชุมชนของตนเอง แทนที่จะส่งผู้ติดยาไปบำบัดในสถานที่อื่น ๆ เพียงลำพัง โดยมีหลักการสำคัญคือ การมีส่วนร่วมของชุมชน เพราะชุมชนมีบทบาทสำคัญในการดูแลผู้ติดยาเสพติดในพื้นที่ของตนเอง โดยการให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ และให้การสนับสนุนผู้ติดยาและครอบครัว มีวิธีการบำบัดรักษาที่หลากหลายนอกจากการรักษาทางการแพทย์แล้ว ยังมีการบำบัดทางจิตวิทยา การฝึกอาชีพ และกิจกรรมบำบัดอื่น ๆ เพื่อช่วยให้ผู้ติดยาฟื้นฟูตนเองได้อย่างสมบูรณ์ มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรชุมชน เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของชุมชนล้อมรั้ว และสร้างสภาพแวดล้อมในชุมชนที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการฟื้นตัวของผู้ติดยา เช่น การจัดหาที่อยู่อาศัย การสร้างงานทำ และการให้คำปรึกษา เมื่อผู้ติดยาได้รับการดูแลและสนับสนุนจากชุมชน จะมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และมีแรงจูงใจที่จะเลิกยาเสพติดอย่างยั่งยืน ทำให้ลดอัตราการกลับไปใช้ยาเสพติดซ้ำ ลดภาระของหน่วยงานรัฐในการจัดการปัญหาเสพยาเสพติด ช่วยให้ผู้ติดยาสามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติ และเป็นประโยชน์ต่อชุมชน ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ได้ด้วย

สรุปขั้นตอนการดำเนินงานเพื่อการบำบัดดูแลผู้ป่วยยาเสพติด อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน(Community Based Treatment and x.. (CBTx)

1. วิเคราะห์ข้อมูล เลขาณกรรมการคณะกรรมการ พขอ. ทำหน้าที่ในการศึกษาสถานการณ์ปัญหาเสพติดที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น จำนวน สัดส่วน คุณลักษณะทั่วไปของผู้เสพยาเสพติด ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตัวผู้ป่วย ครอบครัว ชุมชน และสังคม ฯลฯ

2. นำเข้าที่ประชุมคณะกรรมการ พขอ. ภายใต้การดำเนินของคณะกรรมการ พขอ. สาธารณสุขอำเภอในฐานะเลขานุการคณะกรรมการ พขอ. สรุปสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด สภาพปัญหา และความรุนแรงของปัญหา เสนอเข้าที่ประชุม เพื่อหารือ แสดงความคิดเห็นวางมาตรการในการจัดการเพื่อแก้ไขปัญห

3. การเตรียมชุมชน คณะกรรมการ พขอ. สามารถใช้รูปแบบ วิธีการใดก็ได้ในการเตรียมชุมชน ให้มีความพร้อมในการดำเนินกิจกรรมที่จะเกิดขึ้นในชุมชน การประชุมเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่สามารถนำมาใช้เพื่อเป็นเวทีในการแสดงความคิดเห็น มีการแสดงออกของความคิด เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาเสพติดที่เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งจำเป็นต้องร่วมมือกันในการแก้ไขปัญห โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

4. การประชุมภาคีเครือข่ายผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง คณะกรรมการ พขอ. โดยสาธารณสุขอำเภอในฐานะเลขานุการคณะกรรมการ พขอ. สามารถรวบรวมข้อมูลและเชิญคณะกรรมการ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานCBTx เข้าร่วมประชุม เพื่อวางแผนการดูแลผู้ป่วยยาเสพติดในชุมชน

5. การเตรียมกิจกรรม รูปแบบกิจกรรมการบำบัดสามารถออกแบบได้โดยชุมชน โดยชุมชนเป็นฐาน และสามารถบูรณาการกับชุมชนยั่งยืนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โครงการชุมชนเข้มแข็งของกระทรวงมหาดไทย หรือโครงการอื่นๆ ที่มีในการเตรียมความพร้อมของชุมชน โดยใช้ทรัพยากรที่มีในชุมชน

6. การดำเนินการในพื้นที่ การดำเนินกิจกรรมการบำบัดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยแนวทาง คือ เหมือนแผนกผู้ป่วยนอกของโรงพยาบาล ซึ่งเมื่อมีผู้ป่วยสามารถพร้อมให้การบำบัด ช่วยเหลือผู้ป่วยยาเสพติดได้ตามความเหมาะสมและบริบทของพื้นที่ และบริบทของผู้ป่วย

7. การติดตาม ประเมินผล และถอดบทเรียน คณะกรรมการ พขอ. สามารถติดตามและประเมินผลการบำบัด เพื่อรวบรวม รายงานเข้าที่ประชุมคณะกรรมการทุกเดือน โดยการรายงานผลการติดตาม สามารถรายงานได้ตามวัตถุประสงค์การบำบัดผู้ป่วยยาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่นสถานการณ์ผู้ป่วยมีอาการทุเลา ไม่มีภาวะแทรกซ้อน มีการกินยาอย่างต่อเนื่อง ไม่มีอาการทางจิตกำเริบ มีอาชีพ มีรายได้ การได้รับการศึกษาเพิ่มเติม สัมพันธภาพของครอบครัว การไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

บทที่ 3

หลักพุทธธรรมในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรั้ง

การขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรั้งสามารถพัฒนาชุมชนลุ่มรั้งอย่างมีประสิทธิภาพ โดยหลักหลักพุทธธรรม ซึ่งมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตเป็นอย่างยิ่ง และสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

- 3.1 แนวคิดทฤษฎีหลักพุทธธรรม
- 3.2 หลักอริยสัจ 4
- 3.3 การแก้ปัญหาแบบอริยสัจ 4
- 3.4 หลักอริยสัจ 4 กับการขับเคลื่อนกิจกรรมชุมชนลุ่มรั้ง
- 3.5 สรุป

3.1. แนวคิดทฤษฎีหลักพุทธธรรม

3.1.1 ความหมายหลักพุทธธรรม

คำว่า “พุทธธรรม” หมายถึง หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน พุทธธรรมเป็นคำสอนที่มุ่งสำหรับคนทุกประเภททั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ ซึ่งครอบคลุมสังคมทั้งหมด พุทธธรรมถ้าแยกเป็น 2 ส่วน คือ สัจธรรมส่วนหนึ่ง และจริยธรรมส่วนหนึ่ง โดยกำหนดให้สัจธรรมเป็นส่วนแสดงสภาวะหรือรูปลักษณะตัวจริง และให้จริยธรรมเป็นข้อปฏิบัติทั้งหมดก็จะเห็นได้ว่าสัจธรรม คือ คำสอนเกี่ยวกับสภาวะของสิ่งทั้งหลาย หรือธรรมชาติและความเป็นไปโดยธรรมชาติของสิ่งทั้งหลาย หรือเป็นกฎธรรมชาตินั่นเอง ส่วน จริยธรรม คือ การถือเอาประโยชน์จากความรู้ความเข้าใจในสภาพและความเป็นไปของสิ่งทั้งหลาย หรือการรู้กฎธรรมชาติแล้วนำมาใช้ในทางที่เป็นประโยชน์

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2546) ได้ให้ความหมายของคำว่า พุทธธรรม หมายถึง ธรรมของพระพุทธเจ้า พระคุณสมบัติของพระพุทธเจ้า ธรรมที่ทำให้เป็นพระพุทธเจ้า ได้แก่ พุทธการกธรรม คือ บารมี 10 ธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้คือ สติปัฏฐาน 4 ฯลฯ มรรคมีองค์ 8 ขั้น 5 เป็นต้น ในคัมภีร์มหานิทเทส ระบุว่า พุทธธรรม ธรรมของพระพุทธเจ้า มีจำนวน 6 ประการ ได้แก่ 1. กายกรรมทุกอย่างของพระพุทธเจ้าเป็นไปตามพระญาณ (จะทำอะไรก็ทำด้วยปัญญา ด้วยความรู้เข้าใจ) 2. วชิกรรม ทุกอย่างเป็นไปตามพระญาณ 3. มโนกรรม ทุกอย่างเป็นไปตามพระญาณ 4. ทรง

มีพระญาณไม่ติดขัดในอดีต 5. ทรงมีพระญาณไม่ติดขัดในอนาคต 6. ทรงมีพระญาณไม่ติดขัดในปัจจุบัน

พระครูใบฎีกาวิเชียร มหาวชิรปัญญา (คันหา) (2565) ให้ความหมายว่า หลักพุทธธรรม หมายถึง หลักการปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนาที่สาวกหรือผู้นับถือทั้งหลายพึงปฏิบัติตาม เพื่อความหลุดพ้นเพื่อความสุข อีกทั้งขณะที่ยังไม่ถึงความหลุดพ้นก็สามารถนำเอาหลักพุทธธรรมนั้นไปบูรณาการในการดำเนินชีวิต การบริหารหน่วยงานเพื่อนำพาไปสู่ความสำเร็จตามเป้าประสงค์และมาตรฐานที่กำหนด

พระครูปฐมธีรวัฒน์ (บัญชา เทียนทอง) (2563) กล่าวว่า หลักพุทธธรรมเป็นการแสดงความจริงตามกระบวนการของธรรมชาติ อีกทั้งการบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ทำได้ 2 วิธี คือ พุทธวิทยา (Buddhology) ใช้พระพุทธศาสนาเป็นตัวตั้งและนำศาสตร์สมัยใหม่มาอธิบายเสริม และธรรมวิทยา (Dhamology) ใช้ศาสตร์สมัยใหม่เป็นตัวตั้ง และนำหลักศีลธรรมในพระพุทธศาสนาเพิ่มเติมเข้าไป

พงษ์ศักดิ์ ภูภาบขาว (2553) ให้ความหมายว่า พุทธธรรม หมายถึง ธรรมะหมวดต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนาซึ่งปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก โดยจัดไว้เป็นหมวดหมู่ พุทธธรรมมีลักษณะเป็นทางสายกลาง ไม่สุดโต่งไปข้างใดข้างหนึ่ง เป็นไปตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา

สุภาพรณ์ กันยะดีบ (2560) ได้ให้ความหมายของ พุทธธรรมหมายถึง บรมสัจจะหรือความจริงอันประเสริฐเกี่ยวกับโลกและชีวิตที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบ และนำมาสั่งสอน เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขของมวลมนุษยชาติ และกล่าวว่า พุทธธรรมเป็นอกาลิก คือ ไม่ขึ้นต่อ กาลเวลา ทนสมัยเสมอ เป็นประโยชน์ต่อทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย ทุกชั้น ไม่ว่าผู้ครองเรือนหรือผู้ ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่ยังเกี่ยวข้องกับโลกติดอยู่ในวัฏฏะซึ่งเรียกว่า ระดับโลกียะและยังเหมาะสมอย่างยิ่งแก่ผู้มุ่งสู่ความหลุดพ้นที่เรียกว่า ระดับโลกุตระโดยสละเรือนออกบวช พุทธธรรมจึงมีคุณค่าสำหรับ มนุษย์ชาติโดยถ้วนหน้าตามระดับสติปัญญา ตามอัธยาของบุคคล ทำให้เกิดความสุขความเจริญและ ความมั่งคั่งใน ชีวิต

พระปลัดชัยยะ โกมล (แก้วมะไฟ) (2561) ได้สรุปความหมายของ หลักพุทธธรรม หมายถึง หลักคำสอนของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเป็นทั้งหลักคำสอนที่เรียกว่า วินัย และหลักคำสอนที่เรียกว่า พระธรรม หลักพุทธธรรม เป็นหลักคำสอนที่มุ่งเน้น ประโยชน์ให้มนุษย์ทั้งหลาย ได้นำไปศึกษาและปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสุขในการดำรงชีวิตทั้งในโลกปัจจุบันนี้ และโลกหน้า

ประเวศ วะสี (2541) ได้ให้ความหมายของคำว่า พุทธธรรม มีความหมายครอบคลุม เพราะพุทธ ธรรมสอนเรื่อง ความทุกข์ทั้งมวลของสาธุชน พุทธธรรมนั้นเสนอแนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ว่า เป็นการแก้ตรงสาเหตุและเป็นการป้องกันมิให้เกิดปัญหาซึ่งตรงกับหลักการที่ว่า กันไว้ดีกว่าแก้ พุทธธรรมจึงเป็นการสาธารณสุขที่แท้จริง และคำว่า “ธรรม” หมายถึง ธรรมชาติ หรือสภาวะของ ธรรมชาติหรือกฎของธรรมชาติพุทธธรรมนั้นแม้จะกล่าวกันว่ามีมากถึง 84,000 พระธรรมชั้นแบ่ง ออกได้เป็น 2 ประเภท คือ 1. หลักธรรมที่ว่าด้วยตัวสภาวะหรือความจริงของธรรมชาติ 2. หลักธรรมที่ว่าด้วยการปฏิบัติหรือการเกี่ยวข้องกับธรรมชาติได้แก่ มรรค 8

ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา, (2541) ได้ให้ความหมายของ หลักพุทธธรรม หมายถึง หลักคำสอนของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเป็นทั้งหลักคำสอนที่เรียกว่า วินัย และหลักคำสอนที่เรียกว่า พระธรรม หลักพุทธธรรม เป็นหลักคำสอนที่มุ่งเน้นประโยชน์ให้มนุษย์ทั้งหลายได้นำไปศึกษาและปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความสุขในการดำรงชีวิตทั้งในโลกปัจจุบันนี้ และโลกหน้า พระพุทธศาสนาได้วางหลักปฏิบัติ คือ หลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อเป็นแบบให้มนุษย์ได้ใช้เป็นแนวทางในการทำความดี เพราะหลักพุทธธรรมในทางปฏิบัติ นั้น มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงถึงกันหมดทุกหมวด จะเลือกเอาคำสอนหมวดใดหมวดหนึ่งมาศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตให้มีความสุข และเป็นกฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันทางสังคมอย่างสันติสุข ทั้งการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในการปกครอง และจัดระเบียบแบบแผนที่ดีงามทางสังคม ตลอดจนการนำหลักพุทธธรรมไปใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาในทุก ๆ ด้าน หลักพุทธธรรมเพื่อการนำไปปฏิบัติดังนี้

3.1.2 ลักษณะสำคัญของหลักพุทธธรรม

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2547) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของพุทธธรรม สรุปได้ดังนี้

1. พุทธธรรม เป็นคำสอนแนวทางปฏิบัติสายกลาง หรือลักษณะที่เป็นสายกลาง ไม่สุดโต่งในทางความคิด หรือสุดโต่งในทางปฏิบัติตน เห็นความสำคัญทางด้านจิตใจ และทางด้านร่างกายซึ่งสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ได้ จึงวางข้อปฏิบัติที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา แปลว่า ทางสายกลาง หรือ ข้อปฏิบัติที่เป็นสายกลาง (มรรคมีองค์ 8) คือ ความพอดี และทักษะเกี่ยวกับสังขารธรรม ก็เป็นกลาง ความจริงที่เป็นกลาง ตามเหตุปัจจัยไม่ขึ้นกับใคร (เรียกว่า ปฏิจจสมุปบาท)

2. พุทธธรรมมีหลักการเป็นสากล หรือสอนหลักความจริงที่เป็นสากล ความจริงเป็นสิ่งที่มิได้อยู่ตามธรรมชาติ คือธรรมดาของสิ่งทั้งหลายเป็นเช่นนั้นเอง เรียกว่าเป็นกฎธรรมชาติ ในทางปฏิบัติสอนให้คนต้องมีความเมตตากรุณาต่อสรรพสัตว์ทั่วกันหมด ไม่เลือกพวกเขาพวกใครอย่างเป็นสากล

3. พุทธธรรมให้ความสำคัญของสาระ (ธรรม) และรูปแบบ (วินัย) ธรรมวินัยจึงเป็นชื่อหนึ่งของพุทธศาสนา ธรรมเป็นหลักความจริงซึ่งมีอยู่แล้วตามธรรมดาของมัน และเป็นสิ่งที่ผู้ศึกษาปฏิบัติสามารถเข้าถึงได้ ส่วนวินัยเป็นกฎเกณฑ์ข้อบังคับ กติกา หรือข้อบัญญัติที่กำหนดขึ้นเพื่อให้คนในสังคมประพฤติปฏิบัติ เพื่อความเจริญ และความสงบสุข วินัยเปรียบได้กับศีล เช่น ศีล 5 เป็นต้น

4. พุทธธรรมสอนหลักกรรม พระพุทธศาสนายึดเอาการกระทำหรือความประพฤติเป็นเครื่องจำแนกคน ไม่แบ่งแยกด้วยชาติกำเนิด ผิวพรรณ เน้นการรับผิดชอบต่อการกระทำของตน ไม่ขัดทอดสิ่งภายนอก มีการสำรวจตนเองเป็นเบื้องต้นก่อน นอกจากนี้ ยังสอนหลักกรรมด้วยการให้ รู้จักพึ่งตนเอง ไม่ฝากไว้กับโชคชะตา กรรมสอนคู่กับความเพียร ความสำเร็จเกิดขึ้นได้จากความเพียร และจากการกระทำตามทางของเหตุและผล

5. พุทธธรรมสอนให้มองความจริง โดยแยกแยะจำแนกครบทุกด้านทุกมุม ดังตัวอย่างเช่น มีผู้ถามเรื่อง การพูดว่าสิ่งใดควรพูด สิ่งใดไม่ควรพูด พระพุทธองค์ทรงตรัสแยกแยะให้ฟังว่า วาจาใดไม่จริง ไม่เป็นประโยชน์ ไม่ถูกใจผู้ฟัง พระองค์ไม่ตรัส วาจาใดเป็นคำจริง ไม่เป็นประโยชน์ ไม่ถูกใจผู้ฟัง พระองค์ไม่ตรัส วาจาใดเป็นคำจริงเป็นประโยชน์ ไม่ถูกใจผู้ฟัง พระองค์เลือกกาลที่จะตรัส วาจาใดไม่จริง ไม่เป็นประโยชน์ ถูกใจผู้ฟัง พระองค์ไม่ตรัส วาจาใดเป็นคำจริง ไม่เป็นประโยชน์ ถูกใจผู้ฟัง พระองค์ไม่ตรัส และวาจาใดเป็นคำจริง เป็นประโยชน์ ถูกใจผู้ฟัง พระองค์เลือกกาลที่จะตรัส ลักษณะท่าทีของการสนองตอบหรือปฏิกิริยาต่อสิ่งทั้งหลายแบบชาวพุทธ ต้องมองอย่างวิเคราะห์ แยกแยะ จำแนก แจกแจงครบทุกด้าน

6. พุทธธรรมเป็นหลักการสำคัญของพุทธศาสนา คือ มุ่งอิสรภาพ ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “มหาสมุทรแม้จะกว้างใหญ่เพียงใดก็ตาม แต่น้ำในมหาสมุทรที่มากมายนั้นมีรสเดียว คือ รสเค็มฉ่ำ ใด ธรรมวินัยของพระองค์ที่สอนไว้มากมายก็มีรสเดียว คือ วิมุติรส ได้แก่ ความหลุดพ้นจากทุกข์ และปวงกิเลสฉนั้น”

7. พุทธธรรมเป็นศาสนาแห่งปัญญา ดังพระพุทธพจน์ว่า “ธรรมทั้งหลายทั้งปวงมีปัญญาเป็นยอดยิ่ง” หลักปัญญาสำคัญ เพราะปัญญาเป็นตัวตัดสินในการเข้าถึงจุดหมายของพระพุทธศาสนา โดยให้ความสำคัญแก่ศรัทธา ศีล สมาธิ ว่าเป็นปัจจัยที่ขาดไม่ได้เพื่อเข้าถึงจุดหมาย โดยมีปัญญาเป็นตัวตัดสินสูงสูดนั่นคือ ศรัทธา ก็ขาดปัญญาไม่ได้ ศีล ก็เพื่อประคับประคองจนเกิดปัญญา สมาธิก็ต้อง

นำไปสู่ปัญญา มิฉะนั้นจะหลงผิด หลงทาง ปัญญาจึงเป็นคุณธรรมสำคัญ เป็นเอก ปัญญาในขั้นสูงสุด คือปัญญาในขั้นที่รู้เท่าทันสังขารธรรม เรียกว่า วิปัสสนาปัญญา

8. พุทธธรรมสอนหลักอนัตตา เป็นหลักสำคัญเกี่ยวกับความจริงของสิ่งทั้งหลาย หรือของสภาวะธรรมต่าง ๆ คือ หลักอนัตตา เป็นหลักใหม่ที่โลกไม่เคยค้นพบมาก่อน ความยึดติดในอัตตาหรือตัวตนเป็นสิ่งพึงสละกั้นแน่นในจิตใจมนุษย์ แต่แท้จริงผู้มีปัญญาเห็นว่า สิ่งทั้งหลายที่ดำรงอยู่ เป็นไปตามธรรมดาของมัน ไม่มีใครเป็นเจ้าของไม่สามารถบังคับให้เป็นไปตามใจปรารถนาได้เลย

9. พุทธธรรมสอนให้มีทัศนคติ ใฝ่มองสิ่งทั้งหลายตามความสัมพันธ์แห่งเหตุ และปัจจัย เชื่อมโยงกัน อิงอาศัยกัน เป็นไปตามธรรมดาแห่งเหตุปัจจัยนั้นเอง

10. พุทธธรรมยืนยันในศักยภาพสูงสุดของมนุษย์ เชื่อว่ามนุษย์ประเสริฐด้วยการฝึกฝนพัฒนา เมื่อพัฒนาแล้วก็เป็นผู้ประเสริฐสุดดังพุทธพจน์ว่า ผู้ที่ฝึกแล้วเป็นผู้ประเสริฐสุดในหมู่มนุษย์ (ทนต์ เสฏโ มนุสเสสุ) และเมื่อฝึกดีแล้ว มนุษย์ก็จะประเสริฐกว่าเทพทั้งหลาย พระพุทธองค์ฝึกพระองค์ดีแล้ว แม้เทพทั้งหลายก็นอมนมัสการ

11. พุทธธรรมเป็นศาสนาแห่งการศึกษา นำเอาการศึกษาเข้ามาเป็นสาระสำคัญ เป็นเนื้อ
แท้ของการดำเนินชีวิต หลักปฏิบัติทั้งหมดในพระพุทธศาสนาเรียกว่า มรรค หมายถึง ทางดำเนินชีวิต
คือ การดำเนินชีวิตตามมรรคมืองค์ 8 เรียกย่อ ๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา หรือหลักไตรสิกขา ในที่สุดก็
จะบรรลุจุดหมายแห่งชีวิตที่ดีงาม เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

12. พุทธธรรมให้ความสำคัญทั้งแก่ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน ได้แก่ โยนิโสมนสิการ คือ การคิดใคร่ครวญในธรรมโดยแยบคาย ลึกซึ้งอย่างผู้มีปัญญา คือ รู้จักคิด คิดเป็น ปัจจัยภายนอก ได้แก่ กัลยาณมิตรที่ดี มีครูอาจารย์ที่ดี มีพ่อแม่ที่ดี ให้ความรู้ที่ถูกต้อง เป็นตัวอย่างที่ดี มีแหล่งความรู้ มีสื่อมวลชนที่ให้สติปัญญา

13. พุทธธรรมสอนให้ตื่นตัวด้วยความไม่ประมาท พระพุทธเจ้าทรงเน้นย้ำอุปมาพราหมณ์หรือความไม่ประมาทถึงกับตรัสเป็นปัจฉิมวาจา คือ พระดำรัสสุดท้ายก่อนจะปรินิพพานว่า “สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมสลายไปเป็นธรรมดา เธอทั้งหลายจงยังความไม่ประมาทให้ถึงพร้อมเถิด”

14. พุทธธรรมสอนให้เห็นทุกข์ แต่เป็นสุข นั่นคือ พระพุทธศาสนาสอนให้มองเห็นความทุกข์ แต่ให้ปฏิบัติด้วยความสุข (ทุกข์ สอนไว้ในหลักไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา และทุกข์ ในหลักอริยสัจ 4 ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) เมื่อความทุกข์มีอยู่จริง พระพุทธศาสนาก็สอนให้เผชิญหน้ากับความทุกข์นั้นไม่เลี่ยงหนี แต่ให้มองดูทุกข์ด้วยความรู้เท่าทัน จึงทำให้มีจิตใจปลอดโปร่ง เป็นอิสระ มีปัญญา ไม่ถูกทุกข์บีบคั้น

15. พุทธธรรมมุ่งประโยชน์สุขเพื่อมวลชน พระพุทธเจ้าทรงตรัสหลักนี้เสมอเมื่อเริ่มประกาศพระศาสนาทรงตรัสแก่ภิกษุว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ชนทั้งหลาย เพื่อความสุขแก่ชนทั้งหลาย เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก” ดังนั้น การดำเนินชีวิตของชาวพุทธทั้งหลายจึงควรดำเนินตามพระดำรัสนี้ คือ การทำประโยชน์แก่ผู้อื่นและแก่สังคม เมื่อทำความเข้าใจหลักพุทธธรรมที่สำคัญดังกล่าวแล้ว จะทำให้สามารถเข้าใจแนวทางการดำเนินชีวิตตามแบบวิถีพุทธได้กระจ่างชัดเจนนยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า หลักพุทธธรรม เป็นหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อเป็นแบบให้มนุษย์ได้ใช้เป็นแนวทางในการทำความดี เป็นหลักพุทธธรรมในทางปฏิบัติ มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงถึงกันหมดทุกหมวด เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตให้มีความสุขและเป็นกฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันทางสังคมอย่างสันติสุข ตลอดจนการนำหลักพุทธธรรมไปใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาในทุก ๆ ด้าน

3.2. หลักอริยสัจ 4

อริยสัจ 4 เป็นหลักธรรมความจริงอันประเสริฐ เป็นของจริง เป็นของแท้ไม่แปรผัน ไม่เปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น ฉะนั้นจึงเรียกว่า อริยสัจสี่ (ม.มู. 17/-/113) ประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ความจริงทั้งสี่นี้ ไม่ได้แยกอยู่อย่างเด็ดขาด แต่ซ้อนกันอยู่ในสิ่งเดียวกัน เรียกว่า อริยสัจ 4

อริยสัจ 4 เป็นหลักธรรมสำคัญที่ครอบคลุมคำสอนทั้งหมดในพระพุทธศาสนา เป็นการสอนความจริงที่ประเสริฐและเป็นประโยชน์ต่อชีวิตได้ แม้สิ่งที่เป็นความจริงแต่ไม่เป็นประโยชน์ พระพุทธองค์ก็ไม่ทรงสอน และอริยสัจนี้ถือว่าเป็นความจริงที่เป็นประโยชน์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2555) หลักธรรมที่จัดว่าเป็นแม่บทของพุทธธรรมทั้งหมดได้แก่ อริยสัจ 4 ซึ่งจะช่วยให้เรามีความเข้าใจความเป็นจริงของธรรมชาติ และรู้จักชีวิตตนเองอย่างแท้จริงสามารถนำมาเป็นอุบายสำหรับวิธีแก้ปัญหาที่ได้ผลดีที่สุด

3.2.1 ความเป็นมาของอริยสัจ 4

“อริยสัจ” คือ ความจริงอันประเสริฐ เป็นความจริงเป็นของแท้ ไม่คลาดเคลื่อนไม่เปลี่ยนแปลงที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้และทรงแสดง เรื่องอริยสัจนี้ เป็นเรื่องความทุกข์และความดับทุกข์ ทุกระดับ ทุกขั้นตอน ทุกแง่มุม เป็นเรื่องเดียวที่พระพุทธองค์นำมาสอน คือ เรื่องความทุกข์กับความดับทุกข์เท่านั้นที่เป็นความจริงที่มีอยู่แล้วในโลกในจักรวาล พระพุทธเจ้าจะเกิดหรือไม่เกิดขึ้นมาในโลกนี้ก็ตามสิ่งนี้ที่มีอยู่อย่างนี้ แม้พระองค์จะตรัสว่าสิ่งที่ทรงนำมาสอนนั้นเพียงเท่าที่ไปไม่กำมือ

เดียว เมื่อเทียบกับใบไม้ทั้งป่า ที่ทรงนำมาโปรดเวไนยสัตว์ ทรงนำมาเปิดเผยแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิต ส่วนสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แม้เป็นความจริง ก็ไม่ทรงนำมาสอน ซึ่งหากใครได้เข้าไปรู้อย่างแจ่มแจ้งและปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธองค์ ก็จะเป็นอริยบุคคล อริยสังขจึงมีคุณค่ามากธรรมะที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้มีมากมาย ดุจใบไม้ทั้งหมดที่มีอยู่ในป่า แต่ที่ทรงนำมาสอนเพียงกำมือเดียวดังเรื่อง ที่พระองค์ทรงหยิบใบประดู่ลายขึ้นมาแล้วตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า:- “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย สำคัญว่าอย่างไร ใบประดู่ลายเล็กน้อย ที่เราถือไว้ด้วยฝ่ามือกับใบไม้ที่อยู่บนต้นทั้งป่าสีสพวัน ไหนจะมากกว่ากัน?” “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ใบประดู่ลายจำนวนเล็กน้อย ที่พระผู้มีพระภาคทรงถือไว้ด้วยฝ่าพระหัตถ์มีประมาณน้อย ส่วนที่อยู่บนต้นในสีสพวันนั้นแลมากกว่าโดยแท้” “ฉันทันเหมือนกัน ภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่เรารู้อย่างแล้ว มิได้บอกแก่เธอทั้งหลายมีมากกว่า; เพราะเหตุไรเราจึงมิได้บอก เพราะสิ่งนั้นไม่ประกอบด้วยประโยชน์ มิใช่หลักเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ไม่เป็นไปเพื่อนิพพิทา เพื่อวิราคะ เพื่อนิโรธ เพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อนิพพาน, ภิกษุทั้งหลาย อะไรเล่าที่เราบอก เราบอกว่า นี่ทุกข์ เราบอกว่า นี่ทุกข์สมุทัย เราบอกว่า นี่ทุกข์นิโรธ เราบอกว่า นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา; เพราะเหตุอะไรเราจึงบอก ก็เพราะข้อนี้ประกอบด้วยประโยชน์ ข้อนี้เป็นหลักเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ ข้อนี้เป็นไปเพื่อนิพพิทา เพื่อวิราคะ เพื่อนิโรธ เพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่งเพื่อนิพพาน ฉะนั้นเราจึงบอก; เพราะฉะนั้นแล ภิกษุทั้งหลาย เธอพึงกระทำความเพียร เพื่อรู้ตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ นี่ทุกข์สมุทัย นี่ทุกข์นิโรธ นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา” (ส.ม.19/1712-3/548-9) สรุปความได้ว่า ธรรมที่พระองค์ตรัสรู้คืออริยสังหรือความจริงอันประเสริฐนี้ก็มิใช่อื่นอย่างนี้ ทรงรู้มาก เหมือนใบประดู่ลายที่มีในป่าประดู่ลาย ซึ่งพระองค์ไม่ทรงนำมาสอน เพราะไม่มีประโยชน์ ไม่นำไปสู่ความพ้นทุกข์ ส่วนธรรมที่ทรงนำมาสอนคือ เรื่องทุกข์ เรื่องทุกข์สมุทัย เรื่องทุกข์นิโรธ เรื่องทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา ซึ่งมีประโยชน์ นำไปสู่ความพ้นทุกข์ หมายความว่า ธรรมที่ทรงนำมาสอน เท่ากับใบไม้กำมือเดียว

3.2.2 ชีวิตมนุษย์กับอริยสัง 4

มนุษย์ที่เกิดมาในโลกนี้ล้วนอยู่ด้วยความกลัว จมอยู่กับความทุกข์ จึงมีการหาวิธีเอาตัวรอดให้ชีวิตอยู่รอดปลอดภัย กลัวที่สุดคือความตาย ตั้งแต่ยุคดึกดำบรรพ์จนถึงปัจจุบัน ความกลัวตายก็ยังคงอยู่ มีความหวงแหนในชีวิตตน แต่ถูกปกคลุมด้วยสิ่งที่ไม่เคยรู้จักทั้ง ๆ ที่ สิ่ง ๆ นั้นอยู่กับตัวเอง ตลอดเวลาแต่ไม่รู้จัก จึงหาที่พึ่งเพื่อความอยู่รอดของชีวิตต่าง ๆ นานา จากภายนอกตัวเอง จนกระทั่งสมัยก่อนพุทธกาล 80 ปี เจ้าชายสิทธัตถะแห่งกรุงกบิลพัสดุ์ได้สละราชสมบัติทั้งหลายออกบวชเพื่อแสวงหาทางพ้นทุกข์บำเพ็ญเพียรเป็นเวลา ๖ ปี จึงตรัสรู้สัมโพธิญาณเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยพระองค์เอง เป็นสัพพัญญูรู้แจ้งโลกอย่างแจ่มแจ้ง แล้วจึงนำธรรมะนี้ออกสั่งสอนเหล่าสาวก เวไนย

สัตว์ทั้งหลายที่ยังหลงอยู่ให้รู้ตามและปฏิบัติตามจนบรรลุผลเป็นอริยบุคคลซึ่งธรรมะนี้ก็คือ อริยสัจ 4 นั่นเอง อริยสัจ 4 จึงเป็นการฝึกอบรมตนเองด้านภายในคืออบรมจิตให้เกิดความเข้าใจความจริงอันประเสริฐ ทั้ง 4 ประการ โดยเมื่อเห็นความทุกข์และเข้าใจเหตุให้เกิดทุกข์แล้วก็ฝึกอบรมจิตให้ถึงความดับไม่เหลือของทุกข์ด้วยมรรคมงคล 8 ซึ่งเป็นเครื่องนำทางในการดำเนินชีวิตที่ดี

3.2.3 เมื่อยังไม่รู้จักอริยสัจ 4 จึงหาวิธี

มนุษย์ผู้อยู่ด้วยความกลัวจึงหาที่พึ่ง ดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า; “มนุษย์ทั้งหลายเป็นอันมาก ถูกความกลัวคุกคามเอาแล้ว ย่อมยึดถือเอาภูเขายาว ป่าไม้ที่ศักดิ์สิทธิ์บ้าง สวนศักดิ์สิทธิ์บ้าง รุกขเจดีย์บ้างว่า เป็นที่พึ่งของตน ฯ นั้นไม่ใช่ที่พึ่งอันทำความเกษมให้ได้เลย. นั้นไม่ใช่ที่พึ่งอันสูงสุด; ผู้ใดถือเอาสิ่งนั้น ฯ เป็นที่พึ่งแล้ว ย่อมไม่หลุดพ้นไปจากทุกข์ทั้งปวง ได้. ส่วนผู้ใด ที่ถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่งแล้ว เห็นอริยสัจทั้งสี่ ด้วยปัญญาอันถูกต้อง คือเห็นทุกข์ เห็นเหตุเป็นเครื่องให้เกิดขึ้นของทุกข์ เห็นความก้าวล่วงเสียได้ซึ่งทุกข์ และเห็นมรรคประกอบด้วยองค์แปดอันประเสริฐ ซึ่งเป็นเครื่องให้ถึงความเข้าไปสงบรับแห่งทุกข์; นั้นแหละคือ ที่พึ่งอันเกษม, นั่นคือ ที่พึ่งอันสูงสุด; ผู้ใดถือเอาที่พื่อนั้นแล้ว ย่อมหลุดพ้นไปจากทุกข์ทั้งปวง ได้แท้.”(ขุ.ธ.25/40/24)

3.2.4 พระพุทธองค์กับอริยสัจ 4

พระพุทธเจ้าเป็นผู้รู้แจ้งแจ้งโลกในสิ่งประเสริฐทั้งสี่อย่าง แต่พระพุทธองค์เป็นจุดตั้งผู้ชี้ทาง พระธรรมมีอริยสัจเป็นแกนเป็นทาง พระอริยสงฆ์สาวก คือผู้ที่ได้เดินไปตามทางแล้ว แต่สัตว์โลกผู้ยังถูกอวิชชาดลให้จมติดอยู่ในโอชะ กำลังต้องการทางนั้นอยู่ เมื่อใดเขาศึกษาจนรู้จักพระพุทธองค์อย่างลึกซึ้งถึงที่สุด ดุจลูกที่เข้าใจบิดาดีเมื่อนั้นเขาจะพบทางนั้นด้วยและเดินตามรอยเท้าผู้ประเสริฐ ที่เดินไปแล้วนั้นได้ ห แต่ถ้าเขาใจไม่ตรงพอ เช่นเห็นพระพุทธองค์เป็นพระเจ้าไป ก็จะมีความมุ่งหมายและการตั้งหน้าทำที่พลาดในที่สุดก็ปราศจากผล เพราะความจริงแล้วพระองค์เป็นแต่เพียงผู้ชี้ทางเท่านั้น (ขุ.อิติ.25/316/289) พระพุทธเจ้าทรงชี้ทุกข์และทางดับทุกข์ได้ ก็เพราะพระองค์ทรงรู้จักดี จนถึงกับทำความหลุดพ้นให้พระองค์เองได้, ทุกข์อันไม่รู้จักสิ้นสุดของโลกนั้น พระองค์หลุดพ้นได้สิ้นเชิง ทั้งอย่างต่ำ อย่างกลาง และอย่างประณีต ในทุกข์อย่างต่าง ๆ ซึ่งเรามักจมกันอยู่โดยสนิทใจ การที่พระองค์จะทรงชี้ทุกข์และทางดับทุกข์ได้ ก็เพราะพระองค์ทรงคิดค้นอย่างจริงจัง มิใช่มีได้ด้วยการนอนรอคอยให้มาปรากฏหรือแม้ว่าด้วยการฟังหรือการเรียนอย่างตื่น ๆ หยาบ ๆ พระองค์ทรงนำญาณจนขะเขยงจนอดอด เนื่องจากมองความหลงทุกข์เป็นสุข แล้วหมกจมอยู่ ซึ่งใช้เวลาของชีวิตหมดเปลืองไปโดยไร้ประโยชน์ (ส.ส.15/250/669)

พระพุทธรองค์ คือ ผู้ทรงชี้ทางให้รู้จักทุกข์ และทางดับทุกข์ได้ ดังที่ตรัสไว้ว่า; ภิกษุทั้งหลาย! เปรียบเหมือนบุรุษผู้หนึ่ง วายล่องกระแสน้ำลงไป เพราะเหตุสิ่งที่น่ารักน่าเพิณใจ, บุรุษผู้มีจักขุยืนอยู่บนฝั่ง เห็นบุรุษผู้นั้นแล้ว ร้องบอกว่า “บุรุษผู้เจริญ! ท่านยอมวายล่องตามกระแสน้ำ เพราะเหตุสิ่งที่น่ารักน่าเพิณใจโดยแท้ แต่ว่าทางเบื้องล่างมีห้วงน้ำประกอบด้วย คลื่นประกอบด้วย น้ำวน. มียักษ์มีรากษส ซึ่งเมื่อท่านไปถึงแล้ว จักต้องตาย หรือได้รับทุกข์เจียนตาย. ภิกษุทั้งหลาย! บุรุษผู้วายล่องตามกระแสนั้น ครั้นได้ฟังแล้ว ก็พยายามว่ายกลับทวนกระแสนั้น ด้วยมือและด้วยเท้าทั้งหลาย. ภิกษุทั้งหลาย! คำอุปมานี้ เราผูกขึ้นเพื่อให้รู้เนื้อความ. นี่เป็นเนื้อความ คือ คำว่ากระแสน้ำ เป็นชื่อแห่งตัณหา, คำว่า สิ่งน่ารักน่าเพิณใจ เป็นชื่อแห่งอายตนะหกในภายใน, คำว่าทางเบื้องล่างมีห้วงน้ำ เป็นชื่อแห่งรัมภาคิยสังโยชน์ห้า, คำว่า คลื่น เป็นชื่อแห่งความโกรธและความคับแค้น, คำว่า น้ำวน เป็นชื่อแห่งกามคุณทั้งห้า, คำว่า ยักษ์และรากษส เป็นชื่อแห่งมาตุคาม, คำว่าทวนกระแสนั้น เป็นชื่อแห่งเนกขัมมะ, คำว่า พยายามด้วยมือและเท้า เป็นชื่อแห่งการปรารธนาความเพียร, คำว่า บุรุษผู้มีจักขุยืนอยู่บนฝั่ง เป็นชื่อแห่งตถาคตผู้สัมมาสัมพุทธะ”(ขุ.อิติ.25/316/289)

สรุปความได้ว่าพระพุทธรองค์ผู้รู้โลกอย่างแจ่มแจ้ง รู้ว่ามนุษย์ผู้อยู่ในกระแสของตัณหา อันเกิดจากประสาทสัมผัสทั้งหก อันมี ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ทั้งภายในและภายนอกแล้วหลงเพลิดเพลิด เป็นสิ่งที่น่ากลัวเป็นอันตราย จึงได้บอกและชี้ทางเพื่อพ้นภัยอันตราย

3.2.2 ความหมายของอริยสัจ 4

คำว่า “อริยสัจ” คือ อริยะ กับ สัจ ตามความหมายในพจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ 2542 คำว่า “อริยะ” หมายถึง บุคคลผู้บรรลุลหรรณวิเศษความจริงที่ทำให้ผู้เข้าใจและปฏิบัติตามบรรลุลถึงความอริยบุคคล คำว่า “สัจ” หมายถึง ความรู้แห่งความจริง ดังนั้น อริยสัจ หมายถึง ความจริงของผู้บรรลุลหรรณ คือ พระอริยะ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2543) เป็นความจริงอันประเสริฐเกี่ยวกับชีวิตสัตว์โลก เป็นความจริงที่ไม่แปรเป็นอย่างอื่น เป็นความจริงที่เป็นของมันอยู่อย่างนั้น พระไตรปิฎกได้ให้คำจำกัดความของคำว่าอริยสัจ ดังนี้ อริยสัจจ์ หรือ อริยสัจ แปลว่า ความจริงอันประเสริฐ ความจริงที่ทำให้ไกลจากกิเลสสุดซึ้งลึก เช่น อิทธิข ปณ ภิกขเว ทุกข์อริยสัจจ์. ภิกษุทั้งหลาย ข้อนี้แลเป็นทุกขอริยสัจจ์ 4 ประการเหล่านี้แล เป็นของแท้อย่างนั้น ไม่คลาดเคลื่อนไปได้ ไม่กลายเป็นอย่างอื่น ฉะนั้นจึงเรียกว่า อริยสัจ... “ภิกษุทั้งหลาย ตถาคตเป็นอริยะ ในโลกพร้อมทั้งเทวะ ทั้งมารทั้งพรหม ในหมู่ประชาชน พร้อมทั้งสมณะและพราหมณ์ พร้อมทั้งเทวะและมนุษย์ฉะนั้น จึงเรียกว่า อริยสัจ” (ส.ม.19/1706/544) ภิกษุทั้งหลาย เพราะได้ตรัสรู้อริยสัจ 4 นี้ตามเป็นจริง พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงได้นำมาเรียกว่าเป็น อริยะ”

คำว่า “อริยสัจ” หมายถึง ความจริงที่ทำให้บุคคลที่สนใจเข้าใจและปฏิบัติตามบรรลุถึงความเป็นอริยบุคคล เป็นความจริงที่เกี่ยวกับชีวิตเรา กล่าวคือ ทุกข์ เหตุเกิดแห่งทุกข์ ความดับทุกข์ และข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ พระองค์ทรงตรัสรู้สัมมาสัมโพธิญาณ ตรัสรู้หลักธรรม อริยสัจสี่ซึ่งเป็นหลักธรรมอันยอดเยี่ยมในโลก ไม่เป็นเท็จ ไม่แปรเป็นอย่างอื่น เป็นความจริงในตัวเองที่มนุษย์ทุกคนต้องพบเจอไปตลอดชีวิต ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค พระพุทธโฆษาจารย์ ได้ให้ความหมาย ของอริยสัจไว้ 4 ประการ ดังนี้

- 1) เพราะเป็นธรรมที่พระอริยะทั้งหลายมีพระพุทธเจ้าเป็นต้นรู้แจ้ง
- 2) เพราะเป็นความจริงของพระอริยะทั้งหลายมีพระพุทธเจ้า เป็นต้น
- 3) เพราะเป็นเหตุแห่งการสำเร็จเป็นพระอริยะของพระอริยะทั้งหลาย
- 4) เพราะเป็นเหตุแห่งความจริงแท้ที่พระอริยะทั้งหลายพึงปฏิบัติ (วิสุทธิมรรค (แปล),

2548, น. 828-829)

อริยสัจ 4 ตามคำจำกัดความในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายไว้ว่า “อริย, อริยะ” เป็นคำนามในพระพุทธศาสนา เป็นคำสำหรับเรียกบุคคลผู้บรรลุธรรมวิเศษ มีโสดาปัตติมรรค เป็นต้น ว่าพระอริยะ หรือพระอริยบุคคล และยังเป็นคำวิเศษณ์ หมายถึง เป็นของพระอริยะ เป็นชาติอริยะ คำว่า สัจ, สัจจะ เป็นคำนาม หมายถึง ความจริง, ความจริงใจ รวมเป็นคำนาม คือ คำว่า “อริยสัจ” หมายถึง ความจริงของพระอริยะ, ความจริงอันประเสริฐ, ชื่อธรรมสำคัญหมวดหนึ่งในพระพุทธศาสนา มี 4 ข้อ คือ 1) ทุกข์ 2) สมุทัย เหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ 3) นิโรธ ความดับทุกข์ และ 4) มรรค ทางแห่งความดับทุกข์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545)

อรรถกถาพระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย พระอรรถกถาจารย์ กล่าวว่า ทุกข์ ชื่อว่าเป็นของแท้ เพราะความหมายว่าไม่มีอยู่โดยภาวะของตน ท่านเรียกว่า ทุกข์นั้นแล ชื่อว่าไม่ผิด เพราะสภาวะไม่ว่างเปล่า เพราะว่าทุกข์หามิได้ ชื่อว่าไม่เป็นอย่างอื่น ก็ทุกข์เข้าถึงภาวะมี สมุทัยเป็นต้นหามิได้แม้ในสมุทัยเป็นต้นก็ในนี้เหมือนกัน (ส.ม.อ. (ไทย) 3/1090/207)

คัมภีร์วิสุทธิมรรค พระพุทธโฆษาจารย์ให้ความหมายของอริยสัจไว้ 4 นัยว่า

- 1) เป็นสัจจะที่พระอริยะสัจตรัสรู้
- 2) เป็นสัจจะของพระอริยะ
- 3) เป็นสัจจะที่ทำให้เป็นอริยะ
- 4) เป็นสัจจะอย่างอริยะ คือ จริงแท้ ไม่เท็จ ไม่ลวง (พระพุทธโฆษเถระ, 2548)

อริยสัจ หรือจตุราริยสัจ หรืออริยสัจ 4 เป็นหลักคำสอนหนึ่งของพระพุทธเจ้า แปลว่า ความจริงอันประเสริฐ ความจริงของพระอริยบุคคล หรือความจริงที่ทำให้ผู้เข้าถึงกลายเป็นอริยะ มีอยู่สี่ประการ คือ

ทุกข์ คือ สภาพที่ทนได้ยาก ภาวะที่ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ สภาพที่บีบคั้น ได้แก่ ขาติ (การเกิด) ชรา (การแก่ การเก่า) มรณะ (การตาย การสลายไป การสูญสิ้น) การประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก การพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก การปรารถนาสิ่งใดแล้วไม่สมหวังในสิ่งนั้น กล่าวโดยย่อ ทุกข์ก็คืออุปาทานขันธ หรือขันธ 5

สมุทัย คือ สาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ ได้แก่ ตัณหา 3 คือ กามตัณหา-ความทะยานอยากในกาม ความอยากได้ทางกามารมณ์, ภวตัณหา-ความทะยานอยากในภพ ความอยากเป็นโน่นเป็นนี่ ความอยากที่ประกอบด้วยภวทิฏฐิหรือสัสสตทิฏฐิ และ วิภวตัณหา-ความทะยานอยากในความปราศจากภพ ความอยากไม่เป็นโน่นเป็นนี่ ความอยากที่ประกอบด้วยวิภวทิฏฐิหรืออุจเฉททิฏฐิ

นิโรธ คือ ความดับทุกข์ ได้แก่ ดับสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ กล่าวคือ ดับตัณหา 3 ได้อย่างสิ้นเชิง

มรรค คือ แนวปฏิบัติที่นำไปสู่หรือนำไปถึงความดับทุกข์ มีองค์ประกอบอยู่แปดประการ คือ สัมมาทิฏฐิ-ความเห็นชอบ สัมมาสังกัปปะ-ความดำริชอบ สัมมาวาจา-เจรจาชอบ สัมมากัมมันตะ-ทำกรณงานชอบ สัมมาอาชีวะ-เลี้ยงชีพชอบ สัมมาวายามะ-พยายามชอบ สัมมาสติ-ระลึกชอบ และ สัมมาสมาธิ-ตั้งใจชอบ ซึ่งรวมเรียกอีกชื่อหนึ่งได้ว่า "มัชฌิมาปฏิปทา" หรือทางสายกลาง

มรรคมองค์แปดนี้สรุปลงในไตรสิกขา ได้ดังนี้ 1. อธิสัสสิกขา ได้แก่ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ 2. อธิจิตสิกขา ได้แก่ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ และ 3. อธิปัญญาสิกขา ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ และ 4. สัมมาสังกัปปะ

สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน) (2542) ได้นิยามความหมายคำว่า อริยสัจ หมายถึง ความจริงอย่างประเสริฐ คือ จริงอย่างแน่แท้ หรือแน่นอน ความจริงที่ทำให้ผู้รู้เป็นพระอริยะความจริงที่พระอริยะพึงรู้ความจริงของพระพุทธเจ้าผู้รู้

พระราชมุนี (2526) ได้แยกความของอริยสัจไว้ดังนี้

1. ทุกข์ ได้แก่ ขาติ ชรา มรณะ การประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก การพลัดพรากจาก ของรัก ความปรารถนาไม่สมหวัง โดยย่อว่าอุปาทานขันธ 5 (ขันธ 5 ที่ยึดไว้ด้วยอุปาทาน) เป็นทุกข์ พุดอีกนัยหนึ่ง คือภาวะที่แผ่ด้วยความกดดัน บีบคั้น ขัดแย้ง ขัดข้อง มีความบกพร่อง ไม่สมบูรณ์ อยู่ในตัวทั้งที่เกิดเป็นปัญหาขึ้นแล้ว และที่อาจเกิดเป็นปัญหาขึ้นมาเมื่อใดเมื่อหนึ่งในรูปใดรูปหนึ่ง แก่ผู้ที่ยึดมั่น

ไว้ด้วยอุปาทาน หน้าที่ต่อทุกข์ คือการกำหนดรู้ หรือทำความเข้าใจ ให้มองเห็น ความหมายและขอบเขตโดยชัดเจนเพื่อการดำเนินการขั้นต่อไปจะพึงเป็นไปได้และตรงปัญหา

2. ทุกขสมุทัย เรียกสั้นๆว่าสมุทัย (เหตุเกิดแห่งทุกข์) ได้แก่ ตัณหา ที่ทำให้เกิดภพใหม่ ประกอบด้วยความเพติดเพลินและความติดใจ คอยแสหาความเพติดเพลินใหม่ๆ เรื่อยๆ มี 3 คือ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา พุทธอีกนัยหนึ่ง คือ ความอยากที่ยึดถือเอาตัวตนเป็นที่ตั้งโดย อารมณ์ ซึ่งมีเราที่จะได้จะเป็นจะไม่เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ทำให้ชีวิตถูกบีบคั้นด้วยความรู้สึกระวนกระวาย ความกลัว ความติดข้องในรูปใดรูปหนึ่งอยู่ตลอดเวลาไม่ปลดปล่อยเป็นอิสระ หน้าที่ต่อ สมุทัยคือ ละเสียทำให้หมดไปเสีย

3. ทุกขนิโรธ เรียกสั้นๆว่านิโรธ (ความดับทุกข์) ได้แก่การที่ตัณหาดับไปโดยไม่เหลือด้วยการคลายออก การสละเสียได้ สลัดออก พ้นไปได้ ไม่พัวพัน พุทธอีกนัยหนึ่ง ภาวะที่ไม่มี ความทุกข์ เหลืออยู่ เพราะหมดตัณหาไม่ถูกบีบคั้นด้วยความรู้สึกระวนกระวาย ความกลัว และความติดข้องใดๆ ทั้งสิ้น มีแต่ภาวะที่บริสุทธิ์ เป็นอิสระ สงบ ปลอดโปร่ง ผ่องใส เบิกบาน หน้าที่ต่อนิโรธคือ ทำให้แจ้ง ทำให้สำเร็จ ทำให้เกิดมีเป็นจริงขึ้นมาหรือบรรลุถึง

4. ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา (ปฏิปทาที่นำไปสู่ความดับแห่งทุกข์) เรียกสั้นๆว่ามรรค ได้แก่ทางประเสริฐมีองค์ประกอบ 8 คือ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ หน้าที่ต่อมรรค คือ ฝึกอบรม หรือปฏิบัติ

วคิน อินทสระ (2544) ได้ให้ความหมายของอริยสัจไว้ว่า “อริยสัจ” แปลว่า ความจริงอันประเสริฐ ความจริงของพระอริยะ ความจริงที่ทำให้บุคคลผู้เข้าถึงให้เป็นอริยะชน และความจริงอันทำให้บุคคลผู้ปฏิบัติห่างไกลจากข้าศึก โดยให้คำอธิบายไว้ดังนี้

1) ที่ว่าเป็นความจริงอันประเสริฐนั้น เพราะเป็นความจริงที่เป็นอยู่เสมอไม่เปลี่ยนแปลงแปรผันเป็นอย่างอื่นหรือกลับตรงข้ามกัน ยกตัวอย่าง ชีวิตเจืออยู่ด้วยทุกข์ ตัณหา ความทะยานอยากต่าง ๆ เป็นเหตุแห่งทุกข์นานาประการ ความดับกิเลสตัณหาเป็นความดับทุกข์และการปฏิบัติชอบในรูปแบบต่าง ๆ เป็นมรรคไปสู่ความดับทุกข์ สิ่งเหล่านี้เป็นความจริง ด้วยเหตุนี้ในการแสดงอริยสัจครั้งแรกนั้นได้ทรงยืนยันว่า ธรรมจักรที่พระองค์ทรงหมุนๆ ไปแล้วนั้นใครๆ จะหมุนกลับไม่ได้คือใครจะกล่าวคัดค้านว่าไม่เป็นจริงหาสำเร็จไม่

2) ที่ว่าเป็นความจริงของพระอริยะนั้นมีความหมายว่า พระอริยะมีความเห็นอย่างนี้ มี ความเข้าใจในเรื่องชีวิตนี้ตรงกันไม่ขัดแย้งกันคือ เห็นว่ามีชีวิตเจืออยู่ด้วยทุกข์ ตัณหาเป็นเหตุให้เกิด

ทุกข์ การดับกิเลสได้เป็นความดับทุกข์และมรรคมรรค 8 เป็นทางไปสู่ความดับทุกข์ได้จริง ซึ่งความเห็นอย่างนี้อาจเป็นการสวนทางกับความเห็นของปุถุชนส่วนมากก็ตาม

3) ที่ว่าเป็นความจริงที่ทำให้บุคคลผู้เข้าถึงให้เป็นอริยะชนนั้น มีความหมายว่า แม่เดิมทีเดียวเป็นปุถุชน แต่เมื่อมารู้แจ้งในอริยสัจสี่ครบถ้วนบริบูรณ์ทุกประการแล้ว ย่อมแปรสภาพจากปุถุชนเป็นอริยะชนไปทันที เหมือนคนจนเมื่อมีทรัพย์ขึ้นก็กลายเป็นเศรษฐี

4) ที่ว่าเป็นความจริงอันทำให้บุคคลผู้ปฏิบัติตามทางไกลจากข้าศึก นั่นคือทำให้ไกลจากข้าศึกซึ่งมี 2 อย่างคือข้าศึกภายนอกอันได้แก่ ผู้มุ่งร้ายกับเรา และข้าศึกภายในคือ กิเลสที่เป็นข้าศึกอันร้ายกาจของบุคคล ครอบงวนกายให้ไร้ความสุขอย่างไร กิเลสก็ครอบงวนใจให้ปราศจากความสุขอย่างนั้น บรรดาข้าศึกทั้ง 2 อย่างนั้น กิเลสดูเหมือนจะเป็นข้าศึกที่ร้ายแรงกว่าครอบงวนใจทุกวันและอิงอาศัยอยู่กับเรา หลอกล่อให้เราลุ่มหลงแล้วเสียบแทงทำร้ายภายใน

ผู้แจ่มแจ้งในอริยสัจย่อมสามารถกำจัดศัตรูภายในได้ ห่างไกลจากศัตรูภายใน คือ กิเลส ส่วนศัตรูภายนอกนั้นอย่างน้อยที่สุดก็เบาบางลง เพราะบุคคลนั้นย่อมไม่ก่อศัตรูกับใครไม่มีเวรมีภัยกับใคร จะมีก็แต่ผู้อื่นตั้งตนเป็นศัตรูกับท่านเอง แต่ท่านก็หาเป็นศัตรูด้วยไม่ความรู้สึกละอายใจ ไม่มีศัตรู เป็นความปลอดภัยโปร่งแจ่มใส เป็นความสุขที่เห็นได้ในปัจจุบัน

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2555) อธิบายว่า อริยสัจเป็นสัจจะที่ทำให้ความประเสริฐให้สำเร็จ โดยความสำเร็จเป็นพระอริยะ เพราะพระตถาคตนั้น ตรัสธรรมที่ชื่อว่า อริยสัจ เพราะเป็นสัจจะที่ประเสริฐ (จริงแท้) เพราะพึงเข้าใจลึกซึ้ง พึงบรรลุโดยไม่ผิดไปจากความเป็นอย่างนั้น เมื่อพิจารณาตามคำอธิบายนี้ ความหมายอริยสัจ สรุปได้ 4 ความหมาย คือ

- 1) อริยสัจ : สัจจะที่พระอริยะตรัสรู้
- 2) อริยสัจ : สัจจะของพระอริยะ
- 3) อริยสัจ : สัจจะที่ทำให้เป็นอริยะ
- 4) อริยสัจ : สัจจะอย่างอริยะ คือ แท้ แขนอน

ราชบัณฑิตยสถาน (2554) ได้ให้ความหมายอริยสัจ 4 ไว้ว่า อริย หรืออริยะ เป็นคำนามในพระพุทธศาสนา เป็นคำสำหรับเรียกบุคคลผู้บรรลุธรรมวิเศษ มีโสดาปัตติมรรค เป็นต้น ว่าพระอริยะ หรือพระ อริยบุคคล และยังเป็นคำวิเศษณ์ หมายถึง เป็นของพระอริยะ เป็นชาติอริยะ คำว่า สัจ สัจจะ เป็นคำนาม หมายถึง ความจริง ความจริงใจ รวมเป็นคำนาม คือ คำว่า อริยสัจ หมายถึง ความจริงของพระอริยะ ความจริงอันประเสริฐ ชื่อธรรมสำคัญหมวดหนึ่งในพระพุทธศาสนา มี 4 ข้อ คือ 1. ทุกข์ แปลว่า เกิดเป็นทุกข์ 2. ทุกข์สมุทัย แปลว่า เหตุเกิดจากทุกข์ 3. ทุกขนิโรธ แปลว่า ความดับแห่ง

ทุกข์ 4. ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา แปลว่า การดำเนินถึงความดับทุกข์ หรือข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ได้แก่ อริยอัฏฐังคิกมรรค

อริยสัง หรือจตุราริยสัง หรืออริยสัง 4 เป็นหลักคำสอนหนึ่งของพระโคตมมุนีพุทธเจ้า แปลว่า ความจริงอันประเสริฐ ความจริงของพระอริยบุคคล หรือความจริงที่ทำให้ผู้เข้าถึงกลายเป็นอริยะมีอยู่สี่ประการ คือ

ทุกข์ คือ สภาพที่ทนได้ยาก ภาวะที่ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ สภาพที่บีบคั้น ได้แก่ชาติ(การเกิด) ชรา (การแก่ การเก่า) มรณะ (การตาย การสลายไป การสูญสิ้น) การประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก การพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก การปรารถนาสิ่งใดแล้วไม่สมหวังในสิ่งนั้น กล่าวโดยย่อทุกข์ก็คือ อุปาทานขันธหรือขันธ 5

สมุทัย คือ สาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ ได้แก่ ตัณหา 3 คือ กามตัณหา-ความทะยานอยากในกาม ความอยากได้ทางกามารมณ์, ภวตัณหา-ความทะยานอยากในภพ ความอยากเป็นโน่นเป็นนี่ ความอยากที่ประกอบด้วยภวาทิฏฐิหรือสัสสตทิฏฐิและวิภวตัณหา-ความทะยานอยากในความปราศจากภพ ความอยากไม่เป็นโน่นเป็นนี่ ความอยากที่ประกอบด้วยวิภวาทิฏฐิหรืออจจนาทิฏฐิ

นิโรธ คือ ความดับทุกข์ ได้แก่ ดับสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ กล่าวคือ ดับตัณหาทั้ง 3 ได้อย่างสิ้นเชิง

มรรค คือ แนวปฏิบัติที่นำไปสู่หรือนำไปถึงความดับทุกข์ มีองค์ประกอบอยู่แปดประการคือ สัมมาทิฏฐิ-ความเห็นชอบ สัมมาสังกัปปะ-ความดำริชอบ สัมมาวาจา-เจรจาชอบ สัมมากัมมันตะ-ทำ การงานชอบ สัมมาอาชีวะ-เลี้ยงชีพชอบ สัมมาวายามะ-พยายามชอบ สัมมาสติ-ระลึกชอบ และ สัมมาสมาธิ-ตั้งใจชอบ ซึ่งรวมเรียกอีกชื่อหนึ่งได้ว่า "มัชฌิมาปฏิปทา" หรือทางสายกลาง (สมเด็จพระพุทธจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), 2548)

พระสมชาย ปโยโค (ดำเนิน) (2552) ได้กล่าวว่า อริยสัง หมายถึง ความจริงอย่างประเสริฐ คือ ความจริงที่ทำให้ผู้รู้เป็นพระอริยะ ความจริงที่พระอริยะพึงรู้ ความจริงของพระพุทธเจ้าอริยะ เป็นสัจจะที่ทำให้เป็นอริยะของจริงอันยังความเป็นพระอริยะเจ้าให้สำเร็จ เป็นของจริงขั้นสูงสุดยอดเหนือของจริงสามัญธรรมดา ซึ่งมีอยู่ในโลกและในศาสนาต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้ปฏิบัติเป็นพระอริยะ อริยสังเป็นหลักธรรมที่ว่าด้วยความจริงอันประเสริฐ หรือความจริงของอริยบุคคล เป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้และเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา และจัดเป็นหลักธรรมที่เป็นหลักของเหตุและผลทางพระพุทธศาสนา

จากความหมายที่แสดงมานี้พอจะสรุปตามทัศนะของผู้วิจัยได้ว่า อริยสัจ 4 เป็นหลักธรรมอันประเสริฐ เป็นหลักธรรมที่สำคัญที่สุดในพระพุทธศาสนา ได้อธิบายถึงความจริงของชีวิตว่ามีเกิด มีดับ มีทุกข์ มีสุข ปะปนกัน ไม่มีสิ่งใดมั่นคงถาวร ผู้ประพฤติปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าตามหลักอริยสัจสี่ได้อย่างถูกต้องจะมีความสุขในการดำเนินชีวิต

3.2.3 ความสำคัญของหลักอริยสัจ 4

อริยสัจสี่เป็นหัวข้อธรรมสำคัญอย่างยิ่งหัวข้อหนึ่งในหลักคำสอนที่สำคัญของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จะเห็นได้จากหลักฐานต่อไปนี้

1) พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงปฏิญาณพระองค์ว่าเป็นสัมมาสัมพุทธะ เพราะ ทรงรู้แจ้งในอริยสัจ ความข้อนี้ปรากฏอยู่ในธัมมจักกัปปวัตตนสูตรที่ทรงแสดงเป็นครั้งแรกแก่ปัญจวัคคีย์ นั่นว่า

ปัญญาอันรู้เห็นตามเป็นจริงของเราในอริยสัจสี่นี้มีรอบ 3 มีอาการ 12 อย่างนี้ยังไม่หมดจดดีแล้วเพียงใด ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรายังยืนยันไม่ได้ว่า เป็นผู้ตรัสรู้สัมมาสัมโพธิญาณอันยอดเยี่ยมในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลกในหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณะพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์เพียงนั้น (วิมहा. 6/16/47-48)

2) พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงยกย่องพระสารีบุตรให้เป็นพระธรรมเสนาบดี โดยทรงให้เหตุผลว่า เพราะพระสารีบุตรสามารถแสดงธรรมจักรซึ่งมีอริยสัจสี่เป็นแกนกลางได้เสมอ พระองค์ไม่มีพระสาวกอื่นรูปใดจะทำให้เทียมถึง แสดงว่าทรงถืออริยสัจสี่เป็นมาตรฐานวัดความสามารถของพระสาวกในเรื่องการแสดงธรรม (อง.เอกก.32/145/183)

3) พระสารีบุตรได้แสดงไว้ว่า อริยสัจสี่เป็นที่รวมลงแห่งธรรมที่เป็นกุศล ทั้งหลายเหมือนรอยเท้าช้างใหญ่กว่ารอยเท้าสัตว์บกทุกชนิด เอรอยเท้าของสัตว์อื่นทุกชนิดมาใส่ในรอยเท้าช้างได้ฉันทิ ธรรมที่เป็นกุศลทุกอย่างรวมลงในอริยสัจสี่ได้ฉันทิ (ม.มู.18/340/516)

อริยสัจ 4 จัดเป็นหมวดธรรมที่สำคัญมากของพระพุทธศาสนา เพราะเป็นที่สรุปรวมของพระธรรมคำสั่งสอนทั้งหมด หมายความว่า พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ในพระไตรปิฎกทั้ง 3 คือ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎกและพระอภิธรรมปิฎกนั้น ก็จะสรุปรวมลงในอริยสัจ 4 ทั้งสิ้น อริยสัจ 4 มีดังนี้

1. ทุกข์ แปลว่า ความทุกข์ หรือสภาพที่ทนได้ยาก ได้แก่ ปัญหาต่าง ๆ ของมนุษย์ กล่าวให้ลึกลงไปอีก หมายถึง สภาพของสิ่งทั้งหลาย ที่ตกอยู่ในกฎธรรมดาแห่งความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ซึ่งประกอบด้วย ภาวะคัน กัดคัน ขัดแย้ง ขัดข้อง มีความบกพร่อง ไม่สมบูรณ์ในตัวเอง ขาดแก่นสาร และความเที่ยงแท้ ไม่อาจให้ความพึงพอใจเต็มอ้อมแท้จริง พร้อมทั้งจะก่อปัญหา สร้างความ

ทุกข์ขึ้นมาได้เสมอ ทั้งที่เกิดปัญหาขึ้นแล้ว และที่อาจเกิดเป็นปัญหาขึ้นมาเมื่อใดเมื่อหนึ่ง ในรูปใดรูปหนึ่ง แก่ผู้ที่ยึดติดถือมั่นไว้ด้วยอุปาทาน

2. ทุกขสมุทัย เรียกสั้นๆ ว่า สมุทัย แปลว่า เหตุเกิดแห่งทุกข์ หรือสาเหตุให้ทุกข์เกิดขึ้น ได้แก่ ความอยากที่ยึดถือเอาตัวตนเป็นที่ตั้ง โดยอาการที่เราซึ่งจะเสพ ที่จะได้ จะเป็น จะไม่เป็น อย่างนั้นอย่างนี้ ทำให้ชีวิตถูกบีบคั้น ด้วยความเร่าร้อน รำรอน กระวนกระวาย ความหวงแหน เกลียดชัง หวั่นกลัว หวาดระแวง ความเบื่อหน่าย หรือความคับข้องติดขัด ในรูปใดรูปหนึ่งอยู่ตลอดเวลา ไม่อาจปลดปล่อยโล่งเบา เป็นอิสระ สดชื่น เบิกบานได้อย่างบริสุทธิ์สิ้นเชิง ไม่รู้จักความสุขชนิดที่เรียกว่า ไร้ไผ่ผ้าและไม่อึดเฟ้อ

3. ทุกขนิโรธ เรียกสั้นๆ ว่า นิโรธ แปลว่า ความดับทุกข์ ได้แก่ภาวะที่เข้าถึง เมื่อกำจัดอวิชชา สำรอกตัณหาสิ้นแล้ว ไม่ถูกตัณหาย้อมใจ หรือฉุดลากไป ไม่ถูกบีบคั้นด้วยความรู้สึกระวนกระวาย ความเบื่อหน่ายหรือความคับข้องติดขัดอย่างใด ๆ หลุดพ้นเป็นอิสระ ประสบความสุขที่บริสุทธิ์ สงบ ปลอดโปร่งโล่งเบา ผ่องใสเบิกบาน เรียกสั้นๆ ว่านิพพาน

4. ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา เรียกสั้นๆ ว่า มรรค แปลว่า ปฏิปทาที่นำไปสู่ความดับทุกข์ หรือข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ได้แก่ อริยอัฏฐังคิกมรรค หรือทางประเสริฐ มีองค์ประกอบ 8 ก็คือ สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาสมาธิที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา เพราะเป็นทางสายกลาง ซึ่งดำเนินไปพอดีที่จะให้ถึงนิโรธ โดยไม่ติดข้องหรือเอียงไปหาที่สุดสองอย่าง คือ กามสุขัลลิกานุโยค (ความหมกมุ่นในกามสุข) และอัตตกิลมณานุโยค (การประกอบความลำบากแก่ตน คือ บีบคั้นทรมานตนเองให้เดือดร้อน) (พระพุทธคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2555)

เป้าหมายคือการรู้จริง จึงต้องเข้าถึงหัวใจของพุทธศาสนา คืออริยสัจ 4 ความจริงอันประเสริฐ หลักธรรมที่สอนครบถ้วนทั้งภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติ และผลของภาคปฏิบัติ ภาคทฤษฎีคือการรู้จักทุกข์ ภาคปฏิบัติคือมรรคมืองค์แปด และผลของภาคปฏิบัติคือนิโรธ ความดับทุกข์ (แสงจันทร์งาม, 2544)

การปฏิบัติธรรมทุกขั้นตอน รวมลงในมรรคอันประกอบด้วยองค์แปดนี้ เมื่ออยู่ร่วมกันแล้วเหลือเพียง 3 คือ ศีล สมาธิ ปัญญา สรุปสั้นๆ ก็คือ การปฏิบัติธรรม (ศีล-สมาธิ-ปัญญา) การเดินตามมรรค คือ 1. การฝึกฝนอบรมในด้านความประพฤติ กาย วาจาและอาชีวะ เรียกว่า อธิศีลสิกขา 2. การฝึกฝนอบรมจิตใจ การปลูกฝังคุณธรรม และสมรรถภาพของจิต เรียกว่า อธิจิตสิกขา และ 3. การฝึกฝนอบรมทางปัญญาให้เกิดความรู้ เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ทำจิตใจให้บริสุทธิ์หลุดพ้นจากความยึดมั่น ถือมั่นในสิ่งต่าง ๆ ดับทุกข์ได้ เรียกว่าอธิปัญญาสิกขา และมรรคมืองค์ 8 คือ

1. ความเห็นชอบ (สัมมาทิฐิ) เป็นฝ่ายปัญญา คือความเข้าใจถูกต้อง ย่อมต้องการใช้
ในกิจการทั่วไปทุกประเภททั้งทางโลกและทางธรรม

2. ความดำริชอบ (สัมมาสังกัปปะ) เป็นฝ่ายปัญญา คือความเข้าใจถูกต้อง คือคิดหาทาง
ออกไปจากทุกข์ตามกฎแห่งเหตุผลที่เห็นชอบมาแล้วขอสัมมาทิฐินั่นเอง

3. การพูดชอบ (สัมมาวาจา) เป็นฝ่ายศีล คือเจรจาชอบ การพูดจาถูกต้อง ไม่เป็นโทษ
ต่อตนเอง และผู้อื่น ได้แก่การเว้นจากวจีทุจริต 4 คือไม่ประพฤติชั่วทางวาจา อันได้แก่ ไม่พูดเท็จ ไม่
พูดส่อเสียด ยุยงให้เขาแตกร้างกัน ไม่พูดคำหยาบคาย และ ไม่พูดเพ้อเจ้อเหลวไหลไร้สาระ

4. การกระทำชอบ (สัมมกัมมันตะ) เป็นฝ่ายศีล คือทำการงานชอบโดยประกอบกา
รงานที่ไม่ผิดประเพณี ไม่ผิดกฎหมายไม่ผิดศีลธรรม

5. การเลี้ยงชีพชอบ (สัมมาอาชีวะ) เป็นฝ่ายศีล คือการเว้นจากการเลี้ยงชีพในทางที่ผิด
มีความเพียรระวัง ไม่ผิดกฎหมายและศีลธรรม การดำรงชีพถูกต้อง ไม่เป็นโทษต่อตนเอง และผู้อื่น

6. ความเพียรชอบ (สัมมาวายามะ) ฝ่ายสมาธิ หมายถึง ความพากเพียรถูกต้อง เป็น
ส่วนของใจที่บาก บั่นในอันที่จะก้าวหน้า ไม่ถอยหลังจากทางดำเนินตามมรรค

7. ความระลึกชอบ (สัมมาสติ) ฝ่ายสมาธิ หมายถึง ความมีสติระลึกถึงความเป็นไปได้
ของสภาพร่างกาย ระลึกถึงความเป็นไปของเวทนา (ขณะมีอารมณ์) ว่าเป็นสุข เป็นทุกข์ หรือเฉยๆ
ระลึกถึงความเป็นไปของจิตว่าเศร้าหมองหรือผ่องใสเพราะเหตุใด ระลึกถึงความดี ชั่วที่เกิดขึ้นในจิต
ของตน

8. การตั้งจิตให้ชอบ (สัมมาสมาธิ) หมายถึง การตั้งใจมั่นถูกต้อง ได้แก่สมาธิ เป็นของ
จำเป็นในกิจการทุกอย่าง

เหล่านี้คือเรื่องของการหลุดพ้นของสรรพสัตว์ทั่วไป แม้พระพุทธเจ้าทั้งหลายนั้น ก็ต้อง
หลุดพ้นจากกิเลส ด้วยทางเส้นนี้เหมือนกันทั้งหมดทั้งสิ้น เพราะเป็นทางสายเดียว มีอยู่ทางเดียว
“มรรคมืองค์แปด” ทั้งแปดส่วนมีความต่อเนื่องและเอื้อกันอยู่อย่างแยกไม่ออก ถ้าเรามีความเห็นชอบ
หรือมีความเข้าใจถูกต้องเป็นเบื้องต้น

จากความหมายที่แสดงมานี้พอจะสรุปตามทัศนะของผู้วิจัยได้ว่า อริยสัจ 4 เป็นหลักธรรมที่
สำคัญที่สุดในพระพุทธศาสนา เป็นหลักธรรมที่เกี่ยวกับปัญหาชีวิต และการแก้ไขปัญหานั้น ความทุกข์
เป็นปัญหาชีวิตที่เผชิญหน้าทุกคนอยู่ การแก้ไขปัญหาวีชีวิตจะต้องดำเนินไปตามหลักเหตุผลและ
สติปัญญา หรือดำเนินการให้ถูกต้องตามเหตุของปัญหานั้น ๆ แล้วดับที่เหตุ ปัญหาจึงจะคลี่คลายหรือ
ดับลง เป็นเหมือนแผนที่นำทางให้เราเข้าใจชีวิตได้อย่างลึกซึ้ง และเป็นแนวทางในการดับทุกข์บรรลุนิ

ความสุขที่แท้จริง ไม่ว่าใครก็ตามก็ต้องเผชิญกับความทุกข์ทั้งสิ้น เป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เพื่อให้เรามีความเข้าใจในชีวิตมากขึ้น และสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงเป็นหลักธรรมที่ใช้ได้กับทุกคน

3.2.4 องค์ประกอบของอริยสัจ 4

อริยสัจสี่เป็นวิธีการแห่งปัญญา ดำเนินการแก้ปัญหาตามเหตุผล ตามเหตุปัจจัย คือ การแก้ปัญหาของบุคคลด้วยปัญญาของตัวบุคคลนั่นเอง โดยไม่ต้องอาศัยการดลบันดาลประทานพร จากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย เป็นสัจธรรมความจริงที่เกี่ยวกับชีวิตของคนทุกคน ไม่ว่าจะอยู่ในสถานที่ใด อยู่ในเพศหรือภาวะใด จะต้องประสบด้วยกันทั้งสิ้น

องค์ประกอบ หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบเป็นสิ่งใหญ่เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งต่าง ๆ เช่นเดียวกับอริยสัจสี่ที่มีองค์ประกอบคือ ความจริงสี่อย่าง คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เป็นความจริงของพระอริยะ หรือความจริงที่ทำให้ผู้เข้าถึงกลายเป็นอริยะ อริยสัจที่พระองค์ทรงแสดงไว้ว่าเป็นหลักความจริงอันประเสริฐ อุปมาเหมือนรอยเท้าของสัตว์ทั้งหลายที่เหยียบไปบนแผ่นดินทั้งสิ้นทั้งปวง ย่อมประชุมลงบนรอยเท้าช้าง รอยเท้าช้างนั้นกล่าวได้ว่าเป็นยอดของบรรดารอยเท้าสัตว์ทั้งหลาย โดยความมีขนาดใหญ่อันใด กุศลธรรมทั้งสิ้นทั้งปวงก็สงเคราะห์เข้าในอริยสัจสี่อันนั้น จัดว่าเป็นแก่นหรือเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา เพราะเป็นสัจธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้วองค์ประกอบสำคัญในอริยสัจสี่มีดังนี้

1) ทุกข์ อริยสัจข้อแรกที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงคือ ทุกข์ ที่ทรงแสดงเรื่องทุกข์ก่อนก็เพราะความทุกข์เป็นสิ่งปรากฏชัดในชีวิตมนุษย์ ทุกคนเห็นอยู่ประจักษ์อยู่ทุกวัน เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในขั้น 5 เป็นปกติและเป็นปัญหาอันยิ่งใหญ่ของสัตว์โลกทุกชนิด บางทีเมื่อตรัสตอบปัญหาซึ่ง มีผู้ถามว่าอะไรเป็นภัยใหญ่ของมนุษย์ ทรงชี้ไปที่ทุกข์ว่าเป็นภัยใหญ่ของมนุษย์ ดังพุทธดำรัสที่ตรัสไว้ในธรรมจักรกัปปวัตตสูตรว่า

เอเต เต ภิกขเว อุโก อนเต อนุปคมม มชฌิมา ปฏิปทาตถาคเตน
อภิสมพุทธา จกขุกรณี ญาณกรณี อุปสมาย อภิญญาย สมโพธาย
นิพพานาย ส่วตตติ (ขุ.ปฎิ. 69/-/579)

แปลว่า ภิกษุทั้งหลาย ตถาคตได้ตรัสรู้ทางสายกลาง โดยไม่เข้าถึงการ
ปฏิบัติสุดโต่ง 2 อย่างนั้น อันทำให้เกิดจักขุ ทำให้เกิดปัญญา ย่อมเป็นไป
เพื่อความสงบกิเลส เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อประโยชน์แก่การตรัสรู้สัจจะ 4
เหล่านั้น เพื่อความรู้แจ้งและเพื่อความดับทุกข์ (ขุ.ปฎิ. 69/-/578-579)

พระพุทธเจ้าตรัสประเภทของทุกข์ไว้หลายชุด เช่นทุกข์ 3 อย่าง ทุกข์ 10 อย่าง ทุกข์ 11 อย่าง ในที่นี้จะขอนำทุกข์ 10 อย่าง และทุกข์ 11 อย่าง มาอธิบายเป็น 2 ตอน เรียงลำดับ ทุกข์ทั้งหมดเป็นอย่างเดียวกัน ความหมายว่าทุกข์มีหนึ่งเดียวแต่สามารถจำแนกตามสาเหตุหรือสิ่งที่เกี่ยวข้องได้ 10 ประการ คือ

(1) สภาวทุกข์หรือทุกข์ประจำสังขาร ได้แก่ชาติ ชรา ชาติ คือความเกิด ชราคือความแก่ เป็นต้น

(2) ปกิณณกทุกข์ ได้แก่ ทุกข์จร คือ โสภปริเทวทุกข์โทมนัสสุปายาส ทุกข์ที่จรมา เป็นครั้งคราว ได้แก่ ความเศร้าโศก ความพรั่นพร่ำรำพัน ความไม่สบายใจ ความน้อยใจ ความคับแค้นใจ ความประสบกับสิ่งที่ไม่ชอบ ความพลัดพรากจากสิ่งที่ชอบ ความผิดหวังไม่ได้ตามที่ต้องการ

(3) นิพัตถทุกข์ คือ ทุกข์เนื่องนิตย หรือทุกข์เป็นเจ้าเรือน ได้แก่ ทุกข์เพราะความหนาว ความร้อน

(4) พยาธิทุกข์ หรือ ทุกข์เวทนา มีประการต่าง ๆ ตามสมุฏฐาน คืออวัยวะที่เป็นเจ้าการ แต่ไม่ทำหน้าที่ปกติ คือความเจ็บไข้ได้ป่วยนั่นเอง

(5) สันตাপทุกข์ ทุกข์คือความร้อนร้อนหรือทุกข์ร้อน ได้แก่ ความกระวนกระวาย เพราะถูกไฟกิเลสคือราคะ โทสะ และโมหะเผา

(6) วิปากทุกข์ คือ ทุกข์เพราะผลของกรรม ได้แก่วิปฏิสารเดือดเนื้อร้อนใจ และได้รับผลวิปากต่าง ๆ

(7) สหคตทุกข์ ทุกข์เป็นไปด้วยกัน หรือทุกข์กำกับกัน ได้แก่ ทุกข์มีเนื่องจากวิบูลย์ผล วิบูลย์ผลก็คือลาภ ยศ สักการะ สรรเสริญ สุข

(8) อาหารปริเยฏฐิทุกข์ ทุกข์ในการทำมาหากิน

(9) วิวาหมุลทุกข์ ทุกข์มีวาหะเป็นมูล ได้แก่ ความไม่โปร่งใจ ความกลัวแพ้ว ความหวาดหวั่น เนื่องจากการทะเลาะเบาะแว้งกัน สู้คดีกัน รบกัน

(10) ทุกขขันธ เป็นทุกข์รวบยอด หมายเอาสังขารเป็นที่ประชุมขันธ ซึ่งเราสวตมนต์ ทุกข์เข้าว่า สงขิตฺเตน ปญฺจปาทานกฺขนธา ทุกฺขา โดยย่ออุปาทานในขันธ 5 เป็นทุกข์ (พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล, 2538)

สรุป ทุกข์ทั้งสิบประการนี้ ถ้าจะให้เข้าใจง่าย ๆ ก็คือทุกข์ที่เห็นได้ง่าย หรือทุกข์ เปิดเผยอย่างหนึ่ง ทุกข์ที่เห็นได้ง่ายก็ได้แก่ ทุกข์ในความเกิด แก่ เจ็บ ตาย ทุกข์เพราะความโศกเศร้า ผิดหวัง เสียใจ ทุกข์เพราะความร้อน ความหนาว ทุกข์เพราะความเจ็บไข้ ทุกข์ใจร้อน ด้วยอำนาจของกิเลส

มีรากเป็นต้น ส่วนทุกข์ที่เห็นได้ยากได้แก่ ทุกข์เพราะวิบากหรือผลของกรรมเรียกว่าทุกข์ ปกปิด (พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล, 2538) ทุกข์ทั้งหมดนี้เป็นสภาพธรรมที่เกิดขึ้นแล้วดับไป ล้วนเป็นทุกข์ทั้งนั้น เพราะตั้งอยู่ไม่ได้ เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็ดับไป

ส่วนทุกข์ในบทสวดธรรมจักรกัปปวัตนสูตร 11 ประการ ที่พระพุทธเจ้าตรัสแสดงไว้มีดังนี้

(1) ชาติทุกข์ คือ ความเกิดเป็นทุกข์ เหตุที่ว่าความเกิดเป็นทุกข์นั้น เราพอมองเห็น ได้ด้วยการพิจารณาว่า สำหรับสัตว์ผู้เกิดในครรภ์ (ชลาพุชะ) ทุกข์นี้เกิดขึ้นตั้งแต่สัตว์นั้นนอนอยู่ในครรภ์ มารดาต้องขดตัวอยู่ภายในช่องแคบๆ เหยียดมือเหยียดเท้าไม่ได้ จมอยู่ในน้ำคร่ำ ต้องทนสุดกลืนเหม็นต่างๆ เป็นเวลาแรมปี ครั้นมารดา กินของร้อน เย็น หรือเผ็ดเข้าไป สัตว์นั้นก็ต้องรู้สึก เจ็บแสบ เพราะอาหารนั้น เข้าไปกระทบยามเมื่อจะคลอด ก็ถูกลมให้หัวห้อยลง ถูกบีบรัดผ่านช่องแคบๆ ดึงมือ ดึงเท้าจากหมอ ความทุกข์ในยามนี้ย่อมทำให้สัตว์ไม่อาจทนความบีบคั้นอยู่ได้จึงต้องคลอดออกมาพร้อมร้องเสียงดังลั่น แสดงถึงความทุกข์ทรมาน แม้ความทุกข์ที่เกิดในกำเนิดอื่น ๆ ก็เช่นกัน เป็นความทุกข์ที่แสนสาหัส ไม่ว่าจะเกิดในอบายภูมิ ปิตติวิสัย สัตว์เดรัจฉาน เป็นต้น ภิกษุทั้งหลายข้อนี้แลเป็นทุกข์ อริยสัจ คือ ชาติความเกิดก็เป็นทุกข์

(2) ชราทุกข์ คือ ความแก่เป็นทุกข์ เมื่อความแก่เกิดขึ้น ย่อมครอบงำสังขารร่างกายของสัตว์ทั้งหลายให้คร่ำคร่า เปลี่ยนแปลง ผมหงอก ฟันหัก แก้มตอบ ตามีดมัว หูตึง อากาเรเหล่านี้เป็นเพียงร่องรอยของชราที่ปรากฏให้เห็นเหมือนอายุครุฑโครนแรง ที่พัดเอากิ่งก้านสาขาของต้นไม้ให้หักลง ยามเมื่อลมสงบ จึงได้ปรากฏให้เห็นซากต้นไม้ใบไม้หักทับถมกัน เพราะแท้จริงแล้วความชรา ได้ต้อนขับอายุแห่งสัตว์ทั้งหลายไปสู่ฝั่งแห่งมรณะตลอดเวลาได้ขาดสาย ภิกษุทั้งหลายข้อนี้แลเป็นทุกข์ อริยสัจ คือ ชรา (ความแก่) ก็เป็นทุกข์

(3) มรณทุกข์ คือ ความตายเป็นทุกข์ ความตายก็คือ การดับจิตของสัตว์ทั้งหลาย ทอดทิ้งร่างกายอันเน่าเปื่อยไว้ ความทุกข์ทรมานในเวลาตายย่อมเกิดขึ้นอย่างแสนสาหัส ธาตุไฟในสรีระร่างกายย่อมทวีความรุนแรงขึ้น เปรียบเหมือนมีคนมากองเพลิงไว้เหนือลม ทำให้เกิดความกระวนกระวายระส่ำระสายไปทั่วสรรพางค์กาย และสำหรับสัตว์ที่ได้ก่อกรรมทำบาปอกุศลไว้มาก ย่อมมีกรรมนิมิตคตินิมิตที่แผ่ตร้อน เป็นภาพที่น่ากลัวปรากฏขึ้น

(4) โสกทุกข์ คือ ความโศกเป็นทุกข์ เป็นสภาพจิตที่เดือดร้อนระส่ำระสาย กระวนกระวาย เวลานอนก็นอนไม่หลับ เวลารับประทานอาหารก็รับประทานไม่ได้ ทั้งนี้อาจเกิดมาจากการสูญเสียญาติมิตร หรือทรัพย์สินสมบัติ

(5) ปริเทวทุกข์ คือ ความคร่ำครวญรำพันเป็นทุกข์ มีอาการร้องไห้รำไห้ พิรีพีไร มีน้ำตาไหล พุ่มพ่าย มีสาเหตุจากมารดา บิดา บุตร ภรรยา หรือญาติ ถึงแก่ความตาย หรืออาจมีสาเหตุ มาจากการสูญเสียทรัพย์สินสมบัติ แล้วทำให้บ่นเพ้อละเมอ รวากับคนวิกลจริตทุกวันเวลา

(6) ทุกข์ คือ ความทุกข์กาย เป็นความทุกข์ที่ทำให้จิตใจสลดหดหู่ ทอดถอนใจอัน เนื่องมาจาก โรคาพาธ เนื่องจากการที่ตนต้องอาชญา มีการถูกเข่นตีจองจำเอาไว้ ถูกตัดมือตัดเท้า เนื่องมาจากการทนทุกข์เวทนาตามลำพังผู้เดียวไร้ญาติขาดมิตร เนื่องมาจากความยากจนเชื่องช้า ไม่มีเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม เครื่องประดับ

(7) โทมนัสทุกข์ คือ ความทุกข์ใจ เป็นความทุกข์ที่ทำให้รู้สึกเคืองแค้นแน่นอูรา ปราศจากความสบาย ปราศจากความสุข ให้อริสวาทน้อยน้อยใจอยู่รำไป

(8) อุปายาสทุกข์ คือ ความคับแค้นใจที่เกิดขึ้นมาจากการประสบภัยพิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น สูญเสียญาติ สูญเสียสมบัติ บริวาร อุปมาไว้ว่า โสภทุกข์ เปรียบเสมือนบุคคลที่เคี้ยวน้ำมันให้เดือดอยู่ภายในภาชนะบนเตาไฟ ปริเทวทุกข์ เปรียบเสมือนบุคคลเร่งไฟให้น้ำมันร้อนขึ้นจนพลุ่งเดือด ล้นออกมาจากภาชนะ อุปายาสทุกข์ เปรียบเสมือนต้มน้ำมันซึ่งยังคงค้างเหลืออยู่ในภาชนะ

(9) อัปปีเยหิ สัมปิโยคทุกข์ คือ ความต้องประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก กล่าวคือ อารมณ์ทั้งห้า คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส หากมิได้เป็นที่พึงปรารถนา มิได้เป็นที่รักที่ชอบใจ ครั้นเมื่อประสบอารมณ์นั้นก็ย่อมจะมีจิตเป็นทุกข์ เหตุเพราะรู้สึกเกลียดชัง ไม่รักใคร่ ไม่ปรารถนาจะเข้าใกล้ ไม่ปรารถนาจะพบเห็น ปรารถนาจะหลีกเลี่ยงไปให้ไกลแสนไกล แต่เมื่อยังทำไม่ได้ก็ต้องเสวยทุกข์เวทนา

(10) ปิเยหิ วิปปโยคทุกข์ คือ ความต้องพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก กล่าวคือ บุคคลที่ปรารถนาอารมณ์ทั้ง 5 หากได้ไปคบหาสมาคมด้วยอารมณ์เหล่านั้น บุคคลก็จะรู้สึกพอใจและมีความสุข แต่หากต้องพลัดพรากจากไปบุคคลย่อมเป็นทุกข์ บุคคลทั้งหลายในโลก ถ้าพลัดพรากจาก บิดามารดา จากพี่น้อง จากบุตรภรรยาและญาติมิตรอันเป็นที่รักใคร่ หรือพลัดพรากจากที่อยู่อาศัย สมบัติพัสถาน บริวารและยศถาบรรดาศักดิ์ ทุกข์นี้แหละจัดเป็น ปิเยหิวิปปโยคทุกข์

(11) ยัมปิฉัง น ลมตทุกข์ คือ ความปรารถนาสิ่งใดแล้ว ไม่ได้สิ่งนั้นสมปรารถนา ความทุกข์นี้แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ทุกข์ประกอบในกาย ได้แก่ การที่บุคคลประกอบอาชีพต่าง ๆ ไม่ว่าจะ เป็นกสิกรรมหรือพาณิชยกรรม เมื่อทุ่มเทแรงกายแรงใจให้แก่การงานอาชีพ โดยมิได้ย่อท้อต่อ ความลำบากตรากตรำ แต่ไม่สามารถสำเร็จประโยชน์ จึงเศร้าโศกเสียใจ และทุกข์ประกอบในจิต ได้แก่ ความปรารถนายศถาบรรดาศักดิ์ ตลอดจนลาภสักการะเงินทอง แต่ไม่สามารถสำเร็จสมเจตนา ดังนั้น ทุกข์จึงถือเป็นเรื่องแรกที่บุคคลผู้จะเจริญวิปัสสนาจะต้องเห็นและเข้าใจตามความเป็นจริง โดยการ

เห็นนี้จะไม่ใช่เพียงการเห็นแบบทั่ว ๆ ไปด้วยการพิจารณาเช่นนี้ แต่ต้องอาศัยปัญญาในการ ภาวนามย มองให้เห็นถึงตัวทุกข์ที่เกิดขึ้นว่ามีลักษณะแบบใด

สรุปได้ว่า ทุกข์ที่เกิดแก่ตัวเรามีเพียงสองอย่าง คือ ทุกข์ทางกาย และความทุกข์ทางใจ ที่ พระพุทธองค์ทรงแจกแจงออกไปถึง 11 ประการ ก็เพื่อให้เห็นรายละเอียดแห่งทุกข์ที่มนุษย์ประสบอยู่ ว่ามีประการใดบ้าง อนึ่ง ความทุกข์เหล่านี้มีขึ้นได้ก็เพราะมีขันธ 5 และมนุษย์เรายึดมั่นในขันธ 5 นั้นว่าเป็นเรา เป็นของเราเป็นภาระหนักของมนุษย์และสัตว์ดิรัจฉานทั้งหลายเพียงรูปขันธ์อย่างเดียวกั เป็นภาระอันหนักเพราะต้องถนอมปรนเปรอ เลี้ยงดูด้วยข้าว น้ำ วันละหลาย ๆ ครั้งจนตลอดชีวิต ยิ่ง เวลาเจ็บป่วยก็จะเป็นภาระอันหนักยิ่งและนี่คือทุกข์ในอริยสัจสี่ ซึ่งเปรียบได้ดังไฟ ดังข้อความที่ ปรากฏในอาทิตตปริยายสูตรว่า “ร้อนเพราะไฟ คือ ราคะบ้าง โทสะบ้าง โมหะบ้าง เพราะ เกิด แก่ เจ็บ ตายบ้างร้อนเพราะความโศก เพราะความรำพัน เพราะทุกข์กาย เพราะทุกข์ใจ เพราะ ความคับ แค้น” รวมเป็นเพลิง 2 อย่าง คือ เพลิงกิเลสและเพลิงทุกข์ (วิมहा. 6/55/105)

2) ทุกขสมุทัย

ทุกขสมุทัยหรือสมุทัย แปลว่า การเกิดขึ้นของทุกข์หรือเหตุเกิดแห่งทุกข์ (ม.อุป. 23/702/385) ผู้ที่ฝึกสมาธิมาน้อยหาเหตุแห่งความทุกข์ไม่เจอจึงโทษไปต่าง ๆ นานา ความจริงเหตุ แห่งทุกข์นั้นมีมาก เช่น ความจน การเจ็บป่วย ความโง่เขลา เป็นต้น แต่เป็นปลายเหตุหรือตอนปลาย ของเหตุ ส่วนเหตุขั้นมูลฐานจริง ๆ นั้น พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ ประการหนึ่ง คือ “ตัณหา” ซึ่ง หมายถึง ความดิ้นรนทะยานอยาก ความอยากมี อยากเป็น ความอยากไม่มีอยากไม่เป็น พระพุทธองค์ ทรงจำแนกตัณหาออกเป็น 3 ประเภทด้วยกัน คือ

(1) กามตัณหา ความดิ้นรนทะยานอยากในกามคุณ ความใคร่ในกามคุณ 5 คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อันน่าใคร่ น่าปรารถนา น่าพอใจ ทำให้จิตใจดิ้นรนแสวงหา ความทะยานอยากใน กามความอยากได้ในกาม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2551)

(2) ภวตัณหา ความดิ้นรนทะยานอยากในความเป็น คือ อยากเป็นนั่น อยากเป็นนี่ อยาก เกิดอยากมีและคงอยู่ตลอดไป ความทะยานอยากที่ประกอบด้วย ภาวทณฐิหรือ สัสสตทณฐิ หมายความว่า ความเห็นเนื่องด้วยภพ ความเห็นว่าอัตตาและความเห็นว่าโลกจะมีคงอยู่อย่างเที่ยงแท้ เป็น พวกสัสสตทณฐิ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2551)

(3) วิภวตัณหา ความอยากในวิภพคือ ความทะยานอยากในความไม่มี ไม่เป็น อยากไม่ เป็น นั่น ไม่เป็นนี่ เป็นความอยากที่ขาดสูญ อยากพรากพ้นไปจากสภาวะที่ตนเกลียดชังไม่น่าปรารถนา

ความทะยานอยากที่ประกอบด้วยวิภววิภูติหรืออุจเฉทวิภูติ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2551)

สรุปได้ว่า ตัณหาหมายถึงความทะยานอยาก ความร่ำรอน ความปรารถนา ความอยากเสพอยากได้ออยากมีอยากเป็น ความไม่อย่างมีความไม่อย่างเป็นก็ถือว่าเป็นตัณหาเช่นเดียวกัน ตัณหาทั้งสามนี้ เป็นบ่อเกิดแห่งความทุกข์ทั้งตัวเองและผู้อื่น และเป็นมูลเหตุของอาชญากรรมและภัยต่าง ๆ ในสังคมมากมาย นอกจากทุกข์ในปัจจุบันแล้ว ตัณหายังเป็นสาเหตุให้บุคคลท่องเที่ยวไปในสังสารวัฏเวียนว่ายตายเกิดเป็นทุกข์รำไป

3) ทุกขนิโรธ ทุกขนิโรธ เรียกสั้น ๆ ว่า นิโรธ คือความดับทุกข์ หมายถึง สภาพจิตใจที่หมดกิเลส แล้วโดยสิ้นเชิง (ม.อุป. 23/703/385) ทำให้หมดตัณหาจึงหมดทุกข์ มีใจหยุดนิ่งสงบที่ฝึกสมาธิ น้อย หรือปฏิบัติไม่ถูกต้อง ยังเข้าไม่ถึงนิพพาน จึงมีรู้จักความหมดทุกข์ที่แท้จริง ก็มักเข้าใจกันว่า การได้เสวยสุขอยู่บนสวรรค์นั้นคือความหมดทุกข์ แต่แท้ที่จริงนั้นต่อให้ได้ขึ้นสวรรค์เป็นเทวดานางฟ้าจริงๆ ก็ยังวนเวียนอยู่ในกามภพเท่านั้น สูงกว่าสวรรค์ทั้ง 6 ชั้น ยังมีรูปพรหมอีก 16 ชั้น อรูปพรหมอีก 4 ชั้น ซึ่งก็ยังไม่หมดทุกข์ จะหมดทุกข์จริง ๆ ต้องฝึกจนกระทั่งหมดตัณหา ดับความทะยานอยากต่าง ๆ โดยสิ้นเชิง หมดกิเลสเข้านิพพาน

นิพพานเป็นชื่อหนึ่งของนิโรธ เพราะฉะนั้น นิพพานกับนิโรธจึงเป็นอย่างเดียวกัน ตามตัวอักษรนิพพาน แปลว่าความดับ หมายถึง ดับกิเลสและดับทุกข์สภาพที่ปราศจากเครื่องร้อยรัดเสียแบง คือ ตัณหา หรือกิเลสขนานชนิด หรือสภาพที่ออกไปจากตัณหาได้

ในอรรถกถานิโมกขสูตรได้แบ่งนิพพานออกเป็น 2 อย่าง คือ

(1) สอุปาทิเสสนิพพาน หมายถึง การดับกิเลสหมดแล้ว แต่เบญจขันธ์เหลืออยู่ คือพระอรหันต์ที่ยังมีชีวิตอยู่ (ส.ส. 24/-/42)

(2) อนุปาทิเสสนิพพาน หมายถึง การดับกิเลสหมดแล้ว และดับเบญจขันธ์แล้วด้วย คือพระอรหันต์ที่สิ้นชีวิตแล้ว (ส.ส. 24/-/43)

ที่ได้กล่าวมานี้ เป็นนัยที่ 1 ส่วนนัยที่ 2 มีว่า สอุปาทิเสสนิพพาน หมายถึง ดับกิเลสได้ แล้วเป็นบางส่วน ยังเหลืออยู่บางส่วน เช่น นิพพานของพระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี อนุปาทิเสสนิพพาน หมายถึง ดับกิเลสไม่มีส่วนเหลือ ดับกิเลสได้หมด เช่น นิพพานของพระอรหันต์ พระอริยบุคคล 4 จำพวก ผู้บรรลุนิพพานแล้วตั้งแต่พระโสดาบันขึ้นไป เรียกว่า พระอริยบุคคล คือ ผู้ประเสริฐ มีคุณธรรมสูง มี 4 จำพวกด้วยกัน คือ

(1) พระโสดาบัน ละสังโยชน์กิเลส (กิเลสซึ่งหน่วงเหนี่ยวสัตว์ไว้ในภพ) ได้ 3 อย่าง คือ สักกายทิฏฐิ ความเห็นว่า ชั้น 5 เป็นตัวตนหรือของตน วิจิกิจฉา ความลังเลสงสัยในคุณพระรัตนตรัย ในทางดำเนินให้ถึงนิพพาน สัมมัตถปริยาย การลุ่มคล้ำศีลและพรต กล่าวคือ มิได้ประพฤติ ศีลหรือบำเพ็ญพรตเพื่อความบริสุทธิ์ และเพื่อความขัดเกลากิเลส แต่เพื่อลาภสักการะ ชื่อเสียง เป็นต้น

(2) พระสกทาคามี ละสังโยชน์ได้เหมือนพระโสดาบัน แต่มีคุณธรรมเพิ่มขึ้น คือ ทำราคะ โทสะและโมหะให้เบาบางลงได้

(3) พระอนาคามี ละกิเลสเพิ่มขึ้นอีก 2 อย่าง คือ กามราคะ ความกำหนัดในกามคุณ และ ปฏิฆะ ความหงุดหงิดรำคาญใจ

(4) พระอรหันต์ ละสังโยชน์เพิ่มขึ้นอีก 5 อย่าง คือ รูปราคะ ความติดสุขในรูปฌาน อรูปราคะ ความติดสุขในอรูปฌาน มานะ ความทะนงตน อุทธัจจะ ความฟุ้งซ่าน และอวิชชา ความไม่รู้ตามจริง (ที.ม.11/85/83)

สรุปได้ว่า นิโรธหรือนิพพานคือความดับทุกข์ เมื่อรู้สาเหตุของความทุกข์และดับสาเหตุ นั้นได้ก็บรรลุลความดับทุกข์ได้ เป็นความต้องการโดยธรรมชาติของมนุษย์ ใครบ้าง ไม่ต้องการดับทุกข์ เมื่อความทุกข์เกิดขึ้น คนเราก็ทรมานทรมาย ถ้าดำเนินการให้ถูกวิธีก็ดับได้ ถ้าดำเนินการผิดวิธีก็ดับไม่ได้ หรือถ้าดับได้ก็เป็นอย่างเทียม ๆ การดับทุกข์ได้ครั้งหนึ่ง ๆ เรียกกันตามโลกโวหารว่า “ความสุข” ซึ่งมี ทั้งอย่างแท้และอย่างเทียม ความสุขที่เจือด้วยทุกข์จัดเป็นสุขเทียม เช่น สุขจากการสนองความอยากได้ หรือสุขที่ได้จากกามคุณซึ่งท่านเรียกว่ากามสุข ความสุขที่แท้จริงหรือสุขที่ไม่เจือด้วยทุกข์นั้น ท่าน มี คำเรียกว่า นิรามิสสุข ได้แก่ นิพพาน

4) ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา คือ อริยมรรคมีองค์ 8 หรือมรรคแปดว่า วิธีปฏิบัติ เพื่อให้พ้นทุกข์หรือข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ได้แก่ อริยมรรคหรือแนวทางอันประเสริฐมี องค์ประกอบ 8 ประการได้แก่ (1) สัมมาทิฏฐิ มีความเห็นชอบ (2) สัมมาสังกัปปะ มีความคิดชอบ (3) สัมมาวาจา เจรจาชอบ (4) สัมมากัมมันตะ ท การงานชอบ (5) สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ (6) สัมมาวายามะ มีความเพียรชอบ (7) สัมมาสติ มีความระลึกชอบ (8) สัมมาสมาธิ มีใจตั้งมั่นชอบ (ม.อุป. 23/704/385) มรรคมีองค์ 8 นี้เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า มัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลาง ซึ่งดำเนินไป พอดีที่จะให้ถึงนิโรธ โดยไม่ติดข้องหรือเียงไปหาที่สุดสองอย่าง คือ กามสุขัลลิกานุโยค (ความ หมกมุ่นในกามสุข) และอัตตกิลมณานุโยค (การประกอบความลำบากแก่ตน คือ ปีนคันทรมาณตนเอง ให้เดือดร้อน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2555)

ถ้าขยายคำสอนเรื่องอริยมรรคออกไปแล้ว ก็จะได้แก่คำสอนในพระพุทธศาสนาทั้ง 84,000 พระธรรมขันธ์ ถ้าย่อเข้าก็จะได้แก่ไตรสิกขา หัวใจพระพุทธศาสนา ดังนี้

ศีลแยกออกเป็น สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ

สมาธิแยกออกเป็น สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ

ปัญญาแยกออกเป็น สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ

องค์มรรคทั้ง 8 ข้อนี้ให้ปฏิบัติไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งจะเป็นไปได้ขณะใจหยุดนิ่งเป็นสมาธิ ทำให้เห็นอริยสัจได้อย่างชัดเจนและพ้นทุกข์ได้ เป็นเรื่องของการฝึกจิตตามวิถีของเหตุผล ไม่ต้องไป วิงวอน พระเจ้าหรือใคร ๆ อริยสัจข้อนี้จึงเป็นสิ่งที่ต้องลงมือปฏิบัติ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ทุกขนิโรธคามินี ปฏิปทา คือ ปฏิปทาให้ถึงความดับทุกข์ มรรคนั้นแลเป็นทั้งวิชาและจรณะ เพราะสัมมาทิฐิและ สัมมาสังกัปปะทรงสงเคราะห์ไว้ด้วยวิชา” (อภิ.วิ.77/-/ 373) อันเราควรนำไปปฏิบัติ

สรุปว่าอริยมรรคคือ ทางอันประเสริฐ ซึ่งเป็นทางของพระอริยะ มีหลักธรรมที่รวมเข้าเป็น อริยมรรค 8 ประการ คือ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ จึงเรียกว่า อริยมรรคมีองค์ 8 ที่เป็นหลักธรรมสำคัญซึ่งเป็นหลัก ปฏิบัติที่นำพาบุคคลผู้ปฏิบัติให้บรรลุอายุธรรม คือความเป็นพระอริยะบุคคลสี่จำพวก ได้แก่ พระ โสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์ ทำให้พ้นจากทุกข์ในสังสารวัฏทั้งปวง

กล่าวโดยสรุปอริยสัจสี่เป็นหลักธรรมสำคัญยิ่งดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนไว้ว่า “สมณะ (นักบวช) หรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง รู้จักธรรมเหล่านี้ (สมุทัย) รู้จักความดับแห่งธรรมเหล่านี้ (นิโรธ) รู้จักทางดำเนินถึงความดับแห่งธรรมเหล่านี้ (มรรค) ฯลฯ สมณพราหมณ์เหล่านั้นแล จึงควร แก่การยอมรับว่า เป็นสมณะในหมู่สมณะ เป็นพราหมณ์ในหมู่พราหมณ์ ได้บรรลุประโยชน์ ด้วย ปัญญาอันยังเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน” (ส.นิ. 26/40/71)

3.2.5 หลักการของหลักอริยสัจ 4

3.2.5.1 กฎไตรลักษณ์

เป็นกฎธรรมดาของสรรพสิ่งทั้งปวงที่มี 3 ลักษณะ คือ ความไม่เที่ยง ความไม่คงที่ ความไม่ยั่งยืนมีการแปรเปลี่ยนไปเป็นธรรมดาเรียกว่า อนิจจลักษณะหรือ อนิจจตา มีความทนอยู่ ตลอดไปไม่ได้ ถูกบีบคั้นด้วยอำนาจธรรมชาติทำให้ทุกสรรพสิ่งไม่สามารถทนอยู่ได้ในสภาพเดิมได้ ตลอดไป มีความกดดัน มีความขัดแย้งในตัวเรียกว่า ทุกขลักษณะหรือทุกขตา และ ไม่สามารถที่จะ บังคับบัญชาให้เป็นให้เป็นไปตามต้องการได้ ไม่สามารถที่จะบังคับให้ชีวิตยั่งยืนอยู่ได้ตลอดไป ไม่ สามารถบังคับจิตใจของตน ของคนอื่นให้เป็นไปตามปรารถนาได้ ความไม่มีตัวตน เรียกว่า อนัตต

ลักษณะหรืออันตราย ทุกสรรพสิ่งล้วนเป็นของชั่วคราว เกิดขึ้น ตั้งอยู่ แล้วก็ดับไป ไม่มีสิ่งใดจีรังยั่งยืน ทุกสรรพสิ่งบนโลกใบนี้ล้วนตกอยู่ภายใต้กฎไตรลักษณ์ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา หรือ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน

3.2.5.2 ปฏิจจสมุปบาท (ตีรณ พงศ์มพัฒน์, 2565)

เป็นหลักธรรมอริยสัจ 4 ที่กล่าวถึงวงจรของสายเกิดทุกข์ เป็นความเบียดเบียนคับข้องและมีต้นเหตุเป็นเหตุแห่งทุกข์ (สมุทัย) วงจรสายดับมีนิโรธเป็นการดับแห่งทุกข์และมีมรรคเป็นทางนำออกจากทุกข์ กระบวนการเกิดทุกข์เริ่มจากจิตไปสัมผัสวัตถุแล้วทำงานต่อเนื่องเป็นวัฏจักร มีกิเลสเป็นปัจจัยให้เกิดกรรม กรรมทำให้เกิดวิบาก จิตจะจำและตีความตามความเคยชินแล้วสะสมหรือผูกยึดไว้ในจิตได้สำนึก กิเลสสะสมมากขึ้นตามกระแสของเหตุปัจจัยต่างๆ กระแสแห่งเหตุมีกระบวนการผ่านช่องทางอายะตนะภายนอกคือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ กระบวนการเกิดและการดับจิตเป็นผู้รับรู้ปรุงแต่งและเก็บสะสมไว้ การถอนการยึดมั่นปรุงแต่งจะมีลำดับจากการรับรู้ส่วนที่หายเข้าไปสู่ส่วนที่ละเอียดและจากที่เกี่ยวกับกายไปสู่ส่วนที่เกี่ยวกับจิตและลึกอยู่ในจิต

พุทธดำริเมื่อครั้งหลังตรัสรู้ใหม่ ๆ ก่อนเสด็จออกประกาศพระศาสนา พระพุทธเจ้าทรงนำพระทัยไปในทางที่จะไม่ทรงประกาศธรรม ซึ่งพุทธดำรินี้กล่าวถึงหลักธรรม 2 อย่างคือปฏิจจสมุปบาท และนิพพาน เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญและความยากของหลักธรรมนี้ในฐานะเป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้และจะทรงนำมาสอนแก่ปวงชนมนุษยโลก ปฏิจจสมุปบาท คือ สภาวะตามธรรมชาติ นิพพาน คือ สภาวะตามธรรมชาติที่อยู่เหนือกระบวนการปฏิจจสมุปบาท(เพราะพ้นจากเหตุปัจจัย)

หลักความจริงที่เป็นกลางตามธรรมชาติ หรือธรรมที่เป็นกลาง ธรรมทั้งหลายเป็นธาตุเป็นธรรม เป็นสภาวะ อันมีอยู่เป็นอยู่ตามภาวะของมัน ที่เป็นของมันอยู่อย่างนั้น เช่นนั้น ตามธรรมดาของมัน มิใช่มีเป็นสัตว์ บุคคล อดตา ตัวตน เป็นเราเป็นเขา ที่จะยึดถือเอาเป็นเจ้าของครอบครองบังคับบัญชาให้เป็นไปตามปรารถนาอย่างไร ๆ ได้ บรรดาสิ่งทั้งหลายที่รู้จักเข้าใจกันอยู่โดยทั่วไปนั้นมิใช่มีอยู่เป็นอยู่เป็นไปในรูปของส่วนประกอบต่าง ๆ ที่มาประชุมกันเข้าตัวตนแท้ ๆ ของสิ่งทั้งหลายไม่มี (ปรมาตตสัจจะ) เมื่อแยกส่วนต่าง ๆ ที่มาประกอบกันเข้านั้นออกไปให้หมด ก็จะไม่พบตัวตนของสิ่งนั้นเหลืออยู่ เมื่อจะพูดว่าสิ่งทั้งหลายมีอยู่ (สมมติสัจจะ) ก็ต้องเข้าใจในความหมายว่า มีอยู่ในฐานะมีส่วนประกอบต่าง ๆ มาประชุมเข้าด้วยกัน เรียกว่า “สภาวะธรรม” แปลว่า สิ่งที่มีภาวะของมันเอง ปฏิจจสมุปบาท เป็นเบื้องหลังของไตรลักษณ์ เป็นกฎเดียวกัน แต่แสดงคนละแง่ คือเป็นการเชื่อม “กฎของธรรมชาติ” กับ “ธรรมชาติของสิ่งมีชีวิต” พระพุทธเจ้าจึงทรงสอนเรื่อง ปฏิจจสมุ

บาทต่อจากไตรลักษณ์ การเข้าใจปัจจุสมุปบาท ก็จะเป็นการเสริมความเข้าใจไตรลักษณ์ให้ชัดเจนยิ่งขึ้นและเป็นการยืนยันว่าไม่มีมูลการณ์หรือต้นกำเนิดเดิมสุดของสิ่งทั้งหลาย เช่น พระผู้สร้าง เป็นต้น รวมถึงหักล้างความเชื่อที่ว่าสิ่งต่าง ๆ ไม่มี แล้วมามีขึ้น ปัจจุสมุปบาท จะเป็นการพิจารณาทั้งอดีตปัจจุบัน อนาคต โดยสามารถพิจารณาเป็นช่วงสั้น ๆ เช่น แต่ละขณะจิต และขยายออกไปพิจารณาในช่วงที่ยาว เช่น ข้ามภพชาติ ก็ได้ ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๑๒ ข้อ องค์ประกอบเหล่านี้เป็นปัจจัยเนื่องอาศัยสืบต่อกันไปเป็นรูปวงเวียนไม่มีต้น ไม่มีปลาย คือ ไม่มีตัวเหตุเริ่มแรกที่สุด (ไม่ได้เริ่มที่อวิชชา)

ปัจจุสมุปบาทแบ่งเป็นสองแบบ คือ สมุทยวาร (ทุกขสมุทัย, สายเกิดทุกข์, อนุโลมปัจจุสมุปบาท) และ นิโรธวาร (ทุกขนิโรธ, สายดับทุกข์, ปฏิโลมปัจจุสมุปบาท) หรือเรียกง่าย ๆ ว่า หลักของเหตุและผลสายเกิด กับหลักของเหตุและผลสายดับ พระพุทธเจ้าเมื่อทรงแสดงหลักปัจจุสมุปบาทสมุทยวาร อันเป็นที่มาของปัญหาหรือความทุกข์แล้ว ก็ได้ทรงหยุดอยู่เพียงนั้น แต่ได้ทรงแสดงปัจจุสมุปบาทนิโรธวาร อันเป็นกระบวนการฝ่ายดับทุกข์ อีกด้วย เป็นการชี้ให้เห็นว่าทุกข์หรือปัญหาของมนุษย์เป็นสิ่งที่แก้ไขได้ ยิ่งกว่านั้น ยังทรงชี้ต่อไปถึงภาวะที่เลิศล้ำสมบูรณ์ซึ่งมนุษย์สามารถมีชีวิตที่ดั่งใจและเป็นสุขแท้จริงได้ โดยไม่ต้องฝากตัวขึ้นต่อบังคับภายนอก ไม่ต้องเอาสุขทุกข์ของตนไปพึ่งไว้กับสิ่งทั้งหลายที่เป็นสังขาร ให้สิ่งเหล่านั้นกำหนด ซึ่งสิ่งเหล่านั้นแม้แต่ตัวมันเองก็ทรงเอาไว้มิได้

3.2.5.3 กฎอิทัปปัจจยตา (ขุ.ปฎิ.68/450/2)

อิทัปปัจจยตา คือ กฎเกณฑ์ของสรรพสิ่ง ที่มีเหตุก็ต้องมีผล และเมื่อมีผล ก็ย่อมมีเหตุไม่มีต้นสาย ก็ย่อมไม่มีปลายเหตุ ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงยกเป็นกฎใหญ่ที่ควบคุมทุกเรื่องราวและผลักดันให้เกิดเรื่องราวเป็นกระแสของเหตุและปัจจัยที่ผลักดันกันต่อ ๆ ไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ดังบทสวดที่ว่า “อิมสสมิ สติ อิทั โหติ, อิมสสุปาทา อิทั อุปชชติ อิมสสมี, อสติ อิทั น โหติ, อิมสส นิโรธา อิทั นิรุชชติ” แปลว่า เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้ย่อมมี เพราะความเกิดขึ้นแห่งสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น, เมื่อสิ่งนี้ ไม่มี สิ่งนี้ย่อมไม่มี, เพราะความดับไปแห่งสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงดับไป” “ธรรมเหล่าใด มีเหตุเป็นแดนเกิด พระตถาคตตรัสเหตุแห่งธรรมเหล่านั้น และเหตุแห่งความดับแห่งธรรมเหล่านั้น พระมหาสมณมีปกติตรัสอย่างนี้, สังขารทั้งหลายเกิดขึ้นและตั้งอยู่ด้วยเหตุปัจจัยของการเกิดของสังขาร สังขารดับไปด้วยความเสื่อมจนหมดซึ่งเหตุปัจจัยเหล่านั้น. ทุกข์เกิดขึ้นและตั้งอยู่ด้วยสมุทัยของทุกข์ ได้แก่ความยึดมั่นถือมั่นในรูปขันธ์เป็นสำคัญ ทุกข์ดับไปด้วยการถอยคลายจากปัจจัยซึ่งทุกข์เหล่านั้น

สรุปได้ว่า หลักการของอริยสัจ 4 เป็นการดำเนินชีวิตให้อยู่ในความไม่ประมาท ปราศจากการครอบงำจากกิเลส ตัณหา คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง (ตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา) อันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ทั้งสิ้น สามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาหรือการดำเนินชีวิต เพื่อให้พ้นจากทุกข์ทั้งปวง โดยให้ใช้ปัญญาให้ลุล่วงผลจากการปฏิบัติตามมรรค 8

3.3. การแก้ปัญหาแบบอริยสัจ 4

อริยสัจ 4 เป็นวิธีแก้ปัญหาแห่งปัญญา ซึ่งดำเนินการแก้ปัญหาตามเหตุผลตามเหตุปัจจัย คือ การแก้ปัญหาของบุคคลด้วยปัญญาของตัวเอง โดยไม่ต้องอาศัยการดลบันดาลประทานพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย เป็นสังฆธรรมความจริงที่เกี่ยวกับชีวิตของคนทุกคน ไม่ว่าจะอยู่ในสถานที่ใด อยู่ในเพศหรือภาวะใด การแก้ปัญหาตามแนวพระพุทธศาสนาจึงเริ่มต้นจากการกำหนดตัวทุกข์ในฐานะที่เป็นตัวปัญหาของมนุษย์ เมื่อกำหนดได้แล้วก็ควรจะวิเคราะห์ปัญหาหรือความทุกข์ให้ชัดเจนว่ามีสาเหตุมาจากอะไร พร้อมกันนั้นก็กำหนดเป้าหมายของตัวเองไปด้วยว่า จะจัดการกับสาเหตุของปัญหานั้นแค่ไหนอย่างไรจากนั้นก็ลงมือปฏิบัติเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมาย

3.3.1 กระบวนการแก้ปัญหาแบบอริยสัจ 4

อริยสัจ 4 สามารถอธิบายในรูปแบบของ “กระบวนการ” หมายถึง การเปลี่ยนแปลงหรือการทำงานขององค์ประกอบต่าง ๆ เป็นคำที่บัญญัติให้ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า process ส่วนกระบวนการของอริยสัจ 4 หมายถึง ปราภฏการณ์ธรรมชาติที่ค่อย ๆ ดำเนินไปอย่างมีระเบียบไปสู่ผลอย่างหนึ่ง มีการเกิดการดับ เป็นกระบวนการที่มีลำดับขั้นตอนอย่างเป็นระบบของสิ่งที่ดำเนินไปตามธรรมชาติ เช่น กระบวนการสังเคราะห์แสงของพืช กระบวนการเจริญเติบโตของเด็ก ตั้งแต่วัยในครรภ์ มารดาจนคลอดออกมาสู่โลก หมายถึง วิธีการดำเนินการตามแบบแผนและขั้นตอนที่กำหนดไว้แน่นอน กระบวนการที่สำคัญของอริยสัจ 4 คือ การละตัณหาได้ การที่จะละตัณหาได้ต้องอาศัยการเดินตามมรรคมืองค์ 8 ที่บริบูรณ์ เป็นมรรคสมังคี คือ การรวมตัวกันอย่างสมส่วน ทำหน้าที่ทำลายตัณหา อุปาทาน และอวิชชาให้พินาศ การเห็นแจ้งในนิพพานก็เกิดขึ้นความทุกข์ในสังสารวัฏก็สิ้นไป

อริยสัจ 4 เป็นวิธีการที่เหมาะสมที่จะนำมาแก้ปัญหาอย่างมีระบบ มีเหตุมีผล และสามารถแก้ไขปัญหามาได้จริง ผู้วิจัยจึงขอเสนอหลักอริยสัจ 4 ในแต่ละตอน ดังต่อไปนี้

1. ขั้นศึกษาปัญหา (ทุกข์)

ขั้นกำหนดรู้ปัญหา คือการเริ่มคิดถึงปัญหา ทำความเข้าใจให้กระจ่าง ชัดเจนเกี่ยวกับปัญหา (สำเร็จ บุญเรืองรัตน์, 2549) ปัญหาของมนุษย์มีมากมายทั้งทางกาย ทางใจ ทั้งภายใน และทั้ง

ภายนอก พื้นฐานอาการของปัญหาก็คือ ภาวะบีบคั้น ภายใจ ภาวะที่ขัดแย้ง ผืน ไม่เป็นไปตามความปรารถนาความยึดมั่นของมนุษย์ ปัญหาของมนุษย์มีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามวันเวลาและสถานการณ์ ไม่ว่าจะอยู่ ณ ที่ใด ปัญหาก็ตามเราไปด้วยเสมอ จัดเป็นขั้นแกลงหรือแสดงปัญหาที่จะต้องทำความเข้าใจและรู้รอบเขต กล่าวคือ ต้องรู้สภาพปัญหา ความไม่พอใจ ความติดขัดบกพร่อง โดยต้องกำหนดรู้ปัญหาอย่างชัดเจน และกำหนดขอบเขตของปัญหาให้ชัด เป็นปัญหาใหญ่หรือเป็นปัญหารอง

2. ขั้นค้นหาสาเหตุ (สมุทัย)

ขั้นค้นหาสาเหตุ คือ การคิดค้นหาสาเหตุเมื่อพบว่าสาเหตุนั้นคืออะไร ก็มาวิเคราะห์ให้ชัดเจนว่าปัญหาต่าง ๆ มีสาเหตุมาจากอะไร (สำเร็จ บุญเรืองรัตน์, 2549) จัดเป็นขั้นวิเคราะห์และวินิจฉัยมูลเหตุของปัญหาซึ่งจะต้องแก้ไขกำจัดให้หมดสิ้นไป กล่าวคือ ต้องแสวงหาสาเหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นตัวก่อปัญหาหรือเกิดความติดขัดบกพร่องในชีวิต โดยให้ค้นหาสาเหตุแห่งปัญหาหรือความทุกข์ต่าง ๆ ให้ถูกต้องชัดเจน และต้องเป็นสาเหตุต้นตอจริง ๆ ที่เกิดจากตัวเองเป็นส่วนใหญ่ ไม่ใช่สิ่งอื่น ๆ นอกตัว

3. ขั้นกำหนดเป้าหมาย (นิโรธ)

ขั้นกำหนดเป้าหมาย (นิโรธ) คือ การกำหนดเป้าหมายที่เป็นรูปธรรมที่สอดคล้องกับปัญหาและสาเหตุของปัญหา เป็นเป้าหมายที่สามารถสังเกตและวัดได้ในการแก้ปัญหา แต่ละปัญหา (สำเร็จ บุญเรืองรัตน์, 2549) จัดเป็นขั้นชี้บอกภาวะปราศจากปัญหา ซึ่งเป็นจุดหมายที่ต้องการให้เห็นว่าการแก้ปัญหานั้นเป็นไปได้ และจุดหมายนั้นควรเข้าถึงซึ่งจะต้องให้สำเร็จให้ได้ หรือทำให้เป็นจริงเป็นจิงขึ้นมา โดยกำหนดจุดหมายปลายทางที่แน่นอน พร้อมทั้งกำหนดจุดหมายและเป้าหมายรองไว้ด้วยว่าแต่ละขั้นตอนนั้นมีจุดหมายและเป้าหมายเพียงใดแค่ไหน

4. ขั้นกำหนดวิธีการ (มรรค)

ขั้นการแก้ปัญหา (มรรค) คือ การกำหนดวิธีการให้สอดคล้องกับปัญหา สาเหตุของปัญหา และเป้าหมายในการแก้ปัญหา ปัญหาหนึ่ง ๆ อาจมีวิธีแก้ปัญหามากหลายวิธี แต่ละวิธีมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ข้อจำกัดต่าง ๆ กัน เลือกวิธีที่ดีที่สุดที่ประหยัดเวลา ประหยัดเงิน และสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาได้ (สำเร็จ บุญเรืองรัตน์, 2549) วิธีการและรายละเอียดที่จะต้องปฏิบัติในการลงมือแก้ปัญหา กล่าวคือ การลงมือปฏิบัติหรือดำเนินการตามวิธีการอย่างละเอียด เพื่อแก้ปัญหาไปตามขั้นตอน โดยกำหนดวางวิธีการ วางแผนงานรายการต่าง ๆ ที่จะต้องทำให้ละเอียด และทำอย่างรอบคอบ

วิธีแก้ปัญหาแบบอริยสัจ 4 คือ วิธีแก้ปัญหการเกิดของทุกข์ และวิธีการดับทุกข์ หมายความว่า เมื่อเกิดสมุทัยคือตัณหา ทุกข์ก็จะเกิดตามมา เมื่อเกิดมรรค นิโรธก็เกิดตามมา การที่จะดับทุกข์คือดับธรรมที่เป็นปัจจัยให้เกิดทุกข์ และนี่คือกระบวนการแห่งธรรม (พระพรหมคณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2555) ซึ่งพระศรีรัชชมงคลบัณฑิต (2545) อธิบายกระบวนการแก้ปัญหาแบบอริยสัจ 4 ตามแนวพระพุทธศาสนา สรุปได้เป็น 2 กระบวนการ คือ

1) กระบวนการของเหตุและผล

กระบวนการนี้ดำเนินไปอย่างมีระบบของธรรมะที่เกี่ยวข้องกันสัมพันธ์กัน ในลักษณะที่เป็นเหตุและผลของกันและกัน หรือกระบวนการเกิดขึ้นและกระบวนการดับไปของทุกข์อัน เป็นธรรมชาติตามความสัมพันธ์กันของเหตุและผล กระบวนการของอริยสัจสี่เริ่มที่ทุกข์ก่อนเพราะว่า ทุกข์เป็นฝ่ายผล เป็นสภาพที่เห็นได้ง่าย ทุกข์เป็นตัวแทนปัญหาในฐานะที่เป็นสภาพบีบคั้นขัดขวางจิตใจ และร่างกาย เมื่อปัญหาเกิดขึ้น เราจะต้องกำหนดรู้ให้ได้ว่าปัญหานั้นคืออะไรมีสภาพเช่นไร เมื่อมีทุกข์ก็ต้องมีสาเหตุของความทุกข์ ซึ่งก็คือตัณหา เมื่อคนยังมีตัณหา ก็จะคิดหาอุบายที่จะทำหรือพูด เพื่อจะได้สิ่งที่ตัวเองต้องการมาสนองความอยาก และเมื่อได้สิ่งนั้นมาสมความปรารถนาแล้วก็ยังเป็นทุกข์อีก เนื่องจากจะต้องคิดหาอุบายที่จะรักษามันไว้ไม่ให้สูญสลายหรือเปลี่ยนแปลงไป หากสิ่งที่ตนได้มาต้องเปลี่ยนแปลงสูญสลายไปตามเหตุปัจจัย ก็หนีไม่พ้นความทุกข์ไปได้ ดังนั้น เมื่อรู้เห็นทุกข์ตามสาเหตุที่เป็นจริงแล้ว ย่อมจะเบื่อหน่ายคลายความต้องการในสิ่งที่เป็นทุกข์หรือก่อให้เกิดทุกข์ และคิดหาหนทางที่จะพ้นไปจากทุกข์ โดยกำหนดว่าเมื่อมีทุกข์อุบายที่จะแก้ทุกข์ดับทุกข์ก็ต้องเป็นเช่นนั้น จึงได้ตั้งเป้าหมายที่จะทำให้พ้นจากความทุกข์ เรียกว่า ทุกขนิโรธไว้กำหนดเป้าหมายเอาไว้แล้วก็จำเป็นที่จะต้องมียุทธวิธีดำเนินการเรียกว่า มรรค เพื่อจะให้ถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้นั้น

2) กระบวนการตรวจสอบ

อริยสัจสี่เป็นหลักการที่แสดงถึงกระบวนการเกิดขึ้นของทุกข์ และกระบวนการดับไปของทุกข์ว่าดำเนินไปอย่างไร และเพื่อความสมบูรณ์ครบถ้วนของการดำเนินการแต่ละขั้นตอน พระพุทธเจ้ายังได้ทรงแสดงกระบวนการตรวจสอบ เพื่อตรวจสอบการดำเนินการแต่ละขั้นตอนไว้ได้แก่ เรื่องญาณ 3 คือ สัจญาณ กิจจญาณ กตญาณ ซึ่งเกิดขึ้นในจิตใจ ด้วยผลของการปฏิบัติให้สมบูรณ์ในศีล สมาธิ ปัญญา จนสภาพจิตใจของบุคคลนั้นเป็นสมาธิสงบปราศจากกิเลส ซึ่งเป็นญาณที่ทำให้พระพุทธเจ้าทรงบรรลุอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ

สำหรับคำสอนเรื่องอริยสัจสี่นั้น พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงกระบวนการเกิดและกระบวนการดับทุกข์ สุข ทุกข์ จึงเกิดแต่เหตุปัจจัย เมื่อสิ้นเหตุปัจจัย สุข ทุกข์ ซึ่งเป็นผลก็ดับไปด้วย

ซึ่งเป็นกระบวนการความสัมพันธ์ของเหตุและผล ทั้งในกระบวนการเกิดและกระบวนการดับทุกข์ ดังที่ ท่านพระอัสสชิเถระ (พระเถรรูปสุดท้ายในปัจจุวัคคีย์) สรุปแสดงแก่พระสารีบุตรเมื่อครั้งยังเป็น อุปติสสปริพาชกว่า

เย ธมมา เหตุปปภาวา เตสํ เตหํ ตถาคโต (อาท)

เตสญจ โย นิโรธ เอวเมทํ มหาสมโณติ (วิ.มหา. 6/-/132)

ความว่า ธรรมเหล่าใดเกิดแต่เหตุ พระตถาคตทรงแสดงเหตุแห่งธรรมเหล่านั้น และ ความดับแห่งธรรมเหล่านั้น พระมหาสมณะมีปกติทรงสั่งสอนอย่างนี้ (วิ.มหา. 6/-/132-133) พร้อม ทั้งทรงแสดงหลักการตรวจสอบ (ญาณ 3) เพื่อความสมบูรณ์ครบถ้วนของการดับทุกข์หรือแก้ปัญหาตามกระบวนการของอริยสัจสี่ ซึ่งเป็นกระบวนการตรวจสอบที่สามารถตรวจสอบได้ด้วยตนเอง

จากที่กล่าวมาผู้วิจัยได้สรุปว่า การแก้ปัญหาแบบอริยสัจ 4 นี้สามารถนำไปใช้กับทุกคนได้ โดยระหว่างการดำเนินการแก้ปัญหาเราก็ต้องระลึกไว้เสมอว่า เราต้องทำสิ่งที่ถูก ไม่ขาดสติ และไม่หันไปทำสิ่งผิดเสียเอง จุดสำคัญคือการเอาชนะความทุกข์ให้ได้ นั่น คือ เราต้องมีสติ ต้องเรียกสติให้พร้อมเสมอ แล้วก็คิดหาแนวทางแก้ไขปัญหาจากสาเหตุ จะสามารถแก้ปัญหานั้นด้วยวิธีการใดได้บ้าง เพื่อให้สามารถแก้ปัญหาดได้อย่างทะลุปรุโปร่งจนบรรลุความสำเร็จได้ในที่สุด

3.4. หลักอริยสัจ 4 กับการขับเคลื่อนกิจกรรมชุมชนล้อมรั้ว

สภาพปัญหาเสียดสีในสังคมปัจจุบัน เป็นปัญหาที่มีความรุนแรง และเป็นบ่อนทำลายความมั่นคงด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศชาติ เป็นภัยคุกคามรูปแบบใหม่ที่จะเข้ามาทำลายความสงบสุขของครอบครัว ชุมชน และสังคมโดยรวม เป็นภัยมืดที่คุกคามพลโลกอยู่ทุกประเทศ และทุกสังคมโลก เป็นมหาภัยที่ซึ่มลึกอยู่ตลอดเวลา และต่อเนื่องแบบไร้กาลเวลา ก่อให้เกิดปัญหาอื่นตามมามากมาย เป็นภัยร้ายแรงต่อสุขภาพกาย และสุขภาพจิต ส่งผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ บั่นทอนความเจริญของประเทศชาติ เป็นหน้าที่ ของทุกหน่วยงานที่จะร่วมกันสร้างภูมิคุ้มกันให้กับสังคม และประเทศชาติ รวมถึงเพื่อหารูปแบบและกระบวนการสร้างความเข้มแข็งในการจัดการปัญหาเสียดสีตามแนวทางของพระพุทธศาสนา (จรัส ลีกา และคณะ, 2560) การแก้ไขปัญหายาเสพติด จึงหมายถึง วิธีการ หรือแนวทางที่ทำให้บุคคลที่ติดยาเสพติดคืนสู่สังคมและเป็นคนดีของบ้านเมืองต่อไป

सारो बवुः (2549) เป็นผู้ประยุกต์ความคิดในการนำหลักอริยสัจ 4 มาใช้เป็นกระบวนการแก้ปัญหา อันได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค มาใช้ควบคู่กับกิจในอริยสัจ 4 อันประกอบด้วย ปริญญา(การกำหนดรู้) ปหานะ (การละ) สัจฉิกิริยา (การทำให้แจ้ง) และภาวนา (การเจริญ หรือลงมือปฏิบัติ)จากหลักการทั้งสองนี้ ท่านได้เสนอแนะกระบวนการแก้ปัญหา ดังนี้ คือ

1. ขั้นกำหนดปัญหา (ขั้นทุกข์) คือ การระบุปัญหาที่ต้องการแก้ไข
2. ขั้นตั้งสมมติฐาน (ขั้นสมุทัย) คือ การวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาและตั้งสมมติฐาน
3. ขั้นทดลอง และเก็บข้อมูล (ขั้นนิโรธ) คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ และวิธีการทดลอง เพื่อพิสูจน์สมมติฐาน และเก็บรวบรวมข้อมูล

4. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล (ขั้นมรรค) คือ การนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสรุป

พระปลัดชยยะ โกมล (แก้วมะไฟ) (2561) ได้นำหลักอริยสัจ 4 มาเป็นกระบวนการในการคิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหาที่มีลำดับขั้นตอน เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาเสพติด พร้อมทั้งการดำเนินการให้สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยมีรูปแบบ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ทุกข์ ขั้นตัวปัญหา (Case)

ขั้นที่ 2 สมุทัย ขั้นสาเหตุของปัญหา (Cause)

ขั้นที่ 3 นิโรธ ขั้นดับปัญหาหรือหมดปัญหา (Clear)

ขั้นที่ 4 มรรค ขั้นลงมือแก้ปัญห (Crack)

ดังนั้นวิธีการแก้ปัญหายาเสพติดตามแนวอริยสัจ 4 จึงเริ่มต้นจากการกำหนดตัวทุกข์ในฐานะที่เป็นตัวปัญหา เมื่อกำหนดได้แล้ว ควรจะเข้าใจปัญหาให้ชัดเจนว่ามีสาเหตุมาจากอะไร พร้อมกันนั้นก็กำหนดเป้าหมายของตัวเองให้ชัดเจนว่า จะจัดการกับสาเหตุของปัญหานั้นอย่างไร จากนั้นก็ลงมือปฏิบัติเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายที่วางไว้ โดยดำเนินการเป็นขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ทุกข์ ขั้นตัวปัญหา (Case) เป็นตัวปัญหา เมื่อปัญหาเกิดขึ้น เราจะต้องกำหนดรู้ให้ได้ว่า ปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นนั้นคืออะไร มีสภาพเช่นไร เช่น โทษของยาเสพติด โทษของการติดยาเสพติดให้ผลต่อร่างกาย ให้ผลต่อครอบครัว และสังคมเช่นไร ถือว่าเป็นตัวทุกข์ หรือตัวปัญหาที่จะต้องได้รับการแก้ไข เป็นการกำหนดให้รู้จักสภาพปัญหา และระบุปัญหาที่ต้องการแก้ไข พิจารณาดูปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยความรอบคอบและพยายามกำหนดขอบเขตของปัญหา พระพุทธเจ้าเห็นว่าหาพื้นฐานของโลกนี้คือทุกข์ การเกิดเป็นทุกข์ ต้องดิ้นรนหาปัจจัย เพื่อตอบสนองความต้องการทางกาย ทางใจ ความแก่เป็นทุกข์ ไม่ว่าแก่ขึ้นหรือแก่ลง ความเจ็บไข้ได้ป่วยเป็นทุกข์ ความกลัวตายเป็นทุกข์ ความคับแค้นใจคับข้องใจเป็นทุกข์ การได้การพบกับสิ่งที่เราไม่ชอบ ไม่รัก ไม่ต้องการ สิ่งที่เราเกลียดกลัวก็เป็นทุกข์ การพลัดพราก สูญเสียสิ่งที่รักที่ชอบ เป็นทุกข์ การปรารถนาสิ่งใดแล้วไม่ได้สิ่งนั้นก็ เป็นทุกข์ สรุปแล้วทุกข์เป็นตัวปัญหา

ขั้นที่ 2 สมุทัย ขั้นสาเหตุของปัญหา (Cause) เป็นขั้นตอนของการพยายามแสวงหาว่าปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้น มีสาเหตุที่แท้จริงมาจากอะไร เช่น จากตนเอง จากครอบครัว จากเพื่อน หรือจากสภาพสังคม เพราะปัญหาทุกอย่างสามารถแก้ไขได้ สมุทัย คือสาเหตุของปัญหา หรือเหตุแห่งทุกข์ สาเหตุสำคัญ ได้แก่ อนิจจัง คือ ความไม่เที่ยง สังขารทั้งหลายประกอบขึ้นด้วยธาตุต่าง ๆ มารวมกันย่อมไม่เสถียร ต้องเสื่อมสลายหรือเปลี่ยนแปลงไปเป็นธรรมดา กลไกของธรรมชาติสร้างให้

คนเรา เพลิดเพลินในอารมณ์ จนเกิดอุปาทานยึดติดสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น เป็นอัตตา เป็นตัวกูของกูเกิดกิเลส ความโลภ ความโกรธ ความหลง เกิดตัณหา ความทะยานอยาก จึงเป็นทุกข์ การแก้ปัญหาคือต้องแก้ที่สาเหตุต่าง ๆ เหล่านี้

ขั้นที่ 3 นิโรธ ขั้นดับปัญหาหรือหมดปัญหา (Clear) เป็นขั้นตอนกำหนดเป้าหมาย คือความหมดสิ้นปัญหา พร้อมกันนั้นก็กำหนดกรรมวิธีในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ได้แก่ แนวทางวิธีการและขั้นตอน ในการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายตามที่วางไว้อย่างถูกต้อง เมื่อมีปัญหาเรื่องยาเสพติดต้องตั้งเป้าหมายแนวทาง วิธีการและขั้นตอน ในการปฏิบัติ นิโรธ จึงเป็นการกำหนดสถานะที่เป็นเป้าหมายสูงสุดที่ต้องบรรลุเพื่อพ้นจากปัญหาอันได้แก่ความทุกข์ทั้งหลายทั้งปวง หรือสถานะของการดับสิ้นความทุกข์โดยสิ้นเชิง ไม่เกิดทุกข์อีก

ขั้นที่ 4 มรรค ขั้นลงมือแก้ปัญหา (Crack) หลักการและวิธีการของการแก้ปัญหา เป็นขั้นลงมือปฏิบัติตามกรรมวิธีตามที่ได้วางไว้ เช่น เมื่อเกิดการสอบตกแล้ว และจะต้องมีการปรับปรุงตัวเอง ทบทวนบทเรียนอย่างสม่ำเสมอ ขยันเพิ่มขึ้นและค้นคว้าเพิ่มเติมจากสิ่งที่ครูสอน พยายามคบหาแต่กัลยาณมิตร ตั้งใจเรียน งดการเที่ยวในเวลากลางคืน และรู้จักการวางแผนในการดำเนินชีวิตต่อไป มรรค คือ แนวทางปฏิบัติ เพื่อบรรลุเป้าหมาย การพ้นทุกข์ ประกอบด้วย กิจกรรมที่ต้องปฏิบัติกาย ปฏิบัติใจทั้งสิ้น 8 กิจกรรมด้วยกัน เริ่มตั้งแต่การศึกษาหาความรู้ ความเข้าใจ จนเกิดความเห็นชอบหรือสัมมาทิฐิปฏิบัติเรื่อยไปจนถึงการเจริญสมาธิ วิปัสสนา ตามแนวทางที่ถูกต้องเป็นสัมมาสมาธิ การพิจารณาอริยสัจ ทั้ง 4 เพื่อค้นหาสิ่งที่เป็นแก่นเป็นหัวใจของศาสนาพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาที่อาศัยสติปัญญา หรืออาศัยวิชาความรู้ที่ถูกต้องเพื่อทำลายความทุกข์ และต้นเหตุของความทุกข์เหล่านั้น พระพุทธเจ้าตรัสกิจ หรือหน้าที่ต่ออริยสัจ 4 ไว้ครบถ้วนแล้วแต่ละอย่าง ๆ

วิธีการแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยหลักอริยสัจ 4

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้พูดถึง อริยสัจ คือ ธรรมที่นาเสนอเป็นระบบปฏิบัติการ ให้มนุษยบริหารประโยชน์จากความจริงของธรรมชาติ ซึ่งสถานะตามธรรมชาตินั้น ก็คือ กระบวนการอิทัปปัจจยตาปฏิจสมุปปาท และภาวะเหนือกระบวนการนั้นคือ นิพพาน ทั้งนี้เพื่อชี้ให้เห็นถึงขั้นตอนในการปฏิบัติของมนุษย์ที่เป็นหลักของเหตุผล แต่การนำเสนอของพระพุทธเจ้าจะยกผลขึ้นมาให้เรารู้ก่อน แล้วค่อยชี้ไปที่เหตุและการที่จะดับทุกข์หรือปัญหานั้นก็จะดับที่เหตุเท่านั้น เช่น

ทุกข์ คือ ปรากฏการณ์ซึ่งเป็นผล (ปัญหา) และสมุทัย เป็นเหตุของทุกข์ (สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหา) นี่คือผลกับเหตุคู่ที่ 1

นิโรธ คือ จุดหมายที่ต้องการ จัดเป็นผล แล้วก็ มรรค คือวิธีปฏิบัติให้บรรลุจุดหมายนั้น จัดเป็นเหตุ นี่คือผลกับเหตุคู่ที่ 2

ปัญหาเสพติด คือความ “ทุกข์” จากยาเสพติดเป็นปรากฏการณ์ที่เป็นผล (ต่อสังคม/ ส่วนตัว) ส่วนความโลภ (ผู้ผลิต, ผู้ค้า, ผู้เสพ, ผู้เกี่ยวข้อง) ความโกรธ (ของผู้ได้รับผลกระทบทั้งหมด) ความหลง (ของผู้เสพ, ผู้ค้า, ผู้ผลิตหรือผู้เกี่ยวข้อง) เหล่านี้คือ “สมุทัย” หรือสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ นี้คือผลกับเหตุคู่ที่ 1

สังคมปลอดยาเสพติด คือ “นิโรธ” หรือเป้าหมายที่ต้องการ ส่วน “มรรค” หรือแนวทางการแก้ปัญหาเสพติดนั้นอาจจะมีหลายระดับเช่น ระดับนโยบายของรัฐ ระดับยุทธศาสตร์แห่งชาติ กฎหมาย ระเบียบปฏิบัติ และการปฏิบัติการในทุกระดับ เป็นต้น นี่คือผลกับเหตุคู่ที่ 2

การแก้ปัญหาเสพติดที่จะสมบูรณ์ได้นั้นจำเป็นต้องพิจารณาปัญหาโดยภาพรวมตามความเป็นจริง โดยใช้หลัก “อริยสัจ” เป็นที่ตั้ง แล้ววิเคราะห์แยกแยะปัญหา สาเหตุของปัญหา เป้าหมายที่ต้องการจะไป และแนวทางการแก้ปัญหาให้สอดคล้องสมบูรณ์ จึงจะสามารถแก้ปัญหานั้นได้อย่างแท้จริง เมื่อเข้าใจในภาพรวมร่วมกันทุกส่วน ทุกฝ่าย ทุกหน้าที่เกี่ยวข้องมีอุดมการณ์หรือเป้าหมายเดียวกันแล้ว แม้รายละเอียดในการปฏิบัติจะแตกต่างกันไปบ้าง แต่เมื่อมีจุดหมายเดียวกันร่วมกันแล้ว ก็ย่อมที่จะเป็นพลัง สามารถที่จะเข้าถึงหรือบรรลุเป้าหมายคือสังคมปลอดยาเสพติด ทำให้สงบเย็นได้

แนวทางการป้องกันและแก้ไขตามหลักพระพุทธศาสนา (อริยสัจสี่) นั้น เมื่อเราทราบถึงปัญหา (ทุกข์) และสาเหตุ (สมุทัย) แล้วสิ่งที่จะมาเป็นคู่ปรับก็คือการวางเป้าหมายที่จะมุ่งสู่ความหลุดพ้นปัญหานั้นได้อย่างไร (นิโรธ) เมื่อได้เป้าหมายแล้วสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ เราจะมีแนวทางหรือวิธีการปฏิบัติมาป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดนั้นได้อย่างไร (มรรค) ซึ่งแนวทางที่ว่านี้จะต้องมีนัยยะสำคัญ 3 ประเด็น คือ

1. รู้ออบ ถูกต้อง แจ่มแจ้ง ในวิธีการ (พุทธศาสตร์)
2. ปฏิบัติได้อย่างถูกต้องหรือปฏิบัติธรรม (ธรรมศาสตร์)
3. สังคมอยู่ร่วมกันได้ทุกคนอย่างมีความสุข (สังคมศาสตร์)

ซึ่งทั้งสามนัยยะสำคัญนั้นจะต้องประกอบสอดแทรกอยู่ทุกส่วนในแนวทางการปฏิบัติทั้ง 3 ระดับ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา หรือมรรคมงคล 8 นั้นเอง ซึ่งสังคมไทยในขณะนี้ เป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมเชิงพุทธอยู่แล้ว ฉะนั้นปัญหาเสพติดที่เกิดขึ้นอยู่ในขณะนี้จึงเป็นโอกาสอันดีที่ พุทธบริษัททั้งหลาย (ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา) จะได้นำหลักธรรมในศาสนาของตนมาปรับประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิตทั้งของตนเอง ผู้อื่น และสังคมประเทศชาติด้วย ดร.ชนิษฐ์วัดความสำเร็จของชาวพุทธต่อปัญหานี้ก็คือ ลักษณะของกิจกรรมและความเข้มของการปฏิบัติ (ธรรม) กิจกรรม

3.5 สรุป

หลักพุทธธรรม คือ หลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นแบบอย่างให้มนุษย์ได้ใช้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ คือ เว้นจากการทำชั่ว ให้ทำแต่ความดี และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ พระพุทธเจ้าได้ทรงวางหลักในการดำเนินชีวิตไม่ให้เกิดความประมาททั้งในด้านที่ควรปฏิบัติ เช่น การปฏิบัติตามหลักเบญจศีลเบญจธรรม หลักกตัญญูกตเวที การคบมิตรแท้ การคบแต่กัลยาณมิตร การปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุ 4 หลักขรവാสาธรรม และในด้านที่ไม่ควรปฏิบัติหรือในด้านทางแห่งความเสื่อมให้ได้ศึกษา เพื่อให้รู้จักโทษ ได้แก่ หลักอบายมุข หลักมิตรเทียม หรือการคบมิตรชั่ว ทางแห่งความเสื่อม เป็นต้น หลักพุทธธรรม จึงเป็นแนวทางเพื่อให้มนุษย์นำไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้มีความสุขทั้งโลกนี้และโลกหน้า

หลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชีวิตประจำวัน รวมถึงปัญหาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลักอริยสัจ 4 (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) หลักเบญจศีลเบญจธรรม หลักการคบมิตร หลักกัลยาณมิตร หลักอบายมุข ที่เป็นหลักการของพระพุทธศาสนา มาใช้เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาเสพติด หลักพุทธธรรมจึงเป็นหลักการที่มุ่งเพื่อฝึกพัฒนาอบรมทั้งทางกาย วาจา และใจ เพื่อให้เกิดปัญญา ทำให้บรรลุถึงภาวะหลุดพ้นจากปัญหาต่าง ๆ จึงเป็นแนวทางที่พุทธศาสนิกชนทุกคนควรที่จะศึกษาถึงกระบวนการเรียนรู้กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล สามารถเรียนรู้อย่างเข้าใจ และเข้าถึงสภาพปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหาเสพติดด้วยการปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมแล้ว สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ออกได้ ย่อมจะเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้มีจิตสำนึกในการสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรม ทำให้เกิดปัญญาสามารถบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย ประสงค์ ย่อมที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาเสพติดได้อย่างสมบูรณ์ครบทุกด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา หลักพุทธธรรมจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่น่ามาใช้ในการแก้ไขปัญหาเสพติดอันเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาต่าง ๆ ในสังคม

บทที่ 4

ส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรักด้วยหลักพุทธธรรม:

กรณีศึกษาชุมชนวัดแหม่มอุทิศ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

การวิจัยเรื่อง ส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรักด้วยหลักพุทธธรรมชุมชนวัดแหม่มอุทิศ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เป็นการศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนวัดแหม่มอุทิศ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา โดยการนำหลักคำสอนของพุทธศาสนาเถรวาท มาบูรณาการกับกระบวนการดูแลช่วยเหลือผู้ติดยาเสพติดในชุมชนวัดแหม่มอุทิศ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลาให้สามารถกลับเข้ามาอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยมีขอบเขตด้านเนื้อหามุ่งเน้นศึกษาหลักคำสอนเรื่องอริยสัจ 4 ในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท ในพระไตรปิฎกเป็นหลัก เอกสาร งานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และโดยผ่านกิจกรรมของชุมชนลุ่มรักตามกระบวนการดูแลผู้ติดยาเสพติด ในบทนี้ผู้วิจัย แยกการวิเคราะห์ส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรักด้วยหลักพุทธธรรมชุมชนวัดแหม่มอุทิศ เป็น 3 กิจกรรม ดังนี้

- 4.1 กิจกรรมส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรัก (กิจกรรมชุมชนสัมพันธ์บำบัด) ด้วยหลักอริยสัจ 4
- 4.2 กิจกรรมส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรัก (กิจกรรมศาสนสัมพันธ์บำบัด) ด้วยหลักอริยสัจ 4
- 4.3 กิจกรรมส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรัก (กิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์บำบัด) ด้วยหลักอริยสัจ 4
- 4.4 สรุป

4.1. กิจกรรมส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรัก (กิจกรรมชุมชนสัมพันธ์บำบัด) ด้วยหลักอริยสัจ 4

กิจกรรมชุมชนสัมพันธ์บำบัด เป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างยิ่งในการสร้างสรรค์สังคมที่ปลอดภัยและมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยมีเป้าหมายหลักคือการลดปัญหาการใช้ยาเสพติดในชุมชนผ่านการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในชุมชน โดยการนำเอาคนในชุมชนมาช่วยในการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างคุณค่าให้เกิดกับผู้เข้ารับการบำบัด กิจกรรมชุมชนสัมพันธ์บำบัดยาเสพติด จึงมีสำคัญแก่ผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์บำบัดด้วยหลักอริยสัจ 4 เป็นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหา ประกอบด้วย ทุกข์ จากยาเสพติดเป็นปรากฏการณ์ที่เป็นผล ส่วนความโลภ ความโกรธ เป็นความทุกข์ ความหลง สมุทัย หรือสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ ความหลงของ

ผู้เกี่ยวข้อง หลงว่าเสพแล้วมีความสุข หลงว่าขายแล้วรวย จึงพยายามและแสวงหามาเพื่อความสุข ความร่ำรวย ทั้ง ๆ ที่กว่าจะผ่านมานั้น ผ่านความทุกข์ มากมาย ทั้งโดนจับ โดนหักหลัง ความหลงเปรียบเหมือนตัณหา คือความอยากที่ไม่มี สิ้นสุดของผู้เสพ ผู้ค้า ทำให้เกิดการหลงผิด นิโรธ คือเป้าหมายที่ต้องการของสังคม คือ การดับทุกข์ หรือการละตัณหา 3 ประการได้ ตัณหาเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ถ้าดับเหตุได้ ทุกข์ซึ่งเป็นผลก็ดับไปเองเหมือนการดับไฟต้องดับที่เชื้อเพลิง มรรค คือหนทางนำไปสู่ความดับทุกข์ สอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1 กล่าวว่า การส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์บำบัด ด้วยหลัก อริยสัจ 4 เป็นแนวทางที่เน้นการแก้ไขปัญหาหรือเยียวยาผู้คนในชุมชนวัดเข้มมุทิต โดยใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเข้ามาช่วยในการสร้างความเข้าใจ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคนในชุมชนด้วยการประชุมทำความเข้าใจ ตลอดถึงพฤติกรรมของผู้ติดยาเสพติดให้หันกลับมาเลิกใช้ยาเสพติด เพื่อให้เกิดการบำบัดเยียวยาที่ยั่งยืนทั้งทางกาย ใจ และให้สามารถกลับเข้ามาสู่สังคมได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2 กล่าวว่า สาเหตุหลักที่เยาวชนในชุมชนวัดเข้มมุทิตที่ใช้สารเสพติดมากขึ้น เพราะขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดการอบรมในครอบครัว เด็กไม่มีแบบอย่างที่ดี ไม่มีใครสอนเรื่องศีลธรรม โตมาก็เลยไม่รู้จักควบคุมตนเอง อีกอย่างคือการเข้าถึงยาเสพติดมันง่ายมาก ทำให้อยากรู้อยากทดลอง กิจกรรมชุมชนบำบัดเป็นกิจกรรมที่ดีที่สามารถนำให้คนในชุมชนได้เรียนรู้พฤติกรรมของผู้ใช้ยาเสพติด และสามารถนำบุคคลเหล่านั้นกลับมาสู่กระบวนการบำบัดเพื่อให้สามารถเลิกยาเสพติด ให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของตนเองที่เกิดขึ้นในการร่วมแรงร่วมใจทำงานต่างๆ ในชุมชน เช่นการเข้ามาอบรมอาสาสมัครคุมครองหมู่บ้าน (ชรบ) แล้วกลับมาอยู่ในชุมชนได้อย่างมีความสุข การนำหลักอริยสัจ 4 มาใช้ในแก้ไขปัญหายาเสพติด เป็นหลักธรรมที่ทำให้เราทราบถึงปัญหา และวิธีการแก้ไข ปัญหาได้อย่างยั่งยืนและเหมาะสมในการนำมาประยุกต์ในการดำเนินชีวิตได้อย่างดี สอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3 กล่าวว่า การติดยาเสพติดเป็นปัญหาที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อภาวะสุขภาพ ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน และอาจก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรงต่อสังคมและประเทศชาติ และมีการคาดการณ์แนวโน้มว่าจำนวนผู้เสพจะมากขึ้น การดำเนินกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์บำบัดจะเป็นการช่วยให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกัน แก้ไขปัญหา เพื่อให้คนในครอบครัว และชุมชนของตนปลอดภัยจากยาเสพติด และเห็นว่าการนำหลักอริยสัจ 4 มาใช้ในแก้ไขปัญหานี้ จะเป็นทางออกที่ดีสำหรับชุมชน เพราะจะทำให้เราได้เรียนรู้ของสาเหตุที่ทำให้ติดยาเสพติด และสามารถหาวิธีการป้องกันได้อย่างถูกวิธี เพราะหลักธรรมนี้เป็นหลักธรรมแก่การดับทุกข์ สอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 4 กล่าวว่า ผู้ติดยาเสพติดจะเพิ่มขึ้นตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับปัญหาเศรษฐกิจ โครงสร้างและสัมพันธภาพของครอบครัว การเลี้ยงดูซึ่งปัญหาอาชญากรรมหลายประเภทที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น ลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ขโมยทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ทำร้ายร่างกาย เป็นต้น ผู้ก่อเหตุในหลายคดีเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด การจัด

กิจกรรมชุมชนสัมพันธ์บำบัด เป็นการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนวัดแหม่อุทิศในเหตุข้างต้น มีวิธีการแก้ปัญหาในทำกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์บำบัดคือการนำผู้ติดยาเข้ารับการอบรมแนวทางการเลิกยาเสพติดและสร้างความรู้ความเข้าใจการประกอบอาชีพจากปัจจัยที่ชุมชนวัดแหม่อุทิศ มีต้นมะพร้าวมาก ทางชุมชนให้การสนับสนุนการประกอบอาชีพขึ้นมะพร้าวและการสร้างผลิตภัณฑ์จากมะพร้าวแก่ผู้บำบัดยาเสพติด ตามแนววิธีสัจ 4 จึงเริ่มต้นจากการกำหนดตัวทุกข์ในฐานะที่เป็นตัวปัญหาของชุมชน เมื่อกำหนดได้แล้ว ควรจะเข้าใจปัญหาให้ชัดเจนว่ามีสาเหตุมาจากอะไร พร้อมกันนั้นก็กำหนดเป้าหมายของตัวเองให้ชัดเจนว่า จะจัดการกับสาเหตุของปัญหานั้นอย่างไร จากนั้นก็ลงมือปฏิบัติเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายที่วางไว้

กิจกรรมชุมชนสัมพันธ์บำบัด ด้วยหลักอริยสัจ 4

ปัญหายาเสพติดในชุมชนวัดแหม่อุทิศ ถือเป็น "ทุกข์" ที่สร้างความเดือดร้อนทั้งต่อปัจเจกบุคคล ครอบครัว และสังคมโดยรวม ทำให้เกิดความเสื่อมในศีลธรรม ความสัมพันธ์ที่แตกแยกไม่มีความเข้าใจกันในชุมชน ความยากจน การก่ออาชญากรรม การลักขโมย และความเสื่อมโทรมของทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งสะท้อนถึงความทุกข์ทั้งทางกายและทางใจอย่างแท้จริง สอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5 กล่าวว่า ผลกระทบที่เกิดจากยาเสพติดเป็นตัวบ่อนทำลายสุขภาพของผู้เสพติด และความสงบสุขของประชาชนในการดำรงชีวิตอย่างปกติสุข การดำเนินการแก้ไขปัญหายาเสพติดของยาเสพติดในชุมชนวัดแหม่อุทิศ โดยมีจุดมุ่งหมายเสริมสร้างให้ชุมชนวัดแหม่อุทิศให้เกิดความเข้มแข็ง สร้างความรู้ความเข้าใจและรับรู้ ปัญหาพิษภัยที่เกิดขึ้นจากยาเสพติด ที่มีผลกระทบต่อตนเอง ครอบครัว สังคม ประเทศชาติ การจัดกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์บำบัด เป็นการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนที่ได้ผลเป็นอย่างดี เพราะสามารถให้ทุกคนในชุมชนวัดแหม่อุทิศมีส่วนร่วมในการดำเนินการแก้ไขปัญหายาเสพติด และการนำหลักอริยสัจ 4 มาใช้ในการแก้ไขปัญหาก็จะทำให้เราเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหา การแก้ไขปัญหาก็จะทำให้ปัญหาเหล่านี้หมดไป จะเห็นได้ว่าหลักอริยสัจ 4 เป็นหลักธรรมที่สามารถดับทุกข์ได้จริงถ้าเราปฏิบัติตามนั้น สอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5 กล่าวว่า การแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ผ่านมานี้ พบว่า ผู้เสพยาที่ได้รับการบำบัดขาดภูมิคุ้มกันทางใจ ขาดความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ จึงกลับไปใช้ยาเสพติดซ้ำอีก การบำบัดยังไม่ครอบคลุมถึงครอบครัวผู้เสพติด เพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบครบวงจร มุ่งหวังช่วยให้ผู้ผ่านการบำบัดมีพลังในการดำเนินชีวิต และอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างสงบสุข สร้างชุมชนเข้มแข็ง ชุมชนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เห็นว่าการจัดกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์บำบัด เป็นการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนที่ได้ผลเป็นอย่างดี และการนำหลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้ก็สามารถทำให้ทราบถึงความทุกข์ของผู้ติดยาได้อย่างดี การบำบัดโดย

ชุมชนมีส่วนร่วมนำไปสู่ชุมชนเข้มแข็งแบบยั่งยืน การดูแลผู้สูงอายุเสพติดให้เกิดการบำบัดฟื้นฟูใกล้บ้านหรือภายในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

สาเหตุสำคัญคือ "ต้นหา" ได้แก่ ความอยาก ความยึดติด และความหลงผิด เช่น อยากสนุก อยากลืมปัญหา อยากเป็นที่ยอมรับในกลุ่มเพื่อน หรือหลงผิดว่าเสพแล้วจะมีความสุข ประกอบกับขาดการอบรมธรรมะและจิตสำนึกในศีลธรรม ขาดแบบอย่างที่ดี และสิ่งแวดล้อมที่ชักจูงไปในทางเสื่อมสอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 6 กล่าวว่า หลักอริยสัจ 4 เป็นหลักพุทธธรรมที่นำมาใช้ในกระบวนการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งมีการนำมาประยุกต์ใช้ในการค้นหาปัญหาและแก้ปัญหายาเสพติดของชุมชนคือ หลักทุกข์ การค้นหาสาเหตุของปัญหา คือ หลักสมุทัย การกำหนดเป้าหมาย คือ หลักนิโรธและการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา คือ หลักมรรค การที่ชุมชนวัดเข้มอุทิศดำเนินงานป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนได้ประสบผลสำเร็จ เป็นเพราะพลังความร่วมมือร่วมใจร่วมคิดร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผลจากการปฏิบัติของคนในชุมชน อีกทั้งจากภาพลักษณ์ของการเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ล้วนเกิดจากการทำงานร่วมกันของคนในชุมชนในการประชุมสร้างความรู้ความเข้าใจและมีมติร่วมกันในการแก้ไขปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการรับฟังปัญหาและระดมความคิดในการแก้ไขปัญหายาเสพติด สอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 7 กล่าวว่า การทำความเข้าใจกับแนวทางการนำเอาหลักอริยสัจสี่มาปรับใช้กับการแก้ไขปัญหายาเสพติดดังกล่าวคงไม่ใช่เรื่องยากอะไร แต่ปัญหายาจะอยู่ที่ภาคปฏิบัติหรือขั้นมรรควิธี ซึ่งมีขอบข่ายกว้างขวางใหญ่โตและมีเหตุปัจจัยน้อยใหญ่มากมายเข้าไปเกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่อง อำนาจและผลประโยชน์

หลักธรรมสามารถกล่อมเกล้าและเยียวยาได้โดยการปลุกฝังศีล 5 การฝึกจิตด้วยสมาธิ และการอบรมปัญญาด้วยการรู้เท่าทันอารมณ์ ความคิด และเหตุแห่งทุกข์ การสอนเรื่องกรรมและผลของกรรม รวมถึงการใช้กระบวนการของ "สัจจะและศรัทธา" เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถพัฒนาใจตนเองจนละเลิกยาเสพติดได้อย่างมั่นคงสอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 8 กล่าวว่า การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 เพื่อการพัฒนาและแก้ปัญหาด้านยาเสพติด ครอบคลุมคอยสังเกตเป็นหูเป็นตาไม่ให้เด็กและเยาวชน ใช้เวลาว่างไปในทิศทางที่เสี่ยงต่อการติดยาเสพติด หากิจกรรมให้ทำ สร้างงานให้ทำและคอยชี้แนะ อบรม แนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสม สอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 9 กล่าวว่า กิจกรรมชุมชนสัมพันธ์บำบัด เป็นการเน้นแก้ไขปัญหายาเสพติด มีเป้าหมายสำคัญคือการใช้พลังของความสัมพันธ์ในชุมชนร่วมกับหลักธรรมและแนวทางบำบัด เพื่อฟื้นฟูผู้ติดยาให้กลับคืนสู่สังคม และสร้างภูมิคุ้มกันทางใจให้ชุมชนเข้มแข็ง ไม่กลับไปสู่วงจรเดิม สอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 10 กล่าวว่า การขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนล้อมรั้วด้วยกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์บำบัด เป็นกิจกรรมมีกระบวนการตั้งแต่การค้นหา คัดกรอง ฟื้นฟู และลดอันตรายจากยาเสพติด ตามที่ชุมชนวัดเข้มอุทิศได้ดำเนินการประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 เป็นการนำหลักธรรมเข้า

มาช่วยเพื่อการพัฒนาและแก้ปัญหาด้านยาเสพติด อีกทั้งสร้างภูมิคุ้มกันทางใจและติดตาม ดูแลช่วยเหลือ จากครอบครัวร่วมกับชุมชน โดยทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมแบบบูรณาการเพื่อคืนคนดีกลับสู่สังคม การป้องกันยาเสพติดไม่ให้มีผู้เสพยาเสพติดรายใหม่ ปลุกประชาชนให้ตื่นตัวและร่วมกันแก้ปัญหายาเสพติด ลดความรุนแรงจากปัญหาผู้ที่มีอาการจิตเวชจากยาเสพติด ลดจำนวนผู้เสพยาเสพติดด้วยการบำบัดรักษาและต่อยอดการแก้ไขปัญหาลูกหลานผ่านการบำบัดอย่างครบวงจร สอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 11 กล่าวว่า กิจกรรมชุมชนสัมพันธ์บำบัดด้วยหลักอริยสัจ 4 เป็นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาช่วยในแก้ไขปัญหาลูกหลานเกี่ยวกับยาเสพติดได้เป็นอย่างดี สามารถไปใช้ในการจัดอบรม พี่นุ หรือสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยเฉพาะเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดทางพฤติกรรม เช่น ยาเสพติด ความขัดแย้ง หรือความเครียดในครอบครัวได้

หลักอริยมรรคมีองค์ 8 โดยเฉพาะ สัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ), สัมมาสังกัปปะ (ความดำริชอบ) และ สัมมาวาจาเมวะ (ความเพียรชอบ) ในการที่ชุมชนวัดแถมอุทิศ ได้ร่วมมือกันในการสร้างความสู่ความเข้าใจ ผ่านการประชุมหมู่บ้าน มีมติให้ทุกคนเห็นความสำคัญของปัญหายาเสพติดในชุมชนและช่วยกันการสอดส่องดูแลตลอดถึงร่วมกันให้ความสำคัญและกำลังใจแก่ผู้เข้ารับการบำบัดยาเสพติดและป้องกันการกลับไปเสพยาซ้ำได้ การนำชุมชนไปเข้าร่วมกิจกรรมที่เน้นปฏิบัติธรรม ศึกษาพระธรรม และเสริมสร้างพลังใจ จะช่วยให้คนในชุมชนมีภูมิคุ้มกันภายในและร่วมกันแก้ไขปัญหายาอย่างยั่งยืนสอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 12 กล่าวว่า การแก้ปัญหายาเสพติด ผู้ติดยาเสพติดและผู้ขายยาเสพติด โดยกระบวนการนำผู้เสพ ผู้ติดยาเสพติด เข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาที่เหมาะสม ผ่านคัดกรองโดยเจ้าหน้าที่ นำเข้าการบำบัดรักษาตามระดับความรุนแรงของการใช้ยาเสพติด และมีการติดตามดูแล ช่วยเหลืออย่างเป็นระบบ จากการบูรณาการทำงานระหว่างชุมชน อสม. รพ.สต. สถานีตำรวจ ผู้ใหญ่บ้าน และหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการชุมชนบำบัดยาเสพติดอย่างยั่งยืน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ผู้ที่ผ่านการบำบัดรักษาได้กลับมาใช้ชีวิตในสังคมอย่างปกติสุข

4.2. กิจกรรมส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรั้ง (กิจกรรมศาสนสัมพันธ์บำบัด) ด้วยหลักอริยสัจ 4

กิจกรรมศาสนสัมพันธ์บำบัด เป็นกิจกรรมที่สร้างกำแพงคุ้มครองด้วยหลักธรรมคำสอนทางศาสนา เป็นการนำหลักธรรมทางศาสนาใช้ในการป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติด เป็นแนวทางที่ได้รับความสนใจอย่างมาก เนื่องจากศาสนาเป็นสถาบันที่อยู่คู่กับสังคมมานาน และมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีให้แก่ผู้คน กิจกรรมศาสนสัมพันธ์บำบัดยาเสพติด จึงเป็นการผสมผสานระหว่างหลักธรรมทางศาสนาเข้ากับการป้องกันปัญหายา

เสพติด เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่บุคคลในชุมชน กิจกรรมศาสนสัมพันธ์บำบัดยาเสพติด เช่น การ ฟังเทศน์ธรรมะ การอบรมปฏิบัติธรรม พระสงฆ์หรือผู้นำทางศาสนาเยี่ยมเยียนและให้คำปรึกษา แก่ผู้ที่มีปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด หรือครอบครัวที่มีสมาชิกติดยาเสพติด กิจกรรมศาสนสัมพันธ์ บำบัดด้วยหลักอริยสัจ 4 เป็นการนำหลักธรรมของพุทธศาสนามาผสมผสานกับกิจกรรมเชิงจิต วิทยญาณและความร่วมมือของคนในชุมชน เพื่อใช้ธรรมะบำบัดใจ โดยอาศัยความสัมพันธ์ ความ ศรัทธา และความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ วิธีดับทุกข์ และหนทางดับทุกข์ สอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1 กล่าวว่า การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 กับกิจกรรมศาสน สัมพันธ์บำบัด เป็นการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการแก้ปัญหาเสพติดในชุมชนได้ดี จะ ช่วยให้งิจกรรมมีความลึกซึ้งทางจิตใจและมีพลังในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมอย่าง แท้จริง โดยเฉพาะในกลุ่มผู้มีปัญหาการใช้เสพติด ให้สามารถเข้ามาสู่ชุมชนได้อย่างมีความสุขเมื่อ สามารถเลิกยาเสพติดได้แล้ว สอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2 กล่าวว่ากิจกรรมศาสนสัมพันธ์ บำบัดที่ใช้หลักอริยสัจ 4 มันเหมือนเป็นแสงสว่างทางใจของคนในชุมชนเลยครับ เพราะพอชวนกัน มาฟังธรรมะ มานั่งสมาธิ มันทำให้คนที่เคยติดยาเสพติดเริ่มได้คิด เริ่มเห็นทุกข์ เห็นสาเหตุที่ทำให้ เขาต้องพึ่งยาเสพติด แล้วก็เริ่มมีแรงใจจะเปลี่ยนตัวเอง พอได้ฟังพระเทศน์เรื่องเหตุแห่งทุกข์ เขาก็ เข้าใจตัวเองมากขึ้นครับสอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 9 กล่าวว่าพระสงฆ์มาเยี่ยมที่บ้านบ่อยค้ะ ท่านไม่ได้มาแค่เทศน์นะค้ะ แต่มาให้กำลังใจ พูดคุย สอนให้เรารู้จักการเข้าใจลูกว่าเขาทุกข์ยังงั แล้วพอเข้าใจว่าเพราะอะไรเขาถึงเป็นแบบนั้น เราก็ช่วยเขาได้มากขึ้นค้ะ ตอนนี้อยู่ผู้ชายเริ่มเข้าวัด ฟังธรรมะ และเริ่มจะเลิกยาแล้วค้ะสอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 10 กล่าวว่าพวกเรารั้วรุ่นก็ เริ่มเข้ามาช่วยกันจัดกิจกรรมด้วยนะครับ ทั้งเชิญพระมาเทศน์ จัดอบรมธรรมะ หรือแม้แต่เดิน เยี่ยมบ้านคนที่เคยใช้ยาเสพติด กิจกรรมพวกนี้ช่วยให้เราไม่มองผู้ติดยาเป็นคนแปลกแยก แต่เห็น ว่าเขาแค่มั้ทุกข์ แล้วเราก็ช่วยกันสร้างกำลังใจให้เขาค้ะ

(กิจกรรมศาสนสัมพันธ์บำบัด) ด้วยหลักอริยสัจ 4

ผู้มีปัญหาเสพติดประสบกับความทุกข์ทั้งทางกายและจิต เช่น สุขภาพทรุดโทรม ความสัมพันธ์ในครอบครัวพังทลาย ความรู้สึกโดดเดี่ยว และถูกตีตราจากสังคมครอบครัวที่มี สมาชิกติดยาเสพติดเผชิญกับภาวะเครียด วิตกกังวลและปัญหาทางเศรษฐกิจสังคมโดยรวมได้รับ ผลกระทบจากความไม่ปลอดภัย และการขาดความร่วมมือร่วมใจสอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 12 กล่าวว่าพวกเรารั้วรุ่นก็เริ่มเข้ามาช่วยกันจัดกิจกรรมด้วยนะครับ ทั้งเชิญพระมาเทศน์ จัดอบรม ธรรมะ หรือแม้แต่เดินเยี่ยมบ้านคนที่เคยใช้ยาเสพติด กิจกรรมพวกนี้ช่วยให้เราไม่มองผู้ติดยาเป็น คนแปลกแยก แต่เห็นว่าเขาแค่มั้ทุกข์ แล้วเราก็ช่วยกันสร้างกำลังใจให้เขาค้ะสอดคล้องกับ ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5 กล่าวว่าเมื่อก่อนมีคนติดยาเยอะมากค้ะ แต่พอมีพระมาเทศน์ มานำสวด

มนต์ ก็มีกิจกรรมให้คนในชุมชนมาร่วมกัน มันเหมือนทำให้ชุมชนอบอุ่นขึ้น คนมีศรัทธามากขึ้น คนที่เคยติดยาเห็นว่าเขาไม่ถูกทอดทิ้ง เขาก็เริ่มกลับตัวกลับใจค่ะ

ความโลภ ความโกรธ ความหลงของปัจเจกบุคคล นำไปสู่การเสพยาเพื่อหนีปัญหาการขาดหลักธรรม การขาดสติ และการไม่มีภูมิคุ้มกันทางใจสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ล่อแหลม หรือมีแบบอย่างที่ไม่ดี ขาดการปลูกฝังจริยธรรมและค่านิยมที่ถูกต้องสอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 11 กล่าวว่ากระบวนการศาสนสัมพันธ์บำบัดที่ใช้หลักอริยสัจ 4 ทำให้คนไข้ที่เราดูแลมีความร่วมมือมากขึ้นครับ เพราะมันไม่ใช่แค่การรักษาทางร่างกาย แต่เป็นการเยียวยาจิตใจ โดยเฉพาะคนที่เคยล้มเหลวจากการบำบัดแบบอื่น พอมาเข้าวัดแล้วได้รับการดูแลแบบนี้ เขามีกำลังใจและไม่รู้สึกว่าจะถูกตัดขาดจากสังคมครับสอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 4 กล่าวว่าเราก็พาเด็กนักเรียนมาร่วมกิจกรรมบ้าง ให้เขาได้เรียนรู้ธรรมะ ได้เห็นว่าการใช้ชีวิตมีหลักให้ยึด และธรรมะก็สอนให้เขาเข้าใจคนอื่นมากขึ้น ไม่เหยียดคนที่เคยมีปัญหา ช่วยสร้างสังคมที่มีเมตตาและเข้าใจกันค่ะ

การเลิกเสพยาโดยสมัครใจ ด้วยแรงใจจากกิจกรรมทางศาสนาการกลับมาดำรงชีวิตในชุมชนด้วยความสุขและได้รับการยอมรับการมีจิตใจที่สงบเย็น มีศรัทธาในพระธรรม และเห็นคุณค่าในตนเองอีกครั้งสอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 7 กล่าวว่าการทำงานร่วมกับวัดทำให้การบำบัดยาเสพติดมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะวัดเข้าถึงชาวบ้านได้ลึกซึ้งกว่าเรา พระท่านใช้หลักธรรม โดยเฉพาะอริยสัจ 4 ที่ทำให้ผู้เข้าร่วมรู้สึกว่ามันไม่ใช่การถูกบังคับ แต่เป็นการกลับมารู้จักตัวเอง เข้าใจปัญหา และมีทางเลือกในการเปลี่ยนแปลงตัวเองอย่างยั่งยืน

การเข้าร่วมกิจกรรมศาสนสัมพันธ์บำบัด เช่น ฟังธรรมเทศนา อบรมปฏิบัติธรรม สมาทานศีล เจริญสมาธิ การเยี่ยมเยียนให้คำปรึกษาโดยพระสงฆ์หรือผู้นำทางศาสนา การส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีในชุมชน ให้ชาวบ้านช่วยกันเป็นเครือข่ายป้องกันและช่วยเหลือ การใช้ศรัทธาเป็นพลังในการฟื้นฟูจิตใจ โดยสร้างความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในธรรมะ การบูรณาการศีล สมาธิ ปัญญา ให้เกิดเป็นพฤติกรรมใหม่ที่มั่นคงและยั่งยืนสอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 6 กล่าวว่าผมเคยหมดหวังกับชีวิตครับ แต่หลังจากได้เข้าวัด ได้ฟังธรรมะ และพระท่านแนะนำเรื่องอริยสัจ 4 ผมได้กลับมาทบทวนตัวเอง เห็นว่าที่ผมติดยา เพราะหนีความทุกข์ หนีปัญหา พอได้รู้ว่าทุกข์เกิดจากความยึดติด แล้วผมสามารถดับมันได้ ผมก็เริ่มมีความหวังอีกครั้ง ทุกวันนี้ผมเลิกยาได้แล้วครับ และยังมาช่วยงานวัดด้วย

4.3. กิจกรรมส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนล้อมรั้ว (กิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์บำบัด) ด้วยหลักอริยสัจ 4

ปัญหาเสพยาเสพติดเป็นปัญหาเชิงซ้อนที่ส่งผลกระทบต่อทุกระดับของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับครอบครัว ซึ่งถือเป็นหน่วยพื้นฐานของชุมชนและสังคมโดยรวม เมื่อสมาชิกในครอบครัวหนึ่ง

ประสบกับปัญหาการใช้สารเสพติด มักก่อให้เกิดผลกระทบทั้งทางกายภาพ จิตใจ เศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ในครอบครัว อันนำไปสู่ความทุกข์ ความร้าวฉาน และความเปราะบางของโครงสร้างสังคมอย่างต่อเนื่องการเยียวยาปัญหานี้อย่างยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการบำบัดฟื้นฟูที่ครอบคลุม ไม่เพียงแต่ในระดับบุคคล แต่ต้องรวมไปถึงระดับครอบครัวและชุมชนด้วย แนวทางหนึ่งที่มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาย่างลึกซึ้ง คือ การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะ "หลักอริยสัจ ๔" ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เพื่อให้มนุษย์สามารถเข้าใจและแก้ไขปัญหาทุกข์ในชีวิตได้อย่างถูกต้องหลักอริยสัจ ๔ ประกอบด้วย ทุกข์ (ปัญหา), สมุทัย (สาเหตุ), นิโรธ (การดับทุกข์), และ มรรค (แนวทางปฏิบัติเพื่อบรรเทาทุกข์) เมื่อนำหลักการนี้มาประยุกต์ใช้ในกิจกรรม ครอบครัวสัมพันธ์บำบัด จะช่วยให้ครอบครัวได้ตระหนักถึงปัญหาที่แท้จริง เข้าใจสาเหตุของปัญหา มองเห็นทางออก และสามารถลงมือแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยวิถีทางที่มีรากฐานจากศีลธรรมและปัญญา กิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์บำบัดที่ขับเคลื่อนโดยชุมชนลุ่มรักจึงเป็นกระบวนการสำคัญในการส่งเสริมความรัก ความเข้าใจ การสื่อสารอย่างมีเมตตา และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในครอบครัว โดยมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจและฟื้นฟูสายสัมพันธ์ในครอบครัวให้เข้มแข็ง ด้วยพลังแห่งธรรมะและความร่วมแรงร่วมใจของชุมชน

ดังนั้น การศึกษารูปแบบการส่งเสริมกิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์บำบัดด้วยหลักอริยสัจ ๔ จึงมีความสำคัญยิ่ง เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ กระบวนการ และแนวทางที่เป็นรูปธรรมในการเยียวยาและป้องกันปัญหาเสพติดในระดับครอบครัว ซึ่งจะเป็นรากฐานในการสร้างชุมชนที่มั่นคงและมีสุขภาวะที่ยั่งยืนต่อไป

ครอบครัวเกิดความแตกแยก ขาดความไว้วางใจ เกิดการทะเลาะวิวาท เศรษฐกิจ พ่อแม่ทุกข์ใจ ลูกหลานเสียโอกาสทางการศึกษา และมีความรุนแรงในครอบครัวเพิ่มขึ้น ความรักความอบอุ่นหายไป สะท้อนถึงความทุกข์ที่ลึกซึ้งทั้งทางจิตใจและสังคมเกิดความร้าวฉาน ความไม่เข้าใจกันในครอบครัว การใช้ความรุนแรง ความล้มเหลวทางเศรษฐกิจ และการเลี้ยงดูบุตรที่ขาดคุณภาพ เป็นความทุกข์ของทั้งครอบครัวที่สะท้อนออกมาในรูปแบบปัญหาสังคมวงกว้างสอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2 กล่าวว่าสาเหตุครอบครัวที่มีลูกหลานเกี่ยวข้องกับยาเสพติดมักจะพบกับความทุกข์อย่างแสนสาหัส ทั้งในแง่เศรษฐกิจและจิตใจ หลายครอบครัวต้องเสียทรัพย์สินเพื่อการรักษาหรือประกันตัว บางบ้านถึงขั้นต้องขายวัวควายเพื่อช่วยลูก นำมาซึ่งความเครียดและความเหนื่อยใจ พ่อแม่รู้สึกเหมือนหมดหนทางและไร้ที่พึ่ง ทำให้บ้านขาดความอบอุ่น และส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชุมชนโดยรวมสอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 7 กล่าวว่าสาเหตุเมื่อลูกชายเริ่มติดยา บ้านที่เคยมีความสุขกลับกลายเป็นสถานที่ที่เต็มไปด้วยความเครียด ไม่มีเสียงหัวเราะ

เหมือนก่อน หน้าตาของสามีก็เคร่งเครียด ส่วนตัวเองก็ร้องไห้แทบทุกวัน ไม่สามารถบอกใครได้ ความทุกข์นี้ลึกลงไปถึงใจ เพราะรู้สึกเหมือนครอบครัวกำลังพังทลาย และไม่รู้จะหันหน้าไปพึ่งใคร นี่คือสภาพของบ้านที่หมดกำลังใจอย่างแท้จริงสอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 10 กล่าวว่าสาเหตุจากการเป็นครู พบว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีปัญหายาเสพติดจะมีพฤติกรรมก้าวร้าว ขาดสมาธิ และไม่สามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ บางคนมักหลีกเลี่ยงชั้นเรียนหรือแสดงพฤติกรรมต่อต้าน ครูจึงไม่เพียงแต่สอนหนังสือ แต่ต้องรับบทบาทเป็นที่ปรึกษาอีกด้วย สะท้อนถึงผลกระทบที่ลึกซึ้งในระบบการศึกษาและในใจของเด็ก

สาเหตุหนึ่งคือการขาดความเข้าใจในหน้าที่ของตนในครอบครัว ขาดเวลาเอาใจใส่กัน ไม่มีการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ ขาดความรัก ความอบอุ่น และการชี้แนะที่ถูกต้อง ซึ่งนำไปสู่การหนีปัญหาโดยการเสพยา และทำให้พฤติกรรมเสี่ยงเพิ่มขึ้น ขาดการสื่อสาร ขาดหลักธรรมทางศาสนา ในการอยู่ร่วมกัน และมีแบบอย่างที่ไม่เหมาะสมในครอบครัว รวมถึงแรงกดดันทางเศรษฐกิจและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเข้าถึงยาเสพติดสอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1 กล่าวว่าสาเหตุหลักของปัญหาเสพติดในครอบครัวมาจากการขาดศีลธรรมและหลักธรรมในการดำเนินชีวิต ครอบครัวไม่มีหลักในการสอนใจ ไม่มีการปลูกฝังสติและเมตตา พ่อแม่มีแต่หาเลี้ยงชีพโดยไม่ได้อใส่ใจอบรมจิตใจลูก ผลคือเด็กเติบโตขึ้นโดยขาดแนวทางที่มั่นคงในการใช้ชีวิต จึงง่ายต่อการหลงผิดและเข้าสู่เส้นทางของยาเสพติดสอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5 กล่าวว่าต้นตอของปัญหาเสพติดในหลายครอบครัว มักเกิดจากความตึงเครียดและแรงกดดันในบ้าน ทั้งจากปัญหาเศรษฐกิจ การทะเลาะเบาะแว้ง และความคาดหวังที่สูงเกินไป การขาดการสื่อสารเชิงบวกและการรับฟังกันอย่างเข้าใจ ทำให้สมาชิกในบ้านโดยเฉพาะเยาวชนเกิดความรู้สึกโดดเดี่ยว ไม่มีที่พึ่ง จึงหันไปพึ่งยาเสพติดเพื่อหลีกหนีความจริงสอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 6 ตอนนั้นผมรู้สึกเหมือนไม่มีใครเข้าใจผมเลย บ้านก็ทะเลาะกันตลอดเวลา พ่อแม่ไม่ฟังความเห็นของผมเลยแม้แต่นิดเดียว ผมเลยเลือกที่จะหาทางออกเอง ซึ่งมันผิด ผมหันไปใช้ยาเพราะคิดว่ามันช่วยให้ลืมปัญหา แม้มันจะชั่วคราว แต่มันก็ทำให้ผมหลงทางไปไกล นั่นเป็นเพราะในบ้านไม่มีใครเปิดใจให้กันและกันเลย

กิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์บำบัดสามารถลดปัญหาได้ในระดับหนึ่งถึงมาก หากมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง มีความเข้าใจและมีการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะการฟื้นฟูความสัมพันธ์และบทบาทของพ่อแม่ ลูกหลาน ให้เข้าใจกันด้วยความเมตตาและกรุณา สามารถลดได้ในระดับที่ “มีนัยสำคัญ” หากดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องและสอดแทรกหลักธรรม เช่น การเจริญเมตตา การให้อภัย การใช้เวลาร่วมกัน และส่งเสริมการพึ่งพิงธรรมะร่วมกันในครอบครัว จะเป็น การเยียวยาทางใจและสร้างภูมิคุ้มกันเชิงจริยธรรมสอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 11 กล่าวว่า เดิมทีฉันกับลูกสาวไม่เคยพูดกันดี ๆ เลย ทะเลาะกันจนห่างเหิน แต่พอได้เข้าร่วมกิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์ที่วัด มีพระสอนให้เรารู้จักฟังกัน ฉันเริ่มเปิดใจ กล้าพูดกับลูก และลูกเองก็ตอบ

รับอย่างดี มันเหมือนเป็นการเริ่มต้นใหม่ ทำให้บ้านเรากลับมามีรอยยิ้มอีกครั้ง นี่แหละคือผลของการฟื้นฟูความสัมพันธ์ด้วยธรรมะสอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 10 กล่าวว่า เมื่อครอบครัวได้เข้าร่วมกิจกรรมสนทนาและฝึกสมาธิร่วมกัน ความตึงเครียดที่เคยมีค่อย ๆ ลดลง การพูดคุยระหว่างพ่อแม่กับลูกหลานมีความนุ่มนวลมากขึ้น เราเห็นชัดว่า บางบ้านที่เคยเก็บตัวกลับมาเปิดใจพูดคุย กลายเป็นบ้านที่มีพลังบวก เพราะการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทำให้เกิดความเข้าใจและให้อภัยกันได้สอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2 กล่าวว่า การที่ครอบครัวนำหลักศีล 5 และเมตตาภาวนาไปปฏิบัติอย่างจริงจัง เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทางใจอย่างได้ผล เมื่อมีศีลเป็นพื้นฐาน ความรุนแรงในบ้านลดลง เมื่อฝึกเมตตาและให้อภัย ความขัดแย้งก็คลี่คลาย ที่สำคัญคือการฝึกสติกันทั้งบ้าน ทำให้แต่ละคนไม่ด่วนตัดสินกันง่าย ๆ นั่นคือจุดเริ่มของการ “ดับทุกข์” อย่างแท้จริง

กิจกรรมสนทนาธรรมร่วมกันในครอบครัว, การเข้าค่ายอบรมธรรมะแบบมีส่วนร่วม, เวทีครอบครัวบำบัดเชิงพุทธ, การทำกิจกรรมจิตอาสาร่วมกันในชุมชน, และการฝึกสมาธิร่วมกันในระดับครอบครัว สิ่งเหล่านี้สามารถเสริมสร้างความรักความเข้าใจ และสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างกิจกรรมสำคัญๆ กิจกรรมสนทนาธรรมในครอบครัว เสริมความเข้าใจและสติ การอบรมศีล ๕ ในครอบครัว: ทำให้มีแนวทางในการประพฤติปฏิบัติการจัดค่ายธรรมะสำหรับครอบครัว ฝึกจิต ฝึกใจ และเปิดโอกาสให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันกิจกรรมจิตอาสาและบำเพ็ญประโยชน์ร่วมกัน สร้างความผูกพัน ลดช่องว่างทางใจสอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 4 กล่าวว่าเราเคยจัดกิจกรรมที่ชื่อว่า “วาดฝันวันครอบครัว” ซึ่งให้พ่อแม่ลูกมาร่วมกันวาดภาพสะท้อนใจ ฟังธรรม และแลกเปลี่ยนความรู้สึก บางครอบครัวถึงกับน้ำตาไหล เพราะไม่เคยมีโอกาสดูตากันอย่างลึกซึ้งแบบนี้มาก่อน กิจกรรมนี้จึงช่วยลดช่องว่างและสร้างความเข้าใจอย่างมากในกลุ่มวัยต่าง ๆ สอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5 กล่าวว่าเรามีโครงการชื่อว่า “ปันธรรมปันใจ” ซึ่งเปิดเวทีให้สมาชิกในครอบครัวได้มานั่งล้อมวงกัน สนทนาธรรม ฟังพระเทศน์ และพูดคุยแบบไม่ตัดสินกัน ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ช่วยให้ครอบครัวได้ลอยห่างจากความขัดแย้ง และกลับมาฟังกันด้วยใจ ก่อให้เกิดความเข้าใจในปัญหาอย่างลึกซึ้ง และช่วยให้บ้านมีความสุขมากขึ้น สอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 6 กล่าวว่าเราได้พัฒนาหลักสูตร “พ่อแม่พร้อมใจ ลูกหลานปลอดภัย” ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ครอบคลุมทั้งการอบรมธรรมะ กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ และการฝึกสมาธิแบบครอบครัว มีหลายบ้านที่หลังจากเข้าร่วมแล้วกลับไปจัด “สวดมนต์ครอบครัว” ทุกคืน ซึ่งช่วยให้บ้านสงบใจและมีสายสัมพันธ์แน่นแฟ้นขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

4.4. สรุป

“การส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนล้อมรั้วด้วยหลักพุทธธรรม” เป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะ “หลักอริยสัจ 4”

เข้ากับกระบวนการบำบัดและฟื้นฟูผู้มีปัญหาอาเสพติดในชุมชนวัดแช่มอุทิศ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา โดยมีแนวคิดสำคัญว่าการแก้ไขปัญหายาเสพติดไม่สามารถพึ่งพาเพียงมาตรการทางกฎหมายหรือทางการแพทย์เท่านั้น หากต้องมีการเยียวยาทางจิตใจด้วยหลักธรรมของศาสนา เพื่อให้เกิดการบำบัดฟื้นฟูอย่างยั่งยืนและสร้างภูมิคุ้มกันภายในที่มั่นคง

แนวทางการดำเนินงานในพื้นที่ชุมชนวัดแช่มอุทิศ ได้แบ่งกิจกรรมออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ กิจกรรมชุมชนสัมพันธ์บำบัด กิจกรรมศาสนสัมพันธ์บำบัด และกิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์บำบัด โดยทุกกิจกรรมล้วนถูกขับเคลื่อนภายใต้หลักอริยสัจ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค ซึ่งเป็นแก่นคำสอนที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เพื่อการเข้าใจชีวิตและการดับทุกข์ได้อย่างลึกซึ้งและเป็นระบบ

1. กิจกรรมชุมชนสัมพันธ์บำบัดด้วยหลักอริยสัจ 4

กิจกรรมชุมชนสัมพันธ์บำบัดเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนในชุมชน ทั้งภาครัฐ เอกชน พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไป เข้ามามีบทบาทร่วมกันในการดูแลป้องกัน และบำบัดผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยเน้นกระบวนการสร้างความเข้าใจอย่างลึกซึ้งต่อปัญหา และส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผ่านหลักธรรมะ

ในส่วนของ “ทุกข์” กิจกรรมนี้ชี้ให้เห็นว่ายาเสพติดก่อให้เกิดปัญหาในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน ทำให้เกิดความทุกข์ทั้งด้านสุขภาพ ความสัมพันธ์ การงาน และศีลธรรม จุดเด่นของกิจกรรมนี้คือการให้ผู้เกี่ยวข้องได้ตระหนักถึงความทุกข์ที่ตนกำลังเผชิญ ไม่ใช่เพียงจากมุมของผู้เสพ แต่รวมถึงครอบครัวและสังคมด้วย

“สมุทัย” หรือสาเหตุของทุกข์ในการเสพยา ถูกชี้ชัดว่ามาจากความหลงผิด ความอยาก ได้อยากมี ความกลัว และการขาดภูมิคุ้มกันทางใจ โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนที่เติบโตในครอบครัวที่ขาดการอบรมทางจริยธรรม และไม่มีแบบอย่างที่ดีในชีวิต

“นิโรธ” หรือการดับทุกข์ในบริบทนี้ ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการเลิกเสพยาเท่านั้น แต่หมายถึงการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตใหม่ที่ยั่งยืน โดยใช้ธรรมะเป็นแนวทางการปรับพฤติกรรม สร้างพลังใจ และส่งเสริมให้ผู้เสพสามารถอยู่ร่วมในชุมชนอย่างภาคภูมิใจและไม่กลับไปสู่วงจรเดิม

“มรรค” หรือแนวทางสู่การพ้นทุกข์ ได้แก่ การอบรมสัมมาทิฐิให้เกิดความเข้าใจชีวิตที่ถูกต้อง การเสริมสัมมาวาทยามะให้เกิดความเพียรในการฟื้นฟูตนเอง และการใช้กิจกรรมร่วมกันในชุมชน เช่น ฟังธรรม ปฏิบัติธรรม และกิจกรรมจิตอาสา เป็นเครื่องมือในการฟื้นฟูใจผู้เกี่ยวข้อง และสร้างพลังร่วมกันในชุมชน

2. กิจกรรมศาสนสัมพันธ์บำบัดด้วยหลักอริยสัจ 4

กิจกรรมนี้เน้นการประสานพลังของศาสนา โดยเฉพาะพระสงฆ์และผู้นำศาสนาในชุมชน มาเป็นแกนกลางในการใช้หลักธรรมะบำบัดจิตใจผู้เสพ ผู้เกี่ยวข้อง และครอบครัว ผ่านกิจกรรม

ทางศาสนา เช่น การเทศน์ธรรม การนั่งสมาธิ การเยี่ยมเยียนผู้มีปัญหา และการเสริมสร้างความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในทุกข์และเหตุแห่งทุกข์

“ทุกข์” ในกิจกรรมศาสนสัมพันธ์บำบัด มีมิติที่ลึกซึ้งไปอีก คือ ความรู้สึกของผู้เสพที่ถูกตีตราจากสังคม ความเครียดของครอบครัว ความรู้สึกหมดหวังและการแยกตัวออกจากชุมชน กิจกรรมจึงเน้นการใช้ธรรมะเป็นแสงสว่างในการเยียวยาใจ ฟั่นฟูศักดิ์ศรี และสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เสพกลับคืนสู่ชีวิตปกติ

“สมุทัย” หรือสาเหตุของปัญหาถูกวิเคราะห์ว่าเกิดจากความโลภ ความโกรธ และความหลง โดยเฉพาะความหลงผิดว่ายาเสพติดคือทางออกของปัญหา ความทุกข์ ความเหงา หรือความไร้คุณค่าในตนเอง ซึ่งกิจกรรมนี้จะช่วยคลี่คลายได้โดยการส่งเสริมการพึ่งธรรมะ การใช้ศรัทธาเป็นแรงผลักดัน และการสร้างแบบอย่างที่ดีจากชุมชน

“นิโรธ” ในกิจกรรมศาสนสัมพันธ์บำบัด หมายถึงการคืนคุณค่าให้แก่ผู้เสพ การฟื้นฟูศรัทธาในตนเอง การได้รับการยอมรับจากครอบครัวและชุมชนอีกครั้งหนึ่ง และการสร้างใจที่มั่นคงพอจะดำเนินชีวิตอย่างมีสติและเมตตา

“มรรค” ที่เน้นในกิจกรรมนี้คือการใช้กิจกรรมทางศาสนาอย่างหลากหลาย เช่น การพึ่งธรรม อบรมศีล สมาธิ ปัญญา การจัดเวทีสนทนาธรรม และการสร้างเครือข่ายชุมชนศรัทธา ที่ส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึกใหม่และแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลงชีวิต

3. กิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์บำบัดด้วยหลักอริยสัจ 4

กิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์บำบัดถือเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการบำบัดที่ยั่งยืน เพราะครอบครัวคือจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ การปลูกฝังคุณธรรม และการเยียวยาใจ การบำบัดโดยใช้กิจกรรมที่ส่งเสริมการสื่อสาร ความรัก ความเข้าใจ และการใช้ธรรมะในบ้าน คือการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางใจในระยะยาว

“ทุกข์” ที่เกิดขึ้นในครอบครัวมักแสดงออกมาในรูปแบบของความร้ายฉาน ความไม่เข้าใจ ความรุนแรง ความเครียดสะสม และการสูญเสียความอบอุ่น ซึ่งส่งผลต่อจิตใจของทั้งพ่อแม่และลูก กิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์บำบัดจะทำให้ครอบครัวได้เห็นทุกข์ที่แท้จริงและตระหนักร่วมกันในฐานะหน่วยที่ต้องร่วมมือกันแก้ปัญหา

“สมุทัย” ของความทุกข์ในครอบครัวคือความขาดศีลธรรม ขาดการสื่อสารที่สร้างสรรค์ ความเร่งรีบในชีวิตประจำวันที่ทำให้พ่อแม่ไม่มีเวลาให้ลูก รวมถึงการขาดแบบอย่างที่ดี ปัญหาเศรษฐกิจ และการเลี้ยงดูที่ไม่สอดคล้องกับธรรมะ ล้วนเป็นเหตุแห่งทุกข์ที่ผลักดันให้เด็กหรือสมาชิกในครอบครัวเข้าสู่ยาเสพติด

“นิโรธ” คือความหวังในการคืนความรัก ความเข้าใจ และการสร้างพื้นที่แห่งความปลอดภัยภายในบ้าน ซึ่งกิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์บำบัดได้ช่วยให้พ่อแม่ลูกได้เปิดใจ คุยกัน ฟังกัน และให้อภัยกัน โดยมีธรรมะเป็นตัวกลาง ซึ่งหลายครอบครัวสามารถพลิกฟื้นจากภาวะความรุนแรง กลับคืนมาเป็นบ้านที่มีรอยยิ้มและความสุขได้

“มรรค” คือกิจกรรมที่หลากหลาย อาทิ การอบรมธรรมะในครอบครัว การฝึกสมาธิร่วมกัน การจัดกิจกรรมวาดฝัน พูดคุยอย่างเปิดใจ การฟังธรรมะประจำวัน การทำจิตอาสาด้วยกัน และการสวดมนต์ในบ้าน ทั้งหมดนี้เป็นเครื่องมือสร้างสายใยแห่งความรัก ความเข้าใจ และสร้างบ้านให้เป็น “สังฆะย่อย” ที่เกื้อกูลกันและกัน

ตารางที่ 4.1 ส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรักด้วยหลักพุทธธรรม

	ทุกข์ (ปัญหา)	มรรค8	กระบวนการ ดำเนินกิจกรรม
กิจกรรม ส่งเสริมการ ขับเคลื่อน กิจกรรมของ ชุมชนลุ่มรัก (กิจกรรมชุมชน สัมพันธ์บำบัด)	ความไม่เข้าใจกันของคนใน ชุมชน	สัมมาทิฐิ	ประชุมประชาคม หมู่บ้านให้เห็น ความสำคัญของ การแก้ไขปัญหา ยาเสพติด
		สัมมาสังคัปปะ	มีมติร่วมกันใน การร่วมแก้ไข ปัญหายาเสพติด
		สัมมาวาจา	พูดคุยปรึกษา ให้รู้และสร้าง ภาคีเครือข่าย
		สัมมากัมมันตะ	ร่วมกันในการ ดำเนินกิจกรรม
	ปัญหาการลักขโมย และอา ชญากรรม	สัมมาอาชีวะ	การอบรมสร้าง อาชีพและมอบ เครื่องมือ การขึ้นทะเบียน

			การทำเกษตร
	ปัญหาความไม่ต่อเนื่องของ การทำดำเนินกิจกรรม	สัมมาวายามะ	สร้างความใกล้ชิด
		สัมมาสติ	และนัดพบปะ
		สัมมาสมาธิ	ตลอดถึงการเยี่ยม บ้านและการให้ กำลังใจในการ เลิกยาเสพติด
การขับเคลื่อน กิจกรรมของ ชุมชนลุ่มรักษ์ (กิจกรรมศาสน สัมพันธ์บำบัด	ไม่มีที่พึ่งทางจิตใจ	สัมมาทัญญู	เข้ารับการอบรม
		สัมมาสังกัปปะ	ฟังธรรมในวัน
		สัมมาวาจา	พระและพบพระ
		สัมมากัมมันตะ	อาจารย์เน้นย้ำใน
		สัมมาอาชีวะ	ศีล ๕ และการ
		สัมมาวายามะ	เข้าถึงพระ
		สัมมาสติ	รัตนตรัยเป็นที่พึ่ง
		สัมมาสมาธิ	
กิจกรรม ส่งเสริมการ ขับเคลื่อน กิจกรรมของ ชุมชนลุ่มรักษ์ (กิจกรรม ครอบครัว สัมพันธ์บำบัด) ด้วยหลัก อริยสัจ	ความไม่เข้าใจกันใน ครอบครัว	สัมมาทัญญู	การทำกิจกรรม
		สัมมาสังกัปปะ	สำนักในพระคุณ
		สัมมาวาจา	และพูดคุยปรับ ความเข้าใจ
	ไม่มีจุดหมายในการดำเนินชี วิต	สัมมากัมมันตะ	กิจกรรมทำแผน
		สัมมาอาชีวะ	ครอบครัว
	ไม่มีเวลาให้กันและกันต่าง คนต่างอยู่	สัมมาวายามะ	ดำเนินกิจกรรม
		สัมมาสติ	กตีกาสัญญาใจ
		สัมมาสมาธิ	เพื่อวางแผน ครอบครัว

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง ส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรั้งด้วยหลักพุทธธรรม: กรณีศึกษาชุมชนวัดแหม่อุทิศ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เป็นวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอรายงานผลการวิจัยในบทนี้เป็น 3 ส่วนรายละเอียดดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1. สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรั้ง โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์และประยุกต์ใช้ในระดับพื้นที่จริง โดยมีชุมชนวัดแหม่อุทิศ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เป็นพื้นที่การศึกษา ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3 กลุ่ม ได้แก่ พระนักวิชาการ ผู้นำชุมชน และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสิ้น 12 รูป/คน ผลการศึกษสามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญ ดังนี้:

5.1.1 แนวคิดทฤษฎีการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรั้ง

การขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรั้งในพื้นที่ศึกษา มีพื้นฐานมาจากแนวคิด “ชุมชนเป็นฐาน ประชาชนเป็นศูนย์กลาง” ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดของการบำบัดผู้ติดยาเสพติดแบบมีส่วนร่วมของชุมชน (Community-Based Treatment: CBTx) โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการพัฒนา พื้นฟู และติดตามผู้เสพให้กลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติ ลักษณะการดำเนินกิจกรรมในชุมชนวัดแหม่อุทิศ มีการจัดโครงการต่าง ๆ ที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม เช่น การสร้างเครือข่ายผู้นำชุมชน การอบรมอาสาสมัคร การรวมกลุ่มเยียวยาผู้เสพในระดับครอบครัว ตลอดจนการจัดกิจกรรมทางศาสนาเพื่อปลูกฝังจิตสำนึก ส่งผลให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนงานด้านการบำบัดยาเสพติดอย่างเป็นระบบในชุมชน แนวทางนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ รจนา สุโพธิ์ (2567) ที่เน้นการพัฒนาระบบการบำบัดผู้ป่วยยาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งพบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบำบัดและฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติดสามารถลดอัตราการกลับไปเสพซ้ำและส่งเสริมการฟื้นฟูสุขภาพของผู้ป่วยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.1.2 หลักพุทธธรรมที่เหมาะสมในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรั้ง

หลักพุทธธรรมที่นำมาใช้ในการกระบวนการบำบัดและฟื้นฟูผู้เสพในชุมชน คือ หลักอริยสัจ ๔ ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา สามารถประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ปัญหา สร้างแนวทางการป้องกัน และเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากยาเสพติดได้อย่างรอบด้าน การนำหลักอริยสัจ ๔ มาประยุกต์ใช้ในการกระบวนการบำบัด ทำให้การฟื้นฟูผู้เสพไม่ได้เน้นเพียงการรักษาทางกายเท่านั้น แต่รวมถึงการฟื้นฟูทางใจผ่านกิจกรรมที่เสริมสติ สมาธิ และปัญญา โดยกิจกรรมศาสนสัมพันธ์บำบัดเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเสริมพลังศรัทธาและสร้างจิตสำนึกเชิงคุณธรรม เรื่องนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประกาศิต ชัยรัตน์ (2560) ที่เสนอว่าการบ่มเพาะธรรมะในเยาวชนช่วยเสริมภูมิคุ้มกันทางจิตใจ ทำให้ลดโอกาสการเข้าสู่วงจรยาเสพติดได้อย่างแท้จริง .

5.1.3 การส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรั้งด้วยหลักพุทธธรรม

การดำเนินงานในชุมชนมีการออกแบบกิจกรรมเพื่อบูรณาการการฟื้นฟูทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน ผ่านกิจกรรมหลัก 3 ประเภท ได้แก่:

1. กิจกรรมชุมชนสัมพันธ์บำบัด

มีการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วม เช่น การจัดเวทีพูดคุย การประชุมปรึกษา การเยี่ยมบ้านผู้ป่วย การสร้างกลุ่มอาสาสมัครเยียวยาจิตใจ และการรณรงค์ความรู้ในระดับชุมชน ช่วยให้ผู้ป่วยไม่รู้สึกละโดดเดี่ยว.

2. กิจกรรมศาสนสัมพันธ์บำบัด

เน้นการใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือในการเยียวยา เช่น การนิมนต์พระไปเทศนา การสวดมนต์ร่วมกัน การปฏิบัติสมาธิ และการใช้บทเรียนธรรมะเพื่อให้เกิดการสำนึกผิดและตั้งใจเริ่มต้นชีวิตใหม่ กิจกรรมเหล่านี้สร้างแรงบันดาลใจและเป็นที่พึ่งทางใจแก่ผู้ป่วยและครอบครัว.

กิจกรรมเหล่านี้สอดคล้องกับแนวทางของ พระอธิการสุพิศ ทรงจิตร (2562) ที่เสนอการใช้กิจกรรมทางธรรมะร่วมกับวิถีชีวิตของชุมชน เพื่อส่งเสริมการเลิกพฤติกรรมเสพติด และสร้างคุณค่าในตนเองใหม่

3. กิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์บำบัด

กิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์บำบัดเป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบหลักของการขับเคลื่อนชุมชนลุ่มรั้งที่เน้นการสร้างและฟื้นฟูสายสัมพันธ์ในระดับครอบครัว ซึ่งเป็นหน่วยพื้นฐานของสังคม การเสริมสร้างความรัก ความเข้าใจ และการสื่อสารในครอบครัว จะช่วยให้เกิดบรรยากาศแห่งความเมตตาและการให้อภัย ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการฟื้นฟูสภาพจิตใจของผู้เคยเกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้สามารถกลับมาใช้ชีวิตร่วมกับครอบครัวและสังคมได้อย่างมั่นคง

กิจกรรมในลักษณะนี้ประกอบด้วย:

การอบรมครอบครัวธรรมะ โดยจัดเวิร์กช็อปหรือค่ายธรรมะที่พ่อแม่และบุตรสามารถเรียนรู้และฝึกปฏิบัติร่วมกันได้ เช่น การเจริญเมตตาภาวนา, การระลึกถึงบุญคุณของพ่อแม่, การใช้ศีล ๕ เป็นแนวทางในการครองเรือน

การสร้างพื้นที่พูดคุยแบบสันติ (Peaceful Communication) ระหว่างสมาชิกในครอบครัว เพื่อเปิดใจ พูดคุยกันด้วยความเคารพ มีสติ มีเมตตา และมีเหตุผล

กิจกรรมจิตอาสาครอบครัว เช่น การออกช่วยเหลือผู้ป่วยหรือร่วมกิจกรรมชุมชนร่วมกัน เพื่อกระตุ้นให้เกิดความผูกพันและเป้าหมายร่วมกันในครอบครัว

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่า ครอบครัวที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมเหล่านี้มีความเข้าใจต่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดมากขึ้น มีความพร้อมที่จะให้อภัยและเปิดโอกาสให้สมาชิกในครอบครัวเริ่มต้นชีวิตใหม่ ตลอดจนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางบวกของผู้เสพยาอย่างชัดเจน

แนวทางนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูกิตติโชติคุณ กิตติปาโล (2561) ที่ศึกษาเรื่อง “พุทธจริยศาสตร์กับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชน” ซึ่งพบว่า การสร้างครอบครัวให้เป็นสังคมแห่งคุณธรรมโดยใช้หลักธรรม เช่น พรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) และฆราวาสธรรม 4 (สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ) จะช่วยลดความขัดแย้ง เพิ่มความเข้าใจ และฟื้นฟูจิตใจของผู้เสพยาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ เกษราภรณ์ บุรวัฒน์ (2563) ยังระบุว่า ครอบครัวที่มีการสื่อสารอย่างเปิดเผยและใช้หลักพุทธธรรมในการอบรมลูกหลานจะสามารถสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจ ป้องกันไม่ให้บุตรหลานเข้าไปพัวพันกับสิ่งเสพติดหรือพฤติกรรมเสี่ยงได้อย่างยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป กิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์บำบัดถือเป็นรากฐานสำคัญของการบำบัดแบบองค์รวม โดยมีเป้าหมายไม่ใช่เพียงการรักษาผู้ป่วยให้พ้นจากการเสพยาเท่านั้น แต่คือการฟื้นฟู "โครงสร้างทางความสัมพันธ์" ให้เกิดขึ้นใหม่ในครอบครัว ซึ่งจะเป็เกราะป้องกันที่เข้มแข็งที่สุดในการดูแลและพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในระยะยาว

5.2. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นว่าการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนด้วยหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะหลักอริยสัจ 4 เป็นแนวทางที่สามารถใช้ได้จริงในระดับปฏิบัติการ เนื่องจากมีโครงสร้างที่ชัดเจนในการระบุปัญหา วิเคราะห์สาเหตุ วางเป้าหมาย และกำหนดแนวทางปฏิบัติ ซึ่งช่วยให้การวางแผนกิจกรรมในชุมชนสามารถดำเนินได้อย่างเป็นระบบ

5.2.1 หลักอริยสัจ 4 กับการบำบัดทางจิตและสังคม

การบำบัดผู้ที่ประสบปัญหาเสพติดในปัจจุบันไม่อาจจำกัดเพียงแค่การรักษาทางกายภาพหรือการใช้กระบวนการทางการแพทย์เท่านั้น หากแต่จำเป็นต้องพิจารณาถึงมิติทางจิตใจ และสังคมควบคู่กันไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของประเทศไทยซึ่งเป็นสังคมที่มีพื้นฐานทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณอิงกับหลักพุทธธรรม การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาปรับใช้ในกระบวนการบำบัดและฟื้นฟูจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจอย่างต่อเนื่อง และ “อริยสัจ 4” ถือเป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบำบัดทั้งทางจิตและทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลักอริยสัจ 4 ประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และ มรรค ซึ่งเป็นกระบวนการแห่งการเข้าใจชีวิตอย่างลึกซึ้ง เริ่มจากการ “เห็นทุกข์” คือ การยอมรับว่าปัญหาการเสพติดเป็นความทุกข์จริง ไม่ใช่เพียงภาวะผิดปกติทางกายหรือพฤติกรรมเบี่ยงเบน หากแต่คือผลสะท้อนจากความไม่รู้เท่าทันอารมณ์ ความเครียด และแรงกดดันจากสังคม ผู้เสพจำนวนมากหลงคิดว่า “ยา” คือทางออกของความทุกข์ แต่กลับกลายเป็นการเพิ่มทุกข์ให้มากขึ้น ขึ้นต่อมาก็คือ “สมุทัย” หรือการรู้เหตุแห่งทุกข์ ในกรณีของผู้เสพยาเสพติด มูลเหตุส่วนใหญ่เกิดจากกิเลส เช่น ความอยากหนีปัญหา ความต้องการการยอมรับ หรือความหลงในความสุขชั่วคราวของสารเสพติด เมื่อเข้าใจเหตุแห่งทุกข์เช่นนี้ ก็สามารถเดินเข้าสู่กระบวนการ “นิโรธ” หรือการดับทุกข์ โดยการละเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ ซึ่งก็คือการยุติพฤติกรรมการใช้ยา และละกิเลสที่ผลักดันให้เสพ การจะบรรลุ “นิโรธ” ได้อย่างมั่นคง จำเป็นต้องอาศัย “มรรค” คือแนวทางปฏิบัติอันประเสริฐทั้งแปดประการ ซึ่งนำไปสู่การดับทุกข์อย่างแท้จริง ประกอบด้วย ความเห็นชอบ ความดำริชอบ วาจาชอบ การงานชอบ เลี้ยงชีพชอบ ความเพียรชอบ สติชอบ และสมาธิชอบ แนวทางเหล่านี้ไม่เพียงช่วยฟื้นฟูจิตใจผู้เสพเท่านั้น แต่ยังช่วยปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม การบำบัดทางจิตและสังคมตามแนวทางของอริยสัจ 4 จึงมิได้เป็นเพียงการบอกเลิกยาเสพติด แต่คือการฝึกฝนตนเองในทุกด้าน ผ่านกระบวนการพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็ง มีสติรู้เท่าทันอารมณ์ และสามารถแยกแยะสิ่งที่ดีและไม่ดีได้อย่างมีปัญญา โดยเฉพาะการใช้กิจกรรมที่ส่งเสริม “สติ สมาธิ และปัญญา” เช่น การเจริญภาวนา การฟังธรรม การปฏิบัติศีล และการร่วมกิจกรรมในชุมชนวัด หนึ่งในกิจกรรมที่มีบทบาทอย่างชัดเจนในการส่งเสริมการบำบัดตามหลักอริยสัจ 4 คือ “กิจกรรมศาสนสัมพันธ์บำบัด” ซึ่งมุ่งเน้นการนำผู้ที่อยู่ในภาวะเสี่ยงหรือผู้ที่เคยเสพติด เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา เช่น การเข้าค่ายพุทธธรรม การปฏิบัติธรรม การทำวัตรสวดมนต์ และการสนทนาธรรมกับพระสงฆ์ กิจกรรมเหล่านี้นอกจากจะช่วยเสริมสร้างศรัทธาในพุทธศาสนาแล้ว ยังช่วยให้ผู้ร่วมกิจกรรมเกิดจิตสำนึกเชิงคุณธรรม มีแบบอย่างทางจริยธรรมที่ดี และเกิดแรงบันดาลใจในการเปลี่ยนแปลงตนเองซึ่งสอดคล้องกับประกาศิต ชัยรัตน์ (2560) ได้ศึกษาและเสนอว่าการ

บ่มเพาะธรรมะในกลุ่มเยาวชนสามารถเสริมภูมิคุ้มกันทางจิตใจ ทำให้ลดโอกาสการเข้าสู่วงจรยาเสพติดได้อย่างแท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเริ่มปลูกฝังตั้งแต่วัยเยาว์ จะช่วยให้เยาวชนมีเครื่องมือภายในในการรับมือกับแรงกดดันจากสิ่งแวดล้อม ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางของกิจกรรมศาสนสัมพันธ์บำบัดที่ดำเนินการในหลายพื้นที่ทั่วประเทศ โดยเฉพาะในชุมชนที่มีวัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และการฟื้นฟูจิตใจ ยิ่งไปกว่านั้น การนำอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้ในระดับชุมชน ยังช่วยส่งเสริมความเข้าใจระหว่างสมาชิกในครอบครัวและสังคม โดยเน้นให้เกิดการ “ร่วมเข้าใจทุกข์” ของผู้ที่ประสบปัญหา ไม่ใช่มองเขาเป็นผู้กระทำผิดหรือคนเลว หากแต่เข้าใจว่าเขา กำลังแบกรับทุกข์ที่ตนเองยังไม่สามารถหาทางออกได้ ด้วยการวิเคราะห์ปัญหาเชิงเหตุผล (สมุทัย) และร่วมกันกำหนดเป้าหมายใหม่ (นิโรธ) พร้อมสนับสนุนให้เขาก้าวเดินในแนวทางที่ถูกต้อง (มรรค) กระบวนการนี้จึงไม่ใช่เพียงการรักษาแบบ “ผู้ให้ - ผู้รับ” แต่เป็นกระบวนการร่วมพัฒนาและเยียวยาอย่างยั่งยืน ผู้เสพเองจะรู้สึกว่ามีคุณค่า ไม่ถูกตีตราหรือถูกทอดทิ้ง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้เขาสามารถพัฒนา “พลังภายใน” เพื่อต่อสู้กับความอยาก ความทุกข์ และความเคยชินเดิม ๆ ได้อย่างมั่นคง

โดยสรุปแล้ว การนำหลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการบำบัดทางจิตและสังคม เป็นการเน้นการรักษาที่ “เข้าถึงจิตใจ” ไม่ใช่เพียงแค่เปลี่ยนพฤติกรรมภายนอกเท่านั้น แต่คือการเปลี่ยนความคิด เปลี่ยนความเข้าใจ และเปลี่ยนเป้าหมายชีวิตของผู้เสพ ให้เห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น พร้อมทั้งสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีสติ สมาธิ และปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนาในการนำพาสรรพสัตว์ให้พ้นจากทุกข์ทั้งปวง

5.2.2 การมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า ความสำเร็จของการขับเคลื่อนกิจกรรม “ล้อมรักษ์” ซึ่งเป็นกระบวนการบำบัดและป้องกันปัญหาเสพติดในระดับครอบครัวและชุมชน มิได้เกิดจากความพยายามของหน่วยงานรัฐหรือพระสงฆ์เพียงฝ่ายเดียว หากแต่เกิดจาก “การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง” ของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะ “ครอบครัว” และ “ชุมชน” ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการบ่มเพาะคุณธรรม จริยธรรม และทัศนคติที่ดีงามให้แก่สมาชิกในสังคมอย่างต่อเนื่อง ครอบครัว เป็นสถาบันแรกของมนุษย์และถือเป็นรากฐานสำคัญของการดำรงชีวิต ครอบครัวที่อบอุ่น มีความรัก ความเข้าใจ และมีการสื่อสารที่ดี จะส่งผลให้สมาชิกในครอบครัวมีภูมิคุ้มกันทางจิตใจ มีความมั่นคงทางอารมณ์ และสามารถต้านทานต่อปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ โดยเฉพาะยาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการดำเนินกิจกรรมล้อมรักษ์ พบว่าครอบครัวที่เข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เช่น การเข้าค่ายอบรม การร่วมสวดมนต์ไหว้พระ การพูดคุยกับพระสงฆ์ หรือการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผนฟื้นฟูสมาชิกที่เคยใช้ยาเสพติด ล้วนแล้วแต่ส่งผลให้กระบวนการบำบัดเป็นไปอย่างราบรื่นและเกิดผลอย่างยั่งยืน ในหลายกรณี สมาชิกในครอบครัวที่เคยมีปัญหาการทะเลาะ

เบาะแว้ง หรือความขัดแย้งในอดีต ได้กลับมาร่วมกันปรับความเข้าใจ พุดคุยด้วยเหตุผล และให้อภัยกันในบรรยากาศของกิจกรรมศาสนา เช่น การปฏิบัติธรรมในวัด การอบรมธรรมะ และการเข้าร่วมกลุ่มสนทนาธรรมในระดับชุมชน สิ่งเหล่านี้ช่วยให้ครอบครัวกลายเป็น “พื้นที่ปลอดภัย” ที่สมาชิกสามารถพึ่งพาอาศัยกันได้อย่างแท้จริง และเป็นแรงสนับสนุนทางจิตใจที่มีความหมายสำหรับผู้ที่อยู่ในกระบวนการบำบัด ชุมชน ก็มีบทบาทไม่น้อยไปกว่าครอบครัว ชุมชนที่เข้มแข็งไม่เพียงแต่ต้องมีระบบดูแลซึ่งกันและกันที่ดีเท่านั้น แต่ยังต้องมี “จิตสำนึกส่วนรวม” และความเข้าใจต่อปัญหาเสพติดอย่างลึกซึ้ง โดยไม่ตีตราผู้เคยเสพ หรือผลักไสให้เขากลายเป็นบุคคลนอกคอก หากแต่ยอมรับเขากลับคืนสู่สังคมในฐานะ “ผู้เปลี่ยนแปลง” หรือ “ผู้พยายามกลับใจ” ซึ่งสิ่งนี้ถือเป็นหัวใจของกระบวนการบำบัดที่ยั่งยืนและเป็นธรรม การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมลุ่มรักษ์สามารถสังเกตได้จากหลายมิติ เช่น การมีแกนนำชุมชนเข้าร่วมวางแผนและจัดกิจกรรม การมีผู้นำชุมชนหรือผู้ใหญ่บ้านชักชวนสมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ การร่วมระดมทรัพยากร เช่น สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ หรือการอาสาช่วยงานต่าง ๆ ตลอดจนการสื่อสารให้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดภายในพื้นที่ ซึ่งการมีส่วนร่วมเหล่านี้ไม่เพียงแต่เพิ่มพลังในการขับเคลื่อนกิจกรรมเท่านั้น แต่ยังสร้างความรู้สึกร่วม “เป็นเจ้าของร่วม” ของชุมชนต่อปัญหาและแนวทางแก้ไข แนวคิดนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ เกษราภรณ์ บุรวัฒน์ (2563) ที่เสนอว่า การพัฒนาชุมชนตามแนวพุทธต้องมี “คน” เป็นศูนย์กลาง โดยเน้นการเสริมสร้าง “คนดี” ที่มีธรรมะประจำใจ ซึ่งหมายถึงการพัฒนามนุษย์ให้มีคุณธรรม ความเสียสละ และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เมื่อบุคคลในชุมชนมีคุณธรรมและมีจิตสำนึกที่ดี ย่อมทำให้เกิด “ชุมชนเข้มแข็ง” อย่างแท้จริงและยั่งยืน งานวิจัยชิ้นนี้ยังย้ำถึงบทบาทของพระสงฆ์และวัดในการเป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณ ที่ช่วยชี้แนะแนวทางทางธรรมแก่ชาวบ้าน และเสริมสร้างพลังใจให้แก่ผู้ที่กำลังเผชิญปัญหา ภายในกระบวนการของกิจกรรมลุ่มรักษ์ พบว่าการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้าไว้กับกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ช่วยให้เกิด “พลังร่วม” ที่มีความเมตตา กรุณา และเจตนาที่บริสุทธิ์ เช่น การให้อภัยแก่ผู้เคยกระทำความผิด การให้โอกาสกลับตัว หรือการยอมรับเขาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโดยไม่รังเกียจ ซึ่งเป็นพลังบวกที่ทำให้ผู้ที่เคยเสพหรือเคยหลงทางเกิดแรงใจในการฟื้นฟูตนเอง และไม่หวนกลับไปสู่วงจรเดิมอีก นอกจากนี้ ชุมชนที่มีการขับเคลื่อนกิจกรรมร่วมกับวัดและพระสงฆ์อย่างใกล้ชิด มักจะมีบรรยากาศที่เอื้อต่อการอบรมศีลธรรม เช่น มีศูนย์อบรมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน มีค่ายคุณธรรมประจำปี หรือมีโครงการพัฒนาความสัมพันธ์ในครอบครัวและหมู่บ้าน สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นกลไกที่เสริมสร้างสำนึกในศีลธรรม และทำให้สมาชิกชุมชนรู้จักหน้าที่ของตนเองในฐานะพลเมืองที่ดี จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้ให้สัมภาษณ์หลายคนยืนยันว่า “การมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน” คือจุดเปลี่ยนที่สำคัญที่สุดในการฟื้นฟูและป้องกันปัญหาเสพติด เพราะเมื่อผู้เสพได้รับการยอมรับจาก

คนใกล้ชิด ได้รับแรงสนับสนุนจากคนในหมู่บ้าน และได้รับโอกาสในการแสดงตนว่าเปลี่ยนแปลงแล้ว ก็จะเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจและมีจุดหมายในการใช้ชีวิตใหม่

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนในการขับเคลื่อนกิจกรรมล้อมรัักษ์ ไม่เพียงเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จของการบำบัดผู้เสพยาเสพติด แต่ยังเป็นรากฐานที่สำคัญในการสร้าง “สังคมแห่งคุณธรรม” ที่ยึดโยงด้วยพลังของศีลธรรม ความเข้าใจ และความเมตตา ซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมอย่างลึกซึ้ง และนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

5.2.3 ความเชื่อมโยงกับภาครัฐและนโยบาย

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการบูรณาการระหว่างแนวคิดพุทธธรรมกับนโยบายของรัฐเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมป้องกันและบำบัดปัญหาเสพติดในชุมชน โดยเฉพาะแนวทาง CBTx (Community-Based Treatment and Care for Substance Use Disorders in Thailand) ซึ่งเน้นการดูแลรักษา พื้นฟู และป้องกันปัญหาเสพติดในระดับพื้นที่ ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีเป้าหมายสำคัญคือการ “ปลุกชุมชนให้เข้มแข็ง” เพื่อให้เกิดพลังจากภายในอย่างแท้จริง CBTx มีลักษณะสำคัญคือ การถ่ายโอนกระบวนการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดจากหน่วยงานด้านสาธารณสุขหรือสถานพินิจต่าง ๆ ไปสู่การดูแลในระดับชุมชน โดยชุมชนจะต้องมีบทบาทเป็นศูนย์กลางในการดูแลผู้ติดยาเสพติด ตั้งแต่การประเมิน การให้คำปรึกษา การดูแลสุขภาพจิต ตลอดจนการติดตามผลระยะยาว ทั้งนี้ แนวคิด CBTx ถือเป็นการเปลี่ยนวิธีคิดจาก “การรักษาผู้เสพติด” ไปสู่ “การพัฒนามนุษย์” อย่างยั่งยืน ด้วยการเสริมสร้างความเข้มแข็งภายในครอบครัว ชุมชน และท้องถิ่น โดยไม่เน้นการตีตราหรือกักขัง ในพื้นที่วิจัยของชุมชนวัดแหม่มอุทิศ จังหวัดสงขลา พบว่า แนวคิด CBTx ถูกนำมาปรับใช้ร่วมกับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะในกิจกรรมล้อมรัักษ์ ที่บูรณาการหลักธรรมสำคัญ เช่น อริยสัจ 4 อุปนิหัตถสูตร และหลักไตรสิกขา เข้าไว้กับการสร้างกระบวนการบำบัดฟื้นฟูแบบมีส่วนร่วม ไม่เพียงแต่ตอบสนองต่อนโยบายของรัฐเท่านั้น แต่ยังสอดคล้องกับรากวัฒนธรรมทางศาสนาและความเชื่อของชุมชน ทำให้ประชาชนรู้สึก “เข้าถึงง่าย” และ “มีความเป็นเจ้าของร่วม” ต่อกระบวนการฟื้นฟูดังกล่าว พระสงฆ์ในพื้นที่รับบทบาทเป็น “ผู้ประสานความร่วมมือเชิงวัฒนธรรม” ระหว่างภาครัฐกับชุมชน โดยการใช้หลักพุทธธรรมเป็นเครื่องมือกลางที่สร้างความไว้วางใจ ความศรัทธา และสำนึกทางศีลธรรมให้แก่ประชาชน โดยที่พระสงฆ์ไม่ได้ทำหน้าที่เพียงแค่ให้ธรรมะหรือประกอบพิธีกรรมเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาทางจิตใจ เป็นผู้ไกล่เกลี่ยในครอบครัว และเป็นผู้นำกิจกรรมที่เสริมสร้างสติ สมาธิ และปัญญาในรูปแบบที่สอดคล้องกับบริบทของรัฐ เช่น การร่วมกับ อสม. ในการคัดกรองสุขภาพ การร่วมกับฝ่ายปกครองในการวางแผนฟื้นฟู การประสานงานกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและตำรวจชุมชน เป็นต้นแนวคิดของรัฐในเรื่อง CBTx และ “ปลุกชุมชนให้เข้มแข็ง” มี

หลักการสำคัญคือ การไม่แยกผู้เสพออกจากชุมชน แต่กลับคืนเขาสู่สังคมผ่านกระบวนการที่ทำให้เกียรติและมีเมตตา ซึ่งตรงกับหลักเมตตาธรรมในพระพุทธศาสนา และสอดคล้องกับ “ทางสายกลาง” หรือมัชฌิมาปฏิปทา ที่เน้นการไม่สุดโต่งไปในทางใดทางหนึ่ง กล่าวคือ ไม่รุนแรงจนเป็นการปลุกไส และไม่ปล่อยปละจนเกิดความเสี่ยงซ้ำ ดังนั้น การที่รัฐสนับสนุนให้วัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางในการบำบัดในระดับพื้นที่ จึงเป็นแนวทางที่ชาญฉลาดและมีประสิทธิภาพในเชิงวัฒนธรรม ภายในกิจกรรมล่อมรักษณ์นั้น นโยบายของรัฐและแนวทางทางศาสนาไม่ได้ถูกใช้แยกส่วน หากแต่ถูกร้อยเรียงเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ เช่น การใช้หลักอริยสัจ 4 ในการสะท้อนให้ผู้เสพเห็น “ทุกข์” ที่เกิดจากพฤติกรรมของตน การค้นหา “สมุทัย” หรือสาเหตุของปัญหา เช่น ปัญหาครอบครัว สภาพแวดล้อม หรือความเครียดทางจิตใจ การวาง “นิโรธ” หรือเป้าหมายของการฟื้นฟู และการวางแผน “มรรค” หรือแนวทางการดำเนินชีวิตใหม่ โดยเชื่อมโยงกับแผนฟื้นฟูของภาครัฐอย่างเป็นระบบ เช่น การเข้าสู่กระบวนการบำบัด CBTx การฝึกอาชีพ การศึกษาเรื่องการดูแลสุขภาพจิต และการติดตามหลังฟื้นฟูในระยะยาว ทั้งนี้ ความสำเร็จของการเชื่อมโยงพุทธธรรมกับนโยบายของรัฐ จำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจร่วมกันในเชิงนโยบาย (policy alignment) และความร่วมมือในเชิงปฏิบัติการ (operational integration) อย่างแท้จริง โดยรัฐต้องเปิดพื้นที่ให้พระสงฆ์และชุมชนมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรม สนับสนุนทรัพยากรอย่างต่อเนื่อง และให้ความยืดหยุ่นต่อการประยุกต์ใช้แนวทางตามบริบทของแต่ละพื้นที่ ขณะเดียวกัน พระสงฆ์ก็ต้องพัฒนาศักยภาพของตนเองในการทำงานร่วมกับภาครัฐ เช่น การอบรมหลักสูตรพุทธบำบัด การเรียนรู้หลักการของ CBTx การใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยา และการทำงานแบบบูรณาการ ข้อเสนอหนึ่งที่สำคัญจากงานวิจัยนี้ คือ การผลักดันให้เกิด “ศูนย์พุทธธรรมบำบัด” ภายในวัด โดยมีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานของรัฐ เช่น กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กับพระสงฆ์และชุมชนในพื้นที่ เพื่อให้วัดเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างแท้จริง ทั้งในมิติร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ โดยศูนย์ดังกล่าวควรมีลักษณะเป็นศูนย์เรียนรู้แบบมีชีวิต (Living Learning Center) ที่จัดกิจกรรมหลากหลาย เช่น กลุ่มสนทนาธรรม กลุ่มสมาธิบำบัด เวทีครอบครัวสัมพันธ์ ค่ายคุณธรรมสำหรับเยาวชน และกิจกรรมเยี่ยมเยียนผู้ผ่านประสบการณ์ยาเสพติด ผลในเชิงนโยบายที่เห็นได้ชัดเจนจากการดำเนินงานแบบบูรณาการนี้ คือ การลดอัตราการหวนกลับไปเสพซ้ำของผู้เคยติดยาในชุมชน การลดความหวาดกลัวของประชาชนต่อผู้เคยเสพ และการเพิ่มระดับความศรัทธาต่อพระสงฆ์และวัดในฐานะผู้นำจริยธรรมในยุคปัจจุบัน นอกจากนี้ยังพบว่ากระบวนการนี้ช่วยลดภาระของระบบราชการ และสร้างรูปแบบการพัฒนาแบบพึ่งตนเองที่ยั่งยืน ซึ่งตรงกับเป้าหมายของรัฐในการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น

กล่าวโดยสรุป การเชื่อมโยงระหว่างพุทธธรรมกับนโยบายของรัฐ เช่น CBTx และนโยบายปลูกชุมชนให้เข้มแข็ง เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพและมีศักยภาพในการขับเคลื่อนงานพัฒนาในระดับพื้นที่อย่างแท้จริง เพราะสามารถบูรณาการทั้งหลักธรรม คุณค่าเชิงวัฒนธรรม พลังศรัทธาของชุมชน และกลไกของรัฐไว้ด้วยกันอย่างสมดุล ทำให้การบำบัดผู้ขายยาเสพติดไม่ได้จบอยู่เพียงแค่การฟื้นฟูทางร่างกายเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการฟื้นฟูจิตใจ การสร้างคุณค่าใหม่ในชีวิต และการกลับคืนสู่สังคมในฐานะ “ผู้เปลี่ยนแปลง” ได้อย่างสง่างาม

5.3. ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากผลของการวิจัยผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่างมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันในด้านข้อเสนอแนะเชิงนโยบายคือ

- ควรจัดตั้ง ศูนย์พุทธบำบัดประจำชุมชน โดยให้พระสงฆ์เป็นผู้นำด้านจิตวิญญาณร่วมกับภาคีเครือข่าย
- ควรส่งเสริมให้ โรงเรียน วัด และชุมชน (พลังบวร) ทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบผ่านกิจกรรมตาม- หลักพุทธธรรม
- ควรจัดทำ คู่มือกิจกรรมบำบัดโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ให้แก่ผู้นำชุมชนและอาสาสมัครด้านยาเสพติด

5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคตเพื่อเป็นประโยชน์ต่อนักวิจัยอื่นๆเช่น

- ควรศึกษาการเปรียบเทียบผลการดำเนินกิจกรรมล่อมรักษ์ในชุมชนที่มีบริบทต่างกัน เพื่อพัฒนาแบบจำลองกิจกรรมตามบริบท
- ควรมีการศึกษาเชิงปริมาณเพื่อประเมินผลกระทบของกิจกรรมบำบัดต่อระดับความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของผู้ป่วยยาเสพติด
- ควรวิจัยการประยุกต์ใช้ หลักพรหมวิหาร 4 หรือ สังคหวัตถุ 4 ในการพัฒนาเครือข่ายภาคีชุมชนเพื่อต่อยอดแนวทางพุทธบำบัด

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

ข้อมูลทุติยภูมิ

1) หนังสือทั่วไป

กรมการแพทย์. (2562). แนวทางการดำเนินงานการบำบัดฟื้นฟูโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และ แนวปฏิบัติที่ดี [Community based treatment and rehabilitation (CBTx) and Best Practices]. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เดอะกราฟิก ซิสเต็มส์ จำกัด.

ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา. (2541). ศาสนาเปรียบเทียบ. กรุงเทพมหานคร : ราชภัฏพระนคร.

ประเวศ วะสี. (2541). พุทธธรรมกับสังคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พุทธทาสภิกขุ. *หลักธรรมของผู้ครองเรือน*. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ม.ป.ป.

พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิริ). (2546). หลักปฏิบัติสมณะและวิปัสสนากรรมฐาน. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, 2546.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2538). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2538.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 11, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2547). รู้หลักก่อนแล้วศึกษาให้ได้ผล. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2555). พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย. พิมพ์ครั้งที่ 32. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, กรุงเทพมหานคร:

ราชบัณฑิตยสถาน.

วศิน อินทสระ. หลักธรรมอันเป็นหัวใจพระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมดา, 2544.

ศานนท์ หวังสร้างบุญ. (2567). ชุมชนล้อมรั้ว แกะไขป้องกันปัญหาเสพยาเสพติด 4 มิติ ไม่ให้บัวช้ำน้ำขุ่น. [อินเทอร์เน็ต]. [เข้าถึงเมื่อ 10 ตุลาคม 2567]; เข้าถึงได้จาก <https://mgronline.com/politics/detail/9670000054100>.

ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงสาธารณสุข. (2561). แนวทางการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด โดยใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง (Community Based Treatment and care). สมุทรสาคร : บริษัท บอร์น ฟู ปี พับลิชชิง จำกัด.

ศศิต ชูชนม์. (2567). การดำเนินงานเพื่อการบำบัดดูแลผู้ป่วยยาเสพติดอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Based Treatment and x.. (CBTx) ภายใต้กลไกคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.). นนทบุรี: สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ หรือ สสส. (2567). สสส. สานพลัง “ชุมชนล้อมรั้ว” สู้ภัยยาเสพติด ถอดบทเรียน เปลี่ยนผู้เสพเป็นผู้ป่วยแก้ปัญหายั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เดอะกราฟิก ซิสเต็มส์ จำกัด.

สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเมืองสงขลา. (2567). รายงานโครงการชุมชนบำบัดยาเสพติด ปี 2567 (CBTx) อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา.

สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี และโรงพยาบาลธัญญารักษ์ ภูมิภาค. (2562). แนวทางการดำเนินงานการบำบัดฟื้นฟูโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และแนวปฏิบัติที่ดี [Community based treatment and rehabilitation (CBTx) and Best Practices]. นนทบุรี: บริษัท เดอะกราฟิก ซิสเต็มส์ จำกัด.

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด กระทรวงสาธารณสุข.

(2567). ข้อเสนอแนวทางการดำเนินงาน CBTx “ชุมชนล้อมรั้ว” ถอดบทเรียนชุมชนต้นแบบ. สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข จังหวัดนนทบุรี.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (2542). หลักพระพุทธศาสนา.

กาญจนบุรี : สหภาพพัฒนา การพิมพ์.

สมชาย จักรพันธุ์. (2567). ชุมชนลุ่มรักษ์ (CBTx) แก้ไขปัญหายาเสพติดชุมชน. [อินเทอร์เน็ต].

[เข้าถึงเมื่อ 10 ตุลาคม 2567]; เข้าถึงได้จาก

<https://www.mcot.net/view/UsN3HNM3>

2) วิทยานิพนธ์/ สารนิพนธ์ และงานวิจัย

ธัญกนกกรัณฑ์ จิโรชคณิตชัยธร. (2564) ได้ศึกษา เรื่อง แนวทางการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ
ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของพระสงฆ์และประชาชนในเขตเทศบาลเมือง
หนองคาย อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย. วิทยานิพนธ์ ปริญญาพุทธศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.

พงษ์ศักดิ์ ภูกาบขาว. (2553). ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อควมมีประสิทธิภาพของโรงเรียนร่วมจังหวัด
ขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

พระครูกิตติโชติคุณ กิตติปาโล (ปะละกั้ง). (2561). พุทธจริยศาสตร์กับการป้องกันและแก้ไขปัญหายา
เสพติดของชุมชนในอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น. ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาปรัชญา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระปลัดชัยยะ โกมล (แก้วมะไฟ). (2561). ศึกษาวิเคราะห์แนวทางการแก้ไขปัญหายาเสพติดตาม
หลักพุทธธรรม. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (พุทธศาสนาและปรัชญา). บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระสมชาย ปโยโค (ดำเนิน). (2542). ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตตามหลักอริยสัจ 4 ของเยาวชน:
ศึกษาเฉพาะกรณีเยาวชนในโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัด
กาญจนบุรี”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสุทิน จุกวโร (ราชวัฒน์). (2562). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของชุมชน บ้านหนองบัว อำเภอบางบาล จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.). สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสำเร็จ ขนดีสาร (ทรัพย์สิงห์เรือง). (2560). การประยุกต์หลักอริยสัจ 4 ในการแก้ปัญหาการเล่นการพนันของเยาวชนไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุพาภรณ์ กันยะดีบ. (2560). หลักพุทธธรรมกับการสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษา สถานปฏิบัติธรรมแห่งหนึ่ง. วิทยานิพนธ์สาธิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. วิชาเอกการจัดการสร้างเสริมสุขภาพ. คณะสาธิตพุทธศาสตร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อุตสาหะ คงสถาน. (2561). แนวทางป้องกันสิ่งเสพติดตามหลักพุทธธรรมในตำบลหนองตะครอง อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

3) บทความในวารสาร

เกษราภรณ์ บุรวัดน์ และคณะ. (2563). หลักธรรมกับการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง. วารสารสินธรปริทรรศน์. ปีที่ 21 ฉบับที่ 2. (กรกฎาคม - ธันวาคม 2563) : 388.

ประกาศิต ชัยรัตน์. (2560). หลักพุทธธรรมกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของเยาวชน. วารสารปรัชญาปริทรรศน์. ปีที่ 22 ฉบับที่ 1. (มกราคม - สิงหาคม 2560) : 22-23.

พระครูใบฎีกาวิเชียร มหาวชิรปัญญา (คันทา). (2565). การนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการการบริหารและการนำสถานศึกษาสู่ความสำเร็จ. Journal of Modern Learning Development, 8(3), 382-384.

พระครูปฐมธีรวัฒน์ (ปัญญา เทียนทอง). (2563). การบูรณาการเชิงพุทธกับการบริหาร. วารสารศิลปศาสตรราชชมงคลสุวรรณภูมิ, 2(2), 486.

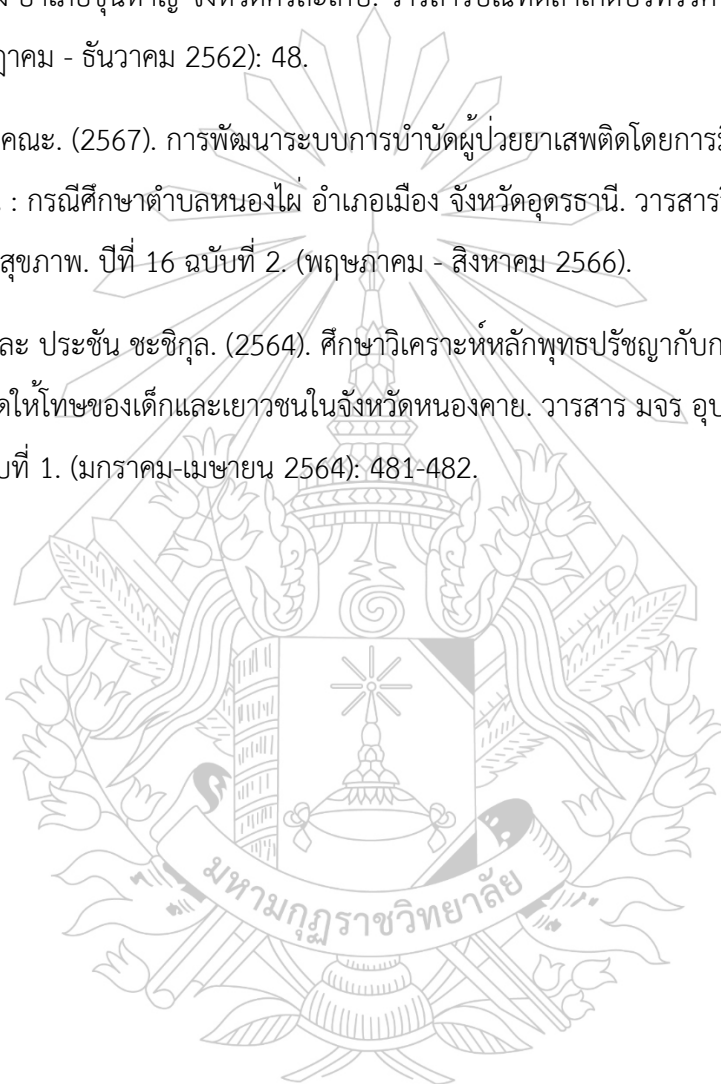
พระครูภัทรธรรมนิทัศน์, พระมหาพจน์ สุวโจ, พระมหาถนอม อานนโท. (2567). แนวทางการสร้าง
สุขด้วยหลักพุทธธรรมของชุมชนตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์.

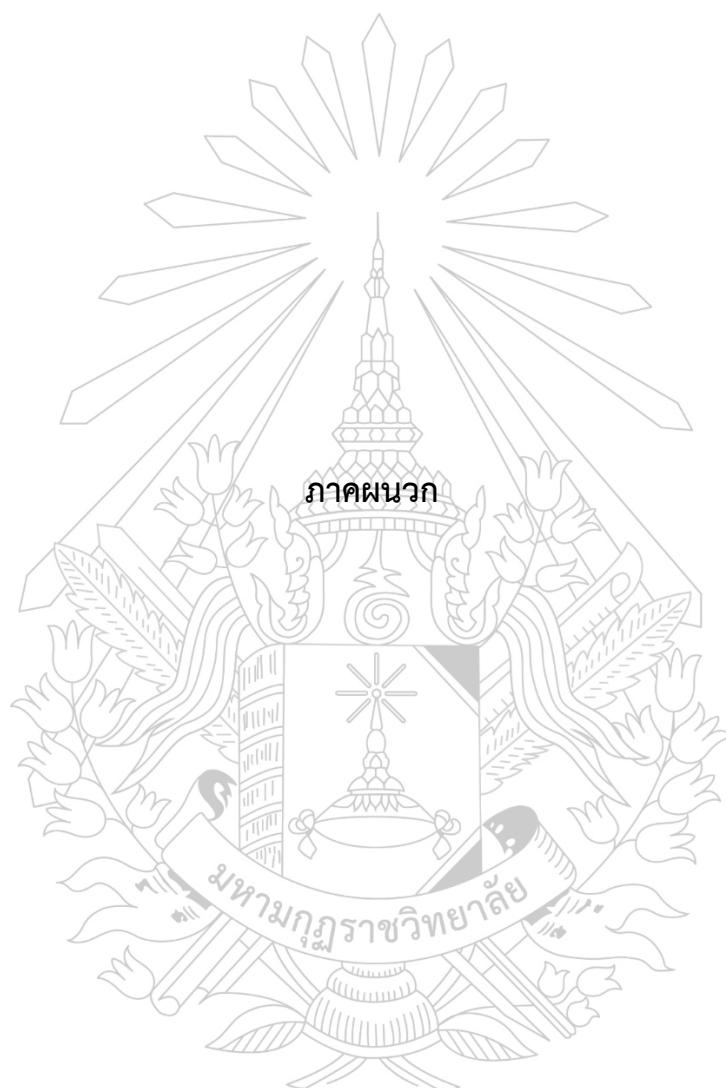
วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์. ปีที่ 9 ฉบับที่ 1. (มกราคม-เมษายน 2567): 134.

พระอธิการสุพิศ ทรงจิตร และคณะ. (2562). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบำบัดและ
ลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำของเยาวชนติดยาเสพติด : กรณีศึกษาวัดโนนสูงวนาราม ตำบล
โนนสูง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ. วารสารบัณฑิตสาเกตปริทรรศน์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 2
(กรกฎาคม - ธันวาคม 2562): 48.

รจนา สุโพธิ์ และคณะ. (2567). การพัฒนาระบบการบำบัดผู้ป่วยยาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของ
ชุมชน : กรณีศึกษาตำบลหนองไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี. วารสารวิจัยและพัฒนา
ระบบสุขภาพ. ปีที่ 16 ฉบับที่ 2. (พฤษภาคม - สิงหาคม 2566).

สมเด็จ จุลราช และ ประชัน ชะชีกุล. (2564). ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธปรัชญากับการแก้ไขปัญหายา
เสพติดให้โทษของเด็กและเยาวชนในจังหวัดหนองคาย. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์. ปีที่
6 ฉบับที่ 1. (มกราคม-เมษายน 2564): 481-482.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

1. พระครูวาทีธรรมวิรัช, ดร.
2. พระครูวิรัตธรรมโชติ, ดร.
3. ดร.กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์

ภาคผนวก ข

บุคลากรกรม

บุคลากรกรม

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่งปัจจุบัน
1.	พระเทพวัชรสุตากรณ์ ดร.	เจ้าคณะจังหวัดสงขลา
2.	พระครูวิจิตรศีราจาร ดร.	เจ้าคณะจังหวัดสงขลา ๓.
3.	พระครูวิจารณ์ธรรมโสภณ ดร.	เจ้าคณะตำบลพะวง
4.	พระครูภาวนากัลยาณคุณ ดร.	เจ้าคณะตำบลหาดใหญ่
5.	นายนราเดช คำทับัน	นายกเทศมนตรีเมืองเขารูปช้าง
6.	นายศุภฤกษ์ ไชยชาญยุทธ์	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๖ ตำบลเขารูปช้าง
7.	นายวรพงศ์ สุริแสง	กำนันตำบลเขารูปช้าง
8.	นายสุทัศน์ ประสมสุข	แพทย์ประจำตำบลเขารูปช้าง
9.	นายธนาวิทย์ จันทสุวรรณ	ปลัดอำเภอเมืองสงขลา หัวหน้าความมั่นคง
10.	พ.ต.ต.ธีรยศ ศรีธรรมสุข	สวป.(ชส.) สภ.เมืองสงขลา
11.	นายจำลอง แก้วพิทยานนท์	ผู้อำนวยการสาธารณสุขอำเภอเมืองสงขลา
12.	นายนำโชค ชำนาญวงศ์	ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเขารูปช้าง

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๕

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม

จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๖ มกราคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย
เรียน พระครูวาทีธรรมวิภาส, ดร.

ด้วย พระครูสมุห์ศุภชัย (ไชยชาญยุทธ) นักศึกษานิเทศศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มน้ำด้วยหลักพุทธธรรม : กรณีศึกษาชุมชนวัดเขมอทิศ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา” โดยมี พระครูบรรชัยวัฒน์, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษารวบรวมขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบรรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโคกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๗๕-๘๐๙๑๒๘-๙

พระครูบรรชัยวัฒน์, ดร.

พระครูบรรชัยวัฒน์, ดร.

ที่ อว ๗๔๑๖(๒)/ว ๐๐๐๕

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมศาสตร์
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมะขาม
จังหวัดนครราชสีมา ๔๐๐๐๐
โทร. ๐-๒๕๔๐-๗๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๖ มกราคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย
เรียน พระครูวิจิตรธรรมโชติ, ดร.

ด้วย พระครูสมุห์ศุภชัย (ไชยชาญยุทธ) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมศาสตร์ กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนท้องถิ่นด้วยหลักพุทธธรรม : กรณีศึกษาชุมชนวัดแหม่วทิศ อำเภอมะขาม จังหวัดสงขลา" โดยมี พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของ เครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็น ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บันทึกศึกษา

โทร. ๐๒๕-๔๐๙๑๒๘-๙

อีศ
ดร. อธิวัฒน์
(ดร. อธิวัฒน์ อธิวัฒน์)

ที่ อว ๗๔๑๖(๒)/ว ๐๐๐๕

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมศาสตร์
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาโพธิ์ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๓๕๘๐-๕๑๒๘-๕ www.ssc.mbu.ac.th

๒ มกราคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย
เจริญพร ดร.กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์

ด้วย พระครูสมุห์ศุภชัย (ไชยชาญยุทธ) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมศาสตร์ กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มน้ำรักษ์ด้วยหลักพุทธธรรม : กรณีศึกษาชุมชนวัดแช่มอุทิศ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา” โดยมี พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของ เครื่องมือที่นักศึกษารวบรวมขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็น ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐๗๕-๘๐๕๑๒๘-๕

ดร. กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์

ภาคผนวก ง

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์
จังหวัดราชบุรี

ที่ อว ๗๔๑๖(๒)/๖๐๐๘๒

๑๒ มีนาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรียน ผู้เฒ่าบ้านห้วยทับ อำเภอเมืองราชบุรี

ด้วย พระครูสมุห์ศุภชัย สุกธมโม (ไชยชาญยุทธ) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชน ล้อมรั้วด้วยหลักพุทธธรรม: กรณีศึกษาชุมชนวัดแช่มอุทิศ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา (Promoting the Driving of Community Activities to keep Surrounding with Buddhist Principles: A Case Study of Wat Cham Uthit Community, Mueang District, Songkhla Province)" โดยมี พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูสมุห์ศุภชัย สุกธมโม (ไชยชาญยุทธ) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับวัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงขอเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วย และอนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโคกราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ศาสตราจารย์ ดร. วิชาญ วัฒนพงศ์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

เลขที่ ๑๒๘ หมู่ ๖ ตำบลนาพริ อำเภอมะนัง
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๕๑๒๘-๕ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๕๑๖(๒)/๖๐๐๘๒

๑๒ มีนาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เจริญพร ผู้อำนวยการสาธารณสุขอำเภอเมืองสงขลา

ด้วย พระครูสมุห์ศุภชัย สุภธมโม (ไชยชาญญุทธ) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลป
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยา
เขตศรีธรรมมาโคกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชน
ล้อมรั้วด้วยหลักพุทธธรรม: กรณีศึกษาชุมชนวัดแช่มอุทิศ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา
(Promoting the Driving of Community Activities to keep Surrounding with Buddhist
Principles: A Case Study of Wat Cham Uthit Community, Mueang District, Songkhla
Province)” โดยมี พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูสมุห์ศุภชัย สุภธมโม (ไชยชาญญุทธ) ได้เก็บรวบรวม
ข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับวัน เวลา นั้น นักศึกษา
จะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงขอเจริญพรมมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาดัง และอนุโมทนาขอบคุณ
มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโคกราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๕๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

ที่ อว ๗๕๓๖(๒)/ว๐๐๘๒

๑๒ มีนาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน นายปราชญ์คุณพล ชั่ว

ด้วย พระครูสมุทรคุณชัย สุกธมโม (ไชยชาญยุทธ) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชน ล้อมรั้วด้วยหลักพุทธธรรม: กรณีศึกษาชุมชนวัดแช่มอุทิศ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา (Promoting the Driving of Community Activities to keep Surrounding with Buddhist Principles: A Case Study of Wat Cham Uthit Community, Mueang District, Songkhla Province)” โดยมี พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูสมุทรคุณชัย สุกธมโม (ไชยชาญยุทธ) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับวัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงขอเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วย และอนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโคกราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๖๘

รับทราบ
นายปราชญ์คุณพล
สุวัชร

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

เลขที่ ๑๒๘ หมู่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอมะนัง
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๔๑๖(๒)/๖๐๐๘๒

๑๒ มีนาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายธนวิทย์ จันทสุวรรณ ปลัดอำเภอมืองสงขลา

ด้วย พระครูสมุทรสุเมธ สุธมโม (ไชยชาญญู) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนล้อมรั้วด้วยหลักพุทธธรรม: กรณีศึกษาชุมชนวัดแช่มอุทิศ อำเภอมืองสงขลา จังหวัดสงขลา (Promoting the Driving of Community Activities to keep Surrounding with Buddhist Principles: A Case Study of Wat Cham Uthit Community, Mueang District, Songkhla Province)" โดยมี พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูสมุทรสุเมธ สุธมโม (ไชยชาญญู) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับวัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงขอเจริญพรมหาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วย และอนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโคกราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ข้าพเจ้าได้ให้สัมภาษณ์
นายธนวิทย์ จันทสุวรรณ
แล้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์

ที่ อว ๗๕๓๖(๒)/๖๐๐๘๒

๑๒ มีนาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน **พระครูภาวนาภิธานคุณ**

ด้วย พระครูสมุห์ศุภชัย สุภธมโม (ไชยชาญยุทธ) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชน ล้อมรั้วด้วยหลักพุทธธรรม: กรณีศึกษาชุมชนวัดแช่มอุทิศ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา (Promoting the Driving of Community Activities to keep Surrounding with Buddhist Principles: A Case Study of Wat Cham Uthit Community, Mueang District, Songkhla Province)" โดยมี พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูสมุห์ศุภชัย สุภธมโม (ไชยชาญยุทธ) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับวัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงขอเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วย และอนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโคกราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๑๘

อ.สมใจงาม ๗๖
พรจ. ๑๖๓๓

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

ที่ อว ๗๔๑๖(๒)/ว๐๐๘๒

๑๒ มีนาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรียน ท่านคณบดี

ด้วย พระครูสมุทรคุชชัย สุขธมโม (ไชยชาญยุทธ) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชน ล้อมรั้วด้วยหลักพุทธธรรม: กรณีศึกษาชุมชนวัดแช่มอุทิศ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา (Promoting the Driving of Community Activities to keep Surrounding with Buddhist Principles: A Case Study of Wat Cham Uthit Community, Mueang District, Songkhla Province)" โดยมี พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูสมุทรคุชชัย สุขธมโม (ไชยชาญยุทธ) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับวัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงขอเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วย และอนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโคกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

(Handwritten signature)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยาเขตศรีธรรมาสโคกราช

เลขที่ ๑๒๘ หมู่ ๖ ตำบลนาพู อำเภอพระพรหม

จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐

โทร. ๐-๗๕๘๐-๕๑๒๘-๕ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๕๑๖(๒)/๖๐๐๘๒

๑๒ มีนาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเขารูปช้าง

ด้วย พระครูสมุทรสุกษัย สุกธมโม (ไชยชาญยุทธ) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโคกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชน ล้อมรั้วด้วยหลักพุทธธรรม: กรณีศึกษาชุมชนวัดแช่มอุทิศ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา (Promoting the Driving of Community Activities to keep Surrounding with Buddhist Principles: A Case Study of Wat Cham Uthit Community, Mueang District, Songkhla Province)" โดยมี พระครูบรรชัยวัฒน์, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโคกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูสมุทรสุกษัย สุกธมโม (ไชยชาญยุทธ) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับวัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงขอเจริญพรมหาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาดัง และอนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบรรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาสโคกราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๕๑๒๘

ยื่นแต่ให้ถึงภคชน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

ที่ อว ๗๔๑๖(๒)/ว๐๐๘๒

๑๒ มีนาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน น.ต.ธ.ธีรพงศ์ เสงี่ยมพงษ์ (ส.ก.) อ.ก.เจียมพงศ์

ด้วย พระครูสมุห์ศุภชัย สุกธมโม (ไชยชาญยุทธ) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชน ล้อมรั้วด้วยหลักพุทธธรรม: กรณีศึกษาชุมชนวัดแถมอุทิศ อำเภอมืองสงขลา จังหวัดสงขลา (Promoting the Driving of Community Activities to keep Surrounding with Buddhist Principles: A Case Study of Wat Cham Uthit Community, Mueang District, Songkhla Province)" โดยมี พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูสมุห์ศุภชัย สุกธมโม (ไชยชาญยุทธ) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับวัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงขอเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วย และอนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโคกราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ในโอกาสที่ สัมภาษณ์

น.ต.ธ.ธีรพงศ์

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๑๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

ที่ อว ๗๔๓๖(๒)/ว๐๐๘๒

๑๒ มีนาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน **พระครูวิมลรัตนสาร ๓. วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (ร)**

ด้วย พระครูสมุห์ศุภชัย สุกธมโม (ไชยชาญยุทธ) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชน ล้อมรั้วด้วยหลักพุทธธรรม: กรณีศึกษาชุมชนวัดแช่มอุทิศ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา (Promoting the Driving of Community Activities to keep Surrounding with Buddhist Principles: A Case Study of Wat Cham Uthit Community, Mueang District, Songkhla Province)" โดยมี พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูสมุห์ศุภชัย สุกธมโม (ไชยชาญยุทธ) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้นำไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับวัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงขอเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วย และอนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโคกราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๒๕๕๐-๙๓๑๒๘

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ที่ อว ๗๔๑๖(๒)/ว๐๐๘๒

๑๒ มีนาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน พระเทพวชิรสุตารักษ์ ดร. เจ้าคณะจังหวัดสงขลา

ด้วย พระครูสมุห์ศุภชัย สุกธมโม (ไชยชาญยุทธ) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชน ล้อมรั้วด้วยหลักพุทธธรรม: กรณีศึกษาชุมชนวัดแช่มอุทิศ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา (Promoting the Driving of Community Activities to keep Surrounding with Buddhist Principles: A Case Study of Wat Cham Uthit Community, Mueang District, Songkhla Province)” โดยมี พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูสมุห์ศุภชัย สุกธมโม (ไชยชาญยุทธ) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้นำไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับวัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงขอเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วย และอนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโคกราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

(พระเทพวชิรสุตารักษ์)

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๒๕๕๐-๙๑๑๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

ที่ อว ๗๔๓๖(๒)/๖๐๐๘๒

๑๒ มีนาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน **นางสาวพนอร หนองคาย**

ด้วย พระครูสมุทรคุชชัย สุกธมโม (ไชยชาญยุทธ) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนล้อมรั้วด้วยหลักพุทธธรรม: กรณีศึกษาชุมชนวัดแช่มอุทิศ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา (Promoting the Driving of Community Activities to keep Surrounding with Buddhist Principles: A Case Study of Wat Cham Uthit Community, Mueang District, Songkhla Province)" โดยมี พระครูบรรชัยวัฒน์, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูสมุทรคุชชัย สุกธมโม (ไชยชาญยุทธ) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับวัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงขอเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วย และอนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบรรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโคกราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

คณะกรรมาธิการ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมราช
เลขที่ ๑๒๘ หมู่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๔๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๔๑๖(๒)/๖๐๐๘๒

๑๒ มีนาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรียน พระครูวิจารณ์ธรรมโสภณ ดร.

ด้วย พระครูสมุห์ศุภชัย สุภธมโม (ไชยชาญยุทธ) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชน ล้อมรั้วด้วยหลักพุทธธรรม: กรณีศึกษาชุมชนวัดแช่มอุทิศ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา (Promoting the Driving of Community Activities to keep Surrounding with Buddhist Principles: A Case Study of Wat Cham Uthit Community, Mueang District, Songkhla Province)” โดยมี พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูสมุห์ศุภชัย สุภธมโม (ไชยชาญยุทธ) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับวัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงขอเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วย และอนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๔๐-๙๑๒๘

๑๗/๓/๒๕๖๔
พระครู

แบบสัมภาษณ์

สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

เรื่อง ส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนล้อมรั้งด้วยหลักพุทธธรรม: กรณีศึกษาชุมชนวัด
 เข้มอุทิศ อำเภอมะนัง จังหวัดสงขลา

แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ใช้สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญทางพุทธศาสนา ผู้นำ
 ชุมชน ชุมชนวัดเข้มอุทิศ อำเภอมะนัง จังหวัดสงขลา เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ผู้วิจัย
 แบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนล้อมรั้ง

ตอนที่ ๓ ข้อมูลเกี่ยวกับส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนล้อมรั้งด้วยหลัก

อริยสัจ ๔

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์

(.....) กลุ่มนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญทางพุทธศาสนา

(.....) กลุ่มผู้นำชุมชน วัดเข้มอุทิศ อำเภอมะนัง จังหวัดสงขลา

(.....) กลุ่มภาคีเครือข่าย

๑) ชื่อ..... นามสกุล.....อายุ.....ปี
 ที่อยู่บ้าน/วัด เลขที่..... หมู่ที่..... ซอย..... ถนน.....
 ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....
 จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....
 เบอร์โทรศัพท์.....Email.....

๒) ระดับการศึกษา.....

๓) สถานที่ทำงาน.....

๔) ตำแหน่ง.....

ตอนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมของชุมชนลุ่มรักษ์

ท่านมีแนวความคิดเรื่องการดำเนินการกิจกรรมของชุมชนลุ่มรักษ์อย่างไร

๒.๑ ท่านคิดว่ากิจกรรมชุมชนสัมพันธ์บำบัดมีความเหมาะสมเพื่อบำบัดและแก้ปัญหายาเสพติดในชุมชนได้อย่างไรหรือไม่

.....

.....

.....

๒.๒ ท่านคิดว่ากิจกรรมศาสนสัมพันธ์บำบัดมีความเหมาะสมเพื่อบำบัดและแก้ปัญหายาเสพติดในชุมชนได้อย่างไรหรือไม่

.....

.....

.....

๒.๓ ท่านคิดว่ากิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์บำบัดมีความเหมาะสมเพื่อบำบัดและแก้ปัญหายาเสพติดในชุมชนได้อย่างไรหรือไม่

.....

.....

.....

ตอนที่ ๓ ข้อมูลเกี่ยวกับส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรักษ์ด้วยหลักอริยสัจ ๔

๓.๑ ส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรักษ์ด้วยหลักอริยสัจ ๔ ด้านกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์บำบัด เป็นอย่างไร

๑) ท่านคิดว่าปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นในชุมชนของท่านมีผลกระทบอย่างไร (ทุกข์)

.....

.....

.....

๒) ท่านคิดว่าอะไรคือสาเหตุที่สำคัญในการเกิดปัญหายาเสพติดในชุมชน (สมุทัย)

.....

.....

.....

.....

๓) ท่านคิดว่าปัญหาเสพติดในชุมชนของท่านมาแนวทางในการแก้ไขอย่างไร
(นิโรธ)

.....

.....

.....

.....

๔) ท่านคิดว่าปัญหาเสพติดในชุมชนของท่านมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาระยะยาวได้อย่างไร (มรรค)

.....

.....

.....

.....

๓.๒ ส่งเสริมการการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรั้งด้วยหลักอริยสัจ ๔ ด้านกิจกรรมศาสนสัมพันธ์บำบัด เป็นอย่างไร

๑) ท่านคิดว่าอะไรคือปัญหาเสพติดที่เกิดขึ้นในชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนา (ทุกข์)

.....

.....

.....

.....

๒) ท่านคิดว่าอะไรคือสาเหตุสำคัญที่ทำให้ปัญหายาเสพติดเกิดขึ้นตามหลัก

พระพุทธศาสนา(สมุทัย)

.....

.....

.....

.....

.....

๓) ท่านคิดว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจะกล่อมเกลาและเยียวยาปัญหาเสพติดได้อย่างไร (นิโรธ)

.....

.....

.....

.....

.....

๔) ท่านคิดว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาเสพติด

ของชุมชนได้หรือไม่อย่างไร (มรรค)

.....

.....

.....

.....

.....

๓.๓ ส่งเสริมการการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรักษ์ด้วยหลักอริยสัจ ๔ ด้านกิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์บำบัด เป็นอย่างไร

๑) ท่านคิดว่าปัญหาอะไรที่เกิดขึ้นกับครอบครัวที่ส่งผลกระทบจากปัญหาเสพติด

(ทุกซ์)

.....

.....

.....

๒) ท่านคิดว่าอะไรคือสาเหตุที่ของปัญหาสาเหตุที่เกิดขึ้นในครอบครัวของชุมชนลุ่ม
รัก (สมุทัย)

๓) ท่านคิดว่ากิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์บำบัดสามารถลดปัญหาสาเหตุในชุมชนลุ่ม
รักได้หรือไม่อย่างน้อยเพียงใจ (นิโรธ)

๔) ท่านคิดว่ากิจกรรมใดในกิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์บำบัดสามารถเป็นแนวทางใน
การแก้ไขปัญหาสาเหตุ (มรรค)

ตอนที่ ๔. ข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับส่งเสริมการการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรัก

กราบขอบพระคุณ/อนุโมทนา ในความเมตตาอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูล

พระครูสมุทรศุภชัย สุภธมโม (ไชยชาญยุทธ)

นักศึกษาลัทธิสุตตรคิลปิศาสดมมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

จากการหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัยโดยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง

CVI : (Content Validity Index)

จากผู้เชี่ยวชาญผู้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย จำนวน 3 ท่าน

เกณฑ์การตัดสินค่า CVI ถ้ามีค่า 0.80 ขึ้นไป แสดงว่าข้อคำถามนั้นวัดได้ตามจุดประสงค์ หรือตรงตามเนื้อหานั้น แสดงว่าคำถามนั้นใช้ได้

ข้อคำถาม	ผลการตัดสินใจ				
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	CVI	การแปลผล
ตอนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมของชุมชนลุ่มรักษ์ ท่านมีแนวความคิดเรื่องการดำเนินการกิจกรรมของชุมชนลุ่มรักษ์อย่างไร 1.					
1. ท่านคิดว่ากิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ บำบัดมีความเหมาะสมเพื่อบำบัดและ แก้ปัญหาเสพติดในชุมชนได้อย่างไร หรือไม่	4	4	4	1.00	สอดคล้อง
2. ท่านคิดว่ากิจกรรมศาสนสัมพันธ์ บำบัดมีความเหมาะสมเพื่อบำบัดและ แก้ปัญหาเสพติดในชุมชนได้อย่างไร หรือไม่	4	4	4	1.00	สอดคล้อง
3. ท่านคิดว่ากิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์ บำบัดมีความเหมาะสมเพื่อบำบัดและ แก้ปัญหาเสพติดในชุมชนได้อย่างไร หรือไม่	4	4	4	1.00	สอดคล้อง
4.	4	4	4	1.00	สอดคล้อง

ข้อคำถาม	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	CVI	การแปลผล
----------	------------	------------	------------	-----	----------

5.	4	4	4	1.00	สอดคล้อง
ตอนที่ ๓ ข้อมูลเกี่ยวกับส่งเสริมการการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มน้ำด้วยหลัก อริยสัจ ๔ ๓.๑ ส่งเสริมการการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มน้ำด้วยหลักอริยสัจ ๔ ด้าน กิจกรรมชุมชนสัมพันธ์บำบัด เป็นอย่างไร					
1. ท่านคิดว่าปัญหาสาเหตุที่เกิดขึ้น ในชุมชนของท่านมีผลกระทบอย่างไร (ทุกข์)	4	4	4	1.00	สอดคล้อง
2. ท่านคิดว่าอะไรคือสาเหตุที่สำคัญใน การเกิดปัญหาสาเหตุในชุมชน (สมุทัย)	4	4	4	1.00	สอดคล้อง
3. ท่านคิดว่าปัญหาสาเหตุในชุมชน ของท่านมาแนวทางในการแก้ไขอย่างไร (นิโรธ)	4	4	4	1.00	สอดคล้อง
4. ท่านคิดว่าปัญหาสาเหตุในชุมชน ของท่านมีแนวทางในการแก้ไขปัญห ระยะยาวได้อย่างไร (มรรค)	4	4	4	1.00	สอดคล้อง

	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	CVI	การแปล ผล
๓.๒ ส่งเสริมการการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลอมรักด้วยหลักอริยสัจ ๔ ด้านกิจกรรมศาสนสัมพันธ์บ่าบัต เป็นอย่างไร					
1. ท่านคิดว่าอะไรคือปัญหาเสพติดที่เกิดขึ้นในชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนา (ทุกข์)	4	4	4	1.00	สอดคล้อง ง
2. ท่านคิดว่าอะไรคือสาเหตุสำคัญที่ทำให้ปัญหาเสพติดเกิดขึ้นตามหลักพระพุทธศาสนา (สมุทัย)	4	4	4	1.00	สอดคล้อง ง
3. ท่านคิดว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจะกล่อมเกล่าและเยียวยาปัญหาเสพติดได้อย่างไร (นิโรธ)	4	4	4	1.00	สอดคล้อง ง
4. ท่านคิดว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชนได้หรือไม่อย่างไร (มรรค)	4	4	4	1.00	สอดคล้อง ง
๓.๓ ส่งเสริมการการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลอมรักด้วยหลักอริยสัจ ๔ ด้านกิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์บ่าบัต เป็นอย่างไร					
1. ท่านคิดว่าปัญหาอะไรที่เกิดขึ้นกับครอบครัวที่ส่งผลกระทบจากปัญหาเสพติด (ทุกข์)	4	4	4	1.00	สอดคล้อง ง
2. ท่านคิดว่าอะไรคือสาเหตุของปัญหาเสพติดที่เกิดขึ้นในครอบครัวของชุมชนลอมรัก (สมุทัย)	4	4	4	1.00	สอดคล้อง ง
3. ท่านคิดว่ากิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์บ่าบัตสามารถลดปัญหาเสพติดในชุมชนลอมรักได้หรือไม่อย่างน้อยเพียงใจ (นิโรธ)	4	4	4	1.00	สอดคล้อง ง

	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	CVI	การแปลผล
4. ท่านคิดว่ากิจกรรมใดในกิจกรรมครอบครัว สัมพันธ์บำบัดสามารถเป็นแนวทางในการ แก้ไขปัญหาเยาวชนเสพติด (มรรค)	4	4	4	1.00	สอดคล้อง
ตอนที่ ๔. ข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับส่งเสริมการการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรัักษ์					
1. ข้อเสนอแนะ	4	4	4	1.00	สอดคล้อง

ภาคผนวก ข

เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

ที่ จว. ๐๐๒๔/๒๕๖๕

เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๑. ชื่อโครงการวิจัย

ชื่อเรื่อง: ส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนลุ่มรักด้วยหลักพุทธธรรม:กรณีศึกษาชุมชน
วัดแถมอุทิศ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

TITLE: PROMOTING THE DRIVING OF COMMUNITY ACTIVITIES TO KEEP SURROUNDING
WITH BUDDHIST PRINCIPLES: A CASE STUDY OF WAT CHAM UTHIT COMMUNITY, MUEANG DISTRICT,
SONGKHLA PROVINCE.

๒. ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัย

พระครูสมุทรสุกขัย สุภตฺตโม (ไชยชาญยุทธ)

๓. ผลการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมครั้งที่
๒/๒๕๖๘ วันพุธที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๘ มติที่ ๒๓/๒๕๖๘ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า โครงการวิจัย
ดังกล่าวเป็นไปตามหลักการของจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยที่ผู้วิจัยเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์
ไม่มีการล่วงละเมิดสิทธิ และไม่ก่อให้เกิดภัยอันตรายแก่ตัวอย่างการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง และผู้เข้าร่วมในโครงการวิจัย

จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยในขอบข่ายของโครงการวิจัยที่เสนอได้ ตั้งแต่วันที่ออกเอกสารรับรอง
ผลการพิจารณาการทำวิจัยในมนุษย์ฉบับนี้ จนถึงวันที่ ๑ เดือน มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๙

ออกให้ ณ วันที่ ๒ เดือน มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘

ลงนาม

(พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ, ผศ.ดร.)

ประธานกรรมการ

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ	พระครูสมุห์ศุภชัย สุภธมโม
วัน เดือน ปี เกิด	1 มีนาคม พ.ศ. 2533
สถานที่เกิด	โรงพยาบาลหาดใหญ่ 182 ถนนรัถการ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110
ประวัติการศึกษา	ร.บ. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ที่อยู่ปัจจุบัน	วัดแหลมอุทิศ ที่อยู่ 117 หมู่ 6 ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา
ผลงานตีพิมพ์	-
รางวัลที่ได้รับ	-

